

**План за интегрирано развитие на Община Габрово
2021-2027 г.**

Териториален обхват и анализ на икономическото,
социалното и екологичното състояние, нуждите и
потенциалите за развитие на Община Габрово

21 декември 2020 г.

Институт за пазарна икономика

2020 г.

Съдържание

Въведение	5
1. Обща характеристика на община Габрово	5
1.1 Местоположение и географски особености	5
1.2 Релеф	6
1.3 Климат и природни условия	7
2. Състояние на местната икономика	12
2.1 Демография на предприятията и големи работодатели в община Габрово	12
2.2 Обща характеристика и структура на икономиката	13
2.3 Преглед по сектори	14
2.4 Преработващата промишленост като двигател на местната икономика	16
2.5 Интелигентната специализация и перспективите пред икономиката	18
2.5.1 Интелигентна специализация на Габрово	18
2.5.2 Технологичен парк на ТУ-Габрово	19
2.5.3 Индустриални зони в Габрово	21
2.5.4 Взаимодействие на Община Габрово с бизнеса и международни проекти	23
2.6 Развитие на туризма в община Габрово	24
2.6.1 Развитие на местността Узана	26
2.6.2 Брой туристи и нощувки	28
2.6.3 Партньорски отношения и работа в мрежи	29
2.6.4 Посещения в културните институти	29
2.7 Селско и горско стопанство	31
2.7.1 Селско стопанство	32
2.7.2 Горско и ловно стопанство	33
3. Инвестиции и големи проекти в община Габрово	34
3.1 Разходи за ДМА и ПЧИ	34
3.2 Европейските инвестиции и големи публични проекти	34
4. Пазар на труда	36
4.1 Работна сила и икономическа активност	36
4.2 Заетост и заплати	37
ИЗВОДИ ОТ АНАЛИЗА НА ИКОНОМИКАТА И ПАЗАРА НА ТРУДА	39
5. Демографски процеси	40
5.1 Основни тенденции в населението	41
5.2 Структура на населението	41
5.3 Прираст на населението	42
5.4 Население в селата в Габрово	44

6. Образование	44
6.1 Детски заведения	45
6.2 Училищно образование	47
6.3 Деца и ученици със СОП	52
6.4 Личностно развитие и свободно време	54
6.5 Висше образование	56
6.6 Изводи в сферата на образованието	58
7. Здравеопазване	59
7.1 Здравно състояние на населението	59
7.2 Извънболнична медицинска помощ	60
7.3 Болнична медицинска помощ	61
7.4 Спешна медицинска помощ	62
7.5 Общински дейности по здравеопазване	63
7.6 Сравнителен анализ на състоянието на системата на здравеопазване	66
8. Социални услуги	68
8.1 Социални услуги за деца и младежи	69
8.2 Социални услуги за възрастни и лица с увреждания	71
8.3 Частни услуги за възрастни хора и лица с увреждания	74
8.4 Услуги, създадени от Община Габрово във връзка с пандемичната обстановка	75
8.5 Други целеви групи или нуждаещи се лица, необхванати до момента от съществуващите услуги	75
8.6 Основни изводи	77
9. Култура и творчески индустрии	77
9.1 Културно наследство	79
9.2 Културни институти	80
9.3 Творчески организации	85
9.4 Културна инфраструктура	86
10. Спорт и младежки дейности	88
10.1 Спортни дейности и спортна инфраструктура	88
10.2 Младежки дейности	90
10.2.1 Гражданска ангажираност и участие	93
10.2.2 Общински дейности, насочени към младежите	95
ИЗВОДИ ОТ АНАЛИЗА НА СОЦИАЛНАТА СФЕРА И ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ	100
11. Състояние на селищната мрежа и жилищния сектор	102
12. Инфраструктурно развитие, свързаност и достъпност на територията	103
12.1 Транспортна инфраструктура и пътна мрежа	103

12.1.1	Свързаност на ниво регион	104
12.1.2	Общинска транспортна мрежа	105
12.1.3	Градска мрежа – транспорт и пешеходно движение	106
12.1.4	Парково и улично осветление	112
12.1.5	Интегриран градски транспорт	114
12.1.6	Регламентиране на паркирането и зони за платено и безплатно паркиране ..	116
12.2	Водоснабдяване и канализация	117
12.2.1	Водният цикъл на Габрово	118
12.2.2	Развитие на „ВиК” ООД – Габрово	120
12.3	Телекомуникационна мрежа.....	122
12.4	Енергийна мрежа	122
12.4.1	Топлофикационна мрежа.....	123
12.4.2	Газопресносна мрежа в Габрово.....	125
12.4.3	Енергийна ефективност	127
12.4.4	Устойчиво енергийно развитие на Габрово	130
13.	Екологично състояние и рискове	132
13.1	Качество на атмосферния въздух.....	132
13.1.1	Мониторинг на качеството на атмосферния въздух (КАВ).....	133
13.1.2	Граждански станции.....	134
13.2	Качество на водите	134
13.3	Качество на почвите.....	135
13.4	Управление на отпадъците	136
13.4.1	Регионално депо за нуждите на Габрово и Трявна.....	137
13.5	Защитени територии и биоразнообразие	147
13.6	Зелената инфраструктура на гр. Габрово	151
13.7	Шумови нива	156
13.8	Внедряване на ВЕИ, енергийна ефективност и намаляване на емисиите	157
13.9	Критична инфраструктура	159
ИЗВОДИ ОТ АНАЛИЗА НА ИНФРАСТРУКТУРАТА И ОКОЛНАТА СРЕДА.....		166
14.	Административен капацитет	167
Административен капацитет и развитие на административните услуги.....		168
Географско информационна система		170
Общ устройствен план на община Габрово		172
15.	Финансово състояние на Община Габрово.....	173
16.	Пространствено развитие на община Габрово.....	175
16.1	Развитие на малките населени места в община Габрово	176
16.2	Урбанистично развитие в рамките на СЦР.....	177

16.3 Стратегически приоритети и траектория на развитие.....	178
16. SWOT-анализ	181

Въведение

Този анализ е изготвен за целите на План за интегрирано развитие на община Габрово 2021-2027 г. от екипа на Институт за пазарна икономика, съгласно Договор №155-УР-2020 от 03.02.2020 г. Структурата на анализа следва Методическите указания за разработване и прилагане на Планове за интегрирано развитие на община (ПИРО) за периода 2021-2027 г. Анализът на икономическото, социалното и екологичното състояние, на нуждите и потенциалите за развитие е изготвен за територията на цялата община Габрово. Същевременно, анализът взема под внимание всички съседни територии, които имат отношение към развитието на населените места в рамките на общината.

Анализът отчита специфичните характеристики на община Габрово, дава детайлна информация за водещите предизвикателства и основния потенциал за развитие на общината, изследва мястото и ролята на общината за развитието на област Габрово и Северен централен район (СЦР). Ключови отправни точки за този анализ са два документа: Социално-икономически анализ на районите в Република България (НЦТР, 2019 г.) и Интегрирана териториална стратегия за развитие на Северен централен район (НЦТР, 2020 г.). Двата документа дават основата за анализа на развитието на община Габрово в контекста на процесите в страната и пространственото развитие на Северен централен район.

1. Обща характеристика на община Габрово

Община Габрово попада в територията на Северен централен район. Площта на общината е 555,579 кв. км, а на територията и са разположени 134 населени места, в т.ч. гр. Габрово. По данни на НСИ населението на община Габрово към края на 2019 г. е 56 599 души, като степента на урбанизация или делът на градското население достига 90%. Развитието на гр. Габрово – областен център и най-голям град в областта, почти изцяло доминира цялостното развитие в рамките на община Габрово и има водещо значение за развитието на област Габрово.

1.1 Местоположение и географски особености

Община Габрово се намира в Северен централен район, на територията на област Габрово. На север граничи с Дряново, на изток с Трявна, на юг с Казанлък, а на запад – със Севлиево. Общата площ на общината е 556 кв.км. В нейните граници са включени 134 населени места, най-голямото от които е гр. Габрово, заемащо 18% от нейната територия. Той също е и областен център на Област Габрово. Градът е разположен върху територия от 1871,7 ха по поречието на река Янтра, в северното подножие на Шипченския дял на Стара планина.

Град Габрово отстои на около 200 км от град София. Градът е разположен по поречието на река Янтра, в северното подножие на Шипченския дял на Стара планина. В непосредствена близост до него, в местността "Узана" се намира географският център на България. Стратегическото местоположение на града определя значението му като важен транспортен възел и задава потенциала му за пространствено развитие.

Географското разположение на Община Габрово определя наличието на предпоставки за приоритетно развитие на определени дейности. Релефът е предпоставка за формата и структурата на града – линейна с разклонения по поречието на реките Янтра, Синкевица и Паничарка. Съгласно биоклиматичната класификация и общата оценка на природните условия, Габрово е в зона на благоприятна за обитаване среда с преобладаващи комфортни климатични

условия. Съобразявайки икономическата и комплексна ефективност на строителството, в т. ч. и съхраняване на лесопарковете и другите горски масиви, територията на града глобално се структурира на зони за обитаване над 500 м над м. р. и зона за отдих – над 600 – 800 м над м. р. Основните благоприятни страни на геостратегическото положение на Община Габрово за развитие на икономиката в региона са кръстопътното ѝ местоположение и добрата транспортна обезпеченост.

Два са основните транспортни коридора, които имат голямо стопанско значение, както в исторически план, така и за съвременното развитие на страната и региона. Единият път (I-5 / E-85) преминава в посока север–юг и свързва речните брегове на река Дунав с Тракийската низина и крайбрежията на Бяло и Мраморно море, като пресича Стара планина през прохода Шипка. Другият път (I-4 / E-772) преминава в посока изток-запад, като се намира на север от и успоредно на Предбалкана, в южната част на Дунавската равнина, свързвайки западното крайбрежие на Черно море с вътрешността на Балканския полуостров.

1.2 Релеф

Общината е разположена върху речните тераси на реките Янтра, Синкевица, Паничарка, Жълтешка и Лопушница. Релефът като цяло е хълмист и планински и представлява сложно морфографско съчетание от надлъжни височини и тесни платовидни ридове със стръмни склонове, очертани от дълбоко всечени напречни проломи и надлъжни долини, придружени от значителни по обхват долинни разширения. Релефните форми са усложнени от съвременни ерозионни процеси, изразяващи се чрез изграждането на склонове, насипи, наноси и терасирания от човешка дейност. На територията на общината не се наблюдават оголени скатове и брегове и други подобни явления.

Релефът на Община Габрово е полупланински. Неговият характер е обусловен от Средна Стара планина и протичащата през територията на Общината река Янтра. Най-ниската надморска височина за Общината като цяло е 150 м. по поречието на р.Лопушница, а най-високата 1495 м.

в местността “Антово падало”, където се намират изворите на р. Янтра. Около град Габрово са разположени платовидния рид Стражата (788м) и Габровските надлъжни височини (870м).

Габрово е типичен планински град, изграден върху терасите и поречията на три реки. Надморското ниво на града варира от 350 до 700 м равнище, като средната надморска височина се определя на 392 метра. Теренът е насечен, с общ наклон на север, с меки заоблени била и относително тесни, със стръмни склонове, терени покрай реките. Силно просечения от р. Янтра и нейните притоци терен, е предопределил териториалното развитие на града, пряко свързано с релефните форми и характерна, силно удължена линейна структура на града с дължина около 25 км. На север теренът формира зона с почти равнинен характер. Там е разположена и най-голямата индустриална зона в града.

1.3 Климат и природни условия

Климатът в района е умерено-континентален. Община Габрово попада в района на Предбалканския припланински и нископланински климатичен район на Умерено континентална климатична подобласт от Европейско-континентална климатична област. Този климатичен район обхваща хълмистите и припланински места, разположени непосредствено пред Стара планина с надморска височина на север средно 300-350 м, а на юг достига до 800-1000 м н.в.

Специфичните климатични условия в града се определят от няколко фактора. От една страна разположението му на север от Стара планина прави районът открит по отношение на студените северни и североизточни нахлувания, както и по отношение атлантическите въздушни маси. От друга страна климатът в района се формира под непосредственото влияние на издигащите се от юг склонове на Стара планина. Това въздействие е най-силно проявено върху режима на валежите, температурите и вятъра, и до голяма степен върху режима на облачността и останалите метеорологични елементи. Формирането на климатичните условия в този район до голяма степен е повлияно и от сложната морфология на терена и разнообразния характер на покривната повърхност. Не на последно място съществена роля при формирането на микроклиматичните особености играе и руслото на р. Янтра.

Зимата в Габрово е относително студена. Характерна особеност на термичния режим през зимата в района са периодичните прояви на фьон, поради което максималните температури са относително по-високи (с около 3-4 градуса) от тези в други части на страната със същата надморска височина. Лятото не е така горещо както в другите по-отдалечени от планината и по-ниски части на Дунавската хълмиста равнина. Влиянието на Стара планина обуславя нарастване на летните валежи. Оценка на климатичните условия е направена по данни за станция Габрово от климатичните справочници на България, изготвени от НИМХ-БАН.

Полезни изкопаеми

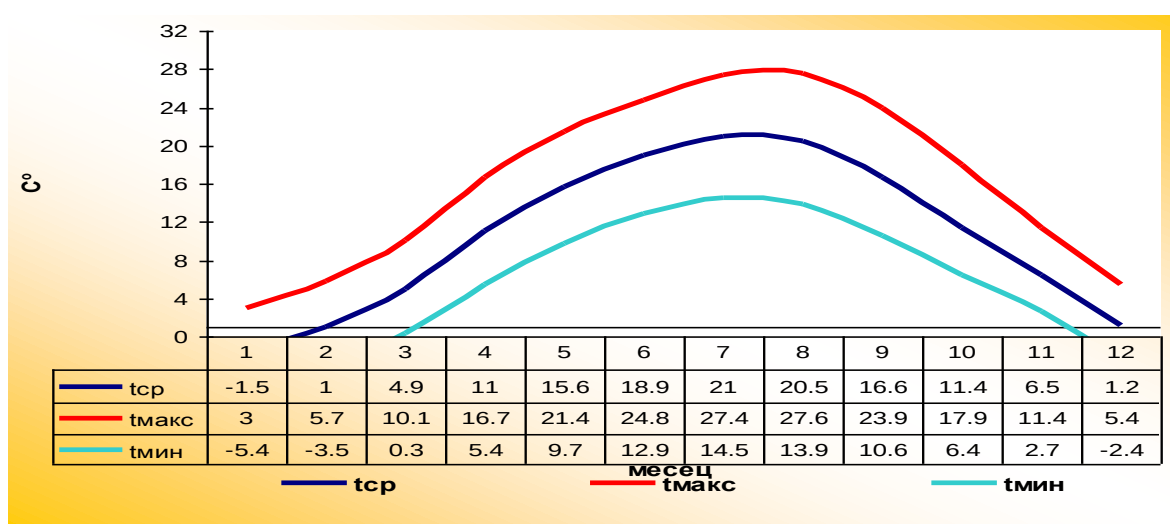
Районът на Община Габрово е представен от: алувиални отложения, съставени предимно от чакъл и малко пясък, които обаче са негодни за фундиране, но са ценни като инертен материал. Делувиалните отложения в региона са представени от т.нар. делувиални глинени. В рамките на община Габрово има находища на здрави варовици, които са с ограничено разпространение и находища от флиш (долнокреден седимент) с широко разпространение. Полезните изкопаеми са ограничени и по вид и по запаси.

Най-разпространените скални образувания са както следва: пясъчници – 58%; варовици – 18%; мергели – 15%; варовити материали – 3%; глинени – 3%; други – 3%.

Климат

Климатът в региона е умерен. Пролетта в района настъпва малко по-късно от другите части на Дунавската равнина, средната денонощна температурата се задържа устойчиво над 5° средно в средата на март. Преобладаването на наклонени терени в този район създава по-благоприятни условия по отношение на формирането на последните пролетни и първите есенни мразове. Средната температура на централния пролетен месец април е около 11°. Лятото в района е топло със средна температура за централния летен месец юли около 21°. Средните максимални температури през лятото са в граници 24-28°, като при отделни синоптични обстановки може да надхвърлят 40°. Есента е малко по-топла от пролетта, като средната месечна температура през централния есенен месец октомври е с около 0,5° по-висока от тази през април и е около 11-12°. Зимата е относително студена със средни месечни температури в граници от 1,2° през декември до -1,5° през януари.

Фиг. Годишен ход на средните месечни, максимални и минимални температури.

Относителна влажност

През целия зимен сезон относителната влажност е над 80%, което е неблагоприятно условие по отношение на замърсяването на въздуха, т.к. при висока влажност серният диоксид образува капчици сярна киселина при наличие на високо ниво на концентрации на този замърсител. Най-ниска относителна влажност се наблюдава през юли и октомври, когато тя е в граници 66-68%.

Валежи

Валежите са едни от основните самопречистващи механизми на атмосферата. Режимът на валежите е силно повлиян от близостта на Стара планина. Зимните валежи при нахлуване на студени фронтове са значително по-големи от онези в Дунавската равнина. При средна месечна облачност за зимните месеци около 6-7 бала валежите са около 165мм. Съобразно с относително по-голямата надморска височина снежната покривка в района се задържа относително по-дълго време – общо 60 до 80 дни.

От друга страна при топли фронтове преминаващи над планината от югозапад и североизток, се проявява известно размиване. Противоположните действия на тези два фактора са причината зимните валежи да са значително по-малко от летните. При летните валежи, които са предимно от запад и северозапад много силно се проявява орографското влияние на планината, което резултира в увеличаване на валежните суми. Летните валежни суми са средно около 297мм. В резултат на тези фактори континенталността на климата е относително силно изразена. Пролетните валежи са 236мм, а есенните 195мм.

Вятър

Средната годишна скорост на вятъра е 2 м/сек. Не се наблюдава ясно изразен годишен ход в скоростта на вятъра. Все пак, можем да кажем, че от февруари до април включително, атмосферата е най-динамична и като през тези месеци средната месечна скорост е над 2 м/сек. С най-голяма средна скорост са южните ветрове, средно около 2,9 м/сек през декември, а с най-малка ветровете духащи от север и югозапад.

Води

Водите са важен елемент на географската среда, който оказва влияние върху останалите елементи, а също върху живота и стопанската дейност на хората. Те имат значение за формиране на релефа, оказват влияние на водоснабдеността на селищата, изкуственото напояване, за производство на електроенергия. Водните ресурси са важно условие за икономическото развитие на всеки един район.

Общината е разположена върху речните тераси на реките Янтра, Синкевица, Паничарка, Жълтешка и Лопушница. Община Габрово се отнася към Дунавския район с център гр. Плевен. Дебитът на реките е малък. Те имат дъждовно-снежен режим с есенен минимум на оттока и пролетен максимум. Река Янтра е най-голямата от тях. При преминаването си през гр. Габрово е категоризирана като приемник II категория, чиято чистота се наблюдава и контролира от РИОСВ - В. Търново и Басейнова дирекция - Плевен.

В Габровски район се срещат карстови извори и сложни и разнообразни карстови образувания, което прави сложно предвижването и изчисляването на разсейването на замърсителите във въздуха при конкретни метеорологични ситуации и понижава вероятния коефициент на тяхната реализация. Благоприятна ситуация за преодоляване на този факт е системния контрол за състоянието на атмосферния въздух в рамките на Националната система за екологичен мониторинг, чиито резултати могат да послужат за сравнителен критерий при подобни изчисления.

Основният водоизточник за гр. Габрово е язовир „Христо Смирненски“, разположен на 8 км югоизточно от града. Полезният обем на язовира е 24.1 млн. м3. От него се водоснабдяват и още 18 бр. населени места от общината.

Освен от язовир „Христо Смирненски“, питейна вода за гр. Габрово се подава и от следните водоизточници: речно водохващане Сапатовец, каптаж Потока и дренаж Соколски манастир с общ дебит 36 л/с и от речно водохващане. Малуша с дебит 20 л/с. За 10 бр. населени места се купува вода от „Бяла ЕООД“ – Севлиево. Останалите обслужвани населени места от Община Габрово се водоснабдяват от местни водоизточници – 67 бр. каптажи.

Почви

Почвата, като компонент на околната среда е незаменим, ограничен и практически невъзстановим природен ресурс. Програмата за опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите на Община Габрово е разработена в изпълнение на чл. 26, ал.1 и 2 от Закона за почвите. Тя е неразделна част от общинската Програма за опазване на околната среда. Програмата за почвите обхваща периода 2016 – 2020 г.

Най-разпространени видове са тъмносивите и сивите горски, кафявите горски, планинско ливадните, алувиалните и делувиалните почви. Почвите в Община Габрово са бедни на хумус, слабо плодородни. Не са регистрирани замърсявания на почвите с нитрати от предозирано торене. Климатичните и почвени особености в общината не предразполагат към образуване на заблатени почви. Почвите в района не са замърсени с пестициди, не са вкислени или засолени, а също не са силно повлияни от ерозионни процеси.

Биоразнообразие

Горите имат изключително важно значение за населението на община Габрово. Освен икономическо–строителна дървесина и дърва за горене, те изпълняват и много други специални функции: защитни – водоохранни, противоерозионни и специални – зелена зона на гр. Габрово, вододайни зони, лесопаркове, НАТУРА 2000 и други.

Съставът на горите е предимно от широколистни видове. Поради умерения климат те са представени основно от средноевропейски тип, като бук, цер, зимен дъб, благун, акация, обикновен габър и др.

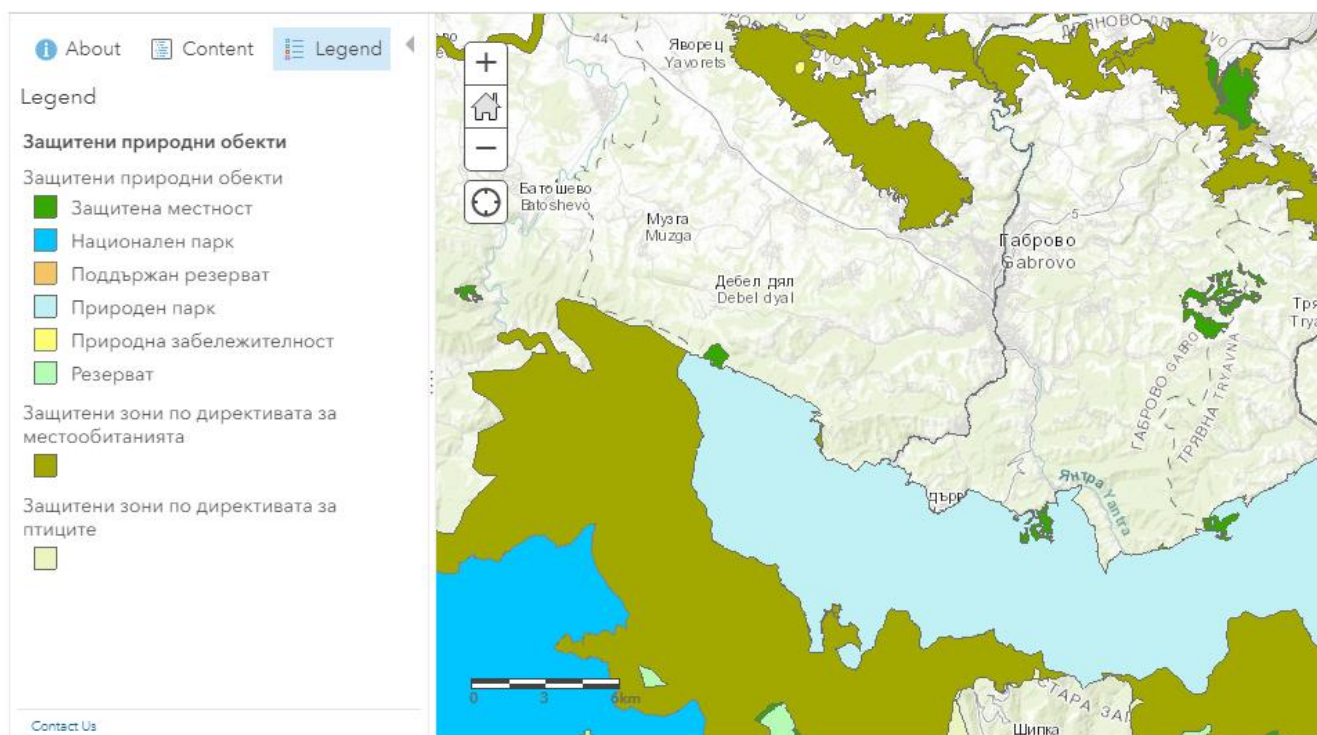
По отношение на фауната територията на Община Габрово попада в зоната на Европейската фауна с характерните за Старопланинския район видове. Горите и пасищата са основна жизнена среда за голям брой гръбначни и безгръбначни животни. От бозайниците се срещат мечка, сърна, благороден елен, дива свиня, вълк, лисица, бялка, златка, язовец. Голямо е разнообразието в света на птиците, влечугите и насекомите. В реките най-разпространената риба е черната мрена. Срещат се също така балканска пъстърва, кефал, кротушка, уклей, раци и други дребни водни обитатели.

Множество растения и животни, обитаващи земите на региона, попадат в Червената книга на България. 40% от територията на община Габрово попада в защитените зони по Натура 2000.

Защитени територии

Съгласно действащият от 1999 г. Закон за защитените територии в Република България те се групират в следните категории: резерват, национален парк, природна забележителност, поддържан резерват, природен парк и защитена местност. На територията на община Габрово се намират – природен парк „Българка“, Защитена местност „Боженци“, Защитена местност „Соколски манастир“, Защитена местност „Люляците“, Защитена местност „Бостанчетата“, Природна забележителност „Езеро Бияковец“.

Фиг. Защитени природни обекти на територията на община Габрово.

Източник: ИАОС

2. Състояние на местната икономика

През 2018 г. брутният вътрешен продукт на човек от населението в област Габрово е 13 510 лв., което е над нивата в другите икономически центрове в Северен централен район. За последните пет години БВП на човек от населението в област Габрово нараства с 51% и към 2018 г. областта е на 6-то място сред 28-те области в страната. По отношение динамиката на местната икономика, измерена чрез ръста на БВП на човек от населението в последните 5 години, Габрово е сред водещите три области на страната и лидер в района.

Области	БВП на човек от населението (2018)	Ръст за последните 5 години (2013-2018)
Габрово	13 510 лв.	+51%
Пловдив	13 141 лв.	+41%
Русе	11 769 лв.	+33%
Велико Търново	10 434 лв.	+35%
България	15 615 лв.	+38%

Източник: НСИ, ИПИ

Произведената продукция от нефинансовите предприятия в област Габрово достига 2,5 млрд. лв. през 2018 г. Традиционно над 90% от продукцията в областта е концентрирана в общините Габрово и Севлиево – 1 041 млн. лв. в Габрово и 1 261 млн. лв. в Севлиево. И двете водещи общини са силно ориентирани към преработващата промишленост и допринасят за положителната динамика на областната икономика. Силната промишленост и добрата свързаност, както и всекидневната трудова миграция между Габрово и Севлиево, обуславят потенциала за допълнително развитие на индустрията в територията между двата града.

2.1 Демография на предприятията и големи работодатели в община Габрово

Общо 3 568 нефинансови предприятия извършват дейност в община Габрово през 2018 г. Броят на предприятията е сравнително стабилен в периода 2015-2018 г. Устойчив е и броят на предприятията в преработващата промишленост, които са 566 през 2018 г. Най-много предприятия оперират в търговията – 1252 през 2018 г., което е нормално при наличието на множеството малки търговски обекти. След търговията и промишлеността се нареждат професионалните дейности – 304 предприятия, хотелиерство и ресторантьорство – 267 предприятия, и транспорт – 235 предприятия. В строителството се наблюдава спад на броя на предприятията – до 143 през 2018 г.

Сравнително малък е броят на големите предприятия (с над 250 наети). През 2018 г. само 3 предприятия наемат над 500 човека, а други 5 са между 250 и 500 човека. Сред тях са най-голямата компания за производство на облекло (Дзалли ООД), четири компании в обработването на метал и производството на метални изделия и инструменти (Цератицит България АД, Резбонарезни инструменти Габрово ЕООД, Импулс АД и Габинвест ЕООД), както и една в областта на информационните технологии (СТЕМО ООД). Списъкът на най-големите

предприятия се допълва от МБАЛ "Д-р Тота Венкова" и ВиК ООД Габрово. По оценки на ИПИ¹ общо 3748 души или 18% от всички наети в Габрово работят в 8-те най-големи предприятия, които имат по 250+ наети.

След 8-те най-големи компании се нареждат 15 предприятия с между 101 и 250 заети и 29 предприятия с между 51 и 100 заети, които изграждат гръбнака на местната икономика. Голяма част от предприятията между 50 и 250 заети са в преработващата промишленост, в т.ч. производството на машини и особено на подемно-транспортни машини, изделия от каучук и пластмаси, обработката на метали, производството на облекла и хранителни продукти. В тези предприятия работят около 5 хил. души, или 24% от всички наети в Габрово.

Предприятията с между 10 и 49 наети са 212 и в тях работят около 5,5 хил. души, или 26% от всички наети в Габрово. Микропредприятията (с до 9 наети) са 3304 или 92,6% от всички предприятия в община Габрово. В микропредприятията работят приблизително 6,5 хил. души или около 31% от всички наети. Видимо работната сила в Габрово е разпределена сравнително равномерно между различните по размер предприятия, като над половината от наетите са в микро или малки предприятия с до 49 наети.

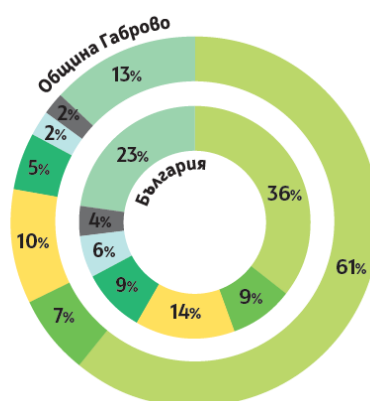
2.2 Обща характеристика и структура на икономиката

Община Габрово е един от областните центрове с най-силно изразен индустриален профил в България. Преработващата промишленост има дълбоки традиции и носи над 60% от произведената продукция в Габрово – почти двойно спрямо средните стойности за страната. Половината от наетите в частния сектор, както и над половината от добавена стойност на местната икономика са концентрирани в промишлеността.

През 2018 г. нефинансовите предприятия в Габрово са произвели продукция за 1 041 млн. лв., като продукцията на преработващата промишленост достига 630 млн. лв. Продукцията в търговията е в рамките на 104 млн. лв., а строителството е на трето място с 77 млн. лв. Над 40% от общата продукция в общината е предназначена за външни пазари, което е резултат от силно експортната ориентираност на преработващите предприятия в Габрово.

ДЯЛ НА СЕКТОРИТЕ В ПРОИЗВЕДЕНАТА ПРОДУКЦИЯ (2018 г.)

■ Преработваща промишленост
■ Строителство ■ Търговия
■ Транспорт ■ ИКТ ■ Професионални дейности ■ Други

Източник: НСИ

¹Оценките се базират на информация за предприятията в базата данни на Капитал Капи. Трябва да се отчете, че цитираните данни за броя на наетите по компании не отговарят на данните за броя на наетите от НСИ, които се използват в другите части на анализа. Причината е, че данните на НСИ се преизчисляват в еквивалент на пълна заетост, което е важно за качествения анализ.

Ръстът в произведената продукция за периода от 2016 до 2018 г. е над 144 млн. лв. или с 16.1%, което отразява положителната динамика в местната икономика. Ръстът на продукцията в преработващата промишленост за този период е близо 100 млн. лв. или с 18.5%. Ключово за икономиката на Габрово е, че именно най-големият сектор – преработващата промишленост, е и един от най-бързо развиващите се. Другият сектор, който макар и все още малък, води динамиката в местната икономика са информационните технологии и услуги, чиято продукция нараства с рекордните 161,5% за две години.

Произведена продукция на предприятия в община Габрово (избрани сектори)	2016 (млн. лв.)	2017 (млн. лв.)	2018 (млн. лв.)	Ръст, % 2016-2018 г.
Общо за нефинансовите предприятия	897	988	1 041	16.1%
Преработваща промишленост	532	583	630	18.5%
Строителство	66	87	77	17.6%
Търговия	104	99	104	-0.1%
Транспорт	47	54	54	13.9%
Хотели и ресторанти	12	13	11	-9.1%
ИКТ	9	21	23	161.5%
Професионални дейности	18	19	20	13.6%

Източник: НСИ

*В таблицата са показани избрани сектори, които представляват близо 90% от икономиката на община Габрово. Броят на наетите лица се отнася само до нефинансовите предприятия и е в еквивалент на пълна заетост.

Тенденцията за ориентиране на българската икономика към създаването на по-висока добавена стойност е ясно видима и в данните за община Габрово. За последните пет години добавената стойност на един нает в преработващата промишленост в община Габрово се е увеличила с 50% и достига над 25 хил. лв. на един нает. Това обуславя и постоянният ръст на заплатите, които в периода 2013-2018 г. устойчиво нарастват с над 10% годишно, а тази тенденция се запазва и през 2019 г.

2.3 Преглед по сектори

В тази част е разгледана структурата на икономиката на община Габрово, като са представени основните тенденции във водещите сектори. Преобладаващо публичните сфери, като образованието, здравеопазването и социалното подпомагане, са разгледани в детайли в други части на доклада. Данните за анализа по сектори са от отчетите на нефинансовите предприятия към Националния статистически институт (НСИ). Важно е да се прави разлика между данните за наетите лица в нефинансовите предприятия – представени в тази част, и данните за наетите по трудово и служебно правоотношение, които включват всички наети, в т.ч. в публичния и финансовия сектор, и са представени в частта за развитието на пазара на труда. Отделно от общия преглед по сектори представен тук, в отделна част ще представим по-задълбочен поглед към преработващата промишленост, туризма и селското стопанство.

Преработващата промишленост (60,5%) е безспорно най-големия сектор в икономиката на община Габрово с произведена продукция за 630 млн. лв. и 8 582 наети през 2018 г. Водещите икономически дейности в промишлеността са производството на текстил и облекло (продукция за 193 млн. лв. и 2 449 наети), метали и метални изделия (продукция за 140 млн. лв. и 2 542 наети), машини, оборудване и електрически съоръжения (продукция за 91 млн. лв. и 929 наети),

каучук и пластмаси (продукция за 74 млн. лв. и 899 наети), храни и напитки (продукция за 75 млн. лв. и 847 наети) и мебели и изделия от дърво (продукция за 41 млн. лв. и 707 наети).

Броят на наетите в промишлеността остава сравнително постоянен през последните няколко години, но отчетливо се покачва добавената стойност на работещите. Добавената стойност в промишлеността достига над 25 хил. лв. на един нает, като варира от 44 хил. лв. на нает в производството на машини до под 20 хил. лв. на нает в производството на мебели. Средната брутна месечна заплата в преработващата промишленост в Габрово достига 925 лв. през 2018 г., като бележи сериозен ръст през последните години.

Показатели на предприятията в община Габрово (избрани сектори, 2018 г.)	Произведена продукция (млн. лв.)	Дял от продукцията в Габрово (%)	Брой наети*	Добавена стойност на един нает (лв.)
Общо за нефинансовите предприятия	1 041	100%	16 496	24 534
Преработваща промишленост	630	60.5%	8 582	25 174
Строителство	77	7.4%	704	24 764
Търговия	104	9.9%	2 402	23 366
Транспорт	54	5.2%	535	24 286
Хотели и ресторанти	11	1.0%	428	11 916
ИКТ	23	2.2%	401	39 484
Професионални дейности	20	2.0%	375	32 469

Източник: НСИ

*В таблицата са показани избрани сектори, които представляват близо 90% от икономиката на община Габрово. Броят на наетите лица се отнася само до нефинансовите предприятия и е в еквивалент на пълна заетост.

Строителството (7,4%) в община Габрово е с произведена продукция за 77 млн. лв. и 704 наети през 2018 г. През последните години тенденцията е броят на наетите в строителството да намалява устойчиво. Ключови за развитието на строителството в Габрово са публичните инвестиционни проекти, като най-големият работодател (с 140 наети през 2018 г.) е в пътното строителство (Пътстрой-Габрово). Всички останали компании, които са в жилищното и нежилищното строителство, са с под 100 наети. Заплатите в строителството остават чувствително по-ниски от тези в промишлеността. Средната брутна месечна заплата в строителството е 734 лв. през 2018 г., като не се наблюдава положителна динамика през последните години.

Търговията (9,9%) в община Габрово е с произведена продукция за 104 млн. лв. и 2 402 наети през 2018 г. Произведената продукция в търговията е относително постоянна през последните години. Броят на наетите, подобно на строителството, бележи постоянен спад през последните години. Заплатите в търговията са сред най-ниските в общината – средната брутна месечна заплата е 687 лв. през 2018 г. Въпреки това, трябва да се отбележи, че заплатите в търговията отбелязват солиден ръст (над 10%) през 2018 г. и вече приближават тези в строителството.

Транспортът (5,2%) в община Габрово е с произведена продукция за 54 млн. лв. и 535 наети през 2018 г. Общо броят на наетите в транспорта нараства през последните години. Най-голямото предприятие е Общински пътнически транспорт – Габрово с 162 наети през 2018 г. Средна брутна месечна заплата в транспорта е равна на тази в търговията – 687 лв. през 2018 г., като също бележи солиден ръст през последната година.

Хотелиерството и ресторантьорството (1,0%) в община Габрово е с произведена продукция за 11 млн. лв. и 428 наети през 2018 г. В сектора няма отчетлива динамика през годините, а конкретно през 2018 г. се наблюдава и спад в продукцията. Броят на наетите също спада през 2018 г. Добавената стойност на един нает в хотелите и ресторантите е поне два пъти по-ниска спрямо другите основни сектори, а заплатите са много ниски – средната брутна месечна заплата е 557 лв. през 2018 г. Заплащането бележи ръст през годините, който е провокиран от покачването на минималната работна заплата в страната.

Секторите на **информационните и комуникационните технологии (2,2%)** и **професионалните дейности (2,0%)** в община Габрово произвеждат продукция за общо 43 млн. лв. и наемат 776 души. И двата сектора бележат ръст през последните години, като особено отчетлив е ръстът при информационните технологии и услуги – продукцията нараства 4 пъти за последните 5 години. Добавената стойност на един нает в ИКТ сектора е близо 40 хил. лв., като вече почти догонва производството на машини и оборудване, което е промишленото производство с най-висока добавена стойност в Габрово.

Очаквано при бурното развитие на дигиталния сектор в страната, броят на наетите в информационните технологии и услуги в община Габрово също нараства през последните години и достига 355 наети през 2018 г. Заплатите в ИКТ сектора са най-високите в община Габрово, като конкретно в сферата на информационните технологии и услуги, брутната месечна заплата достига 1 500 лв.

Отчитайки тенденциите в страната и в региона, в т.ч. ръста на наетите в информационните технологии и услуги и високото заплащане, очакването е дигиталният сектор да заема все по-важна роля в икономиката на Габрово. Инвестициите в сектора през 2020 г. и заявките за откриване на нови работни места подсказват, че развитието на ИКТ сектора ще е ключово и по отношение на младите хора и възможностите за реализация в Габрово.

2.4 Преработващата промишленост като двигател на местната икономика

Преработващата промишленост в община Габрово е концентрирана в пет основни направления. Това са производството на метали и метални изделия, производството на машини и оборудване, производството на изделия от каучук и пластмаси, производството на облекло и текстил и производството на хранителни продукти. В тези пет сфери са преобладаващата част от най-големите работодатели в община Габрово. В тях се създава и над половината от произведената продукция. Към тях можем да добавим и някои компании в производството на мебели и изделия от дърво и някои в производството на химически продукти. По-долу са представени големите работодатели в 5-те основни направления на промишлеността (данни за 2018 г.).

Големите предприятия в промишлеността Предприятия с над 50 заети във водещите 5 сектора	Компании по брой заети	
Метали и метални изделия Леене на стомана; обработване на метали; производство на инструменти;	ЦЕРАТИЦИТ БЪЛГАРИЯ АД, ИМПУЛС АД, РЕЗБОНАРЕЗНИ ИНСТРУМЕНТИ ГАБРОВО ЕООД, ГАБИНВЕСТ ЕООД	(250+ заети)
	МЕТАЛИК БИСИПИ АД, ПЛАНЗЕЕ МВ ЕООД	(101-250 заети)

производство на компоненти за ловно и спортно оръжие	ЗГПУ ГРУП ООД, ИВАНОВ И ИВАНОВ ООД	(51-100 заети)
Машини, оборудване и съоръжения Производство на подемно-транспортни машини; специализирани машини; електрически съоръжения	ПОДЕМКРАН АД, АМК ЗАДВИЖВАЩА И УПРАВЛЯВАЩА ТЕХНИКА ЕООД МЕХАТРОНИКА АД, МВ ЯНТРА АД, ТЕСПОМ АД, ПОДЕМ ГАБРОВО ЕООД	(101-250 заети) (51-100 заети)
Изделия от каучук и пластмаси Производство на листови, плочи, тръби и профили; опакровки от пластмаси	АЛФРИДА ПЕЕВ ЕООД, НБИ КОНСОРЦИУМ ООД ТЕРАХИМ 97 АД, ПЛАСТФОРМ ООД, КОЛТЕК ЕООД, СТС ПАК ХОЛДИНГ ООД, ЕКОПРОЕКТ ООД	(101-250 заети) (51-100 заети)
Облекло и текстил Производство на тъкани; долно и горно облекло; обувки	ДЗАЛЛИ ООД ТИ ФУЗИОН БЪЛГАРИЯ ЕООД, МАК АД, ОЗЕКС ЕООД, ТЕХНОМАТ-МЕРКУРИЙ ЕООД	(250+ заети) (101-250 заети)
Хранителни продукти Производство на хранителни подправки; мляко и млечни продукти; хляб и сладкарки изделия; преработка на картофи	ЕЛВИ ООД, МЕРКУРИЙ ПРОИЗВОДСТВО И ПАКЕТАЖ АД, ХЛЕБОЗАВОД ГАБРОВО ООД БУЛКАРТО ЕООД	(101-250 заети) (51-100 заети)

Източник: ИПИ на база данни от Капитал КАПИ и НСИ

Общо произведената продукция в преработващата промишленост в община Габрово е за 630 млн. лв. По-долу са представени детайли по отделните сектори в промишлеността, като за да открийм специализацията в икономиката на Габрово някои сектори са представени и обединено, а именно производството на метали и метални изделия и производството на машини и оборудване, които имат достатъчно допирни точки и реално доминират икономиката на Габрово.

Производството на машини, оборудване и метални изделия носи 37% от произведената продукция и 40% от наетите лица в промишлеността. Традиционно силен сектор е производството на текстил с 31% от произведената продукция и 29% от наетите лица в промишлеността. Други два сектора, всеки от които има около 12% дял в промишленото производство, са производството на изделия от каучук и пластмаси и производство на хранителни продукти. Производството на изделия от каучук и пластмаси е един от най-динамично развиващите се сектори в преработващата промишленост на Габрово в последните години – бележи ръст на продукцията от близо 20% през 2018 г. Производството на дървени изделия и мебели допълва с около 6% от промишленото производство.

Разбивка на преработващата промишленост в община Габрово (2018 г.)	Дял от продукция в промишлеността (%)	Наети лица (брой)	Добавена стойност на един нает (лв.)	Дял на продукцията за външни пазари (% за износ)
Общо промишленост	100	8 582	25 174	≈55%
Машини и метални изделия	37%	3 471	32 095	≈65%
Метални изделия	22%	2 542	29 556	≈65%
Машини и оборудване	12%	650	44 000	≈65%
Електрически съоръжения	3%	279	27 487	≈60%
Текстил и облекло	31%	2 449	20 176	≈80%
Каучук и пластмаси	12%	899	24 773	≈20%
Храни и напитки	12%	847	20 653	≈5%
Мебели и изделия от дърво	6%	707	19 260	≈30%
Мебели	4%	474	18 559	≈50%
Изделия от дърво	3%	233	20 687	≈5%
Химически продукти	2%	209	8 842	≈50%

Източник: ИПИ на база данни от НСИ

Водещите в промишлеността на Габрово са сектори с по-висока добавена стойност. Средната добавена стойност на 1 нает в производството на машини, оборудване и метални изделия е 32 095 лв. през 2018 г. Производството на машини и оборудване е секторът с най-висока добавена стойност в Габрово – средно по 44 000 лв. на нает през 2018 г., което е почти двойно спрямо много от останалите отрасли – производство на текстил и облекло, храни и напитки, мебели и изделия от дърво.

Промислеността на Габрово е силно експортно ориентирана – над 50% от продукцията е предназначена за външни пазари. Близко 2/3 от продукцията в машиностроенето – секторът с най-висока добавена стойност, е предназначена за външни пазари. Цели 80% от производството на текстил и облекло е ориентирано за износ. Това е и сектор със силно положителна динамика в износа през последната година. Единствено производството на храни и напитки е почти изцяло предназначено за вътрешния пазар.

2.5 Интелигентната специализация и перспективите пред икономиката

В настоящата част ще разгледаме интелигентната специализация на Габрово, фокусирайки се върху силните черти на местната индустрия и възможната траектория за развитие. Ще разгледаме потенциала за оформянето на технологичен парк на територията на Технически университет – Габрово, както и състоянието на индустриалните зони в рамките на общината. Представени са и резултатите от проведено проучване сред бизнеса в Габрово през 2020 г.

2.5.1 Интелигентна специализация на Габрово

Активната работа на Община Габрово, добрата координация между Технически Университет – Габрово и иновативните производствени предприятия в района, както и натрупването на инвестиции в научноизследователска и развойна дейност, съчетано със запазените многогодишни традиции в индустрията, очертават интелигентната специализация на

предприятията в Габрово в областта на мехатрониката и чистите технологии и развитието на ИКТ сектора. Изследването на иновационния потенциал на Габрово в сферата на индустрията (2017 г.) показва, че градът е предпочитан заради достъпа до инженерен талант и традиционни клъстерни връзки в машиностроенето. Габрово се налага като хъб за инженерни решения, като голяма част от компаниите предлагат комплексни решения – от инженеринг до завършен, готов продукт.

В България има приета Иновационната стратегия за интелигентна специализация 2014–2020 г. Главната цел на стратегията за изкачване в класирането на иноваторите е подчинена на желаната визия за качествен скок в преодоляване на демографската криза, в устойчивото и добре балансирано икономическо и социално развитие, в развитието на интелектуалния капитал и в подобряването на здравето на нацията. Габрово е позиционирано в приоритетни направления мехатроника и чисти технологии и Информатика и ИКТ. Това са и сферите, в които се развива технологичния парк на ТУ-Габрово, както и фокусът на услугите на Регионалния иновационен център „Амбициозно Габрово”.

В регионален аспект развитието на Габрово е в няколко посоки:

- ✓ На ниво област Габрово задълбочава своята обвързаност със Севлиево, като именно между двата промишлени града се изгражда най-новата индустриална зона на Габрово. Новата зона е възможност за разрастване и навлизане на нови големи производства в региона;
- ✓ Вече е факт сътрудничеството на община Габрово и Регионалния иновационен център „Амбициозно Габрово” с Тракия Икономическа Зона около Пловдив, която е и най-динамично развиващата се индустриална зона в България. Габрово влиза в голямата зона като дестинация за иновации именно заради силното машиностроене и възможността за развитието на технологичния парк около ТУ – Габрово;
- ✓ Третият лъч на развитие на Габрово е в посока Велико Търново и Русе, като това са трите големи университетски центъра в Северния централен район на България. Тези три града споделят предизвикателствата за привличането на талант и чужди капитали в превръщането на севера в новата най-динамична икономическа зона в България.

Траекторията на развитие на Габрово е допълнително подкрепена от големите инфраструктурни проекти и възможността за отключване на потенциала на Северна България. Пред следващите няколко години се очаква завършването на автомагистрала „Хемус” от София до Варна, както и изграждането на автомагистрала „Русе – Велико Търново”. Свързаността с Южна България пък се осигурява чрез обходът на гр. Габрово и бъдещия тунел под вр. Шипка. Всички тези проекти дават огромен стимул за развитието на Северен централен район.

2.5.2 Технологичен парк на ТУ-Габрово

На базата на подписаните през 2018 г. от ТУ-Габрово четири договора за изграждане и развитие на центрове за компетентност и център за върхови постижения, по Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж”, на територията на ТУ-Габрово ще се изгради научноизследователска инфраструктура, която се намира в непосредствена близост до учебните корпуси на университета. Новоизградената инфраструктура се интегрира в Технологичен парк на ТУ-Габрово.

С инвестиция по Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014 – 2020 г., съфинансирана от Европейския съюз, чрез Европейския фонд за регионално развитие е изградена модерна научна инфраструктура с високотехнологично оборудване по Проект BG05M2OP001-1.002-0023 Център за компетентност "Интелигентни мехатронни, еко- и енергоспестяващи системи и технологии".

Общата стойност на извършените строително-монтажни работи в Технически университет – Габрово е 1 823 602 лв. с ДДС и са въведени мерки за енергийна ефективност чрез фотоволтаични и соларни панели, монтирани са термопомпени и климатични системи. Обособени са четири лабораторни комплекса с измервателни уреди и технологично обзавеждане на обща стойност 4 203 780 лв.

Техниката ще се ползва за научно-приложни изследвания в областта на мехатрониката и чистите технологии, както и за обучение на студенти и докторанти. Лабораториите ще са достъпни и за бизнес организациите, като се предвижда част от тях да бъдат акредитирани.

Общата стойност на проекта Център за компетентност „Интелигентни мехатронни, еко- и енергоспестяващи системи и технологии“ е 23 569 719.17 лв. Технически университет – Габрово е водеща организация и работи съвместно с шест партньора – наши университети, институти на Българската академия на науките и местни компании.

Технологичният парк на ТУ-Габрово ще извършва индустриални и експериментални научни и научно-приложни изследвания в областта на интелигентните мехатронни системи и технологии, енергоспестяващите системи и чисти технологии, обработка на големи данни, квантови комуникации и киберсигурност и други.

Тези инвестиции гарантират създаването на няколко лабораторни комплекса в рамките на новия технологичен парк, както и осигуряването на подходяща материална база за научни изследвания и иновационни дейности. Доброто взаимодействие на ТУ-Габрово с местния бизнес дават възможност за множество партньорства и реализиране на проекти в технологичния парк.

Лаборатории в Център за компетентност „Интелигентни мехатронни, еко- и енергоспестяващи системи и технологии“
✓ Енергоспестяващи системи и технологии за проектиране и производство на високотехнологични продукти – 4 лаборатории в рамките на парка
✓ Интелигентни мехатронни системи за измерване и контрол, в т.ч. за изследване на структурата и свойствата на материалите – 2 лаборатории в рамките на парка
✓ Електроника и сензорика, в т.ч. микроелектронни и микропроцесорни устройства/системи и разработване на сензорни елементи за влажност, газове и температура – 2 лаборатории в рамките на парка
✓ Интелигентни енергоспестяващи системи и технологии, в т.ч. свързани с масовата електромобилност, задвижващи и позициониращи системи, светлотехнически, LED и ВЕИ компоненти и технологии, съвременни електрокомпоненти и системи с приложение в индустриалния сектор – 6 лаборатории в рамките на парка
Център за върхови постижения „Национален център по мехатроника и чисти технологии“
✓ Лабораторна секция „Точни измервания на динамични величини в мехатрониката“ към Лаборатория „Роботизирани мехатронни технологии“

Център за компетентност „Квантова комуникация, интелигентни системи за сигурност и управление на риска (QUASAR)”
✓ Лаборатория „Квантова комуникация”
✓ Лаборатория „Иновативни сензорни технологии”
Център по компетентност „Дигитализация на икономиката в среда на Големи данни”
✓ Лаборатория „Дигитализация на икономиката в среда на Големи данни”

Източник: ТУ-Габрово

2.5.3 Индустриални зони в Габрово

Индустриалният потенциал на Габрово стъпва на дългогодишните традиции в промишленото производство, развитата образователна инфраструктура и наличието на подготвени кадри, както и на инвестициите в свързаността и транспортната инфраструктура през последните години. Завършването на Западния обход на Габрово осигурява пълна свързаност на функциониращите индустриални зони в покрайнините на града. Обходът и изграждащият се в близост до Габрово тунел под вр. Шипка са ключови за осигуряването на бърза връзка между Северна и Южна България. Новият тунел ще отвори бърз достъп към големите промишлени зони в Южна България.

Габрово разполага с 4 функциониращи индустриални зони, които се намират в непосредствена близост до града. Свързаността на зоните с централни градски части се осъществява посредством редовен градски транспорт. Инфраструктурната обезпеченост на зоните също е добра. През 2020 г. се подготвя и проект за изграждането на нова зона между Габрово и Севлиево, което ще е подходяща за навлизането на големи инвеститори.

Северна индустриална зона (СИЗ) / 3 532 000 кв. м.

СИЗ е най-голямата промишлена зона в Габрово. Зоната няма оператор. Разположена е в северната част на града, а през територията и преминава главен път Габрово – Велико Търново. Територията на зоната е с типично производствено-складови функции. Терените и сградите в зоната са предимно частни. Инфраструктурата на зоната е частично изградена, като до някои от терените няма довеждаща инфраструктура. На територията на зоната има няколко улици с важна транспортна и обслужваща функция, които са в добро състояние. Част от зоната е с реализирана обновена мрежа по проекта за Воден цикъл на Габрово, а в зоната е разположена обновената ПСОВ. През СИЗ преминава ЖП линията Габрово-Царева ливада, без да обслужва зоната и без връзки към нея. Част от терените в СИЗ са газифицирани. В цялата зона има равномерно разположени съществуващи трафопостове с достатъчна мощност да захранят всички площадки. Някои от съоръженията са разположени в частни имоти и не всички трафопостове са изкупени от ЕРП. Това създава проблем и забавя захранването на нови абонати с електроенергия.

Южна индустриална зона – изток (ЮИЗ-И) / 300 000 кв. м.

ЮИЗ-И е разположена по поречието на р. Янтра в посока изхода на Габрово към прохода Шипка. Зоната е многофункционална, като се състои от няколко обособени производствени територии. Зоната няма оператор. Това е най-старата промишлена зона в града, формирана в края на 19 век от първите занаятчийски работилници и текстилни предприятия. Производствените терени са изцяло частна собственост – реституирани или приватизирани. Уличната мрежа на зоната е изградена, като само до единични незастроени терени няма изградена довеждаща

инфраструктура. На територията на зоната има улици с важна транспортна и обслужваща функция, които са в добро състояние. Част от зоната е с реализирана обновена мрежа по проекта за Воден цикъл на Габрово. Част от терените са газифицирани. В цялата зона има равномерно разположени съществуващи трафопостове с достатъчна мощност да захранят всички площадки. Някои от съоръженията са разположени в частни имоти и не всички трафопостове са изкупени от ЕРП. Това създава известни проблеми и забавя захранването на нови абонати с електроенергия.

Южна индустриална зона – запад (ЮИЗ-3) / 645 000 кв. м.

ЮИЗ-3 е разположена по поречието на р. Паничарка. През зоната преминава трасето на изграждащия се Обход на Габрово с тунел под вр. Шипка, който осигурява бърза връзка с големите промишлени центрове в Южна България. Зоната е многофункционална, като се състои от няколко обособени производствени територии. Зоната няма оператор. Това е стара индустриална зона, формирана на база стари текстилни предприятия, разширени в годините на социализма. Производствените терени са изцяло частна собственост – реституирани или приватизирани. Уличната мрежа на зоната е изградена частично, до част от незастроените терени няма изградена довеждаща инфраструктура. Част от зоната е с реализирана обновена мрежа по проекта за Воден цикъл на Габрово. Част от терените са газифицирани. В зоната е разположена една от двете ел.подстанции на града. Има равномерно разположени съществуващи трафопостове с достатъчна мощност да захранят всички площадки. Някои от съоръженията са разположени в частни имоти и не всички трафопостове са изкупени от ЕРП. Това създава известни проблеми и забавя захранването на нови абонати с електроенергия

Западна индустриална зона (ЗИЗ) / 400 000 кв. м.

ЗИЗ е разположена по протежение на главен път Габрово – Севлиево. Зоната няма оператор. В непосредствена близост до зоната е трасето на изграждащия се Обход на Габрово с тунел под вр. Шипка. Зоната е в процес на развитие и с голям потенциал за инвестиции на зелено поради наличието на свободни терени. За разлика от другите три зони край града, ЗИЗ няма подготвена информационна карта с детайли за състоянието на техническата инфраструктура.

Индустриална зона Габрово – Севлиево

Габрово и Севлиево са двата силни промишлени центъра в региона. Близостта на двата града способства за тяхната икономическа обвързаност, в т.ч. ежедневната трудова миграция между тях. Потенциалът за развитие на нова индустриална зона Габрово-Севлиево е допълнително подсилен от инвестициите в пътната инфраструктура между двата града и наличието на подходящ терен за развитие на зоната.

Предложения на бизнеса за развитие на индустриалните зони

През 2020 г. Община Габрово проведе широко онлайн проучване, както и редица срещи и консултации с представители на местния бизнес, за да идентифицира конкретни предложения за развитие на индустриалните зони в Габрово. Предложенията от бизнеса включват главно мерки и дейности, свързани с подобряване състоянието на техническата инфраструктура, като: провеждане на отчуждителни процедури за улици в индустриалните зони, които обслужват поземлените имоти в зоните с потенциал за развитие; изграждане на нова канализационна, водопреносна, енергопреносна, газопреносна и комуникационна мрежа; асфалтиране и грижа

за улиците; преглеждане и почистване на канализационни шахти за дъждовни води; изграждане на велоалеи и тротоари; изграждане на нови паркоместа и осветление LED в зоните (зелени инвестиции); почистване на общински терени в зоните и изграждане на търговски обекти; подобряване на съществуващите обекти за хранене; обследване и изграждане на противопожарни хидранти; повишаване на енергийната мощност в зоните, обследване и изграждане на резервни магистрали; изграждане на указателни табели в зоните с наименование на улиците и др.

Като резултат от проведеното проучване съвместно с Института за пазарна икономика, могат са направени следните изводи:

- ✓ Несигурната икономическа среда и недостигът на работна ръка продължават да бъдат най-значимите пречки пред бизнеса в Габрово. Фокусът на публичните институции върху образованието и кадрите трябва да е много силен
- ✓ Голяма част от фирмите са позиционирани в индустриалните зони, и виждат възможност за разширяване на дейността си
- ✓ Половината от проблемите на индустриалните зони са "вътрешни" и произтичат от управлението (липсата на оператор), другата половина са свързаност и инфраструктура
- ✓ Силно положително е намерението на бизнеса да си партнира с публичните институции най-вече в посока образование. Бизнесът има желание да участва в публично-частни партньорства, в т.ч. по отношение на инфраструктурата и управлението на зоните;

2.5.4 Взаимодействие на Община Габрово с бизнеса и международни проекти

Като част от Плана за действие за създаване на система за подпомагане на МСП за повишаване конкурентоспособността на габровската икономика за периода 2019 г. – 2021 г. на 30 септември 2019 г. бе учредено Сдружение в обществена полза за изграждане и развитие на Регионален иновационен център „Амбициозно Габрово“, одобрено и от Общински съвет – Габрово. В него участват Община Габрово, Технически университет – Габрово, Габровска търговско-промишлена палата и 6 фирми – „Мехатроника“ АД, „Елна“ ООД, „Екопроект“ ООД, „Импулс“ АД, „СТС Електроникс“ ООД и „Технолес“ ООД. Основната цел е чрез тристранното сътрудничество „бизнес – научна организация – местна власт“ да се развие съвременна научноизследователска и иновационна инфраструктура за провеждане на приложни изследвания от отворен тип.

Община Габрово си сътрудничи активно с Клъстер Тракия икономическа зона за развитие на индустриалните зони, като основната цел е привличане на нови български и чуждестранни инвеститори в зоните. В началото на 2020 г. е подписан Меморандум за сътрудничество, в който са включени стратегически цели като: привличане на мащабни инвеститори в Габрово; създаване на съвременна бизнес инфраструктура на територията на съществуващите индустриални зони, както и изграждане на нови индустриални зони; съдействие за развитието на високотехнологични компании; създаване на среда, благоприятстваща иновациите; подпомагане разработването на Общи устройствени планове, предвиждащи инфраструктурно развитие на промишлените и индустриалните зони; осигуряване на кадри за нуждите на индустрията чрез осъществяване на съвместни проекти в сферата на висшето и средното професионално образование, както и ранното кариерно ориентиране; промотиране на региона и интернационализация.

Международни проекти насочени към бизнес и иновации

Чрез участието си в няколко международни проекта (ESSPO, TeRRitoria, IMPROVE, iPLACE) Община Габрово продължава работата си по промотиране и интернационализиране на местната икономика.

Проект Territoria е насочен към включване на местните заинтересовани страни в политиките за насърчаване на иновациите в регионите. Подходите, политиките и практиките, свързани с отговорните научни изследвания и иновации, разработени към момента в научноизследователски институти и университети, могат да бъдат адаптирани към подходите, политиките и практиките на регионалното и териториалното управление. Следвайки тази идея ще бъдат разработени така наречените „териториално отговорни наука и иновации“ чрез експериментално въвеждане на поредица от мерки.

По проект ESSPO, финансиран по програма Интеррег Европа ESSPO, се адресират недостатъчното влияние и ефективност на политиките за повишаване на конкурентоспособността на малките и средните предприятия /МСП/, техният ръст на националния и на международните пазари, както и тяхната ангажираност в иновационните процеси. По този проект Община Габрово изпълнява План за действие за създаване на система за подкрепа на МСП чрез подобряване на комуникационната среда с бизнеса, изграждане на нова структура базирана на публично-частното партньорство за развитие на иновациите в региона и споделено пространство за млади предприемачи.

Основен елемент в бъдещата политика за насърчаване на иновациите е създаването и прилагането на нов финансов механизъм на принципа на публично-частното партньорство с участие на бизнеса, което е фокус на проекта IMPROVE (Интеррег Европа). В проекта участват технологични центрове и Агенции за развитие от много европейски региони, с които обсъждаме и споделяме опит и нови подходи за въздействие върху икономиката, дори и в тези условия на криза.

По проект i-Place (програма Ърбакт) Община Габрово участва в мрежа от 10 европейски градове, която работи за идентифициране на нови ниши за местно икономическо развитие.

2.6 Развитие на туризма в община Габрово

Община Габрово разработва ежегодно Програми за развитие на туризма, съгласно чл. 11, ал. 1 от Закона за туризма, в съответствие с националните приоритети и тези на областната стратегия и съобразно местните туристически ресурси и потребности. Дейностите, заложили в Програмата, са в съответствие със стратегическите цели и приоритети на Общината.

Материална база: По данни на Община Габрово / и съгласно Единната система за туристическа информация/ към октомври 2020 г. в общината функционират 145 заведения за хранене и развлечения и 138 места за настаняване / съгласно чл. 128 от Закона за туризма/, като техният брой се увеличава с различни темпове през годините.

Местата за настаняване на територията на община Габрово са разпределени, както следва:

Категория МН	Брой обекти
Къща за гости	49
Стаи за гости	46
Апартамент за гости	12
Хотел	10
Бунгала	9
Семеен хотел	7
Хижа	2
Хостел	2
Туристическа хижа	1
Общо:	138

Справка за категоризираните места за настаняване на територията на община Габрово по райони:

Район	Брой обекти	% брой обекти	% брой легла
гр. Габрово	39	27,48%	38,87%
м. Узана	10	7,63%	21,46%
Околности	68	48,85%	28,69%
с. Боженците	21	16,04%	10,98%
Общо:	138	100 %	100 %

По данни на Община Габрово, според регистъра и Единната система за туристическа информация /ЕСТИ/ местата за настаняване с над 10 легла през 2019 г. са 58. Капацитетът в местата за настаняване с над 10 легла през 2019 г. е 1823 легла.

Характерно за легловата база в община Габрово е, че има концентрация на брой легла в по-малък брой обекти, но с по-голям капацитет /над 10 легла/, като в същото време преобладават по-малките обекти, като брой места за настаняване, но с по-малък леглови капацитет /под 10 легла/.

Положителната тенденция в нарастване на общия брой на места за настаняване от последната година е водена от категоризацията на типове места за настаняване, като апартаменти, къщи и стаи за гости, които функционират през популярните онлайн платформи.

Община Габрово предлага разнообразни туристически възможности и качествени културни продукти. Целогодишният събитийен календар е с богато съдържание и обхваща над 20 международни събития и национални тържества, над 200 събития в сферата на изкуствата и традициите, 2 кинофестивала, редица спортни мероприятия и много други.

Недвижимото културно наследство на Габрово е важен ресурс за развитие на туризма.

Туристическата дестинация се поддържа от единствени за страната ни музеи, като РЕМО „Етьр“, Музей на хумора и сатирата, Националният музей на образованието, Интерактивният музей на индустрията, МАИР „Боженци“.

На територията на община Габрово са запазени останки от ранновизантийската крепост "Градище", неолитна пещера в м. „Витата стена“, край с. Здравковец, обекти от епохата на Възраждането от национално значение – сградата на Априловската гимназия – Първото новобългарско светско училище, открито през 1835 г. , комплекс Соколския манастир, църквата „Успение Богородично“ и представител на индустриалния период - сградата на Регионален исторически музей , обявена за архитектурен и исторически паметник на културата от национално значение.

С висока културно-туристическа стойност са: Часовниковата кула (1835 г.), Априловата чешма (1762 г.), Дечковата къща, в която е организирана експозиция „Градски бит и интериор от XIX век“.

Атракция за гостите на града са мостовете на река Янтра – 7 моста от различни периоди, като най-старият е Баев мост, строен през 1855 г. Символ на Габрово е и паметникът на Рачо Ковача - легендарният основател на града.

2.6.1 Развитие на местността Узана

Важно място като ресурс и компонент от туристическо предлагане на района заема местността Узана, която се намира на 22 км. югозападно от Габрово в подножието на връх Исполин (1524 м), сред красива природна среда и характерен релеф. Разположена е на прехода между високия и суров Централен Балкан и по-меката и заоблена Източна Стара планина. Смята се, че това е най-голямата старопланинска поляна, където се намира и географският център на България.

Узана е разположена на стратегическо място в Географския център на България, измерен през 1991 г. Същата година е поставен знак, който отбелязва средата на територията на страната и представлява стилизирана форма на пирамида, оцветена в цветовете на националния трибагреник. От 2008 г. обектът е включен в Националното туристическо движение „100 национални туристически обекта“ под № 19.

От 2009 г. местността Узана е със статут на курортен комплекс. Популярна е с множеството възможности, които предлага за летен отдих и излети през почивните дни, съчетани с разходки, събиране на гъби, горски плодове и лековити билки. Поляната е обгърната от вековни букови гори, прорязани от множество еко пътеки и стари друмища, изпълнени с пещери и чуден свят от растения и животни.

За местността е приет подробен устройствен план. В района има изградени средства за подслон и места за настаняване и през зимния сезон функционират ски-съоръжения.

Наличните писти са с обща дължина от 3 километра, разделени в 8 писти, на средна надморска височина 1300-1400 метра. Достъпът до тях е лесен, до всяка една писта има асфалтов път, подходящи са както за начинаещи, така и за по-напреднали скиори и сноубордисти.

„Завоя“ е най-дългата и известна писта на Узана. Със своите 1100 метра, тя е обозначена с червен маркер, което я прави средно-трудна. Ски зона ЕМАР е втората по дължина със своите 900 метра и включва зелено, синьо и червено обозначение, тъй като е разделена на три участъка, с различна степен на трудност. Писта Горското е дълга 200 м. От 2018 г. пистата е осветена и единствената в региона, която позволява нощно каране.

Около курортния комплекс се намира част от територията на Природен парк „Българка“. Екотуристическите дейности, които се развиват на територията, са сред малкото, които имат потенциал за постигане на икономически ползи, без да увреждат защитената територия Природен парк „Българка“. Системата от защитени територии представлява естествен акцент в екотуризма. Защитените територии разкриват различен потенциал за туристическо развитие, формиране и интегриране в туристически продукти.

Природен парк „Българка“ се използва в значителна степен за целите на туризма в рамките на двете съседни общини Габрово и Трявна, а горският фонд е над 80% от общата му площ. На територията на парка има изградена добра информационна, посетителска и интерпретативна инфраструктура.

Близостта на Природен парк „Българка“ до силно развити и вече утвърдени туристически дестинации във вътрешността на страната, каквито са В. Търново и Казанлък дават предимството за възможно включване на територията в предлагането на алтернативни туристически оферти и атракции. Тази възможност би могла да бъде по-ефективно използвана за предлагане пред български и чуждестранни туроператори, офериращи допълнителни туристически пътувания за туристи, пребиваващи на българското Черноморие, както и пред туроператори, работещи на пазара на алтернативния туризъм.

Допълнително предимство за туристическата атрактивност на защитената територия Природен парк „Българка“ е и това, че само на около 20 км. от западната му граница е разположен един от трите български национални паркове – „Централен Балкан“. Националният парк е член на Фондация PAN (Protected Areas Network / Мрежа от защитени територии) Parks, европейска неправителствена организация, инициатива на най-значимата световна организация в областта на опазването на природата WWF (World Wildlife Fund) - „Световен фонд за дивата природа“. Тя има за цел да опази най-значимите обекти от дивата природа на Европа. За постигането на тази цел PANParks поставя значителни изисквания пред защитените територии, които желаят да развиват устойчив туризъм и да бъдат част от мрежата със същото име. Холандската туристическа компания Molecaten group подкрепя дейностите и инициативите на PAN Parks и привлича към района сериозен туристопоток от български и чуждестранни любители на дивата природа.

Европейския туристически маршрут Е3, който в България преминава по продължение на Стара планина от вр. Ком до нос Емине, преминава по южната граница на природния парк (м.Узана - вр.Шипка - х.Бузлуджа - х.Българка -х.Кръстец - х.Грамадлива - х.Предела - Прохода на Републиката). В района на Парка се намират много и разнообразни пешеходни, образователни

и опознавателни маршрути, достигащи до различни природни и културно-исторически забележителности.

Разнообразието от хотели, почивни станции и хижи превръщат местността в предпочитан зимен курорт. Летният сезон също предлага добри възможности за познавателен и алтернативен туризъм. Регионът е подходящ, както за семеен туризъм, така и за организирани от страната и чужбина групи и предлага разнообразни възможности за интересни преживявания.

2.6.2 Брой туристи и нощувки

Привлекателността на туристическия потенциал на община Габрово се оценява и измерва и чрез динамиката на реализираните нощувки. Общият брой туристи, пренощували на територията на община Габрово през 2019 г., съгласно подадени справки – декларации и наличната информация в Единната система за туристическа информация (ЕСТИ) е 56 715 души, като 50 359 са българи и 6 356 за чужденци. Традиционно през последните години (2016-2019 г.) общият брой на туристите в община Габрово е над 50 хил. души, като през последната година се наблюдава ръст с около 8%. По-осезаем ръст в броя на туристите се наблюдава в периода 2014-2016 г., което е свързано и с отварянето и разработването на новия Хотел Мак в град Габрово, както и с активната работа с публика, която осъществяват културните институти в Габрово и успешният им мениджмънт през годините. В по-дълъг период (2014-2019 г.) ръстът на туристите в община Габрово е с 46 %.

През последните години (2014-2019 г.) делът на българите сред туристите е 88 %, като за 2019 г. този дял е 87 %. Наблюдава се и сезонност в броя на туристите, който за 2019 г. е по-малък през зимните месеци – варира около 3 – 4 хил. туристи до около 5,7 хил. месечно през летния период. Сезонният ефект е особено видим при чуждестранните туристи, които през топлите месеци са до 5-6 пъти повече спрямо студените, докато при българите разликата е от порядъка на 1,8 пъти повече туристи през топлите месеци. Дори и в силните месеци обаче, броят на пренощувалите чуждестранни туристи не надвишава 1 000.

През м. октомври 2019 г. бе въведена Единната система за туристическа информация /ЕСТИ/, която електронизира данните за туристите и нощувките, като преди това данните се подаваха на хартиен носител всеки месец.

През последните години броят на туристическите нощувки в община Габрово е около 105 хил., като около 95 хил. са нощувките на българи и 10-12 хил. на чужденци. През 2019 г. най-посещаваните хотели в община Габрово са Хотел Мак (13 719 нощувки), Хотел Балкан (12 135 нощувки), Балнеохотел Люляци (9 242) и Хотел Боженци (9 111 нощувки). Държавите с най-силно присъствие при реализирани нощувки на територията на община Габрово през 2019 г. са Германия (3 164), Великобритания (1 814), Русия (1 563), Румъния (1 558) и Франция (1 201). Държави с най-голям брой туристи за 2019 г. – Германия (1 329), Франция (786), Румъния (684), Великобритания (624), Турция (482). Община Габрово е посетена от туристи от 91 страни за съответната година.

Общо приходите от нощувки в местата за настаняване с над 10 места са 3 172 хил. лв. през 2019 г., като 2 749 хил. лв. са от български туристи и 424 хил. лв. от чуждестранни туристи. Традиционно чуждестранните туристи носят около 12-13% от приходите от нощувки в общината. Привличането на чуждестранни туристи в новите условия се оказва трудна изпълнима задача. В същото време профилът на дестинацията, предлагащ достатъчно на брой малки места за

настаняване от типа на къщи и стаи за гости, привлича индивидуални туристи от цяла България. Което от своя страна би могло да се използва, като ключово за подема на туризма в общината, което не изключва, а напротив – налага сътрудничество със съседните общини и големите центрове в региона.

2.6.3 Партньорски отношения и работа в мрежи

Прилагането на регионалния принцип в туристическото предлагане е от особено значение. За развитието на туризма в община Габрово и региона е ключово полагането на повече съвместни усилия със съседните общини, за постигане на трайна устойчивост и ефективност. Община Габрово е част от един регион, в който всеки има своя собствена идентичност и съответно туристическия продукт следва да се допълва в преследване на обща кауза. Това се случваше, на база подписано регионално споразумение с общините Севлиево, Дряново и Трявна, които няколко години успешно работиха в Мрежа, на базата на предварително изготвена програма от дейности, заложена в Споразумението за партньорство между тях.

От 2019 г. Габрово е член Мрежата за Креативен туризъм. Възможностите, които дава това членство, са свързани с регулярни публикации, информация и видеоклипове за случващото се в Габрово, в областта на креативния туризъм и творчески активности, които се осъществяват в различни културни институти в общината, в бюлетина и каталога на Мрежата, чиято основна цел е да промотира дестинацията на B2B срещите, които осъществява на международни изложения и срещи.

През 2017 г. Габрово бе избран от Организацията на обединените нации за образование, наука и култура (ЮНЕСКО) за творчески град на занаятите и народните изкуства. Признанието за Габрово стъпва на три основни направления – 1) град на занаятите и индустрията, 2) столица на хумора и сатирата и 3) град, който съхранява и популяризира народния и местния фолклор. През годините продължава неговото налагане и популяризиране, като такъв. Факт, който очертава посоката за развитие на креативни форми за туризъм и определящ Габрово като дестинация, гостоприемна за творци и туристи, търсещи творчески активности.

Включването на Община Габрово в ОУСТР (Организация за управление на Старопланински туристически район), заедно с още 32 общини, цели развитие на конкурентноспособен туризъм, провеждане на регионална туристическа политика, съобразена с териториалните особености и спецификата на района, разширяване възможностите на институциите, неправителствените организации и бизнес да работят в партньорство за още по-богат туристически продукт и осъществяване на ефективен регионален маркетинг, който да направи Старопланински туристически район още по-разпознаваем на международната туристическа карта. Организацията за управление на туристическите дестинации са утвърдени управленски структури в световната туристическа практика и тяхното създаване е от съществено значение за успешното позициониране на туристическата дестинация.

2.6.4 Посещения в културните институти

Броят на посещенията на културните институти в община Габрово бележи постоянен ръст през последните години. През 2019 г. общо 319 747 туристи са посетили музеите на територията на община Габрово. Наблюдава се ръст от 5 % в посещенията спрямо 2018 г. Общо 287 710 са посещенията от българи (90%) и 32 037 от чужденци (10%). Ръстът през 2019 г. е предимно по отношение на българските туристи. Общо организираният посещения от групи на културните

институти в общината са 1 174, като едва 53 са на групи от чуждестранни туристи. На практика през повечето месеци броят на групите от чуждестранни туристи, които посещават културните институти в Габрово е под 10.

226 070 хил. са посещенията в РЕМО „Етър“ през 2019 г. или 71% от всички посещения на културни институти в Габрово. 41 164 хил. са посещенията на Музей „Дом на хумора и сатирата“, 18 776 хил. са тези в Национален музей на образованието, като другите културни институти регистрират под 10 хил. посещения на година. Ръстът на посещенията през 2019 г. е воден от Интерактивен музей на индустрията, РЕМО „Етър“ и Музей „Дом на хумора и сатирата“. Близко 92% от посещенията на чуждестранните туристи в културни институти са концентрирани в РЕМО „Етър“.

Общо (платени и безплатни)	2018			2019		
	българи	чужденци	Общо	българи	чужденци	Общо
МАИР „Боженци“	8 781	330	9 111	8 622	256	8 878
Музей „Дом на хумора и сатирата“	37 093	2 581	39 674	39 872	1 292	41 164
РЕМО „Етър“	178 465	28 191	206 656	196 629	29 441	226 070
Интерактивен музей на индустрията	5,420	328	5 748	7 093	356	7 449
Национален музей на образованието	18 149	233	18 382	18 535	241	18 776
ЦПЛР Астрономическа обсерватория и планетариум	10 662	-	10 662	9 389	-	9 389
Регионален исторически музей (+ Дечкова къща)	12 360	785	13 145	7 570	451	8 021
ОБЩО	270 930	32 448	303 378	287 710	32 037	319 747

Източник: **Община Габрово**

Туристически информационен център – Габрово осъществява информационно обслужване на туристи, чрез предоставяне на информационни материали за културни институти, места за настаняване на територията на общината. Екипът на ТИЦ - Габрово поддържа фейсбук страницата на центъра, изготвя справки и води статистики, отразяващи туристическата активност в културните и образователни институти на територията на общината, както и в прилежащите места за настаняване.

ИЗВОДИ:

Секторът на туризма е сред най-силно засегнатите от COVID- 19. От друга страна пандемията спомогна за пренасочване на голяма част от българските туристи, които традиционно избират чужди дестинации за отдих, към вътрешния туризъм, преоткривайки някои персонализирани туристически модели, като самостоятелните къщи за гости, семейни хотели и стаи за гости. Тенденцията, която се наблюдава, е свързана с развитие на индивидуалния семеен и по-специализиран туризъм, пред масовия такъв.

- ✓ Богатият туристически потенциал на региона, основаващ се на комбинацията от красива и разнообразна природа, отлични климатични условия, разнообразна музейна среда, богато културно-историческо наследство, автентични занаяти и обичаи, гостоприемство и централното географско разположение, са важна предпоставка за създаване на атрактивни туристически продукти, привличащи вниманието на различни целеви групи и даващи възможности за развитие на алтернативни видове туризъм – културен, здравен, еко, селски, приключенски, спортен, фестивален, събитийен и градски развлекателен;
- ✓ Наблюдава се ръст на посещенията в културните институции в общината, тенденция, която беше прекъсната през 2020 г., с въздействието на COVID – 19 , като развитието им ще бъде допълнително подкрепено от изпълнението на проекти и нови инвестиции в културната инфраструктура;
- ✓ На територията на община Габрово се намират планински местности, имащи потенциал за развитие на туризма през всички годишни сезони: местността Узана, където е географският център на България; местността Люляците; местността Градище;
- ✓ Габрово се разглежда като привлекателна, устойчива и безопасна туристическа дестинация;
- ✓ Необходимост от допълнително маркетингането и он-лайн представянето на дестинацията /регионална идентичност/;
- ✓ Нужда от допълнителна диверсификация на туристическия продукт, чрез развитие на интегрирани и специфични туристически продукти за различни категории туристи;
- ✓ Необходимост от откриване на висококатегорийни места за настаняване;
- ✓ Липса на кадри с подготовка за новите професии в туризма (свързани с новите технологии, иновациите и тенденциите в индустрията);
- ✓ Разгръщане на темата за хумора – сувенири, тематични заведения и паркове, създаване на брандинг;
- ✓ Привличане на чуждестранни туристи, чрез промотиране на туристически продукти с по-висока добавена стойност;
- ✓ Пренасочване на туристопотоци от конкурентни близки дестинации;
- ✓ Активно взаимодействие с туристическия бизнес;
- ✓ Негативно въздействие на пандемията от Коронавирус, което предполага естественото въздържане от почивка и пътувания;

2.7 Селско и горско стопанство

Селското и горското стопанство на територията на община Габрово рядко попада във фокуса на икономическите анализи за региона, но все пак не бива да бъдат пренебрегвани. Тези стопански

дейности в района имат своя икономически ефект, в т.ч. подкрепят доходите на определени групи от населението.

2.7.1 Селско стопанство

Селското стопанство има сравнително постоянен дял в икономиката на община Габрово като генерира около 3% от нетните приходи от продажби на предприятията. Природо-географските характеристики на територията на общината не благоприятстват развитието на сектора. Преобладават планински и предпланински терени, обработваемата земя е малко и слабопродуктивна.

Задържането на относителния дял на селското стопанство в икономиката на общината е породено най-вече от политиките на подпомагане на сектора. Така например заявените за подпомагане площи по схемата за единно плащане на площ за 2018 г. са 5 517 ха, като са нараснали три пъти през последните десет години (2010-2019 г.). Броят на заявителите (земеделски производители) е 441 през 2018 г., като за същия период се е увеличил двукратно.

Общата площ на землищата в община Габрово през 2018 г. е 555 588 дка, от които Селскостопански фонд 236 726 дка земеделска земя и 270 576 дка Горски фонд по данни на ОД „Земеделие“ – Габрово. Селскостопанският фонд на общината е 236 726 декара, като обработваемата земя е 133 000 дка. От тях 63% са ниви, 22% ливади, 15% трайни насаждения и лозя. Необработваемата земя (основно ливади) е 103 695 дка. Поземлената собственост е дребна и разпокъсана.

Поземлените ресурси на общината позволяват сравнително успешно развитие на животновъдството и овощарството. Някои направления на скотовъдството действително се развиват през последните години. Така например чувствително се е увеличил броят на кравите в общината – от под 800 през 2010 г. до над 1 200 през 2018 г. при отчетен общ спад в страната. Увеличение има още в поголовието при овцете-майки и птиците. Липсата на едромащабно, интензивно земеделие благоприятства развитието на екологично пчеларство. Броят на пчелните семейства се е увеличил почти двойно за последните десетина години.

Брой селскостопански животни в община Габрово, 2018 г.							
Крави	Биволици	Овце-майки	Кози-майки	Свине-майки	Кокошки-носачки	Бройлери	Пчелни семейства
1205	234	3210	1032	25	49 900	31 000	4800

Източник: ОД „Земеделие“ – Габрово

Овощарството е представено основно от сливите – 1087 дка и орехите – 773 дка. Територията на общината е подходяща още за отглеждането на боровинки, къпини и др. видове.

Действащата аграрна политика подпомага развитието на селското стопанство, така че да не изостава от стопанския живот на общината. Важно е да се изследват връзките между производството и каналите за реализация на местно ниво с цел да се развие Габрово и като кулинарна дестинация. В тази връзка може да се помисли за:

- създаването и превръщането в традиция на фермерски пазар в централната част на града, което ще насърчи потреблението на местни храни, ще направи по-атрактивна фермерската професия и ще създаде своеобразна атракция за гостите на Габрово;

- стимулиране връзките между регионалните производители на селскостопанска продукция и ХоРеКа (хотели/ресторанти/кетъринг) сектора в общината.

2.7.2 Горско и ловно стопанство

Горският фонд заема 270 576 дка от общата площ на землищата в община Габрово, като 75 648 дка са частна собственост и 194 928 дка – държавен горски фонд. Ловната площ е разделена на 13 самостоятелни ловни района, стопанисвани от ЛРД „Чардафон“ – Габрово. Ловува се на благороден елен, дива свиня, сърна и на вреден дивеч – лисица, чакал, вълк. В района се среща също дребен дивеч – фазан, гривяк, гургулица и пъдпъдък.

ТП Държавно горско стопанство Габрово е разположено върху част от северните склонове на Средна Стара планина и Средния Предбалкан. Обхваща гористата част от водосборния басейн на река Янтра и водосборните басейни на река Андъка – приток на река Дряновска.

Територията на ДГС Габрово попада изцяло в категорията Значими горски територии, формиращи ландшафт от регионално или национално значение, в които всички естествено срещащи се видове съществуват при естествени условия на разпространение и обилие. В тази връзка са изготвени препоръки и указания за стопанисване и мониторинг на горите на територията на ДГС Габрово.²

Разработена и приета е Политика за управление на горите на територията на ДГС Габрово. Във връзка с изпълнение/възлагане дейностите на горското стопанство е сключен договор за предоставяне стопанисването и ползването на дивеча в дивечовъден участък „Тодорчетата“, в района на дейност на ТП „ДГС Габрово“.

Добиваната дървесина от ТП ДГС „Габрово“ е от дървесни видове: бук, дъб, цер, акация, бял бор, черен бор и смърч. Средният годишен добив по ГСП е 35 025 м3 лежаща маса. В ДГС „Габрово“ се предвижда годишен добив от 8,0 тона билки, 8 тона горски плодове и 4,0 тона гъби. В района на ДГС „Габрово“ има възможности и за други странични ползвания, както и за селскостопанска дейност, които не са обект на инвентаризацията и планирането от страна на ТП ДГС „Габрово“. Страничните ползвания носят допълнителни доходи на местното население и на стопанството.

Анализът на положителните и отрицателните външни ефекти от изпълнението на горскостопанските дейности върху дървесните и недървесни продукти и екосистемни услуги за 2020 г. на територията на ТП ДГС „Габрово“ прави извода, че не се наблюдават отрицателни въздействия при извършването на горскостопанските дейности. Въвежданите и прилаганите мерки за ограничаване на негативните въздействия при дейността на стопанството осигуряват поддържането на приемливо ниво на риск от възникване на такива и тяхното минимизиране и недопускане.

Трябва обаче да се отбележи, че някои от кметовете и кметските наместници в община Габрово сигнализират за проблеми с дърводобива по две направления. Първото е за форма на нерегламентирана сеч, която излиза извън рамките на позволеното. Второто е за негативен

² „Гори с висока консервационна стойност на територията на ДГС Габрово“, WWF Дунавско-Карпатска Програма България, Габрово, 2009 г., актуализиран 2020 г.

ефект от дърводобива върху пътната инфраструктура, за поддръжката на която няма наличен ресурс и не могат да се направят последващи инвестиции.

Наред с контрола на нерегламентирана сеч и намирането на механизъм за инвестиции в пътната мрежа, повредена вследствие на дърводобива, необходимо е да се проучат възможностите горския фонд на община Габрово да се използва по-активно за специализиран туризъм. Районът на стопанството е богат на природни забележителности и исторически места, като има отлични условия за развитие на туризъм, екотуризм, фотолов и организиран ловен туризъм, орнитоложки и пр. като се ползва чужд опит.

3. Инвестиции и големи проекти в община Габрово

В тази част представяме инвестиционната активност в община Габрово. Разгледани са данни за разходите за дълготрайни материални активи (ДМА), направени от нефинансовите предприятия през годините, както и преките чуждестранни инвестиции с натрупване към края на 2018 г. В допълнение са представени в обобщен вид и изплатените средства по оперативните програми на ЕС. Европейските средства са в основата както на големите публични инвестиции в община Габрово, така и на инвестициите в модернизацията на предприятията в местната икономика.

3.1 Разходи за ДМА и ПЧИ

Преките чуждестранни инвестиции (ПЧИ) с натрупване в община Габрово достигат 153 млн. лв. през 2018 г. Над 123 млн. лв. или около 80% от чуждите инвестиции са в индустрията. През последните години се наблюдава ръст на чуждестранните инвестиции, като в периода 2016-2018 г. те нарастват с 22% или близо 28 млн. лв. Този ръст е на практика изцяло съсредоточен в индустрията. Чуждестранните капитали навлизат в общинската икономика вследствие на изградени взаимоотношения с местни доставчици и производители.

През 2018 г. разходите за придобиване на дълготрайни материални активи (ДМА) на предприятията в община Габрово достигат 102 млн. лв., като 40 млн. лв. са насочени в закупуването на машини, оборудване и апаратура, 26 млн. лв. в сгради, строителни съоръжения и конструкции и близо 15 млн. лв. в транспортни средства. Общо инвестиционните разходи на предприятията в индустрията са в размер на 50 млн. лв. През последните 4-5 години между 10-20% от инвестициите са в научноизследователската и развойната дейност.

година	2016	2017	2018
Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (ДМА) за община Габрово (2016-2018 г.)			
Общо разходи за ДМА (хил. лв.)	86 476	92 512	102 071
Земя	2 272	3 057	5 310
Сгради, строителни съоръжения и конструкции	19 826	17 393	26 291
Машини, производствено оборудване и апаратура	33 780	41 059	40 195
Транспортни средства	16 161	17 384	14 482
Други разходи	14 437	13 619	15 793

Източник: НСИ

3.2 Европейските инвестиции и големи публични проекти

Община Габрово се представя изключително силно в изпълнението на проекти, финансирани с европейски средства. Габрово е сред общините с най-много усвоени средства, претеглени спрямо населението, от присъединяването на България в Европейския съюз. Общината е сред

лидерите в страната и по брой на изпълнени проекти. Европейските проекти и реално изплатените средства са представени спрямо двата програмни периода 2007-2013 г. и 2014-2020 г. Данните от първия програмен период не бива да се пренебрегват, тъй като част от проектите са реално завършени през последните няколко години и имат директно отношение към текущото социално-икономическо състояние на общината.

Програмният период 2007-2013 г.

В рамките на първия програмен период 2007-2013 г. общата стойност на проектите в община Габрово е 213,5 млн. лв., като реално изплатените средства са за 189,5 млн. лв. (по данни към 1 април 2020 г.). Подкрепените близо 30 проекта на Община Габрово са за около 120 млн. лв. В първия програмен период частните предприятия са изпълнили проекти на обща стойност над 46 млн. лв. Средствата са предимно в промишлените предприятия и са насочени към модернизация, повишаване на конкурентоспособността и енергийна ефективност.

Най-големите проекти в първия програмен период са насочени към публичните услуги и инфраструктурата. В топ 10 на бенефициентите влизат само публични институции, в т.ч. 6 проекта на Община Габрово, един на Агенция „Пътна инфраструктура“ (АПИ) за Обхода на Габрово, един на МБАЛ Габрово АД и по един на Национален парк „Централен Балкан“ и Природен парк „Българка“.

Водещ е проектът на Община Габрово по ОП „Околна среда“ за водния цикъл на град Габрово, който е на стойност 87,8 млн. лв., в т.ч. 14 млн. лв. съфинансиране от държавния бюджет. Вторият по големина проект е Обходът на град Габрово, изпълняван от АПИ по ОП „Транспорт“, с реално изплатени 31,2 млн. лв. Проектът е допълнително подкрепен от държавата, като общата сума достигна 93 млн. лв. Обходът на Габрово е завършен и пуснат в експлоатация през 2020 г.

Изграждането на регионална система за управление на отпадъците в региона по ОП „Околна среда“ е третият по големина проект, като бенефициент е отново Община Габрово. Реално изплатените средства по проекта са на стойност 17,4 млн. лв., а новото депо за отпадъци е открито през 2015 г. Депото обслужва община Габрово и община Трявна.

Ключови са и проектите на Община Габрово по ОП „Регионално развитие“, чрез които са направени редица инвестиции в градската, в т.ч. образователна и зелена инфраструктура. Водещите сред тях са проектите: за привлекателна, достъпна и зелена градска среда – реално изплатени 7,2 млн. лв.; за развитие на културно-историческия туристически продукт и свързаната с него инфраструктура – реално изплатени 5,4 млн. лв.; за осигуряване на ефективна, общодостъпна и модерна образователна инфраструктура за устойчиво развитие – реално изплатени 5,3 млн. лв.; за съвременна образователна инфраструктура, посредством прилагане мерки за енергийна ефективност – реално изплатени 4,4 млн. лв.; за осигуряване на ефективна, общодостъпна и модерна образователна инфраструктура за устойчиво развитие – реално изплатени 5,3 млн. лв.; и за създаване на привлекателна физическа среда чрез мерки за градско възстановяване и развитие – реално изплатени 3,5 млн. лв. В допълнение са проекти в рамките на 1,2-1,5 млн. лв. за подобряване на културната инфраструктура, за подобряване на грижата за деца с увреждания и за подобряване на социалната инфраструктура и качеството на социалните услуги.

Програмният период 2014-2020 г.

Във втория програмен период 2014-2020 г. общата стойност на проектите в рамките на община Габрово е 94 млн. лв. (данни към края на юни 2020 г.). Проектите, изпълнявани от Община Габрово, са на обща стойност 43 млн. лв. Най-голям е проектът за развитие на устойчив градски транспорт по „Региони в растеж” – на стойност 13,7 млн. лв. и реално изплатени 7,2 млн. лв. Вторият голям проект е за инвестиции за изграждане на съвременна градска среда – на стойност 11,2 млн. лв. и реално изплатени 7,3 млн. лв. Третият проект е за инвестиции в съвременна образователна инфраструктура – на стойност 4,7 млн. лв. и реално изплатени 3,8 млн. лв. По-малките проекти на общината са предимно в културната и социалната сфери.

Във втория програмен период частните предприятия са изпълнили проекти на обща стойност 51 млн. лв. Средствата са предимно в промишлените предприятия и са насочени към модернизация, повишаване на конкурентоспособността и енергийна ефективност, развитие на човешките ресурси. Прегледът на проектите показва, че предприятията, които са се възползвали от възможността на инвестиране в повишена конкурентоспособност, в общия случай са повишили своята продукция и продажби.

4. Пазар на труда

В тази част ще проследим развитието конкретно на пазара на труда. Фокусът е върху развитието по отношение на работните места и нивото на заплащане.

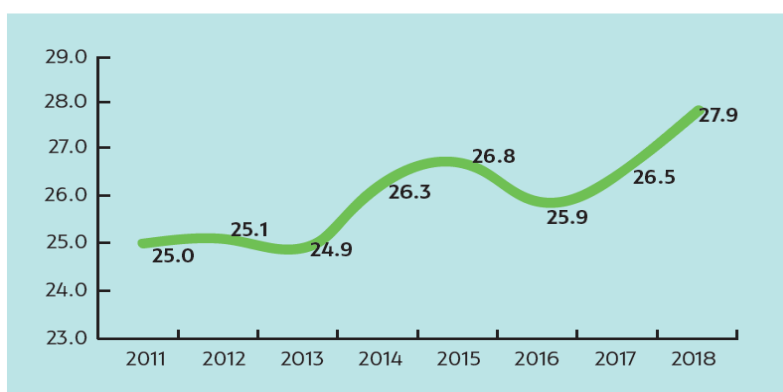
4.1 Работна сила и икономическа активност

През 2018 г. населението в община Габрово е 57 хил. души, а в рамките на областта живеят 107 хил. души. Около 60% от населението е в активна трудоспособна възраст (15-64 г.). Областта е компактна – населените места, в т.ч. Севлиево, Трявна и Дряново са на около 30 минути от град Габрово, което означава, че потенциалната работна сила и процесите на пазара на труда следва да се оценят и на областно ниво. Данните за всекидневната трудова миграция показват, че всеки ден между Габрово и Севлиево има сериозен обмен на работна ръка.

По данни на НСИ, през 2019 г. работната сила във възрастовата група 15-64 г. в област Габрово е 47,1 хил. души, докато лицата извън работната сила в същата възрастова група са на рекордно ниски нива за областта – 17,1 хил. души. Коефициентът на икономическа активност в област Габрово достига 73,4% през 2019 г., като 77,2% е икономическата активност при мъжете и 69,4 е икономическата активност при жените. По отношение на икономическата активност, Габрово изостава единствено от Велико Търново в СЦР.

В област Габрово 28% от хората на възраст между 25-64 г. имат висше образование, като огромна част от висшистите са фокусирани именно в град Габрово. По този показател областта е традиционно в топ 5 на страната, като областите Русе и Велико Търново от СЦР също са сред лидерите в страната. Конкретно за община Габрово, комбинацията от добро училищно образование – пълен обхват и високо качество, както и високият дял на работната сила с висше образование обуславят и добрите показатели на пазара на труда.

Графика: Относителен дял на населението в област Габрово с висше образование (25-64 г.)

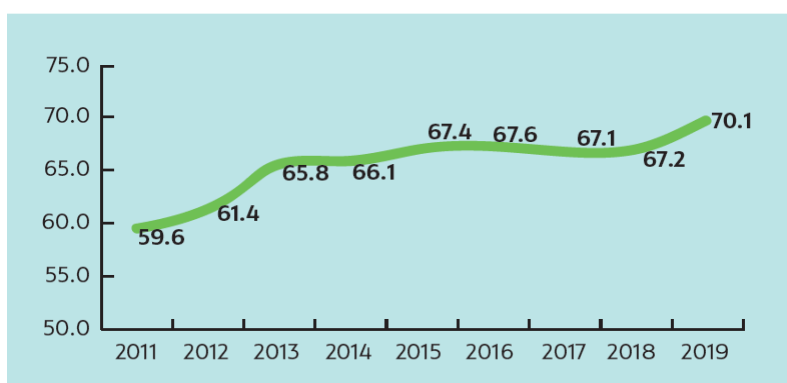

Източник: НСИ

4.2 Заетост и заплати

През 2019 г. заетостта в област Габрово нараства за осма поредна година и достигна над 70%, което е рекорд в новата история на областта. Общият брой на заетите лица в област Габрово достига 45 хил. души. Значителният ръст на заетостта през 2019 г. показва, че положителната динамика в икономиката от последните години се е запазила.

Графика: Коефициент на заетост в област Габрово (15-64 г.)

Източник: НСИ

По отношение на безработицата област Габрово е с най-добри показатели в СЦР. За по точни данни за безработицата използваме данните на Агенцията по заетостта (АЗ) за официално регистрираните безработни. По данни на АЗ официалната безработица в рамките на областта е много ниска – 3,4% в община Габрово и 3,6% в община Севлиево през 2019 г. Силната промишленост в региона оказва своето влияние, като дори и в най-тежките години (кризата след 2009 г.) безработицата остава сравнително ниска.

Общо 18 878 са наетите лица по трудово и служебно правоотношение в Габрово през 2018 г. Броят на наетите спада през последните години, което е следствие от спада на населението в рамките на общината. Въпреки това някои сектори добавят работни места през последните 2-3 години. Сред тях са предимно най-динамичните дейности в сферата на услугите – информационни технологии и услуги, професионални и финансови дейности. Промислеността запазва броя на наетите през последните две години, въпреки спада на населението.

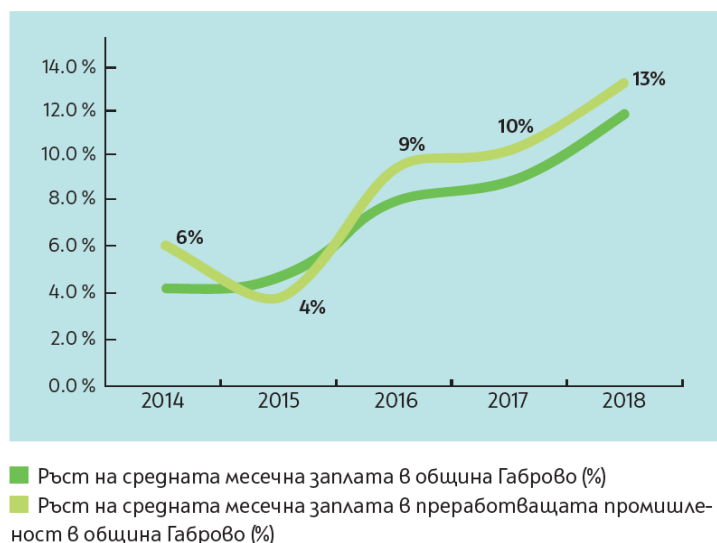
НАЕТИ ЛИЦА И ЗАПЛАТИ В ОБЩИНА ГАБРОВО (ДАННИ ЗА 2018 Г.)	НАЕТИ ЛИЦА ПО ТРУДОВО И СЛУЖЕБНО ПРАВООТНОШЕНИЕ ПО ИКОНОМИЧЕСКИ ДЕЙНОСТИ (A21)	СРЕДНА БРУТНА ЗАПЛАТА НА НАЕТИТЕ ЛИЦА ПО ТРУДОВО И СЛУЖЕБНО ПРАВООТНОШЕНИЕ ПО ИКОНОМИЧЕСКИ ДЕЙНОСТИ (A21)
ОБЩО	18 878	10 801
СЕЛСКО, ГОРСКО И РИБНО СТОПАНСТВО	151	14 711
ПРЕРАБОТВАЩА ПРОМИШЛЕНОСТ	8 481	11 105
ДОСТАВЯНЕ НА ВОДИ; КАНАЛИЗАЦИОННИ УСЛУГИ, УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИ	427	9 831
СТРОИТЕЛСТВО	704	8 803
ТЪРГОВИЯ; РЕМОНТ НА АВТОМОБИЛИ И МОТОЦИКЛЕТИ	2 501	8 242
ТРАНСПОРТ, СКЛАДИРАНЕ И ПОЩИ	705	8 243
ХОТЕЛИЕРСТВО И РЕСТОРАНТЪОРСТВО	493	6 688
СЪЗДАВАНЕ И РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА ИНФОРМАЦИЯ И ТВОРЧЕСКИ ПРОДУКТИ; ДАЛЕКОСЪОБЩЕНИЯ	184	16 081
ФИНАНСОВИ И ЗАСТРАХОВАТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ	151	12 890
ОПЕРАЦИИ С НЕДВИЖИМИ ИМОТИ	129	10 098
ПРОФЕСИОНАЛНИ ДЕЙНОСТИ И НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ	377	9 734
АДМИНИСТРАТИВНИ И СПОМАГАТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ	262	6 531
ДЪРЖАВНО УПРАВЛЕНИЕ	830	14 265
ОБРАЗОВАНИЕ	1 245	13 347
ХУМАННО ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ И СОЦИАЛНА РАБОТА	1 461	13 910
КУЛТУРА, СПОРТ И РАЗВЛЕЧЕНИЯ	526	9 102
ДРУГИ ДЕЙНОСТИ	185	7 141

Източник: НСИ

Общо 8 481 души са наети в промишлените предприятия в община Габрово. Това са над половината от всички наети в частния сектор в местната икономика. По този показател Габрово изпъква както на фона на другите икономически центрове в района, така и спрямо големите индустриални центрове на юг от Стара планина. Средната брутна месечна заплата в промишлеността в Габрово надмина 1 000 лв. през 2019 г., но остава конкурентна спрямо големите центрове на юг – като Пловдив и Стара Загора.

Заплатите в Габрово бележат постоянен ръст през последните години. През 2019 г. средната заплата в община Габрово е около 1 000 лв. на месец, като в последните години нараства с над 10%. Заплатите в промишлеността нарастват с още по-бърз темп и вече изпреварват средната за общината, което отразява и ориентирането на промишлеността към капиталоемки производства с по-висока производителност на труда, позволяващи по-високи възнаграждения. Най-високите заплати в Габрово са в сферата на информационните технологии и услуги, като достигат над 1 500 лв. през 2019 г.

Графика: Ръст на заплатите в община Габрово

Източник: НСИ

ИЗВОДИ ОТ АНАЛИЗА НА ИКОНОМИКАТА И ПАЗАРА НА ТРУДА

Община Габрово има специфичен икономически профил, който се отличава спрямо типичния за много от областите в страната. Тук са обобщени някои от основните изводи от анализа на икономиката и пазара на труда:

- ✓ Икономиката на община Габрово има ясно изразен промишлен профил, като над 60% от произведената продукция е концентрирана в преработващата промишленост. Над половината от продукцията на промишлените предприятия е предназначена за износ;
- ✓ Водещи сектори в промишлеността са производството на машини и метални изделия, както и на текстил и облекло;
- ✓ През последните години икономиката на община Габрово има положителна динамика, като темповете на растеж изпреварват другите областни центрове в СЦР. Основната движеща сила е нарастването на промишлената продукция;
- ✓ Макар и все още малък, секторът на информационните услуги и технологии е отчетливо най-динамичният в местната икономика – ръст на продукцията, добавената стойност и заплатите, като се предвиждат нови инвестиции и разкриване на нови работни места;
- ✓ Наблюдава се ясна тенденция за нарастване на производителността на труда в местната икономика, като добавената стойност на един нает достига над 25 хил. лв. Близо 44 хил. лв. на един нает е добавената стойност в производството на машини и оборудване и близо 40 хил. лв. в ИКТ сектора;
- ✓ Ръстът на заплатите в нефинансовите предприятия в община Габрово надминава 10% на година, в т.ч. в преработващата промишленост. Най-вероятно този тренд ще бъде временно осуетен от кризата с коронавируса;

- ✓ Наблюдава се ръст на туризма в община Габрово, но все още са сравнително ограничени посещенията от чуждестранни туристи. Силният туристически поток към РЕМО „Етър“ не винаги е обвързан с туристически посещения и нощувки в град Габрово;
- ✓ Повече компании виждат възможност да разширят своята дейност в съществуващите индустриални зони, но има нужда от управление на зоните и инвестиции в инфраструктурата;
- ✓ Основните проблеми през предприятията в община Габрово остават несигурната икономическа среда и липсата на кадри. Кризата с коронавируса може да отложи някои инвестиционни намерения на компании в преработващата промишленост;
- ✓ Технически Университет – Габрово е в напреднала фаза в изграждането на технологичен парк на територията на университета, което отваря много възможности за партньорства с местния бизнес и развитие в областта на мехатрониката, чистите технологии и информационните технологии;
- ✓ Община Габрово работи активно за интелигентната специализация на местната икономика и формирането на ясна траектория на пространствено развитие, в т.ч. на ниво област (партниране със Севлиево, Дряново и Трявна), на ниво регион (посока Велико Търново и Русе) и надрегионално (партньорство с Тракия икономическа зона);
- ✓ Голямо предизвикателство пред Община Габрово е да намери правилните инструменти за публично-частно партньорство с местния бизнес по отношение управление и инвестиции в техническата инфраструктура на индустриалните зони;

5. Демографски процеси

Демографският анализ стъпва на данните за населението на Националния статистически институт. На местно ниво, в чисто административен план, институциите често работят с данни от Главна Дирекция Гражданска Регистрация и Административно Обслужване (ГД ГРАО), които традиционно надценяват населението. Към 31 декември 2020 г. в община Габрово по данни на ГД ГРАО с постоянен адрес са 68 005 жители, а по настоящ адрес – 62 426 жители. Отчетените по-малко жители по настоящ адрес се обясняват от факта, че част от населението на общината учи или работи в друго населено място в страната, но все още се води по постоянен адрес в община Габрово. Дори и да отчетем това обаче, данните на НСИ, които стъпват на преброяването и се изменят спрямо естествените и механични процеси през годините, показват, че реално в община Габрово живеят по-малко хора. Поради това, за да гарантираме, че анализът е максимално близо до реалностите, ще използваме детайлните данни на НСИ, а не тези на ГД ГРАО.

Важно е да се отбележи, че в най-голям детайл данните за населението са налични при провеждане на преброяване на населението. Такова предстои да бъде проведено през 2021 г., като тогава актуалната демографската картина в община Габрово може да бъде проследена в изключително голям детайл. В настоящият анализ са използвани максимално актуални данни – към 2019 г., като чрез използване на текущи данни и анализ на тенденциите в голяма степен е компенсиран фактът, че последното преброяване е проведено през далечната 2011 г.

5.1 Основни тенденции в населението

По данни на Националния статистически институт към края на 2019 г. населението на община Габрово е 56 599 души, а в рамките на областта живеят 106 598 души. През последните 10 г. делът на населението в община Габрово устойчиво се задържа около 53% от населението в областта. На година населението на община Габрово намалява с около 1 000 души (1,8% от населението), като тенденцията се запазва устойчиво през годините. В периода 2011-2019 г., тоест спрямо годината на последното преброяване, населението на община Габрово е намаляло с 7 956 души или с 12,3%. В същия период населението на България е намаляло с 5,1%. Макар негативните демографски тенденции да са ясно изразени в цялата страна, силно отрицателният прираст на населението в община Габрово остава едно от най-големите предизвикателства пред развитието на общината.

година	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Население в област Габрово и община Габрово (2011-2019 г.)									
Област Габрово	121 389	119 971	118 271	116 351	114 272	112 334	110 254	108 404	106 598
Община Габрово	64 545	63 903	62 945	61 893	60 747	59 663	58 567	57 625	56 599
Прираст на населението в община Габрово и България спрямо 2011 г.									
България	100%	-0.6%	-1.1%	-1.7%	-2.4%	-3.1%	-3.8%	-4.5%	-5.1%
Община Габрово	100%	-1.0%	-2.5%	-4.1%	-5.9%	-7.6%	-9.3%	-10.7%	-12.3%

Източник: Национален статистически институт (НСИ)

Броят на населените места в община Габрово към края на 2019 г. е 134. В град Габрово живеят 51 217 души (2019 г.) или 90,5% от населението на община Габрово. Град Габрово е отчетливо най-големият град в област Габрово – спрямо гр. Севлиево (20 210 души), гр. Трявна (7 984 души) и гр. Дряново (6 455), и съответно остава с водеща роля за развитието на областта. Цитираните данни за населението са на база данните на НСИ. Преброяването на населението през 2021 г. ще даде много по-точни данни за реалната картина на населението в общината.

Официалните данни от ГРАО към края на 2019 г. показват, че по настоящ адрес в гр. Габрово живеят 56 000 души. По постоянен адрес в гр. Габрово живеят 63 314 души, като 7 507 души са с постоянен адрес в гр. Габрово, но с настоящ адрес извън рамките на община Габрово. Тези данни отразяват негативния механичен прираст в гр. Габрово, тоест високият брой на хората, които все още се водят по постоянен адрес в гр. Габрово, но вече живеят в друго населено място извън пределите на община Габрово.

Наред с град Габрово, по-големите населени места в рамките на община Габрово са: с. Яворец – 687 души, с. Поповци – 482 души, с. Драгановци – 371 души, с. Враниловци – 321 души, с. Жълтеш – 286 души и с. Гъбене – 221 души. Посочените данни за селата отново са на база регистрираните по настоящ адрес в ГРАО към края на 2019 г. През 2020 г. се наблюдава ръст на населението по настоящ адрес в почти всички села в община Габрово, което е провокирано от кризата с коронавируса.

5.2 Структура на населението

Възрастовата структура на населението в община Габрово продължава да се влошава. Населението в трудоспособна възраст намалява до 60,3% от населението през 2018 г., което е с

5,3 пункта по-ниско спрямо нивото от 2011 г. Докато населението на възраст от 0 до 14 г. запазва или дори леко увеличава своя дял – до 11,2% от населението през 2018 г., по-забележим е ръстът в населението на възраст над 65 г., което достига 28,5% от населението през 2018 г.

Отношението на населението на възраст над 65 г. към населението на възраст от 0 до 14 г. достига над 2,5, което означава, че възрастните (над 65 г.) са над 2.5 пъти повече спрямо децата (от 0 до 14 г.). Макар и с малко по-голям дял на населението в трудоспособна възраст, подобна е картината и в град Габрово.

година	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Възрастова структура на населението в община Габрово (2011-2019 г.)									
0-14 г.	10.7%	10.8%	10.9%	10.9%	11.0%	11.0%	11.0%	11.2%	N/A
15-64 г.	65.6%	64.8%	63.9%	63.0%	62.0%	61.5%	61.0%	60.3%	N/A
65+ г.	23.7%	24.4%	25.1%	26.1%	27.0%	27.5%	28.0%	28.5%	N/A
Възрастова структура на населението в град Габрово (2011-2019 г.)									
0-14 г.	11.2%	11.3%	11.4%	11.4%	11.4%	11.4%	11.5%	11.6%	N/A
15-64 г.	67.4%	66.7%	65.8%	64.8%	63.8%	63.2%	62.7%	62.0%	N/A
65+ г.	21.4%	22.1%	22.8%	23.8%	24.8%	25.4%	25.8%	26.4%	N/A

Източник: Национален статистически институт (НСИ)

Наред с възрастовата структура на населението е важно да се анализира и образователната структура, която има отношение към потенциала на човешкия капитал в община Габрово. Детайлни данни за образователната структура на населението са налични от проведеното преброяване през 2011 г., което обаче е твърде остаряло за целите на настоящия анализ. Въпреки това, можем да използваме данните наличните данни на областно ниво, като отчетем специфичните характеристики на община Габрово.

Данните на НСИ показват, че делът на населението с висше образование във възрастовата група 25-64 г. в област Габрово достига 27,9% през 2018 г., при нива около 25,0% през 2011 г. По този показател област Габрово се представя много добре на фона на страната, като бива изпреварена единствено от областите София, Варна и Русе. Детайлните данни от преброяването показват, че делът на висшистите в областта е най-силно изразен именно в община Габрово. През 2018 г. около 1/3 от населението на възраст 25-64 г. в община Габрово е с висше образование.

5.3 Прираст на населението

Намалението на населението в община Габрово се дължи както на естествени демографски процеси, така и на миграцията на населението. През годините се наблюдава спад на броя на живородените – от 514 през 2011 г. до 353 през 2019 г. Това е следствие от намаляването на населението, но и от по-ниския коефициент на раждаемост – в рамките на 6,2‰ през 2019 г.

Коефициентът на раждаемост в Габрово традиционно остава по-нисък спрямо средното за страната. Броят на умираанията в община Габрово остава сравнително постоянен – 1061 през 2019 г., като коефициентът на смъртност е 18,6‰ през 2019 г. Влошената демографска структура се отразява в по-високи нива на смъртност спрямо средните стойности за страната.

година	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
--------	------	------	------	------	------	------	------	------	------

Коефициент на раждаемост									
България	9.6‰	9.5‰	9.2‰	9.4‰	9.2‰	9.1‰	9.0‰	8.9‰	8.8‰
Община Габрово	7.9‰	6.7‰	6.8‰	6.4‰	6.7‰	5.5‰	6.2‰	6.4‰	6.2‰
Коефициент на смъртност									
България	14.7‰	15.0‰	14.4‰	15.1‰	15.3‰	15.1‰	15.5‰	15.4‰	15.5‰
Община Габрово	16.3‰	16.6‰	16.7‰	16.8‰	17.6‰	17.9‰	19.4‰	18.6‰	18.6‰
Коефициент на естествен прираст на населението									
България	-5.1‰	-5.5‰	-5.2‰	-5.7‰	-6.2‰	-6.0‰	-6.5‰	-6.6‰	-6.7‰
Община Габрово	-8.4‰	-9.9‰	-9.9‰	-10.4‰	-10.9‰	-12.4‰	-13.2‰	-12.2‰	-12.4‰

Източник: Национален статистически институт (НСИ)

Ключови за развитието на община Габрово са данните за миграцията, тоест за механичното движение на населението. Тези процеси не се влияят толкова от влошената демографска структура и по-скоро отразяват решенията на гражданите да се изселят или заселят в съответната община. Данните показват известен ръст както при заселванията, така и изселванията в община Габрово през последните години. Механичният прираст остава отрицателен – в рамките на -317 души през 2019 г. Разбивката на механичния прираст по възрастни показва, че най-силно са изразени негативните тенденции при младежите – в групата на възраст между 15 и 29 г., докато при най-малките – в групата на възраст от 0 до 14 г., се наблюдава и положителен прираст през 2017 и 2018 г.

година	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Механичен прираст в община Габрово									
Заселени	573	818	676	720	715	746	885	904	1031
Изселени	826	823	1009	1123	1190	1085	1202	1135	1348
Механичен прираст	-253	-5	-333	-403	-475	-339	-317	-231	-317
Коеф. на механичен прираст	-3.9‰	-0.1‰	-5.3‰	-6.5‰	-7.7‰	-5.6‰	-5.4‰	-4.0‰	-5.6‰

Източник: Национален статистически институт (НСИ)

Най-големият отлив на население е не просто при младежите, а конкретно в групата на възраст от 15 до 19 г., което отразява желанието на завършилите средно образование да продължат своето обучение и да се реализират в друго населено място. Положително е обръщането на тенденцията при малките деца – на възраст от 0 до 14 г., което показва, че община Габрово успява да привлече семейства с малки деца.

Данните за миграцията показват, че заселените в община Габрово са предимно от Столична община, Севлиево, Дряново, Трявна и Велико Търново. С други думи притокът е логично от най-голямата община и от съседните общини на Габрово. Отливът, тоест изселванията, са по посока Столична община, Велико Търново, Варна, Севлиево, Пловдив и Стара Загора. Община Габрово има положителен прираст спрямо съседните си общини и отрицателен спрямо по-големите центрове. Прави впечатление, че изселвания и заселванията спрямо големите общини на юг – Пловдив, Стара Загора и Казанлък, остават ограничени, тоест миграцията на населението през планината не е активна.

година	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Сравнение на коефициентите на естествен и механичен прираст в община Габрово									
Коеф. на естествен прираст	-8.4‰	-9.9‰	-9.9‰	-10.4‰	-10.9‰	-12.4‰	-13.2‰	-12.2‰	-12.4‰
Коеф. на механичен прираст	-3.9‰	-0.1‰	-5.3‰	-6.5‰	-7.7‰	-5.6‰	-5.4‰	-4.0‰	-5.6‰

Източник: Национален статистически институт (НСИ)

Сравнението между естествения и механичния прираст на населението показва, че през последните няколко години община Габрово губи поне двойно повече население по естествени причини, т.е. поради влошена демографска структура, отколкото поради миграция, т.е. разликата между заселвания и изселвания.

Голямото предизвикателство през община Габрово е да обърне тенденцията при механичния прираст, което означава да се ограничи изтичането на хора и общината да стане привлекателна за заселвания на хора от други населени места в страната.

5.4 Население в селата в Габрово

Общо 6 426 души – по данни от ГРАО, живеят по настоящ адрес в селата в община Габрово, като техният брой бележи лек спад през всяка една година. Близко половината (48% по данни на НСИ) от населението в селата в община Габрово е на възраст над 65 г., което показва сериозно застаряване на населението извън областния център и отлив на млади хора от малките населени места. В някои от по-големите села – например в с. Поповци и с. Яворец, делът на възрастното население (над 65 г.) е в рамките на нормалното за общината – около 30% от населението.

Наблюдава се временно спиране на явната тенденция за намаляване на населението в някои от по-големите села. Тези две наблюдения подсказват, че по-големите села в общината имат потенциал да обърнат поне частично негативните демографски тенденции и да спрат процеса на обезлюдяване. Над 50 села в община Габрово са с население от 10 или по-малко души през 2019 г. За тези и други малки села в общината може да се очаква в средносрочен и дългосрочен план да се стигне до пълно обезлюдяване.

Данните за 2020 г. показват ръст на населението по настоящ адрес в на практика всички села в община Габрово, което е резултат от кризата с коронавируса. Наложените мерки за социално дистанциране и ограничения през предвижването в периода март-май 2020 г. са довели до отчетлив ръст на населението в селата. Промяната е провокирана от хора, които имат роднини или дори живеят в селата и пътуват често към големия град.

6. Образование

В анализа на образованието в община Габрово ще разгледаме поотделно детските заведения, училищното образование и висшето образование. Габрово традиционно поддържа добри образователни показатели, което обуславя потенциала на общината за развитие и обръщане на негативните демографски тенденции.

6.1 Детски заведения

На територията на община Габрово функционират 10 детски градини, като техният брой не се е променял през последните повече от 10 години. Общият брой на децата в детските градини в община Габрово през 2019/2020 г. е 1 545, които са разпределени в 61 целодневни групи, 4 яслени групи в детските градини и 1 полудневна група.

По данни на НСИ броят на децата в детските гради намалява чувствително през последните години. Община Габрово има добра осигуреност с места в детските градини, като през 2019/2020 г. се падат по 110 места в детските градини на 100 деца, а за 2020/2021 г. – 114.7 места в детските градини на 100 деца. Една от посоките за развитие на образователната система в общината е постигане на баланс в броя на децата в група, като цяло, но и в конкретни детски градини с цел постигане на ключовите компетенции за успешно започване на I клас.

	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020
Брой деца в детските градини в община Габрово	1 869	1 824	1 789	1 672	1 605	1 545

Източник: НСИ, Община Габрово

Най-големите детски градини на територията на община Габрово са ДГ „Радост“ (203 деца), ДГ „Слънце“ (180 деца), ДГ „Перуника“ (172 деца) и ДГ „Явор“ (163 деца). Десетте детски градини извършват дейността си в 17 бази, като в 2 от случаите 2-те бази са разположени в едно дворно пространство (ДГ „Слънце“ и ДГ „Явор“), 2 детски градини са с по 2 бази в града (ДГ „Радост“ и ДГ „Перуника“) и 3 ДГ имат свои филиали в села: ДГ „Мечо Пух“ - в с. Поповци, ДГ „Мики Маус“ - в с. Враниловци и ДГ „Дъга“ – в с. Яворец.

Общо в детските градини през 2020/2021 г. работят 266 души, като 141 души са педагогическият персонал. Всички детски градини и училища имат добре изградени партньорства с различни организации, клубове, центрове за обучение, социални услуги, което създава предпоставки за комплексен подход към личностното развитие на децата и учениците.

Детски градини	Местоположение	Общ брой деца	
		2019/2020	2020/2021
ДГ "Дъга"	гр. Габрово	175	164
ДГ "Първи юни"	гр. Габрово	100	85
ДГ "Ран Босилек"	гр. Габрово	127	123
ДГ "Мечо Пух"	гр. Габрово	152	145
ДГ "Мики Маус"	гр. Габрово	139	151
ДГ "Младост"	гр. Габрово	134	120
ДГ "Перуника"	гр. Габрово	172	178
ДГ "Радост"	гр. Габрово	203	193
ДГ "Слънце"	гр. Габрово	180	172
ДГ "Явор"	гр. Габрово	163	155

Източник: РУО-Габрово, Община Габрово

Община Габрово инвестира целенасочено в подобряване на материалната база на детските градини. Материалната среда в тях е в добро състояние, като образователната инфраструктура е съобразена с осигуряването на оптимални социално - битови, хигиенни, здравни и безопасни условия. Сградите на детските градини в града са реновирани и обновени и са въведени мерки

за енергийна ефективност, което гарантира по-ниско потребление на енергия и 20% по-малко въглеродни емисии. През 2015 г. се изгради и единствената в страната сертифицирана сграда тип „Пасивна къща“. За децата се осигурява оптимален топлинен комфорт, а чрез вентилационната система и значително, в пъти по-добро качество на въздуха.

Дворните площи в повечето детски градини са благоустроени, като са обособени площадки за игри на открито, отговарящи на всички изисквания за безопасност – ударопоглъщащи настилки, спортни уреди и съоръжения, съобразени с възрастта на децата. Изключение правят дворните пространства в пет детски градини, като за тях са изготвени проекти за реконструкция и предстои поетапното им изпълнение. В проектната разработка за всяка една детска площадка е предвидено обзавеждане със съответните съоръжения, основните видове игри, настилки, паркова мебел. При осигурено финансиране за дейността през 2021 г. по Проект „Красива България“ предстои благоустрояването на дворните площи на ДГ „Младост“.

В резултат на одобреното предложение на Община Габрово по Програма „Изграждане, пристрояване, надстрояване и реконструкция на детски ясли, детски градини и училища 2020 – 2022“ на Министерството на образованието и науката, предстои реконструкция, обзавеждане и оборудване на сграда и дворно пространство на база 2 в с. Яворец на детска градина "Дъга", което ще осигури здравословна физическа среда за осъществяване на отглеждане, възпитание и обучение на децата. Планирани са строително-ремонтни дейности, мерки за енергийна ефективност, обновяване на детската площадка и обзавеждане на помещенията за децата. По същата програма Общината е кандидатствала с проектни предложения за базата на ДГ „Мечо Пух“ в с. Поповци и базата на ДГ „Мики Маус“ в с. Враниловци, за които поетапно предстои търсене на финансиране и изпълнение.

Спортните дейности са фактор за физическо и психическо здраве, развитие на физически качества и дееспособност и утвърждаване на здравословен начин на живот. Базите на детските градини на територията на града разполагат с физкултурни салони, оборудвани със спортни уреди и съоръжения. Изключение прави една детска градина, както и базите на детските градини, разположени в селата. Подвижните игри в сутрешната гимнастика и заниманията в детските градини допринасят за изграждането на положителни отношения – взаимопомощ, комуникативност и толерантност.

В ДГ „Първи юни“ е оборудвана сензорна стая по проект BG051PO001-4.1.04-0104 „Повече ЗаЕдно – подпомагане обучението на деца и ученици със специални образователни потребности в община Габрово“, финансиран от ОП „Развитие на човешките ресурси“. В ДГ „Мечо Пух“ е въведена Монтесори педагогика при обучението. В ДГ „Слънце“ пилотно е въведен интерактивен кабинет с иновативна технология за обучение, която включва образователното уеб приложение „Умни дечица“. В ДГ „Ран Босилек“ е въведен иновативен проект насочен към “STEM обучение с програмируеми роботи“ в подготвителните групи 5 и 6 годишни и се прилага Монтесори педагогиката в обучението и възпитанието на децата. В ДГ „Мики Маус“ с е осъществяват дейности по проект „Дизайн шампиони“ за придобиване знания и умения чрез развитие на дизайн мисленето по Проект „Малките предприемачи“ за придобиване на умения и знания по предприемачество при 4-7 годишните деца.

В ДГ „Перуника“ се осъществяват дейности по проект „Иновации в познавателното развитие на децата от ДГ „Перуника“ за повишаване ефективността на образователния процес в подготвителните за училище групи чрез създаване на дигитална образователната среда, което

да стимулира интелектуално – познавателното развитие и да повиши детската активност, интерес и мотивация, и като отговор на желанието на родителите, децата да се развиват в съвременна дигитална среда.

В ДГ "Радост" е въведено "Проектно базирано обучение с интегриране на информационните технологии". В ДГ „Дъга“ се осъществяват дейности по проект „ДЪГА от детски мечти“, работа в студия по интереси – творчески работилници за културна идентичност, както и по проект „Успешното училищно партньорство“.

ДГ „Младост“ е Иновативна детска градина във връзка с разработването и осъществяване на дейности по Авторска програма по гражданско, здравно, екологично и интеркултурно образование „АЗ и ГАБРОВО“, както и проектите по собствени разработки „Чуждоезиково обучение и дигитални технологии в детската градина за деца в задължителна училищна възраст“ и „Климатът и аз. Опазване на климата чрез енергийна ефективност“.

Дейността на ДГ "Явор" е ориентирана към съчетание на екологосъобразното възпитание и обучение и съвременните ИКТ, тези идеи се осъществяват и чрез няколко международни проекта по програма Еразъм , в партньорство с 6 европейски държави.

Съвременната физическа среда и библиотечно-информационно обслужване с интегрирани в него образователни технологии за възпитание, социализиране, обучение и отглеждане, осигурява децата да придобият компетентности, необходими са личностното им развитие. В детските градини е осигурена възможност децата да се включват в допълнителни дейности: изучаване на чужд език, изобразително изкуство, приложно изкуство – керамика и работа с глина, театрално и куклено изкуство, народни танци, класически и модерен балет, спортна акробатика, йога и др. Съчетаването на разнородни занимания, видовете изкуства, музика, танц, рисуване и спорт се допринася за положителен и добронамерен микроклимат в групата и по-лесно справяне при конфликтна ситуация.

Храната на децата се приготвя на място в детските градини, като е съобразена с възрастовата група и е насочена към осигуряване на здравословно хранене и изграждане на хранителни навици на децата. Ежеседмично се изготвя менюто в детската градина, съобразено с изискванията за пълноценно, здравословно, рационално и разнообразно хранене.

6.2 Училищно образование

Област Габрово има най-високият коефициент на записване в V-VII клас в България – над 95% през 2018 г. и 99% за 2020/2021 г. Коефициентът на отпаднали ученици също е нисък, което означава, че децата на практика са обхванати почти напълно от образователната система. Високият обхват на училищното образование води до по-високи нива на базова грамотност, което е плюс за местния пазар на труда и обяснява традиционно ниската безработица в региона.

Във връзка с прилагане на Механизъм съвместна работа на институциите по обхващане и включване в образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст (ПМС №100 от 08.06.2018г.) със заповед на началника на РУО – Габрово са сформирани екипи за обхват на територията на четирите общини в област Габрово – Габрово, Дряново, Севлиево и Трявна. В екипите за община Габрово са включени 105 лица, от които 4 експерти от РУО – Габрово, 13 експерти от Община Габрово, 6 – от Дирекция „Социално подпомагане“, 2 – от ОДМВР, 1 – от РЗИ и 79 педагогически кадри от училищата и детските

градини на територията на общината. Съществува добра комуникация между всички администрации по механизма за обхват.

До 13.11.2020 г. екипите за обхват са осъществили проверка и са отразили резултатите от посещенията в протоколи на 1284 деца и ученици. Трайно пребиваващи с родителите си в чужбина са 832 от проверените деца и ученици. В резултат от дейността на екипите за обхват, записаните в детски градини или училища деца и ученици, подлежащи на задължително обучение, са 1407. Десет ученици са отпаднали от обучение, като само един от тях е подлежащ на задължително обучение. Двама ученици не са открити на територията на общината. На училищно ниво са предприети мерки за оказване на обща и допълнителна подкрепа на застрашените от отпадане, в съответствие Наредбата за приобщаващото образование. Чрез механизмите на Закона за семейните помощи за деца и на Закона за социално подпомагане се оказва помощ на семейства, чиито деца са в риск от отпадане от образователната система по социално-икономически причини.

Синхронът между отделните институции е от изключителна важност, за да бъдат обхванати голяма част от децата, чийто майчин език не е български и които са в риск от отпадане от образователната система или са уязвими. Овладяването на българския език се оказва ключов проблем при постигането на държавните образователни стандарти. През последните две години общината реализира проекти, финансирани от Център за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства, насочени към учениците от ромския етнос и уязвимите групи за постигане на образователна интеграция и социализация на учениците от етническите малцинства, равнопоставено включване в образователния процес и предоставяне възможност за включване в алтернативни занимания на основата на собствените им интереси и предпочитания, което допринася за ефективност на процеса за обхват и задържане на учениците в образователната система и възпрепятства последващото им отпадане.

На училищно ниво са предприети мерки за оказване на обща и допълнителна подкрепа в съответствие Наредбата за приобщаващото образование. Чрез механизмите на Закона за семейните помощи за деца и на Закона за социално подпомагане се оказва помощ на семейства, чиито деца са в риск от отпадане от образователната система по социално-икономически причини.

Мрежата от образователни институции е оптимизирана и съответства на демографските и социално-икономическите промени в общината. През учебната 2020/2021 година на територията на община Габрово функционират 12 училища – 9 общински и 3 държавни. Общинските се делят на 1 начално, 5 основни, 2 средни и 1 профилирана гимназии. Държавните училища са двете професионални гимназии и Национална Априловска гимназия. През 2019/2020 г. броят на учениците в общообразователните училища в община Габрово е 4 255, в т.ч. 1 061 в VIII-XII клас. През 2020/2021 г. броят на учениците в професионалните училища е 1 113. През последните години се наблюдава лек ръст на учениците в професионалните гимназии в общината.

	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020	2020/2021
Брой ученици в общообразователни училища в община Габрово	4 487	4 515	4 549	4 490	4 471	4 255	4 189

Брой ученици в професионалните училища в община Габрово	1 091	1 026	995	1 021	1 011	1 061	1 113
ОБЩО	5 578	5 541	5 544	5 511	5 482	5 316	5 302

Източник: РУО - Габрово

През учебната 2020/2021 година най-голям брой ученици се обучават в ОУ „Кирил и Методий“ (615), ПМГ „Акад. Иван Гюзелев“ (609) и Национална Априловска гимназия (646). Общият брой на паралелките в общообразователните училища намалява до 188, като спадът е най-отчетлив в V-VII клас и VIII-XII клас. Броят на паралелките в професионалните гимназии се увеличава до 56 самостоятелни паралелки.

Наименование на училището	Вид на училището	Общ брой ученици		
		2018/2019	2019/2020	2020/2021
НУ "В. Левски"	начално	158	154	152
ОУ "Ран Босилек"	основно	478	493	503
ОУ "Неофит Рилски"	основно	483	489	488
ОУ "Иван Вазов"	основно	141	126	115
ОУ "Св. Св. Кирил и Методий"	основно	656	615	612
ОУ "Христо Ботев"	основно	249	243	240
СУ "Отец Паисий"	средно	424	450	432
СУ "Райчо Каролев"	средно	589	553	530
Национална Априловска гимназия	профилирана гимназия	638	646	646
ПМГ "Акад. Иван Гюзелев"	профилирана гимназия	639	609	610
ПТГ "Д-р Никола Василиади"	професионална гимназия	463	522	433
ПГТ "Пенчо Семов"*	професионална гимназия	398	400	388

Източник: РУО-Габрово

В резултат на демографските промени постепенно е извършена оптимизация на училищната мрежа в община Габрово. Последните години са закрити три училища, в т.ч. едно общообразователно (ОУ „Цанко Дюстабанов“), едно специално (ПУ „Николай Палаузов“) и една професионална гимназия (ПГС-Габрово). Процесът на оптимизация не бива да се разглежда еднозначно, както е видимо и от детайлите по трите казуса:

- През 2017 г. Професионалната гимназия по строителство се преобразува от държавно в общинско училище чрез вливане в Средно училище „Отец Паисий“. Промяната е в резултат на неосъществен държавен прием в професионалната гимназия. Следва да се отбележи, че в СУ „Отец Паисий“ се предлага обучение на учениците в направление строителство и архитектура и интериорен дизайн, като в следващите години се реализира формиране на паралелки и съхраняване на професиите;
- През 2017 г. Помощното училище „Николай Палаузов“ се преобразува в Център за специална образователна подкрепа. Учениците през учебната 2020/2021 година са 38,

разпределени в 6 паралелки. В Центъра се осъществява педагогическа и психологическа подкрепа, диагностична, рехабилитационна, корекционна и терапевтична работа с учениците с умствена изостаналост и с множество увреждания за оптимално развитие на силните страни на учениците, за коригиране и компенсиране на обучителни затруднения;

- През 2018 г. е закрито ОУ „Цанко Дюстабанов“, поради това, че образователната институция е определяна като сегрегирана и учениците показват много слаби резултати на външното оценяване. Оценката на Регионалното управление на образованието – Габрово е, че след преместване на децата, те всички са обхванати от образователната система и при тях се наблюдава значим прогрес по отношение на знанията и базовата грамотност. След реновиране на сградата на закритото училище, в нея е пребазирано НУ „Васил Левски“.

Ключови за средното образование в община Габрово са двете профилирани гимназии – Национална Априловска гимназия и Природо-математическа гимназия "Акад. Иван Гюзелев", както и двете професионални гимназии – Професионална техническа гимназия "Д-р Н. Василиади" и Професионална гимназия по туризъм "Пенчо Семов".

По традиция Природо-математическа гимназия "Акад. Иван Гюзелев" и Национална Априловска гимназия са училищата в областта, в които се влиза с най-висок бал. Водещи са паралелките по математика, с интензивно обучение на английски език и за системни програмисти в ПМГ "Акад. Иван Гюзелев", както и паралелките по хуманитарни науки и чужди езици в Национална Априловска гимназия.

Национална Априловска гимназия – основана като първото светско училище в България през 1835 г., е една от знаковите институции в град Габрово, която през 2011 г. се сдобила и с нов модерен корпус. В гимназията се помещава и Националният музей на образованието. Младите информатици от Природо-математическата гимназия "Акад. Иван Гюзелев" са носители на многобройни медали от национални и международни състезания по информатика, в т.ч. като част от националния отбор по информатика на България.

Професионалната техническа гимназия „Д-р Никола Василиади“ предлага дуална форма на обучение и традиционно подготвя кадри за местната индустрия. Партньори на ПТГ „Д-р Никола Василиади“ са световно известните и водещи в бранша си фирми: Импулс АД, Резбонарезни инструменти Габрово ЕООД, ЦЕРАТИЦИТ България АД, Габинвест ЕООД, ЗГПУ ГРУП-ЕООД. През 2020 г. завърши първата паралелка специалност „Мехатроника“ в дуална форма на обучение.

През 2020 г. общо 429 ученици са завършили средно образование в община Габрово – 258 ученици са завършили в средните училища и профилираните гимназии и 171 ученици са завършили в професионалните гимназии. Съответно 429 ученици са се явили на държавния зрелостен изпит по български език и литература (БЕЛ), а други 131 са избрали да се явят и на изпита по английски език (АЕ). Оценките на избралите да се явят на изпит по английски език са сравнително високи – повечето са над границата от 5,00.

Средната оценка на държавния зрелостен изпит по български език и литература (БЕЛ) в Габрово през 2020 г. е добър (4,33), а по математика – много добър (4,87). Учениците в община Габрово традиционно се представят силно, като общината се нарежда сред водещите 10 в страната. Националната Априловска гимназия се представя най-добре в региона със средна оценка много

добър (5,29) на изпита по БЕЛ и много добър (4,65) на изпита по математика. Природоматематическа гимназия „Академик Иван Гюзелев“ също се представя силно на зрелостните изпити – средни оценки много добър (5,16) по БЕЛ и отличен (5,54) по математика.

РЕЗУЛТАТИ ОТ ПРОВЕЖДАНЕ НА ДЗИ, МАЙ 2020, В УЧИЛИЩАТА НА ОБЩИНА ГАБРОВО

училище	български език и литература	математика	история и цивилизация	физика и астрономия	география и икономика	химия и опазване на околната среда	философия	биология и здравно образование	английски език	немски език	руски език	испански език	Общо
СУ "Отец Паисий"	4,05		2,53				3,98	6,00	4,69				4,12
СУ "Райчо Каролев"	3,73		2,68		2,53	4,30	3,77	3,23					3,68
Национална Априловска гимназия	5,29	4,65	5,03		5,20		4,56	5,03	5,66	5,30		4,78	5,32
ПМГ "Акад. Иван Гюзелев"	5,16	5,54	4,90	4,85	4,94	5,39	4,62	5,06	5,34		5,53		5,21
ПТГ "Д-р .Никола Василиади"	3,79	4,43	4,01	3,53	3,55		3,87	3,84	4,93				3,92
ПГТ "Пенчо Семов"	3,97						3,81	3,18	4,64				3,98
ГАБРОВО	4,33	4,87	3,83	4,19	4,06	4,85	4,10	4,39	5,05	5,30	5,53	4,78	4,37
средно за област ГАБРОВО	4,31	5,17	4,48	4,41	3,70	4,95	4,06	3,84	5,25	5,16	5,53	4,78	4,39

Източник: МОН

Община Габрово организира ежегодно срещи между образователните институции и представители на бизнеса в града, насочени към обсъждане на необходимостта от кадри на пазара на труда, коментиране на специалностите, които да бъдат включени в държавния план-прием на учениците, завършващи основно образование. Ежегодно се провежда Ден на отворените врати в габровските средни училища, профилираните и професионални гимназии, с цел запознаване на учениците и родителите им с условията за обучение и възможностите за професионалната им реализация.

За учебната 2017/18 г. е утвърдено първото иновативно училище в общината - ОУ "Христо Ботев" – Габрово, а от 2020/2021 г. те са четири – Начално училище „Васил Левски“, Основно училище „Христо Ботев“, Природоматематическа гимназия „Акад. Иван Гюзелев“ и Средно училище „Райчо Каролев“.

В училищните проекти са заложили следните елементи на иновативния процес: иновативни елементи по отношение на организацията и/или съдържанието на обучението; организиране по нов/усъвършенстван начин управлението, обучението и образователната среда; използване на нови методи на преподаване; разработване по нов начин на учебно съдържание, учебни планове и учебни програми. Реализираните дейности се отразяват положително на образователната среда, на ключовите компетентности на учениците, на квалификацията на учителите, на взаимоотношенията им с външни партньори, както и с родителите.

Чрез участие по националните програми на Министерството на образованието и науката през учебната 2019/2020 г. в училищата са създадени атрактивно обзаведени помещения за дейности по интереси, специализирано оборудване на учебни кабинети и лаборатории за лабораторна и експериментална работа по природни науки, в съответствие с развиващите се съвременни нови технологии, стимулиращи личностното развитие на учениците.

Целодневна организация на учебния ден /ЦОУД/ се осъществява в 8 училища в общината, което осигурява:

- ✓ сигурно място за учениците и обгрижването им от специалисти, докато родителите са на работа;
- ✓ по-високо качество на образователната услуга, по-висока степен на образованост на завършващите училище;
- ✓ задържане на учениците в училище, осигурявайки им подходяща емоционална среда, възможности за активно социално общуване и за ранно откриване и развиване на талантите.

Във всяко училище са създадени условия за осигуряване на обедно хранене на учениците. Предстои създаване на организация и осъществяване на контрол по отношение на качеството на предлаганите храни, съобразени с нормативните документи за здравословно и безопасно хранене, покриващи изискванията на стандартите, както и визирани задължителни условия за състава и качеството на храната за обучаемите, грижливо са изписани параметри за качество и количество на храненията в училищата.

Средищните училища ОУ „Христо Ботев“, СУ „Райчо Каролев“ и СУ „Отец Паисий“ обхващат 207 подлежащи на задължително обучение ученици от населените места, в които няма училище. За учениците е осигурен безплатен транспорт от селата по местоживее до училищата в града и обратно.

Изградените обществени съвети в образователните институции осигуряват възможност за участие на родителите в обсъждането на учебните програми и избора на учебници; да предлагат мерки за подобряване качеството на образователния процес, както и да дават становища за разпределението на бюджета.

6.3 Деца и ученици със СОП

Образователните институции имат основния ангажимент за откриване, подкрепа за развитието и реализиране дарованията на всяко дете. Те осигуряват желани извънкласни извънучилищни дейности в сферата на науката, изкуствата и спорта за пълноценно ангажиране свободното време на учениците. Детските градини предлагат допълнителни педагогически услуги, съобразно заявеното желание.

Материалните и технически ресурси в системата на предучилищното и училищното образование са от особена необходимост за децата и учениците със специални образователни потребности. Децата и учениците със специални образователни потребности в общината се отглеждат в семейна среда или близка до семейната. Тази целева група включва деца с физически, умствени, сензорни, психически и комплексни увреждания.

По данни на Дирекциите “Социално подпомагане” Габрово и Севлиево, за 2017 г. децата с увреждания в Област Габрово са 526, а за 2018 г. са 563. Наблюдава се леко увеличаване през последните години на децата с увреждания, подпомагани от Дирекциите „Социално подпомагане” в Габрово и Севлиево.

Изграждането на подкрепяща образователна среда, включва подходящи архитектурни и социално-битови условия, индивидуални образователни програми, училищен екип за подкрепа за личностно развитие, който да извършва оценяване, специални учебно-технически средства, материали, помагала и пр. Достъпната архитектурна среда е от изключителна важност, тъй като липсата на такава възпрепятства посещението на учебни занятия от деца с физически увреждания.

Данни за деца и ученици със специални образователни потребности с допълнителна подкрепа за 2018/2019 г. /към 06.02.2019 г./					
	Габрово	Дряново	Севлиево	Трявна	Общо
1. Общ брой на децата и учениците със специални образователни потребности, които се обучават с ресурсно подпомагане в детски градини по чл. 35 и в училищата по чл. 38 от ЗПУО	118	25	59	35	237
От общия брой по т. 1 – с ресурсно подпомагане от РЦПППО	52	13	31	27	123
2. Общ брой на децата и учениците със специални образователни потребности, които се обучават в ЦСОП	30	-	-	-	30
3. Деца и ученици със сензорни увреждания	3	2	2	-	7
4. Деца и ученици с множество увреждания	17	7	14	4	42
5. Деца и ученици интелектуални затруднения	14	6	13	6	39
6. Деца и ученици с езиково-говорни нарушения	25	2	5	7	39
7. Деца със специфични нарушения на способността за учене (дислексия, дисграфия, дискалкулия)	32	4	7	12	55
8. Деца и ученици с разстройства от аутистичния спектър	13	1	12	4	30
9. Деца с емоционални и поведенчески разстройства	15	3	6	2	26

Анализът на цифровите данни показва, че най-голяма е концентрацията на ученици със СОП в начален етап, следвана от броя на учениците в прогимназиален етап на обучение. Положително се отчита ролята на ранното въздействие още в предучилищна възраст.

Общият брой на децата и учениците със специални образователни потребности, които се обучават с ресурсно подпомагане в детски градини по чл. 35 и в училищата по чл. 38 от ЗПУО е 237, а 123 са с ресурсно подпомагане от Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование за цялата област.

На децата и учениците със СОП е организирана и обезпечена допълнителната подкрепа и ресурсното подпомагане от Регионален център за подкрепа на приобщаващото образование, в съответствие със ЗПУО и Наредба за приобщаващото образование. Регионално управление на

образованието – Габрово, които осигуряват методическа помощ, координация и контрол на екипите в детските градини и училищата, които работят с деца със специални образователни потребности. Съвместно с Регионален център за подкрепа на приобщаващото образование, отдел „Закрила на детето“ и експертите образование от общинска администрация, се осъществява информиране и консултиране на деца и учениците с увреждания и техните родители, спомагащи за изграждане на положителни нагласи към процеса на приобщаването.

Брой деца и ученици със СОП с ресурсно подпомагане - Габрово	2019/2020	2020/2021
от Ресурсен център	73	73
от училище	66	67

6.4 Личностно развитие и свободно време

Личностното развитие е предпоставка за по-качествен начин на живот и като такова то дава възможност на всеки човек да осъзнае и развие своите знания, таланти и потенциал с цел по-добра реализация. Подкрепата за личностно развитие на децата и учениците е залегнала в Закона за училищното и предучилищното образование. Правото на личностно развитие е регламентирано чрез Закона за предучилищното и училищно образование и Наредбата за приобщаващо образование.

Областната стратегия за подкрепа за личностно развитие на деца и ученици на област Габрово 2019-2020 г. е разработена в изпълнение на чл. 196 от Закона за предучилищното и училищното образование (обн. ДВ бр. 79 от 13.10.2015 г.) (ЗПУО) и чл. 5 от Наредбата за приобщаващото образование (приета с ПСМ No 286 от 04.11.2016 г.). Това е втората двугодишна стратегия за подкрепа за личностното развитие, която се разработва на областно ниво. Тя е подготвена на база направените изводи от оперативния мониторинг и оценка на изпълнението на Стратегията за подкрепа за личностно развитие на деца и ученици на област Габрово 2017-2018 г. При създаването на новата стратегия са взети под внимание анализите на потребностите от обща и допълнителна подкрепа, представени от четирите общини в областта – Габрово, Севлиево, Дряново и Трявна. Стратегията разглежда предизвикателствата, приоритетните направления, стратегическите цели и необходимите мерки в областта на подкрепата за личностно развитие на деца и ученици.

На територията на община Габрово функционират множество организации, чиято дейност е в сферата на неформалното образование, личностното развитие, планирането и реализирането на инициативи, както и насочени към развитие на доброволчеството сред децата и учениците. Сред тези организации са Център за работа с доброволци към Община Габрово, Младежки съвет по наркотични вещества към Община Габрово, Център за работа с доброволци към ИМКА Габрово, Клуб на доброволците към Регионална библиотека – Габрово, Фондация „Габрово преди и сега“, Сдружение „Социален диалог 2001“, БМЧК – Габрово, Ротаракт, Сдружение „Мечти и отбори“, Сдружение „Обсерватория Д2“ и др.

Разнообразни дейности за децата и учениците се предлагат в Регионалния исторически музей, Художествената галерия „Христо Цокев“, Интерактивния музей, Дом на хумора и сатирата, библиотека „Априлов - Палаузов“ и читалищните библиотеки. Същевременно 42 спортни клуба, предоставят възможност за активно занимание със спорт – волейбол, футбол, баскетбол, бокс,

вдигане на тежести, плуване, бадминтон, карате, колоездене таекуон-до и др. В спортен комплекс „Христо Ботев“ са подновени и реновирани вътрешните части и пространства на закрыта писта по лека атлетика и зала „Бокс“ и се осигурени условия за спортна дейност на деца и ученици. Създадени са и йога – клубове, които също предоставят възможности за развитие – както на физическо ниво, така и на духовно.

От няколко години вече традиционно се организират занимания за деца и младежи, свързани с високотехнологичните знания и умения – програмите на Робопартанс, Клуб по роботика, Клуб по ракетомоделизъм, Академия Телериг, „Звездни градове“ – функционират на територията на област Габрово и дават възможност на около 100 деца годишно да се „срещнат“ с IT възможностите и новите технологии, както и да създават софтуер и да конструират модели и макети. В сформираните школи и клубове в училищата на територията на община Габрово, свързани с информационни технологии и програмиране са обхванати над 45% от учениците, като дейностите включват: Креативност и дигитални компетентности, Клуб "Autocad", Клуб „Компютърно програмиране - първи стъпки“, Клуб "Информационни технологии", Клуб "Компютърна анимация", Триизмерно моделиране и визуализация, Роботика, Графичен и Уеб дизайн, Група по информационни технологии „Цифрова магия“, В света на дигиталните умения, Дигитална креативност и други.

Център за подкрепа за личностно развитие „Кариерно ориентиране - Габрово“ (ЦПЛР)

Център за подкрепа за личностно развитие „Кариерно ориентиране - Габрово“ предоставя индивидуални и групови услуги по кариерно ориентиране на ученици, техните родители и близки във връзка с професионалното ориентиране на децата и младежите. Услугите включват обучение, информиране, диагностика и консултиране, които целят информиран и осъзнат избор на образование и професия и развитие на умения за реализация на пазара на труда. Груповите дейности по кариерно ориентиране на учениците включват и тренинги, дискусии по тематични филми, професиографски екскурзии, срещи с професионалисти. За да избере подходяща за себе си професия, младият човек трябва добре да познава икономиката и възможностите за реализация в Габрово и региона. В тази връзка кариерното ориентиране и в частност професиографските екскурзии или по-просто казано посещенията в различни фирми и организации, би изградило една добра представа у учениците за възможностите за реализация в родния им град. А това от своя страна е предпоставка за оставане или връщане в Габрово, след завършване на висшето образование.

Астрономическа обсерватория и планетариум (АОП)

В община Габрово функционира Астрономическа обсерватория и планетариум (АОП), която съгласно промените в Закона за предучилищното и училищното образование се преобразува в Център за подкрепа за личностно развитие. ЦПЛР-АОП е просветна, културна и изследователска институция, тясно свързана с работата на училищата, естествено вписваща се в структурата на града и района на централна България. Осъществява общинската политика за осигуряване на обща подкрепа за личностно развитие, като през 2020/2021 година са обхванати 350 деца и ученици от 5 до 18 годишна възраст от детските градини и училища, организирани в 16 кръжочни групи. През годината Астрономическа обсерватория и планетариум се посещава от над 10 000 учащи се.

6.5 Висше образование

Технически университет – Габрово е ключовата образователна институция в града. Университетът привлича млади хора, подготвя силни технически кадри за местната икономика и играе водеща роля в изследователската и развойната дейност, в т.ч. създавайки среда за интелигентна специализация на промишлеността в Габрово. През 2020 г. ще отвори врати и високотехнологичния парк към ТУ – Габрово.

Общо 3 669 студенти се обучават в ТУ – Габрово през 2019 г. В техническите специалности се обучават 3 037 студенти, като машинното инженерство е водещата специалност. Университетът се фокусира в тези специалности, в които има дългогодишни традиции и които са най-тясно обвързани с местната индустрия. През последните години се увеличава делът на обучаваните в традиционното машинно инженерство, както и в комуникационна и компютърна техника, която отговаря на динамиката в бизнес услугите в Габрово.

Технически университет – Габрово (2019 г.)	Брой студенти (по направления)	Доход на завършилите. Среден месечен доход на завършилите през последните 5 години (лв.)
ТУ-Габрово	3 669	
Машинно инженерство	968	1 584
Електротехника, електроника и автоматика	833	1 579
Общо инженерство	472	1 406
Материали и материалознание	138	1 439
Комуникационна и компютърна техника	626	1 383
Администрация и управление	403	1 090
Икономика	99	838
Социални дейности	130	723

Източник: Рейтингова система на висшите училища в България

Данни по направления:

- ✓ Машинно инженерство: ТУ-Габрово се класира на 2 място в направление от 11 висши училища в стандартизираните класации на РСВУ за 2019 г. Общият брой на студентите в направление е 968, а средният месечен доход на завършилите през последните 5 години е 1 584 лв. Безработицата сред завършилите е 1,8%, като професиите и длъжностите на завършилите са основно металурзи, машиностроители и сродни на тях

работници и занаятчии, както и специалисти и приложни специалисти по природни и технически науки;

- ✓ Електротехника, електроника и автоматика: ТУ-Габрово се класира на 5 място в направлението от 14 висши училища в стандартизираните класации на РСВУ за 2019 г. Общият брой на студентите в направлението е 833, а средният месечен доход на завършилите през последните 5 години е 1 579 лв. Безработицата при завършилите е 1,6%, като професиите и длъжностите на завършилите са основно специалисти и приложни специалисти по природни и технически науки, както и работници по инсталиране и ремонт на електрически и електронни съоръжения;
- ✓ Общо инженерство: ТУ-Габрово се класира на 3 място в направлението от 14 висши училища в стандартизираните класации на РСВУ за 2019 г. Общият брой на студентите в направлението е 472, а средният месечен доход на завършилите през последните 5 години е 1 406 лв. Безработицата при завършилите е 2,0%, като професиите и длъжностите на завършилите са разнообразни – от специалисти и приложни специалисти по природни и технически науки до държавни служители и продавачи;
- ✓ Материали и материалознание: ТУ-Габрово се класира на 2 място в направлението от 4 висши училища в стандартизираните класации на РСВУ за 2019 г. Общият брой на студентите в направлението е 138, а средният месечен доход на завършилите през последните 5 години е 1 439 лв. Безработицата при завършилите е 1,3%, като професиите и длъжностите на завършилите са основно металурзи, машиностроители и сродни на тях работници и занаятчии, както и специалисти и приложни специалисти по природни и технически науки;
- ✓ Комуникационна и компютърна техника: ТУ-Габрово се класира на 7 място в направлението от 17 висши училища в стандартизираните класации на РСВУ за 2019 г. Общият брой на студентите в направлението е 626, а средният месечен доход на завършилите през последните 5 години е 1 383 лв. Безработицата при завършилите е 1,6%, като професиите и длъжностите на завършилите са разнообразни, в т.ч. специалисти по информационни и комуникационни технологии. Развитието на ИКТ сектора в последните години подсказва, че можем да очакваме сериозен ръст на заплатите на завършилите специалността през следващите години;
- ✓ Администрация и управление: ТУ-Габрово се класира на 13 място в направлението от 29 висши училища в стандартизираните класации на РСВУ за 2019 г. Общият брой на студентите в направлението е 403, а средният месечен доход на завършилите през последните 5 години е 1 090 лв. Безработицата при завършилите е 3,4%, като професиите и длъжностите на завършилите са разнообразни, в т.ч. стопански и административни специалисти и приложни специалисти, продавачи и административен персонал;
- ✓ Икономика: ТУ-Габрово се класира на 16 място в направлението от 26 висши училища в стандартизираните класации на РСВУ за 2019 г. Общият брой на студентите в направлението е 99, а средният месечен доход на завършилите през последните 5 години е 838 лв. Безработицата при завършилите е 5,8%, като професиите и длъжностите на завършилите са разнообразни, в т.ч. стопански и административни специалисти и приложни специалисти, продавачи и административен персонал;
- ✓ Социални дейности: ТУ-Габрово се класира на 9 място в направлението от 12 висши училища в стандартизираните класации на РСВУ за 2019 г. Общият брой на студентите в направлението е 130, а средният месечен доход на завършилите през последните 5 години е 723 лв. Безработицата при завършилите е 4,9%, като професиите и длъжностите

на завършилите са разнообразни, в т.ч. специалисти по обществени науки и култура, държавни служители и продавачи.

Прегледът в по-дълъг период от близо 10 години показва, че почти по всички направления се наблюдава спад на броя на студентите. Въпреки това, през последните 3 години броят на студентите се стабилизира, като в най-популярните специалности има дори леко нарастване. Данните за завършилите категорично показват, че ТУ-Габрово се справя добре в инженерните специалности, като реализацията на кадрите е добра и възнагражденията са сравними със средните за страната за тези длъжности. В компютърните технологии има известно изоставане по отношение на последващата реализация, но това най-вероятно ще се промени с развитието на ИКТ сектора в община Габрово.

6.6 Изводи в сферата на образованието

В община Габрово са създадени условия за:

- ✓ Качествено, конкурентноспособно и ефективно образование, чрез оптимизация на общинската образователна система, обхват на всички подлежащи деца и ученици и предотвратяване на преждевременно им напускане и отпадане от училище;
- ✓ Обновяване и модернизация на материална база в детските градини и училищата, на сграден фонд и дворни пространства за осигуряване на качествено обучение на децата и учениците и създаване на привлекателна образователна среда, което е предпоставка за развитието и успеваемостта на учениците и за повишаване качеството на учебния процес;
- ✓ Развитие на образователната инфраструктура в съответствие с потребностите на местната икономика и нуждите на пазара на труда, важно условие за по-добра реализация на младите хора на пазара на труда;
- ✓ Повишаване ефикасността на взаимодействие между участниците в образователния процес и институциите е гаранция за осигуряване на най-добрия интерес/полза за личностното развитие на детето и ученика.

Силни и слаби страни на училищното образование

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
Добре развита мрежа от образователни институции, осигуряваща достъп до образование	Намаляване броя на децата и учениците в образователните институции, разположени в периферията на града
Пълен обхват на децата в предучилищна възраст	Липса на достатъчно проекти и програми за допълнително финансиране на детските градини
Въвеждане на задължителна предучилищна подготовка за 4 – годишните деца	Несъгласие на част от родителите поради това, че натоварването на четиригодишните деца със занимания ще ги лиши от изживяванията им като деца, което може да нанесе поражения върху крехката им психика и да доведе до смущения в развитието им на по-късен етап
Оптимизирана училищна мрежа в съответствие с демографските процеси	Намаляване на броя на учениците и паралелките.
Модернизация на материалната база на училищата – енергийна ефективност; спортни площадки и салони; специализирани кабинети, училищно оборудване и осигуряване на компютри и софтуер; интернет свързаност на училищата; санирани сгради на образователните институции	Необходимост от реновиране на дворните пространства в детски и учебни заведения. Внедряване на нови профили и специалности в обучението след основно образование. Неразвити форми за учене през целия живот с цел овладяване и валидиране на ключови компетентности от всички възрастови групи
Изградена система за повишаване на квалификацията на учителите	Висок процент на педагогическите специалисти над 50 години, което предполага в бъдеще недостиг на учители по общообразователните предмети и природни науки

Провеждане на кампания и инициативи сред родителската и ученическата общност в община Габрово преди осъществяване на план-приема след завършено основно образование (след 7-ми клас)	Недостатъчна обвързаност между образованието и бизнеса. Недостатъчно популяризиране на професионалното образование, в т.ч. на дуалното обучение в професионалните гимназии. Липса на мотивация на учениците за обучение в професионалните гимназии и придобиване на професионална квалификация
Осигурено е здравно обслужване и здравна профилактика	Недостатъчен брой на логопеди и психолози, които са необходими за осигуряване качеството и ефективността на ОВП и ежедневната работа с учители, родители и деца
Разширени са контактите с нови партньори при работа по проекти и Национални програми	

7. Здравеопазване

Регионална здравна инспекция Габрово традиционно изготвя Годишен анализ на здравно-демографското състояние и здравната мрежа в област Габрово. В тази част са представени данните от НСИ и анализа на РЗИ-Габрово за 2019 г., като е поставен фокус конкретно върху община Габрово. Представени са и данни от Община Габрово за общинските дейности по здравеопазване.

7.1 Здравно състояние на населението

През 2019 г. продължава тенденцията за намаление на броя на хоспитализираните в многопрофилните болници в област Габрово. Хоспитализирани са общо 28 997 души, спрямо 30 460 души през 2018 г. Това са общо 2 531 случая на 10 000 жители.

Структура на заболяемостта по причини за хоспитализация:

- ✓ Болести на дихателната система – 25,04%;
- ✓ Болести на органите на кръвообращението – 12,83%;
- ✓ Болести на храносмилателната система – 9,02%;
- ✓ Болести на пикочо-половата система – 7,33%;
- ✓ Травми и отравяния – 6,41%.

Смъртността в област Габрово е по-висока от средната за страната, което се дължи на прогресивното застаряване на населението и миграцията на младото население извън областта и страната. В последните десет години стойностите ѝ се движат между 15‰ и 20‰. През 2019 г. смъртността по местосъбитие е 18,51‰ и е по-малка спрямо 2018 г. – 18,95‰. Общата смъртност в градовете на областта е 17,5‰, а в селата - 24,45‰. Значително по-висока е смъртността в областта в сравнение със средната за страната, която за 2019 г. е 15,5‰.

През 2019 г. 94,01% от всички умирации в областта се дължат на пет класа болести. На първо място са болестите на органите на кръвообращението – 64,72% (за страната – 65%); на второ – злокачествените новообразувания – 18,94% (за страната – 16,1%); на трето – болести на храносмилателната система – 4,92% (за страната – 3,6%); на четвърто място - болестите на дихателната система 3,02% (за страната – 4,5%) и на пето — травми и отравяния – 2,41% (за страната – 2,3%).

Детската смъртност в област Габрово е традиционно по-ниска от средната за страната. Това се дължи както на по-големия относителен дял на градското население в сравнение със средния за страната, така и по-малкия относителен дял на малцинственото население. През 2019 г. в

област Габрово по местосъбитие няма починали деца под едногодишна възраст. Детската смъртност е 0,00‰, а за страната стойността на този показател за 2019 г. е 5,6‰.

На база на анализа на причините за детската смъртност в област Габрово за десетгодишен период, експертите в РЗИ-Габрово правят извода, че най-големият процент – 42% от умиранията се дължат на някои състояния, възникващи през перинаталния период, 11% на травми и отравяния, 8% на болести на дихателната система и 5% на други причини.

Недобра профилактика и водене на бременността в някои общности, както и влиянието на рисковите фактори на околната среда и начин на живот са основни предпоставки за смъртността при децата до навършване на 1 година.

7.2 Извънболнична медицинска помощ

Медицинските грижи за първична извънболнична медицинска помощ на населението се осъществява от лекари по обща медицина и лекари по дентална медицина, работещи в лекарски практики разположени равномерно на територията на областта.

Първична извънболнична медицинска помощ

В рамките на област Габрово броят на лекарите, физически лица, работещи в индивидуални и групови практики за първичната медицинска помощ, е 85. От титулярите на практики, необходимата специалност са придобили 72 лекари, а 9 са зачислени за Обща медицина. Незаети практики – няма.

Осигуреността на населението от лекари, работещи на основен трудов договор, за областта към 31.12.2019 г. е 7,6 ОПЛ на 10 000 души или средно 1316 души се обслужват от 1 ОПЛ. Добра е осигуреността на населението на община Габрово от ОПЛ лекари (45 ОПЛ или 7,95 на 10 000 души), както и с лекари по основните медицински направления, много добра – с лекари по дентална медицина.

ОПЛ работят в близост, но с недостатъчно взаимодействие с лечебните заведения за специализирана извънболнична медицинска помощ и стационарите. Висок процент на ОПЛ са над 50 години, част са в пенсионна възраст, което предполага в бъдеще кадрови дефицит.

Извършените прегледи в индивидуалните и груповите практики за първичната медицинска помощ са 451 483 или 4,2 прегледа на един жител. Домашните посещения, извършени от ОПЛ и медицинските специалисти по здравни грижи, са 11 398. Добра е достъпността до изпълнителите на първичната извънболнична медицинска помощ и е осигурено обхващане на отдалечените райони.

Специализирана извънболнична медицинска помощ

В лечебните заведения за специализирана извънболнична помощ в областта (МЦ, ДКЦ, ИПСМП, ГПСМП, МДЛ) са работили общо 301 лекари (физически лица), от които 86 на основен трудов договор. Осигуреността с лекари в извънболничната специализирана медицинска помощ е 28 на 10 000 души от населението. Добра е осигуреността с лекари по основните медицински специалности.

През 2019 г. на територията на община Габрово функционират 25 заведения за извънболнична помощ, в т.ч. 1 диагностично-консултативен център, 6 медицински центрове, 1 дентален център и 17 самостоятелни медико-диагностични и медико-технически лаборатории.

Териториалната достъпност до лечебните заведения, оказващи специализирана медицинска помощ, е много добра (равномерно разположение), но има известно съсредоточаване на отделните специалисти в ДКЦ и МЦ. Необходими са целенасочени и дългосрочни усилия в дейности по профилактика на болести и промоция на здравето, както и повишаване на информираността на ползващите здравни услуги.

Липсава добра координация на изпълнителите на извънболнична специализирана медицинска помощ с ОПЛ и с тези в болничните лечебни заведения. Наблюдава се едновременна ангажираност на голяма част от изпълнителите на доболничната специализирана медицинска помощ и в болничната помощ.

7.3 Болнична медицинска помощ

Към края на 2019 г. на територията на община Габрово функционират две болнични заведения – Многопрофилна болница за активно лечение “Д-р Тота Венкова” АД и Специализирана болница за активно лечение на белодробни болести град Габрово ЕООД. Общият брой на леглата в стационарите на лечебните заведения за болнична медицинска помощ към края на 2019 г. е бил 403, като 303 са леглата в МБАЛ “Д-р Тота Венкова” АД и 100 в СБАЛББ ЕООД гр. Габрово. Осигуреността с легла е 70 легла на 10 000 души население.

Болничен персонал

В болничните заведения на област Габрово към 31.12.2019 г. работят 252 лекари – физически лица, от които на основен трудов договор 226 – 185 със специалност, 16 лекари специализанти и 25 лекари без специалност. На основен трудов договор работят 7 магистър фармацевти. Специалистите по здравни грижи са 448 физически лица, от които 413 на основен трудов договор. Немедицинският персонал е 333 физически лица, от тях 327 на основен трудов договор. Немедицински специалисти с висше образование на основен трудов договор са 38. Осигуреността на населението в областта с лекари (физически лица) в болничната помощ към 31.12.2019г. е 23,6 на 10 000 души, а с лекари на основен трудов договор е 21,2 на 10 000 души.

Добра е достъпността до лечебните заведения, оказващи болнична медицинска помощ. Броят на леглата за активно лечение е оптимизиран. Не са решени въпросите с: финансиране на леглата за продължително лечение и на някои от дейностите, възможността за подновяване на амортизирана медицинска апаратура, реализиране на скринингови програми. Има текучество и недостиг на специалисти по здравни грижи.

МБАЛ “Д-р Тота Венкова” АД гр. Габрово

Към 31.12.2019 г. в МБАЛ Габрово функционират 303 легла. Лечебната дейност в МБАЛ Габрово се осъществява от 121 лекари - физически лица, от които 114 са на основен трудов договор, от тях с придобита специалност 93 (81,58%). Фармацевтите са 3, като 2 са на основен трудов договор. Медицинските специалисти по здравни грижи са 244 физически лица, от които 234 са на основен трудов договор. Постигната е добра осигуреност с лекари-специалисти по основни медицински специалности. Друг персонал – 165 физически лица, от които на основен трудов

договор 162, от които с висше немедицинско образование – 12, от тях 11 на основен трудов договор. Всеки лекар от болницата на основен трудов договор през 2019 г.е обслужвал средно по 2,66 легла.

Лечебното заведение е с положителна акредитационна оценка по модул обучение по различни специалности, което облекчава специализациите на лекарите. Лечебното заведение насърчава придобиването на специалност за лекарите, а за медицинските специалисти – образователно квалификационната степен „бакалавър по здравни грижи”.

Към 31.12.2019 г. в МБАЛ Габрово лекарите специализанти са 12 по следните специалности: Първа специалност: анестезиология и интензивно лечение – 1; гастроентерология – 1; ендокринология – 1; кардиология - 1; нервни болести -1; акушерство и гинекология – 1; очни болести – 1; урология -1; и хирургия – 1. Втора специалност: гастроентерология - 1; образна диагностика – 1 и нефрология - 1 .

СБАЛББ ЕООД гр. Габрово

Към 31.12.2019 г. в СБАЛББ Габрово функционират 100 легла. Лечебното заведение работи с 85 души персонал физически лица, от които 82 на основен трудов договор. Лечебната дейност се осъществява от 16 лекари физически лица, от които 14 на основен трудов договор, от тях 9 (64,29%) със специалност. Фармацевт – 1. Медицински специалисти – 32 души, от тях 31 на основен трудов договор. Друг персонал - 36, от тях 7 с висше немедицинско образование. Всеки лекар от болницата на основен трудов договор през 2019 г. е обслужвал средно по 7,14 легла.

МБАЛ „Свети Иван Рилски Габрово”

През 2020 г. в гр. Габрово отвори врати нова частна болница – МБАЛ „Свети Иван Рилски Габрово”. Съгласно сключения договор с Националната здравноосигурителна каса МБАЛ „Свети Иван Рилски Габрово” ЕООД оказва болнична помощ по 16 клинични пътеки в областта на пневмологията и фтизиатрията, кардиологията, нефрологията и физикалната и рехабилитационна медицина.

В болницата функционират Диагностично-консултативен блок, две клинични и едно диагностично отделения: отделение по Вътрешни болести, отделение по Физикална и рехабилитационна медицина и отделение по Образна диагностика. На територията на МБАЛ „Свети Иван Рилски Габрово” ЕООД се помещава База 2 на Медицински център „Свети Иван Рилски”, който предлага извънболнична специализирана медицинска помощ.

7.4 Спешна медицинска помощ

Център за спешна медицинска помощ (ЦСМП) Габрово включва 4 филиала в общините Габрово, Дряново, Севлиево и Трявна.

Показатели за 2019 г.	брой
Амбулаторни прегледи	12 132
Изпълнени повиквания – общо :	10 097
От тях: - за спешна медицинска помощ	8 840
- медицинска помощ за неспешни състояния	1 176
- за санитарен транспорт	81
Общ брой обслужени пациенти общо :	23 613

От тях: - при изпълнени повиквания				10 932	
- при амбулаторни прегледи				12 681	
От тях: - насочени за хоспитализация общо :				4 990	
От тях: - при изпълнени повиквания				3 432	
- при амбулаторни прегледи				1 558	
	по щат	заети	физически лица	от тях на основен договор	
				всичко	с призната специалност
Персонал – общ брой	152	141,75	1151	135	19
От тях – лекари	32	28,25	34	25	19
– фелдшери и мед.сестри	52	51	54	48	х
– друг персонал	68	62,5	63	62	х
Транспортни средства	всичко - 19			от тях в движение - 15	
- линейки	18			14	
- леки коли	1			1	

Източник: РЗИ-Габрово

ЦСМП Габрово покрива норматива за времето на обслужване на подадените адреси. Цантърът е с добра осигуреност на медикаменти и консумативи, има недостиг на персонал и квалифицирани кадри, а голяма част от работещите към момента са на пенсионна или предпенсионна възраст. Много малък брой лекари са с придобита специалност „Спешна медицина“. Недостатъчна е степента на непрекъснато обучение и подобряване на квалификацията. Необходимо е реновиране на сградния фонд на ЦСМП и преоборудване със съвременна медицинска техника.

В спешно приемно отделение към МБАЛ „Д-р Тота Венкова“ Габрово за 2019 г. са извършени 20 731 амбулаторни прегледи, откоито са хоспитализирани 8 446 пациенти и 52 души са починали при амбулаторните прегледи.

Общи проблеми в сферата на здравеопазването:

- ✓ Планиране и осигуряване на медицински специалисти по вид дейности в дългосрочен период, съобразено с потребностите на населението от определена здравна помощ;
- ✓ Необходимост от инвестиции в техническото оборудване и енергийната ефективност на част от лечебни заведения;
- ✓ Осигуряване на хосписна услуга в Габрово. Утвърждаване и устойчиво развитие на хосписа;
- ✓ Високата средна възраст на лекарите и липса на специалисти по здравни грижи, както и опасност от възникване на вакуум от специалисти по някои от специалностите в средносрочен план.

7.5 Общински дейности по здравеопазване

Детски ясли

В детските ясли на територията на община Габрово, поетапно, се модернизират материално-техническата база с помощта на собствен и външно-привлечен ресурс – оборудване и обзавеждане, въвеждане на енергийно-ефективни мерки и др., изграждане на съвременни дворни пространства.

Разкрити са 13 яслени групи в 3 самостоятелни ясли (ДЯ „Първи юни, ДЯ „Славейче“ и ДЯ „Зора“). В детска ясла „Зора“ се намира и единствената за гр. Габрово Детска млечна кухня, която предлага обедно меню за деца в три възрастови групи: малки - от 10 м. до 1 г., преходни - от 1 г. до 1,5 г. и големи - от 1,5 г. до 3 г. В детските градини „Ран Босилек“, „Дъга“ и „Първи юни“ има разкрити 8 яслени групи.

В рамките на община Габрово се осигурява здравословна среда и оптимална грижа за отглеждане на деца, при спазване на разпоредбите на максимален брой деца в група. Капацитетът на яслите и яслени групи в детските градини е достатъчен да обхване всички желаещи и не се очаква да има неприети деца.

Медицински кабинети в училище

Дейността на здравните кабинети в детските заведения и училища се осигурява от медицински сестри и фелдшери. Няма текучество и липса на медицински персонал в тях. В община Габрово се полагат усилия за повишаване нивото на информираност и придобити умения за здравословен начин на живот на младите чрез медицинските специалисти от здравните кабинети в училищата чрез организиране на програми, свързани с профилактика и промоция на здравето и за здравно образование на децата и учениците. Работи се по превантивните мерки, по-специално по отношение на злоупотребата с алкохол, използването на наркотици, тютюнопушенето, насилието и пр. Провеждат се събития и инициативи, свързани със здравословния начин на живот.

„Искам бебе“

Община Габрово отделя средства от местния бюджет, за да подпомага финансово двойки с репродуктивни проблеми по пътя им до инвитро процедурата. Подкрепата, която осигурява Общината, е за провеждане на всички изследвания и процедури, касаещи подготовката преди инвитро опита им. За осъществяване на тази подкрепа, с Решение на Общински Съвет - № 290/20.12.2012 г., е приет Правилник за финансово подпомагане на двойките и лицата, живеещи на семейни начала с репродуктивни проблеми. Финансовата помощ е в размер до 1 000 лв. на двойка, за изследвания, манипулации, прегледи и процедури до инвитро процедурата.

През 2019 година Община Габрово предостави средства в размер на 30 000 лв. за финансово подпомагане на двойки и лица, живеещи на семейни начала, с репродуктивни проблеми на територията на община Габрово. Общият брой на двойките, кандидатствали за оказване на подкрепа, е 23, от тях разгледани и одобрени за финансиране са 22 двойки. През годината родените бебета са четири.

Хоспис

Община Габрово оказва подкрепа за лицата, нуждаещи се от качествени палиативни грижи, чрез предоставяне на средства за финансова подкрепа на пациенти, ползващи услугите на Регионален хоспис ЕООД – Габрово. Услугата предлага стационар с разкрити 30 легла за пациенти от територията на областта и 24 часа медицинско наблюдение, сестрински грижи и санитарно обслужване.

През 2019 г. средствата за финансова подкрепа на пациенти, ползващи услугите на Регионален хоспис ЕООД – Габрово, стационар гр. Дряново, са в размер на 100 000 лв, от които са

изразходени 74 927,88 лв. С финансовата подкрепа на Община Габрово услугите на Регионален хоспис са ползвани от 28 лица в тежко здравословно състояние, с пролежани 2 504 леглодни. Пациентите, ползвали услугите на Регионален хоспис ЕООД – Габрово, стационар гр. Дряново, с финансовата подкрепа на Община Габрово, са 28% от всички потребители, ползвали услугите на лечебното заведение през годината.

ОБСНВ

Общински съвет по наркотични вещества (ОБСНВ) изпълнява националната и местна политика в областта на злоупотребата с наркотици. Основна задача на ОБСНВ е осъществяване на координация, ефективно взаимодействие и сътрудничество между институциите, НПО, младежки сдружения и медии в усилията им за ограничаване на разпространението и употребата на психоактивни вещества. Съветите по наркотични вещества разработват, осигуряват и координират изпълнението на общинските програми за борба срещу злоупотребата с наркотични вещества. За изпълнението на превантивните програми пряко отговарят специалистите от Превантивно – информационния център към Община Габрово.

Превантивно-информационният център /ПИЦ/, който се създава към Общинския съвет по наркотични вещества във всеки областен град, реализира различни образователни модулни програми за превенция на рисковото поведение, които включват интерактивни тренингови обучения на ученици и специалисти – преподаватели, педагогически съветници, медицински специалисти, както и информационни програми за родители, граждани, медии.

ОБСНВ и ПИЦ към Община Габрово имат разработени девет програми за универсална превенция, насочени към деца и младежи от 1 до 12 клас. Три от които са одобрени по реда на Наредба № 6 от 11 април 2014 г. за условията и реда за осъществяване на програми за превенция на употребата на наркотични вещества. Освен това, Габрово е сред първите градове в страната, в които с подкрепата на специалистите от ОБСНВ и ПИЦ са въведени пилотно и двете национални програми за превенция на злоупотребата с наркотични вещества – „Кодово име: Живот“ и „От връстници за връстници“, одобрени от МЗ и МОН. Основен принцип на превантивните програми, реализирани от ОБСНВ и ПИЦ – Габрово, е засилване на протективните фактори и намаляване на рисковите фактори, подтикващи младежите към употреба на психоактивни вещества и нездравословен начин на живот.

Екипът на ОБСНВ и ПИЦ към Община Габрово реализира ежегодно и програмата „Приеми ме на село“, която получи наградата за превенция на наркотиците за 2018 г. на групата „Помпиду“ на Съвета на Европа за сътрудничество в борбата срещу злоупотребата и незаконния трафик на наркотици. Програмата предоставя възможности за включването на децата и младежи от цялата страна в алтернативни дейности за свободното време и е утвърдена добра практика в сферата на превенцията на рисковото поведение.

Друга основна насока в дейността на ОБСНВ е създаване на работна мрежа от специалисти по превенция на рисковото поведение на местно ниво. За целта се провеждат системни специализирани обучения за професионалисти от различни заинтересовани институции (МКБППМН, ДПС, ОД на МВР, социални работници, учители, педагогически съветници и други). По този начин се осигурява необходимия човешки ресурс и наличието на повече специализирани екипи по превенция, особено в малките населени места.

Превантивно–информационния център консултира граждани по проблеми, свързани с наркотични вещества и зависимости, събира и обработва информация, чрез анкети и проучвания на местно ниво и ежегодно докладва дейността си пред Общинския съвет и кмета на Община Габрово, Националния център по наркомании, Националния съвет по наркотични вещества към Министерство на здравеопазването.

7.6 Сравнителен анализ на състоянието на системата на здравеопазване

Експертите от РЗИ-Габрово правят следния сравнителен анализ на състоянието на системата на здравеопазване в област Габрово през 2019 г.

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
1. Първична медицинска помощ	
Добра осигуреност с ОПЛ, лекари по основните медицински направление и лекари по дентална медицина	Висок процент на ОПЛ над 50 години, както и такива в пенсионна възраст, което предполага в бъдеще кадрови дефицит;
Добра достъпност до изпълнителите на първичната извънболнична медицинска помощ и обхващане на отдалечените райони.	Недостатъчно взаимодействие на ОПЛ с ЛЗ за специализирана извънболнична медицинска помощ и стационарите.
Близост на ОПЛ до лечебните заведения за специализирана извънболнична медицинска помощ и стационарите.	
2. Дентална медицинска помощ	
Много добра осигуреност с лекари по дентална медицина.	Малък обем дейности включени в пакета услуги по НРД.
3. Извънболнична специализирана медицинска помощ	
Добра осигуреност с лекари по основните медицински специалности.	Липса на добра координация на изпълнителите на извънболнична специализирана медицинска помощ с ОПЛ и тези в болничните лечебни заведения.
Много добра териториална достъпност до лечебните заведения, оказващи специализирана медицинска помощ (равномерно разположение в отделните общини).	Едновременно ангажираност на голяма част от изпълнителите на доболничната специализирана медицинска помощ и в болничната помощ.
Съсредоточаване на отделните специалисти в ДКЦ и МЦ.	Липса на разработена система за осигуряване и подобряване качеството на услугите, извършвани от извънболничните специалисти.
Дейности по профилактика на болести и промоция на здравето.	
4. Спешна медицинска помощ	
Добро териториално разпределение на филиалите.	Необходимост от реновиране на сградния фонд на ЦСМП и преоборудване със съвременна медицинска техника.

Покриване на норматива за времето на обслужване на подадените адреси.	Недостатъчна степен на непрекъснато обучение и подобряване на квалификацията.
Добра осигуреност на медикаменти и консумативи.	Много малък брой лекари с придобита специалност „Спешна медицина“. Недостатъчна координация между филиалите и лечебните заведения за болнична помощ.
5. Болнична медицинска помощ	
Добра осигуреност с лекари-специалисти по основни медицински специалности в областната МБАЛ.	Недостатъчно финансиране на някои от дейностите.
Добра достъпност до лечебните заведения, оказващи болнична медицинска помощ – без община Дряново в която няма МБАЛ.	Липса на определени специалисти в малките общински болници, води до невъзможност за покриване на нива на компетентност, както и невъзможност за сключване на договори с РЗОК по основни клинични пътеки.
Добра колаборация между областната и общинските МБАЛ.	Амортизирана медицинска апаратура и невъзможност за нейното подновяване поради липсата на финансиране от страна на принципалите - държава и общини.
Оптимизиране броя на леглата за активно лечение.	Текучество и недостиг на специалисти по здравни грижи.
Финансиране на леглата за продължително лечение.	
Реализиране на скринингови програми.	
БЛАГОПРИЯТНИ ВЪЗМОЖНОСТИ	ЗАПЛАХИ
Повишаване на информираността на ползващите здравни услуги.	Трайна тенденция за застаряване на населението.
Планиране и осигуряване на медицински специалисти по вид дейности в дългосрочен период, съобразено с потребностите на населението от определена здравна помощ.	Висока смъртност. Ниска раждаемост Висока средна възраст на лекарите.
Обединяване или изваждане в извънболничната помощ на слабо ефективни структури от МБАЛ.	Опасност от възникване на вакуум от специалисти по някои от специалностите в средно срочен порядък.
Възможност за поемане на освободен персонал от други лечебни заведения.	Задълбочаване на проблема с липсата на специалисти по здравни грижи.
Подобряване на техническото оборудване.	Невъзможност за поддържане на високо технологично оборудване поради недостиг на финансови средства.
Повишаване на енергийната ефективност на всички лечебни заведения.	

Утвърждаване и устойчиво развитие на хосписите.	Висок процент на лицата, които са с прекъснати здравноосигурителни права.
Въвеждане на единна национална здравно-информационна система в здравеопазването.	Липса на единна информационна система между лечебните заведения, РЗОК и РЗИ.

Източник: РЗИ-Габрово

8. Социални услуги

В община Габрово е налице ефективно работеща и непрестанно развивана и усъвършенствана система от съвременни социални услуги, съответстваща на действащите политики на европейско, национално и местно ниво. Положителните нагласи за съхранение и поддържане на постигнатите резултати, както и последващото ефективно надграждане на постиженията, гарантират предоставяне на качествени социални услуги и устойчивост на инвестициите.

Социалната политика на Община Габрово е фокусирана върху нуждите от социални услуги, разглеждани в общия контекст на социално-икономически проблеми и хоризонтални политики за социално включване на уязвимите общности и рискови групи. Оценката на потребностите е основа за планирането - необходима е, за да може планирането да отговори на реалните нужди от социални услуги за рисковите групи, да съответства на реалните възможности и капацитет на местните партньори за осигуряване на необходимите услуги и в по-широк план - да съответства на дългосрочните тенденции в развитието на община Габрово.

По данни на НСИ, към 31.12.2019 г. броят на населението в община Габрово е 56 599 жители, като лицата в надтрудоспособна възраст са 18 394, което представлява около 32 % от общия брой на населението. Жителите на общината, които са под трудоспособна възраст са 6 804, а в трудоспособна възраст броят им е 31 401 лица.

Основно населението на общината е концентрирано в града, където са ситуирани всички административни, здравни и социални институции. Жителите на прилежащите на Габрово села представляват 18,1 % от общия брой на населението.

Населението в общината бележи трайна тенденция към намаляване, като процента на възрастното население се увеличава. Налице е процес на трайно застаряване. Това, от една страна, води до голяма необходимост от социални услуги, които да се насочат към възрастните в града и селата, но, от друга страна, броят на лицата в трудоспособна възраст показва недостиг на кадри, които да обезпечават тези услуги.

През последните години, на фона на трайното застаряване на населението, броят на ражданията също е в устойчива тенденция към намаляване. По данни от Община Габрово, през 2019 г. са родени 421 деца, а към месец декември 2020 г. броят им е 341. В подкрепа на младите родители, избрали да живеят и отглеждат децата си в Габрово, Общината осигурява финансова подкрепа за новородено или осиновено дете. От началото на 2018г. до настоящия момент, Община Габрово е оказала подкрепа на 489 родители.

По отношение броя на лицата и децата с увреждания, по данни на дирекция „Социално подпомагане“ Габрово, към 31.10.2020 г. подпомаганите по реда на действащата нормативна уредба пълнолетни лица и деца с увреждания е, както следва:

- пълнолетните лица с определена трайно намалена работоспособност - 8 568;
- деца с определени по вид и степен на увреждане - 286.

Посоченият брой лица и деца с увреждания включва само онези, регистрирани в дирекцията като част от системата на подпомагане. Съществуват и други, с определена степен на намалена работоспособност, които не са обект на подпомагане и информация за тези деца и лица се набира на случаен принцип.

На територията на община Габрово се наблюдава и нарастване броя на скитащи и бездомни лица, останали трайно без подслон и близки, които да им оказват подкрепа. За последните пет години борят им е нараснал от 8 до 25.

От описаните данни биха могли да се изведат приоритетно групите от лица и деца в неравностойно положение, имащи нужда от социална подкрепа:

- Деца и семейства в риск;
- Възрастни лица и хора с увреждания;
- Деца с увреждания;
- Скитащи и бездомни лица;

Към 2020г. Община Габрово е разкрила широк спектър от социални услуги, обхващащи голям брой от лицата и децата в риск. По - голямата част от разкритите социални услуги се финансират от държавата, като Община Габрово дофинансира някои от тях, с цел осигуряване на високо качество и гарантиране на устойчивост при ползването им от различни целеви групи.

Обхващането на гореописаните групи лица и деца в риск се осъществява от следните съществуващи социални услуги на територията на община Габрово:

8.1 Социални услуги за деца и младежи

- **Звено „Майка и бебе“** - социална услуга в общността с капацитет 6 (шест) двойки майка и бебе, която предоставя временно настаняване на бременни жени и майки в риск да изоставят децата си, насърчава родителската привързаност, подпомага младите майки чрез социално и психологическо консултиране и подкрепа. За периода 2019 - 2020г., през услугата са преминали 9 (девет) ползватели.
- **Център за настаняване от семеен тип за деца без увреждания** - социална услуга от резидентен тип, с капацитет 5 (пет) деца, която се предоставя на деца, лишени от родителска грижа, за които към момента на настаняване са изчерпани възможностите за връщане в биологичното семейство, настаняване при близки и роднини или приемно семейство. Услугата е 24 часова и е с капацитет 5 (пет) деца. Необходимо е увеличаване капацитета на социалната услуга с още 5 (пет) места, за да бъде възможно обхващането на още деца от общността. Преминалите деца през социалната услуга през 2019 - 2020 г. са 6 (шест);
- **Център за социална рехабилитация и интеграция за деца от аутистичния спектър** - социална услуга в общността, с капацитет 20 (двадесет) деца, с проблеми от

аутистичния спектър. Работата с децата е почасова, а посещенията при специалистите се извършват по предварително изготвен график. Насоката за работа с всяко дете е индивидуална, в зависимост от конкретните потребности. За периода 2019-2020 г., услугата е ползвана от 107 (сто и седем) деца.

С оглед обхващане на по-широк кръг от деца и семейства, имащи нужда от подкрепа, предстои реструктуриране на социалните услуги „Дневен център за деца с увреждания“ и „Център за социална рехабилитация и интеграция за деца от аутистичния спектър“ в нова социална услуга „Дневен център за подкрепа на деца с увреждания и техните семейства“;

- **Център за обществена подкрепа „ИМКА“** - социална услуга в общността, с капацитет 25 места. Центърът осъществява дейности по превенция на риска и на изоставянето на деца, чрез сътрудничество с местните власти, с държавните институции, с неправителствени организации и други заинтересовани страни. Използват се иновативни подходи и практики, в т.ч. различни превантивни и доброволчески дейности за подрастващи. За периода 2019-2020г., през услугата са преминали над 220 деца и семейства;
- **Център за обществена подкрепа „Вяра“** - социална услуга в общността, с капацитет 50 места. В Центъра квалифициран екип от специалисти, покриващ потребностите на целевите групи, работи с деца и родители, настойници, приемни родители и/или разширени семейства. За периода 2019 - 2020г., Центърът е обслужил над 350 деца и семейства;
- **Комплекс за социално-здравни услуги за деца и семейства** - социална услуга, разкрита от Община Габрово по проект по ОП РЧР. В Комплекса се предоставят интегрирани социално-здравни услуги, насочени към подобряване грижите за деца в ранна детска възраст (0-7 г.) и изграждане на умения за добро родителство. Обхванатите потребители за 2019г. и 2020г. са над 250 (двеста и петдесет);
- **Дневен център за деца и младежи с увреждания** - социална услуга в общността с капацитет 40 (четиридесет) места, която предоставя целодневна, полудневна или почасова грижа, в зависимост от индивидуалните потребности на потребителите. Услугите на центъра се ползват от деца и младежи с различни видове увреждания - двигателни, зрителни, ментални и множествени. За периода 2019- 2020г., услугите на центъра са ползвани от над 75 (седемдесет и пет) деца и младежи;
- **Дневен център за деца с увреждания** – социална услуга в общността за деца на възраст до 18 г. с различни видове увреждания или изоставане в някоя от областите на развитие. Капацитетът ѝ е 20 (двадесет) места. С потребителите и техните семейства работят специалисти и са създадени условия за корекционно – компенсаторна работа, придобиване на полезни навици, подобряване на физическото, интелектуалното и емоционално състояние. Предстои реструктуриране на социалните услуги „Дневен център за деца с увреждания“ и „Център за социална рехабилитация и интеграция за деца от аутистичния спектър“ в нова социална услуга „Дневен център за подкрепа на деца с увреждания и техните семейства“. Броят на преминалите потребители през услугата за периода 2019 - 2020г. е над 120 (сто и двадесет).
- **Центрове за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания** – 2 бр. - социална услуга, резидентен тип, с капацитет от по 14 (четиринадесет) места всяка. Социална услуга предоставя среда, близка до семейната, за пълноценно израстване

и развитие на деца и младежи с увреждания, лишени от родителска грижа, за които към момента на настаняването са изчерпани възможностите за връщане в биологичното семейство, настаняване при близки и роднини или приемно семейство. Потребителите, на които е оказана подкрепа за периода 2019 - 2020г., са 24 (двадесет и четири);

- **Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания с потребност от постоянни медицински грижи** - социална услуга в общността, резидентен тип, с капацитет 8 (осем) места. Потребители на услугата са деца/младежи на възраст от 0 до 29 години с различни видове увреждания. За настанените деца и младежи с тежки множествени увреждания е осигурена 24-часова грижа от медицински специалисти. Услугата се предоставя в координация с останалите услуги, предоставяни в общността, за ранна интервенция, рехабилитация и дневна грижа, в които на всяко дете и младеж, според индивидуалните потребности, се предоставят специализирани медицински, педагогически и социални грижи. Обхванатите потребители за 2019 и 2020г. са 8 (осем);
- **Приемна грижа** - социална услуга в общността, която дава възможност децата, които не могат да живеят в собствените си семейства, да получат обич, топлина и грижи в семейна среда. Развитието на услугата „Приемна грижа“ на територията на област Габрово се изпълнява по проект „Приеми ме 2015“, финансиран по ОП „Развитие на човешките ресурси“ 2014-2020 г. за периода 2019 - 2020г., са обхванати над 12 (дванадесет) деца от 8 (осем) приемни семейства;
- **Осигуряване на финансова подкрепа за новородено или осиновено дете на територията на община Габрово** - услуга, финансирана се от бюджета на Община Габрово. Съгласно разработени и утвърдени Правила за финансова подкрепа, родителите/осиновителите на новородени деца, жители на общината, имат право на еднократна помощ в размер на 200 лв. за всяко новородено/осиновено до трето дете.

От началото на създаването си през 2018г. до настоящия момент, Община Габрово е оказала подкрепа на 489 (четиристотин осемдесет и девет) родители.

8.2 Социални услуги за възрастни и лица с увреждания

- **Дом за пълнолетни лица с физически увреждания** - специализирана институция за пълнолетни лица с тежки физически увреждания на крайниците, с определен процент трайно намалена работоспособност. Услугата е резидентна, с капацитет 36 (тридесет и шест) места. Домът разполага с озеленени площи, оформени с алеи, което помага за извършване на трудово-терапевтична дейност и свободни занимания на домуващите. За периода 2019 - 2020г., социалната услуга е обхванала 39 (тридесет и девет) лица;
- **Дневен център за пълнолетни лица с увреждания** - социална услуга в общността с капацитет от 30 (тридесет) места. Потребители на услугата са лица над 18 годишна възраст с интелектуални затруднения. Услугите на Центъра могат да се ползват целодневно или почасово, в зависимост от желанието и нуждите на потребителя. За периода 2019 - 2020г. ползватели на услугата са били 36 (тридесет и шест) лица;

- **Център за социална рехабилитация и интеграция** - социална услуга в общността с капацитет 40 (четиридесет) места, която предоставя подкрепа за индивидуалното развитие, поддържане и придобиване на нови способности и самостоятелност на лица с различни по вид и степен увреждания. Услугата включва разнообразни консултативни, терапевтични и рехабилитационни дейности, насочени към създаване, поддържане и разширяване на социалните умения и подкрепа за водене на самостоятелен начин на живот. Обхванатите лица за 2019 - 2020г. са 78 (седемдесет и осем);
- **Домашен социален патронаж** - местна дейност, която предоставя комплекс от услуги в семейна среда на лицата, които са затруднени или не са в състояние сами да организират и задоволят своите жизнени и битови потребности. Капацитетът на услугата към 2020 г. е 350 (триста и петдесет) потребителя. Основните дейности са: доставяне на храна; поддържане личната хигиена и хигиената в жилищното помещение, обитавано от ползвателя; битови услуги, в т.ч. закупуване на хранителни продукти и вещи от първа необходимост със средства на потребителите и заплащане на месечните сметки за потребление на електрическа и топлинна енергия, вода, телефон и други разходи. За предходните 2019 - 2020г., ползватели на услугата са били 440 (четиристотин и четиридесет) лица;
- **Дневен център за стари хора** - социална услуга в общността с капацитет 20 (двадесет) места. Потребители на услугата са хора в пенсионна възраст. Центърът предоставя комплекс от социални услуги, които създават условия за оказване на подкрепа на възрастните хора през деня. Услугите са свързани със задоволяване на ежедневните здравни и рехабилитационни потребности, както и на потребности по организация на свободното време и личните контакти.
- **Клуб на пенсионера** - социална услуга в общността, местна дейност, насочена към създаване на оптимални условия за пълноценно ангажиране и осмисляне свободното време на възрастните хора. Капацитетът на услугата е 200 (двеста) места. Основната цел на Клуба е гарантиране равноправно положение и преодоляване на социалната изолация на възрастните хора, чрез създаване на условия за интегриране в обществото. За периода 2019-2020г., ползвателите на Клуб на пенсионера са 363 (триста шестдесет и три) лица.
Съществува интерес от жителите на различни квартали за ползването на този вид услуга. Необходимо е обхващането на по - голям брой възрастни лица в райони, които са далеч от централна градска част. При подходящо приспособяване на помещения, биха могли да се разкрият минимум два клуба на пенсионера, в квартали с голям интерес към услугата /кв. Еса и кв. Младост/;
- **Клуб на инвалида** - социална услуга в общността, местна дейност. Потребители на услугата са лица с увреждания, които имат нужда от подкрепа и подпомагане в своето ежедневие. Основна цел в работата на Клуба е създаване на условия за преодоляване изолираността на хората с увреждания и включването им в културния и социален живот в общността. Потребителите не заплащат такса за ползване услугата. За 2019-2020г., обхванатите в услугата лица са 382 (триста осемдесет и две);
- **Патронажна грижа - Компонент 2** - социална услуга за възрастни хора и лица с увреждания, реализирана по проект на Община Габрово. Услугата предоставя почасови мобилни здравно-социални услуги в домашна среда за потребители от

града и селата в общината. Подкрепа получават хора над 65-годишна възраст с различни увреждания и хронични заболявания, които не могат да се обслужват сами, както и лица над 18 годишна възраст, притежаващи ТЕЛК. Патронажната грижа включва дейности като поставяне на инжекции, смяна на превръзки, измерване на кръвна захар, обработване на декубитални рани, вземане на кръв за изследвания, рехабилитационни процедури, след лекарско назначение, придружаване до личен лекар, психологически консултации и други. Услугите са безплатни и могат да се ползват в рамките на до два часа дневно, всеки работен ден. Предвижда се дейностите да продължат поради обхващане на голям брой нуждаещи се лица. За периода 2019 - 2020г., ползватели на социалната услуга са били 230 (двеста и тридесет) лица;

- **Патронажна грижа - Компонент 3** - социална услуга, реализирана по проект на Община Габрово в отговор на предизвикателствата, свързани с пандемичния взрив на заболяването от вируса COVID-19. Услугата цели превенция и подпомагане на достъпа до здравни и социално-здравни услуги на уязвими лица, включително хора с увреждания или в невъзможност за самообслужване, които са застрашени в най-голяма степен от COVID-19. Важна част от дейностите са доставка на храна, хранителни продукти и продукти от първа необходимост, включително лекарства (закупени със средства на потребителите), заплащане на битови сметки, съдействие при заявяване и получаване на неотложни административни услуги. Лицата, които могат да се възползват от Патронажна грижа, са жители на община Габрово. Към м. декември 2020г. броят на преминалите потребители е над 630 (шестстотин и тридесет) лица.

Предстои кандидатстване на Община Габрово с проект по процедура за директно предоставяне на безвъзмездна финансова помощ „Патронажна грижа +“. Дейностите, които ще се реализират ще обхващат изцяло съществуващите такива по действащите проекти на общината за Патронажна грижа - Компонент 2 и Компонент 3, като са допълнени и от подкрепа на социалните услуги в закупуването на лични предпазни средства и дезинфектанти, осигуряване на тестване за COVID-19 на служители и потребители, ползващи социалната услуга, както и възможност за извършване на леки ремонтни работи в помещенията на резидентните услуги, с цел изолиране на потребител и превенция разпространението на вируса.

- **Топъл обяд** - социална услуга, реализирана по проект на Община Габрово и насочена към задоволяване на потребностите от храна за хора, които не могат да си я осигуряват сами. Ежедневно се осигурява топъл обяд, включващ супа, основно ястие, десерт и хляб на лица от различни рискови групи. През 2021 г. капацитетът на услугата ще бъде 230 лица. За периода 2019 - 2020г., от „Топъл обяд“ са се възползвали 255 (двеста петдесет и пет) лица;
- **Механизъм за лична помощ** - услуга за подкрепа на деца и лица с увреждания за упражняване на правата им за пълноценно участие в обществото, за извършване на дейности, отговарящи на индивидуалните им потребности от личен, домашен или социален характер и за преодоляване на бариерите на функционалните им ограничения. Механизмът гарантира възможност на хората с увреждания да изберат от кого, кога, къде и по какъв начин да се осъществят дейностите. Предоставя се съгласно Закон за личната помощ. За периода м. март 2019 - м.

декември 2020 г., броят на децата и лицата с увреждания, ползватели на лична помощ, е 440 (четиристотин и четиридесет);

- **Асистентска подкрепа** - социална услуга, която ще стартира през 2021 г., съгласно Закон за социалните услуги. Тя ще обхваща лица в надтрудоспособна възраст с невъзможност за самообслужване, които нямат определена по съответния ред степен на намалена работоспособност, както и деца с трайни увреждания и пълнолетни лица с трайни увреждания с определена чужда помощ, които не ползват друга асистентска подкрепа. Броят на обхванати потребители за община Габрово се предвижда да е 264 (двеста шестдесет и четири);
- **Регионален хоспис ЕООД** - лечебно заведение, в което се осигуряват професионални здравни грижи за тежко болни и подкрепа на техните семейства, възраст, пол, религия. Регионален Хоспис предоставя санитарно обслужване, хранене по диети според заболяванията, възможност за индивидуално меню съобразно желанията на болните или близките им, обучение на пациентите и техните семейства, вземане на материали за лабораторни изследвания, медицински и санитарни консумативи.

Регионален хоспис е създаден от Общински съвет Габрово, като към момента стационарът му е в гр. Дряново. Капацитет му е 30 легла, разположени в 12 стаи. За ползването на услугата се заплаща такса. За жителите на община Габрово, които отговарят на конкретни критерии, е осигурена възможност за финансова подкрепа от бюджета на Общината.

За осигуряване на по - добро управление и достъпност на услугата е необходимо тя да бъде ситуирана на територията на гр. Габрово. Създадена е необходимата организация, както и е конкретизирано мястото на стационара, но към настоящия момент, поради епидемиологичната обстановка, процесът е затруднен.

8.3 Частни услуги за възрастни хора и лица с увреждания

Освен съществуващите на територията на общината разнородни по обхват социални услуги, финансирани с публичен ресурс, са създадени и такива, с частно финансиране.

На територията на гр. Габрово се изгражда Дом за стари хора, който ще бъде с капацитет от 150 души. Домът се разкрива от юридическо лице и за престоя в него кандидат - потребителите ще заплащат такса, определена от доставчика.

На територията на община Габрово, в с. Яворец, се намира и услугата Приемна грижа за възрастни, която предлага почасови и денонощни услуги от домашни помощници, лични или социални асистенти на възрастни хора или лица с увреждания както на място, в сградата в с. Яворец, така и в домовете на потребителите. В зависимост от конкретните нужди, кандидат-потребителите имат възможност да ползват различни пакети срещу заплащане, определено от доставчика.

На територията на община Габрово, в с. Борики, се намира Център за настаняване от семеен тип за лица с деменция, които предлага различна асистентска подкрепа в семейна среда в сграда, наречена Семеен дом. Организацията предлага и почасови платени услуги от домашни помощници и асистенти в домашна среда за лица, които не могат сами да се справят с ежедневните си потребности.

Всички центрове и специализирани институции, в т.ч. за деца и възрастни, финансирани от държавата, са представени в Приложение 1.

8.4 Услуги, създадени от Община Габрово във връзка с пандемичната обстановка

Кризисна социална кухня

Кризисната кухня е платена услуга и цели да доставя пряко приготвена топла храна, включваща супа и две основни ястия /за обяд и вечеря/, покриващи голяма част от необходимата храна на ден до потребители, в невъзможност да се справят сами. Храната се доставя до местоживеенето на лицата ежедневно в работни дни, като покрива шест дни от седмицата /събота включително/. Кризисната социална кухня е създадена през месец март 2020г. с Решение на Общински съвет - Габрово и капацитетът ѝ е 400 лица. От тази услуга могат да се възползват всички лица, попадащи в рисковите групи от заразяване с COVID-19, както и други лица, спазващи противоепидемичните мерки; лица, поставени под задължителна карантина; самотни родители на деца до 12 години и други, за които съществува пряк риск от заразяване. Кризисната кухня е предназначена за лица, жители на общината. До месец ноември 2020г., през услугата са преминали общо 163 (сто шестдесет и три) лица.

Продължителността на съществуване на услугата е в зависимост от обстановката в страната, касаеща разпространението на корона вируса и възможността на лицата да задоволяват сами ежедневните си потребности от храна.

Общински фонд COVID-19

Общински социален фонд COVID-19 е създаден през месец март 2020г., като основната му цел е подпомагане на лица и семейства, които поради разпространението на корона вируса, са пряко засегнати и това е довело до трайни последици за домакинството им. Фондът предоставя еднократна финансова помощ под формата на ваучери за закупуване на хранителни продукти, като размерът ѝ се определя от броя на лицата в домакинството.

До месец ноември 2020г. са подкрепени 35 (тридесет и пет) лица и семейства.

Видно от представеното до момента е големият брой лица и деца, обхванати от създадените социални услуги. За периода 2019 - 2020г., общият брой на ползвалите услуги лица и деца надвишава 4 500 (четири хиляди и петстотин). Това доказва сериозната необходимост от продължаване предоставянето на различните видове социална и финансова подкрепа на жителите на общината.

Съществуват обаче и групи от хора, не принадлежащи към действащите услуги, които не са обхванати и е необходимо да им бъде предоставена подкрепа в различни направления.

8.5 Други целеви групи или нуждаещи се лица, необхванати до момента от съществуващите услуги

Скитащи бездомни и безпризорни лица, жители на община Габрово

В продължение на 10 години, Община Габрово ежегодно осигурява помещение за лицата, останали трайно без подслон, скитащи и бездомни жители на общината. Осигурява се 24-часово присъствие на охрана, гарантираща спокойствието и реда в помещението, общинска

собственост. С подкрепата на неправителствения сектор, териториалната структура на Български червен кръст, местни християнски организации, Българска православна църква и частни лица, се осигуряват храна, дрехи и вещи от първа необходимост.

Изключително важно е създаването на услуга с постоянен характер, която да осигурява ежегодно дейности в подкрепа на бездомните и безпризорни лица, касаещи не само опазване живота и здравето им през зимните месеци на годината. Създаването на този вид услуга ще създаде предпоставки за осигуряване на подкрепящи социални и административни услуги, които да подпомогнат трайното разрешаване на жилищния им проблем и повишаване на индивидуалните им възможности за водене на самостоятелен живот.

До 2020 г., през услугата са преминали над 35 (тридесет и пет) скитащи и безпризорни лица. На някои от лицата е оказано съдействие в посока подаване на документи за явяване на ТЕЛК за отпускане на пенсия, настаняване в специализирана институция или подаване на документи за такава, съдействие за издаване на документи за самоличност и др., на база установени конкретни потребности.

Лица с деменция и възрастни хора в невъзможност за самообслужване

По данни от дирекция „Социално подпомагане“ - Габрово, чакащите настаняване в специализирана институция лица с деменция са 15 лица, а възрастните лица, чакащи за настаняване в домове за стари хора са 25.

През 2021 г. по проект на Община Габрово ще бъдат разкрити Център за грижа за лица с различни форми на деменция и Център за грижа за възрастни хора в невъзможност за самообслужване с капацитет по 15 места всеки. Социалните услуги, резидентен тип, ще обхванат потребители, за които са изчерпани други възможности за подкрепа. Ще се осигурят качествена индивидуална социална, медицинска и санитарна грижа както за лица, напускащи специализирани институции, така и за лица от общността, попадащи в целевите групи.

Лица и домакинства в криза

Осигуряване на достъп до социални жилища, чрез които временно да се предостави подслон и нормални условия на живот на уязвими, малцинствени и социално слаби групи от населението и други групи в неравностойно положение, които не могат да си позволят собствен дом или жилище под наем на пазарни цени.

Към 31.12.2019 г. Община Габрово разполага с 506 броя жилища. Броят на чакащите за настаняване е 35 лица и домакинства.

Към настоящия момент липсват изградени и функциониращи социални жилища на територията на община Габрово. Създаването на този тип жилища би могло да разреши множество проблеми на лица, останали трайно без подслон, както и семейства с ниски или без доходи, живеещи на или под прага на бедност. Създаването им може да увеличи шансовете на лица или семейства, изпаднали в кризисна житейска ситуация, да се реализират на пазара на труда, както и да бъдат насочени към ползване и на други социални услуги, които биха довели до подобряване качеството им на живот.

Последващото управление и поддържане достъпа до социални жилища може да бъде осъществено посредством публично-частно партньорство.

Деца и лица, жители на прилежащите села в община Габрово, без достъп до социални услуги

Съществува необходимост от популяризиране дейностите на съществуващите социални услуги и техните дейности и сред населението, живеещо в населените места извън града. Като част от мерките за популяризиране биха могли да бъдат: разкриване на пунктове за консултации, които веднъж седмично да се посещават от специалист, работещ в социалната сфера, който да обяснява и насочва жителите на малките населени места към конкретни услуги, на база индивидуалните им потребности; разширяване дейностите на услугите, чрез предоставяне на мобилни такива за лица и деца без възможност за достъп до местонахождението на социалната услуга; обучение на кметовете и кметските наместници по места за предоставяне на информация на населението и насочване за допълваща информация към конкретни телефони в администрацията на Община Габрово и др.

8.6 Основни изводи

- ✓ Необходимост от разкриване на услуги за целеви групи, необхванати до момента от съществуващите такива като делегирана от държавата дейност или чрез ПЧП (Център за временно настаняване на бездомни и безпризорни лица, социални жилища за уязвими, малцинствени и социално слаби групи от населението и други групи в неравностойно положение и др.);
- ✓ Необходимост от разширяване на вече съществуващи услуги, с цел обхващане на по - голям брой лица и деца - създаване на Клубове на пенсионера или офиси на Клуб на пенсионера в различни квартали на града; увеличаване капацитета на Център за настаняване от семеен тип за деца без увреждания; пребазиране на Регионален хоспис в гр. Габрово; обхващане на лица и деца от селата в общината;
- ✓ Необходимост от трансформиране и реструктуриране на съществуващи социални услуги, с цел обхващане на по - широк кръг нуждаещи се;
- ✓ Необходимост от осигуряване на достъпна архитектурна среда за лицата и децата с увреждания до всички налични социални услуги;
- ✓ Необходимостта от дофинансиране на част от услугите оказва натиск над бюджета на Община Габрово. Бъдещата промяна в начина на финансиране на социалните услуги - по видове дейности - до известна степен би осигурило устойчивост на услугите и би дало възможност за отдаването им за управление на външни доставчици;
- ✓ Налице е широк спектър от създадени и добре развити социални услуги, покриващи до голяма степен нуждите на населението в общината;
- ✓ В социалните услуги работят профилирани специалисти. Регулярно се осигуряват възможности за обучения и преквалификация, както и за провеждане на индивидуална и/или групова супервизия.

9. Култура и творчески индустрии

Основополагащи за културния живот на Габрово са занаятите, индустриалното наследство, хумора и сатирата, съвременните изкуства.

Знаковите културни събития за общината са създадени от инициативността и творческите търсения на поколения габровци. Габрово е домакин на Международен панаир на занаятите, Международен фестивал на хумора, Габровско биенале на хумора и сатирата в изкуството, Магична среща „Златна котка“, Празник на духовната музика, Международен фестивал на

камерната музика и още редица музикални и театрални форуми, които формират знаеща публика с изострена сетивност. Община Габрово е организатор на мащабно културно събитие без аналог в страната – Карнавал, с обемни макети и шествие, включващо над 2000 участника.

Общината води целенасочена и последователна политика да развие връзката между културните дейности на града и устойчиво му развитие.

Процесът включва създаване на Стратегия за развитие на културата за периода 2014-2024 година, кандидатстване на Габрово в надпреварата за Европейска столица на културата, създаване на Програма Култура за съфинансиране на проекти, с годишен бюджет – 100 000 лева, включване на града в програмата „Пилотни градове“.

През 2017 г. Габрово бе избран от Организацията на обединените нации за образование, наука и култура (ЮНЕСКО) за творчески град на занаятите и народните изкуства.

Културната политика на Общината се основава на няколко ключови принципа:

- ✓ Стимулиране на гражданските и предприемаческите инициативи в сектор Култура чрез създаден през 2011 година финансов механизъм „Програма Култура“
- ✓ Редовен диалог и партньорство при работата на общинската администрация с НПО от сектор Култура и бизнес културни организации от града, региона, страната и чужбина чрез тематични срещи, информационни дни, обществен съвет за култура, членство в международни мрежи, участия в културни форуми и други.
- ✓ Създаване на съвременен културен продукт, формиране на подкрепяща среда за творчески, културни индустрии и проекти чрез диалог с общински и държавни културни институти, следване на общи политики и създаване на условия за провеждане на резидентни програми.
- ✓ Използване на публичните пространства като културни такива чрез разширяване на периметъра на дейност от центъра към покрайнините.
- ✓ Прозрачност на информацията и участие на обществеността във формирането на културна политика чрез обществени обсъждания и широко популяризиране на културния афиш на града.
- ✓ Опазване на материално и нематериално културно наследство чрез тематични приоритети в съдържателния обхват на Програма Култура.

Водеща цел на културната стратегия на града е дългосрочното развитие на Габрово като влиятелна национална и международна платформа за съвременни изкуства. Документът предвижда в периода 2014 до 2024 г. културният сектор в община Габрово да се развива като гостоприемна среда за обучение, експеримент и иновации в сферата на изкуствата и културата, с акцент върху образованието, активния обмен на опит, информация и добри практики на локално, национално и международно ниво. Визията за развитие на община Габрово в дългосрочен план включва културни инициативи с международно съдържание, участие, измерение, стойност и публики, които да подкрепят културното и икономическо развитие на града; да предложат устойчив механизъм за стимулиране на заетостта сред младите; да стимулират развитието на културния туризъм и културните и творческите индустрии в региона.

Община Габрово отчита значителен напредък по отношение на:

- ✓ Налагане на културата като важен фактор при трансформацията на публичните пространства.

- ✓ Стимулиране на международните връзки и програми в областта на културата.
- ✓ Постигане на баланс в културната политика между публичния и частен сектор.
- ✓ Работа в покрайнините – подкрепа за качествени културни проекти, чиято цел са крайните квартали и зоните около града.
- ✓ Ръст на творческите индустрии.

9.1 Културно наследство

Недвижимото културно наследство на Габрово е важен ресурс за развитие на културния живот в общината и предпоставка за развитие на културен туризъм.

На територията на габровска община има концентрация на различни по вид недвижими културни ценности. Те могат да бъдат районираны в зависимост от концентрацията си и историческите периоди, в които са възникнали. Значителна част от НКЦ се намират на територията на град Габрово – там са локализираны близо половината от всички НКЦ в общината.

Доминиращо те са от периода на Възраждането и следосвободенския до 1944. Две от общо четирите недвижими културни ценности от национално значение на територията на община Габрово са от периода на Възраждането - сградата на Априловска гимназия /1873 г./, строена по образец на Ришельовския лицей в Одеса и църквата „Св. Успение Богородично“ /1865/. И двете сгради са дело на възрожденски майстор уста Генчо Кънев. Заедно с часовниковата кула, Баев мост /1885/, Априловата чешма“/1762/, църквата „Св. Йоан Предтеча“/1799/, Дечковата къща, Страноприемницата, жилищните сгради във възрожденски стил от ансамблите „Шести участък“ и „Житен пазар“, запазените до днес недвижими културни ценности от периода на Възраждането играят важна роля при формиране на специфичния градски пейзаж на града като цяло.

Заедно с промишления разцвет се променя и градския облик на Габрово. През 30-те и 40-те години на XX в. старият облик от паянтови сгради с покриви от каменни плочи, коренно се променя тъй като заможните индустриални габровски семейства подновяват сградите на своите домове, оформя се сключеното застрояване по ул. „Радецка“ в съвременния му вид

Градският бит и култура на Новото време са в основата на прословутия имидж на Габрово като столица на хумора и шегата.

Архитект Никола Гръблев, който работи интензивно в града в периода от края на 20-те до края на 60-те години, оставя своя емблематичен и цялостен отпечатък върху архитектурната история на града. Негово дело е сградата на „Майчина грижа“, Воден синдикат „Грамада“, Старопиталището и „Парахода“, старата градска баня, много от къщите на ул. „Радецка“, кв. Баждар и кв. Бичкия, множество фабрики.

През епохата на социализма се създават редица представителни сгради като тези на Общината, Областната администрация, зала „Орловец“, ДК „Ем. Манолов“, Летен театър, Планетариум и други. Продължава линията на скулптурната и декоративна украса на града, започната през предходния период. Популярното схващане за град Габрово като „Столица на хумора“ в България е утвърдено през социалистическия период. С изграждането на единствения по рода си Дом на хумора и сатирата.

Местности извън населени места с недвижими културни ценности от периодите на Античността и Средновековието са: Крепост Градище; Витата стена, територията около селата Здравковец, Иглика, Иванили, Междене; Люляците – в района има останки от римски укрепления и тракийско светилище; „Моровешките скали“ и други.

Храмовете на територията на общината могат да бъдат отделени в особената си позиция на съчетаващи материално и нематериално културно наследство.

На територията на габровска община са разположени 28 православни храма, 8 от които са на територията на град Габрово и един на територията на РЕМО „Етьър“. Останалите 19 се намират в населени места от общината.

Нематериалното културно наследство на Габрово е изчерпателно проучвано, съхранявано и експонирано в различните културни институти и читалища на територията на общината.

9.2 Културни институти

На територията на община Габрово са разположени разнообразни по вида и дейността си културни институти, някои от които единствени по своя характер в страната. Общият им брой е 13 - с държавно, общинско и смесено финансиране.

Наблюдава се тенденция на стабилен растеж по отношение на брой персонал, фондови единици, изяви и посетители на музеите и галерията. Изграден е достатъчен капацитет у служителите в културните институти за работа при подготовка и участие в общински и държавни програми, проектни сесии и различни финансови механизми на ЕС.

Предлага се разнообразие от културни продукти, насочени към широка публика. Увеличава се броят на посетителите - българи и чужденци в културно-туристическите обекти на общината, с изключение на 2020 година, предвид извънредната ситуация и епидемиологичната обстановка в страната – част от световната здравна криза.

Активно е включването в програми за насърчаване на културата, творчеството, образованието в избрана област, в рамките на формални и неформални образователни системи. Инвестира се сериозен ресурс за обучение на кадри. Периодично сградният фонд се обновява, влагат се средства в ремонтни и освежителни дейности, осигурява се достъпна среда за хора с увреждания.

Културни институти на територията на община Габрово:

Регионален исторически музей

Началото на музея се поставя с първата историческа сбирка в Априловската гимназия от 1883 г., инициатива на директора на гимназията Райчо Каролев.

Днес той се помещава в красива барокова сграда – недвижима културна ценност, дело на големия български архитект Никола Лазаров, построена през 1904 година. Богатата му колекция включва 100 000 фондови единици от епохата на палеолита, късноантичната цивилизация по тези земи (IV – VI в. пр. н. е.), Първото и Второто българско царство, османското владичество, Възраждането, индустриалния подъем до наши дни.

Музей „Дом на хумора и сатирата“

Домът на хумора и сатирата е уникален музей на съвременното хумористично и сатирично изкуство със световно значение. Това е единственият в света музей, посветен на хумора. Музеят има близо 50 годишна история и помещава своите 10 изложбени зали в огромна реконструирана фабрика на известните габровски индустриалци братя Калпазанови. Всяка нечетна година Музеят организира международно бианале на хумора и сатирата. Над 40 хил. са посещенията в Музея на година.

Интерактивен музей на индустрията

Посетителски център „Интерактивният музей на индустрията“ - Габрово е единствен по рода си на Балканския полуостров. Музеят е модерен и съвременен – носител на специална награда „Сграда на годината“, открит през 2014 г. за да пресъздава индустриалното наследство на Габрово. Музеят предлага на посетителите интерактивно пътешествие през три исторически епохи – индустриализация, социализъм и съвремие. 3D мапинг проекциите на фасадата на музея са особено атрактивни и са една от причините за нарастващата му популярност.

Регионален етнографски музей на открито „Етър“

РЕМО „Етър“ е единственият в България етнографски музей на открито и се намира в рамките на град Габрово. Музеят е открит през 1964 г. и разкрива бита и стопанското минало на Габровския край през Възражданската епоха. Музеят представя бита и стопанското минало на балканджиите през Възраждането. В музея има 10 действащи съоръжения, задвижвани с вода – единствените действащи у нас. Музеят съхранява не само материално културно наследство, но и нематериално културно наследство. Това са възстановките на обреди и обичаи, работата на майсторите, опазват се занаяти в риск от изчезване.

Занаятчийската чаршия е по същество главна градска улица от периода на Българското възраждане, като множество действащи работилници представят най-характерните за района занаяти. Над 220 хил. са посещенията на година в РЕМО „Етър“.

Музей на архитектурно-исторически резерват „Боженци“

Музей на архитектурно-исторически резерват „Боженци“ се намира на 16 км източно от гр. Габрово. Той е притегателен център за културен туризъм. Основите му са поставени през 1964 г., когато село Боженци е обявено за исторически и архитектурен резерват, поради това, че е запазило цялостно характера си от епохата на Възраждането и съдържа и съхранява в себе си ценни етнографски архитектурни паметници и градоустройствени ансамбли. Музеят съществува като самостоятелна институция от 1968 г. и представя чрез експозициите си архитектурата, историята, бита и културата на местното население от края на XVIII век до началото на XX век. Музеят е организатор и домакин на концерти, възстановки, театрални представления, фото и художествени пленери, демонстрации на занаяти. Всички музейни експозиции са разположени в сгради - недвижими културни ценности.

Художествена галерия „Христо Цокев“

Художествена галерия „Христо Цокев“ е открита през 1962 г. и първоначално функционира като художествен отдел към Исторически музей – Габрово, а от 1974 г. става самостоятелна институция, със собствена сграда. Носи името на един от първите български художници с академично образование, завършил Московското художествено училище. Историята на

галерията е свързана с имена като Кънчо Цанев, Минчо Минчев, Митьо Солаков, Никола Николов, Светлин Русев и редица други известни български творци.

Художествената галерия е домакин на четири традиционни изложби: Национален пролетен салон на жените художнички; Изложба, посветена на деня на Габрово; Есенен салон и Годишна изложба на габровските художници. Художествена галерия „Христо Цокев“ е организатор на Международен пленер по живопис „БОЖЕНЦИ“ и на Национално триенале по живопис „МОСТОВЕ“.

Национален музей на образованието

Националният музей на образованието се намира в западното крило на историческата сграда на Априловска гимназия, паметник на културата с национално значение. Създаден през 1974 година, той е единственият специализиран музей, който представя развитието на българската просвета и образование от IX век до наши дни. Музеят притежава над 180 000 движими културни ценности.

В него се съхраняват богатите колекции „Учебници от Възраждането до наши дни“, „Училищни уреди и апарати“, „Училищни печати“, „Училищни знамена“; библиотеката на Габровското училище, личната библиотека на Васил Априлов от 233 книги, много от които библиографска рядкост. Специализираната библиотека съдържа над 32 000 тома педагогическа, историческа, справочна литература, редки и уникални издания, речници и енциклопедии. Музеят разполага с 4 експозиционни зали, зала за временни изложби и 5 възстановки на: килийно училище, детска градина от края XIX век, първото новобългарско училище – Габровското, кабинет по естествени науки, класна стая от 20-те – 70-те години на XX век. Оформен е към „Учебен кинематограф“.

Външната експозиция „Алея на знанието“ обогатява музейния разказ.

Регионална библиотека „Априлов-Палаузов“

Регионална библиотека „Априлов - Палаузов“ – Габрово е най-голямата обществена библиотека в област Габрово, една от първите през Възраждането (1861).

Библиотеката предоставя свободен, равнопоставен и неограничен достъп на гражданите на община Габрово и Габровска област до информационни източници, продукти и услуги – книги, периодични издания, аудиовизуални медии и др.; осигурява достъп до външни и собствени електронни бази данни и Интернет. Събира, съхранява, организира и предоставя за ползване библиотечен фонд и библиографска информация. Притежава фонд от над 250 000 библиотечни единици. Извършва библиотечно – информационно обслужване на деца и възрастни, включително чрез междубиблиотечно заемане, поддържа архив на краеведския печат и литература, съхранява значителна част от националното книжовно наследство, осигурява онлайн достъп до електронните си каталози и други собствени бази данни чрез интернет страницата си и предоставя дистанционни услуги на своите потребители. Онлайн услугата „Моята библиотека“ предлага достъп до личен читателски картон с информация за зета литература, презаписване и възможност за заявяване на търсени заглавия. РБ «Априлов – Палаузов» е методичен център за библиотеките в региона - извършва координационна, експертно – консултантска и квалификационна дейност, събира и обработва статистическа

информация. В библиотеката се организират безплатни обучения за информационна грамотност, програмиране с роботи Finch и роботизирани играчки Bee Bott.

Екипът на библиотеката работи активно за постигане на европейски стандарти, създава успешни партньорства; разработва и изпълнява над 30 различни програми и проекти. На 26 октомври 2011 г. по повод своята 150-годишнина библиотеката е отличена с Почетния знак на Габрово за изключителен принос в културното и образователно дело в града.

Носител е на престижната Национална награда „Христо Г. Данов“ 2017 за принос в българската книжовна култура в категория „Библиотеки и библиотечно дело“.

Драматичен театър „Рачо Стоянов“

Основан е на 10 август 1945 г., но в годините се възприема датата 10 октомври 1945 г., когато е първата премиера на професионалния театър. В творческа биография на Драматичния театър са вписани имената на бележити актьори като Невена Коканова, Виолета Минкова, Лъчезар Стоянов, Катя Зехирева, Венцислав Кисъов и Ружа Николова. Приоритет в репертоара му винаги са класическите и новите български заглавия, а комедиите заемат водещо място. Театърът участва в престижни фестивали в Швейцария, Македония, Албания, Русия, Унгария, Словакия, Украйна, Косово и др. В последните години има сериозна международна дейност. Провежда два фестивала – Международен фестивал на комедийния спектакъл (всяка нечетна година) и СолоАкт – международен фестивал на монодрамата (всяка четна година).

Държавен куклен театър

Държавен куклен театър - Габрово се създава с решение на Министерски съвет през 1971 г. През 1979 г. трупата влиза в собствена сграда, която е единствената в България проектирана и построена за куклен театър. За времето на своето съществуване габровският куклен театър се утвърждава като най-авторитетният специализиран културен институт за деца на територията на Централна Северна България. Единствен сред съседните области през своята половин вековна история ДКТ - Габрово е участник в някой от най – престижните театрални форуми в България и по света.

Детски фолклорен ансамбъл „Габровче“

ДФА „Габровче“ е създаден през 1975 година по инициатива на Община Габрово. Концертният състав включва оркестър от народни инструменти, народен хор, детска и младежка танцови формации.

През 2000 година във връзка с 25-годишния юбилей ансамбълът е награден със Сребърна лира от Съюза на българските музикални и танцови дейци и почетния знак на Габрово. През 2002 година печели първа награда на Международния музикален фестивал в Кантонинос, Испания. През 2004 година завоюва званието „Представител на ЦИОФФ“, международна организация на фолклорните фестивали. Главен художествен ръководител на ДФА „Габровче“ е Лъчезар Захариев. От 2008 година ансамбълът е основен организатор на Регионалния музикално-фолклорен конкурс за деца „Златен славеи“.

Габровски камерен оркестър

Габровски камерен оркестър е основан през есента на 1969 г. по инициатива на композитора, музиковеда и диригента Христо Питев и амбициозни възпитаници на висшите музикални училища в България. Музикален директор на Габровски камерен оркестър е Иван Стоянов.

Репертоарът на оркестърът включва над 1500 произведения от всички стилове и епохи и предлага на българската и международната публика почти всички произведения за камерен оркестър, написани през периода 16 – 21 век. Особен акцент в репертоарната политика са и шедьоври на квартетната литература, аранжирани за оркестър от Иван Стоянов, както и музика от славянски композитори. Оркестърът е и организатор на ежегодния международен музикален фестивал „Дни на камерната музика“, който се провежда през първата половина на месец септември.

Оркестър Габрово

Оркестър „Габрово“ е формация, създадена през 2010 година, обединяваща два утвърдени през годините оркестъра: Представителен духов оркестър и Оркестър „Габрово“. Безспорните музикантски качества на изпълнителите от двата състава, за които говорят многобройните им награди и богатият репертоар, дават възможност на новосъздадената формация за по-голяма гъвкавост при участие в събития с различна насоченост. Жанровият диапазон на бенда включва: популярна музика, джаз, народна музика, маршове, класически произведения. Оркестърът е инициатор и организатор на Биг бенд парад, който се провежда през май в рамките на Международния фестивал на хумора в Габрово.

Посещения в културните институти

Броят на посещенията на културните институти в община Габрово бележи постоянен ръст през последните години. През 2019 г. общо 330 252 туристи са посетили музеите на територията на община Габрово. Наблюдава се ръст от 5% в посещенията спрямо 2018 г. Общо 298 183 са посещенията от българи (90%) и 32 069 от чужденци (10%). Ръстът през 2019 г. е предимно по отношение на българските туристи. Общо организирани посещения от групи на културните институти в общината са 1 174, като едва 53 са на групи от чуждестранни туристи. На практика през повечето месеци броят на групите от чуждестранни туристи, които посещават културните институти в Габрово е под 10.

Над 226 хил. са посещенията в РЕМО „Етьр“ или 71% от всички посещения на културни институти в Габрово. Около 41 хил. са посещенията на Музей „Дом на хумора и сатирата“, като другите културни институти регистрират под 10 хил. посещения на година. Ръстът на посещенията през 2019 г. е воден от РЕМО „Етьр“, Музей „Дом на хумора и сатирата“ и Интерактивен музей на индустрията. Близко 92% от посещенията на чуждестранните туристи в културни институти са концентрирани в РЕМО „Етьр“.

През 2019 г. продължава налагането и популяризирането на Габрово като „Творчески град на занаятите и народните изкуства“, част от Мрежата от Творчески градове към ЮНЕСКО. Факт, който очертава посоката за развитие на креативни форми за туризъм и определящ Габрово като дестинация, гостоприемна за творци и туристи, търсещи творчески активности.

През 2018 г. е учредена Фондация „Узана“, със статут на юридическо лице с нестопанска цел. Нейната основна задача е оказване на съдействие за развитие на местността и прилежащия ѝ

район като дестинация за природен и екологичен туризъм. Местността Узана е представяна на всички туристически форуми и събития, в които Община Габрово участва.

След 2018 г. Туристически информационен център – Габрово започна продажба на билети за събития от културния календар на Общината, което предполага постепенното му превръщане в разпознаваем билетен център. Екипът на ТИЦ - Габрово поддържа официалния туристически портал на Община Габрово www.visit.gabrovo.bg. Всеки месец се изготвя събитийен календар, който се изпраща като електронен бюлетин до всички заинтересовани и се публикува на туристическия сайт.

9.3 Творчески организации

Към настоящия момент броят на регистрираните читалища на територията на Община Габрово е 37. От тях 35 са получили държавна субсидия за 2020 г. Забелязва се трайна тенденция към увеличаване броя на читалищата на територията на общината, както и към завишаване на държавната читалищна субсидия. Основните дейности на читалищата на територията на общината през изминалата година са в следните направления:

- Художествено-творческа – съхраняване на богатото фолклорно наследство (към повечето читалища има изградени групи, и състави за автентичен и обработен фолклор; развиване на съвременни форми на изкуство – танцови школи за съвременни и класически танци, рок групи, театрални школи.
- Библиотечно-информационна – 17 са читалищни библиотеки, които функционират добре, попълват и обогатяват регулярно библиотечния си фонд.
- Културно-развлекателна – честват се празници, инициират се творчески работилници с деца, представят се нови книги и др.
- Образователна – организират се курсове и кръжоци за деца, обучение за работа с компютри и др. Това важи особено за читалищата, които са включени в системата на „Глобални библиотеки“.
- Краеведска дейност – в някои от читалищата по селата има обособени етнографски сбирки и тематични витрини, събират се и се съхраняват знания за родния край, традиции, обичаи, вярвания и др.
- Програми и проекти – част от читалищата традиционно кандидатстват по програма „Култура“ на Община Габрово.

Важна роля и активно участие в културния живот на града имат представителите на креативни и творчески индустрии, НПО-сектора с дейност в културната сфера, творчески организации и свободни творци. До 1989 г. Габрово е значим за националната икономика индустриален град с много добре развита тъкачна, трикотажна, кожарска, телферна индустрии, както и институти за техническо развитие. Макар някои от традиционните отрасли да са се запазили и днес, забелязва се активно преориентиране на икономиката към творческия сектор, който става все по-решаващ фактор за развитието на града и негова идентификация. По неофициални данни над 250 фирми в града са творчески предприятия. Според информация, основана на данни на Националния статистически институт творческите индустрии, представени в Габрово, са в областта на визуалните и графични изкуства, артистична и творческа дейност, аудио и визуални технологии и фотография.

В града през последните няколко години се наблюдава динамично развитие на следните индустрии: рекламна, софтуерна, издателска (по специално полиграфия), дизайн (мебелен, моден, графичен, уеб-дизайн), културно наследство (народни художествени занаяти), индустрия на фестивали и културни събития.

Секторът е представен предимно от микро, малки и средни фирми, екипите са съставени от малък брой хора и често се променят според актуалните условия, пазарната среда е високо конкурентна, пазарът е нестабилен и трудно предвидим, потребителите са все по-компетентни и взискателни, съществува необходимост от постоянни инвестиции в нови продукти и услуги, необходимо е значително подобряване на мениджърските компетентности и повишаване знанията и уменията в областта на управление на инте-лек-туалната собственост и предприемачеството. Има нужда от ново технологично знание, промени в мар-ке-тинговите политики, нови подходи към инвестиционните решения, планиране и контрол; затруднен е достъпът до финансиране на свободни артисти, занаятчии и малки фирми, незадоволителен е капацитетът за усвояване на средства от фондове на ЕС.

На територията на Община Габрово работещите занаятчии и артисти, които се занимават с ТИ са над 50, неправителствените организации в сферата на културата са над 10, творческите формации над 20 – от тях певчески, танцови, театрални и други, свободните творци са над 50 – художници, фотографи, дизайнери, приложници, скулптори, илюзионисти и други.

Браншовите организации, които защитават интересите на творците са 5.

9.4 Културна инфраструктура

Община Габрово разполага с образци на архитектурата, с красиви природни обекти, с модернизирани сгради, с мултифункционална зала, богато културно-историческо наследство, интересни музеи, резерват. Една част от споменатите обекти не могат да функционират нормално през по-голяма част от годината, а някои и целогодишно /Летният театър/, предвид лошото им състояние, липсата на средства до момента за цялостен и дори за частичен ремонт.

- ✓ През 2020 г. Община Габрово сключи договор с Управляващият орган на Оперативна програма „Региони в растеж“ за създаване на условия за креативен културен туризъм в Регионалния етнографски музей на открито „Етър“. Общата стойност на проекта е 9 779 150 лв. Безвъзмездното финансиране е 6 679 150 лв., а 3 100 000 лв. ще бъдат осигурени чрез инвестиционен кредит съгласно изискванията на програмата. Габрово е единствената община в страната с два одобрени проекта по приоритетна ос 6 „Регионален туризъм“ на процедурата „Развитие на туристически атракции“. В рамките на проекта ще бъде създадена модерна експозиционна площ в най-голямата сграда – Кръстник Колчовия хан, където сега е администрацията на музея. Създаденият през 1981 г. хотел „Странноприемница“ ще бъде основно ремонтиран. Той трябва да придобие съвременен вид с обновена хотелска част, конферентен център и стаи за администрацията. Предстои реставрация на 10 съоръжения, задвижвани с вода. Подмяна на луминисцентните лампи с архитектурно-художествено осветление на експозициите, алеите и фасадите. Къщите по чаршията ще претърпят освежителен ремонт. Неизползваните с години пещи за керамика в грънчарското ателие ще бъдат обновени. Съвременни средства ще показват изчезнали занаяти, запазвайки автентичността на „Етър“. Музейният детски обучителен център ще се изгради наново.

Той ще предлага разнообразни възможности за работа с деца по народно творчество. Ще има нова разгласяема сцена на открито с професионални условия за сценични изяви и удобство за публиката. Сградата на бившето училище в кв. „Етъра“, стопанисвана от Музея, ще бъде изцяло ремонтирана. В нея ще се разположат ателие за реставрация и консервация, художествени работилници, дворът ще стане място за творчески изяви. Предвидено е изграждане на паркинги. Срокът за изпълнение на дейностите е 2 години.

- ✓ През 2020 г. е подписан и договор на Община Габрово по Оперативна програма „Региони в растеж“ за ремонт и осъвременяване на експозициите в Регионалния исторически музей на стойност 1 615 008,40 лв. Безвъзмездното финансиране е 1 365 008,40 лв., а 250 000 лв. ще бъдат осигурени чрез инвестиционен кредит съгласно изискванията на програмата. Ще бъде извършен ремонт на покрива и мансардния етаж, подмяна на дограмите, цялостно вътрешно и външно преобоядисване, частично изкърпване на мазилките. Целта е да се подобри температурата в сградата и да спрат течовете, за да могат да се ползват целогодишно залата за събития и центъра за работа с деца. Оборудването на експозиционните площи и техниката за конферентния салон ще бъдат обновени. Посетителите ще ползват двуезичен дигитален гид за историята на всеки експонат, ще бъдат поставени и информационни табели. С 3D принтер ще се изработват музейни сувенири, ще има и нов щанд за рекламни материали. В експозицията за османския период атракции са 3D екрани с наслагване на стъкла, които ще показват габровските дервентджии, мома в сокай, отбраната на Шипченския проход от българските опълченци. Чрез холограмно изображение на стъкло гостите ще могат да се заснемат с ефектното сокайно забравдане. Мултимедия за 3D прожекция ще представя възрожденски дюкян с вграден оригинален шкаф с непознати габровски стоки. Друга атракция ще позволи на посетителя да се качи на емблематичната сграда „Парахода“ – на индустриалеца Пенчо Семов, и да го управлява. Постоянната експозиция „Габрово и габровци“ ще бъде доразвита. Културните ценности ще са представени в модерни витрини с реактивни стъкла за увеличение на образа, с подходящо осветление, реквизит и текстове. Атракция в изложбата с археологически ценности ще е прожекция за праисторическите обитатели на пещерата Бачо Киро. Ще бъде обособен кметски кабинет с възможност за посетителите да се снимат в ролята на кмет. Дечковата къща, която е част от Историческия музей, ще бъде газифицирана и ще се осигури достъпна среда за хората с увреждания. На първия етаж ще има ретро кафене. Срокът за изпълнение на дейностите е 2 години. За обекта има изготвен работен проект.
- ✓ Община Габрово ще създаде младежки център на територията на бившия Летен театър. Финансирането е в размер на 3 836 710 лв. Средствата се отпускат безвъзмездно по процедурата „Изграждане на младежки центрове“ на програма „Местно развитие, намаляване на бедността и подобро включване на уязвими групи“.
- ✓ Предстои кандидатстване на Община Габрово с проектно предложение „Развитие на културната инфраструктура в община Габрово чрез обновление и модернизация на Дом на културата „Емануил Манолов“ чрез комбинирано финансиране на безвъзмездна финансова помощ и финансов инструмент по процедура BG16RFOP001-1.001-039 „Изпълнение на интегрирани планове за градско възстановяване и развитие 2014-2020“,

Приоритетна ос 1: „Устойчиво и интегрирано градско развитие“, група дейности „Културна инфраструктура“ по Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014 – 2020 г.

10. Спорт и младежки дейности

В тази част ще поставим фокуса върху младежките дейности и развитието на спортните дейности в община Габрово.

10.1 Спортни дейности и спортна инфраструктура

В рамките на община Габрово функционират 42 спортни клуба, които предоставят възможност за активно занимание със спорт – футбол, баскетбол, хандбал, волейбол, бокс, вдигане на тежести, плуване, бадминтон, карате, колоездене, лека атлетика, таекуон-до, автомобилизъм, мотоциклетизъм, ориентирание и др. По данни на Община Габрово през 2019 г. спортните клубове са получили финансиране за подпомагане на своята дейност, сума в размер на 245 хил. лв, а за 2020 г. сумата е 440 хил. лв., включващи средства за реализиране на събития от традиционния спортен календар на Община Габрово.

Регистрирани са около 2 650 състезатели. Водещи са колективните Обединен футболен клуб „Янтра 2019“, Баскетболен клуб „Чардафон-Орловец“, Хандбален клуб „Бъки“, Хандбален клуб „Чардафон“, а от индивидуалните - Клуб по спортно ориентирание „Узана“, Клуб по спортна акробатика и батут „Акро-арт“ и Карате клубове „Янтра“ и „Надежда“, Спортен клуб „Некст“, Лекоатлетическите „Орловец 93“ и „Тот атлет“, Авто и мото клубовете „Ара мотор спорт“ и „Екстрийм Рейсинг“ и др.

Общински спортни имоти

Габрово разполага с широк набор от спортни обекти, които обхващат разнообразни спортове. Управлението, поддръжката и експлоатацията на спортната база, собственост на Община Габрово, е възложена на „Общински спортни имоти“ – второстепенен разпоредител с бюджет при Община Габрово. Звеното функционира от 1993 година. Сред ангажиментите му са: ангажираност за разширяване и модернизиране на спортната база в града; координиране на дейността на спортните клубове; организиране и провеждане спортни събития за обществено и социално включване на деца, ученици, работещи, пенсионери, хора в неравностойно положение и др.

Спортни обекти и инфраструктура

Състоянието на ключовите спортни обекти изисква допълнителни инвестиции, които да позволят пълното разкриване на техния потенциал и възможности за организиране на спортни събития с висок икономически и имиджов ефект за региона.

- **Спортна зала „Орловец“** е едно от най-добрите мултифункционални спортни съоръжения в страната. Капацитетът и е 2000 седящи места. Разполага с шест съблекални, конферентна зала с необходимото оборудване, съвременна озвучителна уредба и светлинно (LED) информационно табло. Залата дава възможност за организиране на спортни, културни, благотворителни, политически и др. прояви. В нея се провеждат международни турнири по различни видове спорт, национални

първенства, концерти, конференции и т.н. Предвид това следва да разглеждаме СЗ „Орловец“, като обект с национално значение.

Залата има спешна нужда от цялостно реновиране. Липсва модерно техническо оборудване за нуждите на различните спортове и други големи прояви. Необходимо е изграждането и на втора (съпътстваща) спортна зала, отговаряща на международните стандарти, като основно изискване за провеждането на Световни, Европейски, Балкански и международни първенства и купи. Трябва да се помисли за оползотворяване и на откритите площи около залата с изграждане на сектори за любителски спорт, като: скейт парк; детска велоалея с обособен маршрут; външен фитнес; мини голф игрище; стена за скално катерене; елементи на стрийт баскет, стрийт футбол, стрийт хандбал; тенис на маса; площадка с люлки за деца със специални потребности; зона за отдих на възрастни хора; зона за паневритмия и др. Там е мястото и за „Стена на славата“ с най-именитите габровски спортисти.

- **Спортен комплекс „Христо Ботев“.** В комплекса се намира официалният градски стадион „Христо Ботев“ с капацитет от 12 хиляди седящи места и прилежаща административна сграда. Предстои стадионът да бъде частично реновиран чрез подмяна на тревното покритие на терена и изграждането на съвременна лекоатлетическа писта с шест коридора. Комплексът разполага и с два терена с изкуствена трева (голям и малък) и тенис кортове. В многофункционалната спортна зала, санирана по проект „Внедряване на мерки за енергийна ефективност“ през 2015-та година, са разположени зали по бокс, спортна стрелба, акробатика и скокове на батут, тенис на маса, бойни спортове, писта за лека атлетика. Изградени са и две нови спортни зали с прилежащи към тях обслужващи помещения и санитарни възли. В комплекса се намира и сграда за практикуване на спортовете хандбал и вдигане на тежести.

Спешно е необходимо намирането на възможност и осигуряване на финансиране за изграждане на подпорни стени и отводняване на съществуващите скатове зад спортното хале и залите по хандбал и вдигане на тежести, от които прониква вода в сградите. Съществува много сериозна необходимост и от изграждане на още едно тренировъчно футболно игрище със стандартен размер. Необходима е цялостна рехабилитация на трибуните на стадион „Христо Ботев“ и допълване на капацитета им със седалки, отговарящи на лицензионните изисквания на БФС. Не на последно място е и изграждане на осветление на стадиона, както и разширяване на съществуващата административна сграда „Футбол“.

- **Стадион „Априлов“** разполага със затревен терен без съвременна поливна система и трибуни за около 3500 седящи места. Настилката на трибуните се руши, липсват седалки за зрители по целия амфитеатър. Липсва осветление на футболното игрище. Прилежащата лекоатлетическа писта е с шамотова настилка. Големият проблем е свлачище по дължината на целия скат, в следствие на което вече има пропадащи участъци на лекоатлетическата писта. Компрометирана е оградата. Има необходимост от цялостен проект за укрепване на съществуващото свлачище и реновиране на съоръжението. Обектът се използва не само за спортни събития, но и за любителски спорт от населението на двата най-големи квартала в Габрово. Едно съоръжение подходящо за провеждане на по-мощабни отворени спортни събития и за приобщаване на все повече хора към спорта.

- **Комплекс „Христо Смирненски“** разполага със затревен терен със специфично оборудване за спорта ръгби, прилежащи съблекални и административна сграда и трибуни. Липсва осветление на терена, компрометирана е оградата.

Идентифицирани зони за изграждане на нова спортна инфраструктура

- **В жилищни зони**

Предвид факта, че в района на кв. Трендафила е концентрирана най-голямата част на населението в града, там е добър вариант за изграждане и развитие на голям обект с открити и закрити спортни съоръжения и търговски площи, с търсене на възможност за самоиздръжка. Възможност за реализация чрез публично-частно партньорство.

Спортният терен „Колодрум“ е идентифициран като възможност за създаване на закрит или открит мултифункционален спортен комплекс с прилежащи търговски площи, предлагащ услуги за гражданите с цел самоиздръжка.

- **В училищни бази**

Спортните площадки на Априловска гимназия (Бивша ученическа спортна школа) предлагат големи възможности за използването им, след обновяване и модернизиране, за провеждане на колективни стрийт спортове и ученически игри, за организиране на спортни мероприятия от всякакъв вид и за всякакви възрасти, организиране на спортни фестивали и т.н. Предимство на терена е разположението му в централна градска част.

Има сериозен потенциал за разширяване и развитие на терените за спортни дейности в габровските учебни заведения. Могат да се търсят възможности за партньорство между спортните клубове и образователните институции и вкарване на спортни специалисти в часовете по физическа подготовка за работа с децата от началното обучение. Община Габрово, съвместно с ОСИ и Регионално управление на образованието, да изработи и реализира спортна програма за ангажираност на децата и учениците по време на ваканциите.

Идентифицираните възможности за развитие на спортната инфраструктура и за разширяване на дейностите и активности със спортни събития, показват благодатна спортна база и развита мрежа от спортни клубове, предлагани във различни спортове, водеща към по-голяма ангажираност за разширяване на партньорствата за приобщаване на все повече хора към спорта и социална ангажираност. Отворена е възможността за стимулиране на интереса и търсене на занимания с физически упражнения и спорт за реализиране на обществено значими кампании чрез физическа активност.

10.2 Младежки дейности

Община Габрово развива различни дейности, които да предложат благоприятни условия за младите хора, за да развият своите таланти, да бъдат подкрепени и вдъхновени и да асоциират своето бъдеще с бъдещето на Габрово.

Участието в обществения живот на представителите на младежката общност са един от най-важните приоритети. Активното им включване в решенията и действията на местно и регионално ниво е необходимо за изграждане на демократично, всеобхватно и проспериращо общество.

Широкият обхват на проблемите, които засягат младите хора, налага прилагането на многосекторен подход в политиката за младежи и сътрудничество с други компетентни органи в областта на образованието, трудовата заетост, здравеопазването, спорта, културата, бизнеса, както и осигуряване на конструктивен диалог с младите хора при формулирането, изпълнението и оценката на плана.

Младежката политика на Община Габрово се осъществява в съответствие със Закона за младежта в Република България, Национална стратегия за младежта, Хартата за участие на младите хора в живота на общините и регионите, Знака за качество на Съвета на Европа, както и Националната програма за младежта. Под внимание са взети и стратегически документи на Европейската комисия за нова младежка стратегия на ЕС след 2020 – Ангажиране, Свързване и Овластяване на младите хора, както и глобалните цели за устойчиво развитие на ООН.

Всяка година се изготвя и приема от Общински съвет – Габрово Общинския годишен план за младежта на община Габрово.

Водещ подход при разработване и изпълнение на младежките дейности е свързан с идентифициране на нуждите на младите хора за младежки услуги, програми и пространства; надграждане на съществуващи услуги и инициативи и намиране на възможности за партньорства и прилагане на комплексен подход, който гарантира подкрепа и изява на всички младежи; предприемане на действия за младежка подкрепа в нови направления.

Фактори и тенденции

Продължава тревожната тенденция на застаряване и намаляване на населението в област Габрово, което до голяма степен е тенденция в национален мащаб. В тази връзка, предприемането на адекватни мерки за подкрепа и подготовка на младите хора за активно включване в социално-икономическите процеси в региона е от изключителна важност и приоритетност. Предприемането на качествени действия в тази посока е един от инструментите за стопиране на негативните процеси и превръщането им в устойчиви позитиви.

По официални данни на НСИ към 31.12.2018 г. населението на област Габрово е 108 404 души: Габрово – 57 625 души, Дряново - 8529, Севлиево – 32 155, Трявна – 10 095 души. Към 31.12.2018г. децата до 15 години в Област Габрово са 12 594 , а броят на младежите на възраст между 15 и 25 години е 12 755.

Възпитанието на младите хора във воденето на здравословен начин на живот е едно от най-важните условия за тяхната успешна реализация.

Превантивната работа сред младите хора следва да е насочена основно в няколко направления:

- ✓ **Превенция на разпространението на ХИВ/СПИН** и полово предавани болести; подобряване и контрол на сексуалното и репродуктивно здраве;

Регионалната здравна инспекция е институцията, която отговаря в региона за реализиране на широко обхватни дейности по отношение на общественото здраве на населението, и в частност сред младите хора. РЗИ – Габрово работи по програми за ограничаване употребата на ПАВ,

профилактика и контрол на ХИВ/СПИН, подобряване на репродуктивното здраве, психичното здраве и физическата активност.

✓ **Превенция употребата на психоактивни вещества;**

От 2002 г. в Община Габрово е създаден **Общински съвет по наркотични вещества (ОБСНВ)**, а от 2006 г. - **Превантивно-информационен център (ПИЦ)** по проблемите на зависимостите и Младежки съвет по наркотични вещества. В дейността си сред младите хора, специалистите от ОБСНВ и ПИЦ се основават на принципите на позитивната превенция, концентрираща се върху засилване на протективните фактори, откриване на потенциала на личността и развиване на позитивните житейски умения у децата и младежите, както и откриване и подпомагане на резервите и потенциала на семейната и училищна среда. Организирант и се реализират разнообразни дейности - провеждане на тренинги, обучения, дискусии, кампании, както и различни инициативи за осмисляне на свободното време на младите хора.

Основни цели на дейността на ОБСНВ/ПИЦ:

- Ограничаване на разпространението, употребата и злоупотребата с наркотични вещества сред подрастващите;
- Създаване на реално действаща и трайна система за взаимопомощ, подкрепа и комуникация между младите хора и ефективен механизъм за ограничаване на негативните явления сред младежите в училищна и извънучилищна среда;
- Повишаване на информираността на родители, учители и специалисти по отношение на наркотиците и зависимостите. Развиване на умения за ранно разпознаване на проблемите на децата, свързани с рисковото поведение: употреба на психоактивни вещества, агресия, насилие и др. и тяхното решаване.
- Консултиране и подкрепа на лица с проблемна употреба на психоактивни вещества и техните семейства.
- Промяна в обществените нагласи по отношение на наркозависимостите.

✓ **Превенция на затлъстяването** чрез изграждане на умения по отношение на здравословното хранене и подобряване на физическата активност на младите хора.

Българският младежки червен кръст също работи по програми, свързани с повишаване информираността на младите хора по проблемите на зависимостите, полово предаваните заболявания, репродуктивното здраве, здравословното хранене и др. БМЧК организират и провеждат обучения по първа долекарска и първа психологична помощ.

Развитието на спорта, като начин за превенция на рисковото поведение, изграждане на умения и формиране на нагласи за здравословен начин на живот, е сред приоритетите на Община Габрово.

Безспорно образованието е в основата за социализирането и изграждането на подрастващите като активни личности, с позиция и реално участие в обществения живот.

В последните години се забелязва тенденция към намаляване на дела на младите хора без средно образование. Причината за това са както мерките за задържането на младите хора в училище, така и компенсаторните мерки за придобиване на образование и квалификация на млади хора, прекъснали обучението си.

Като най-характерна черта сред младите се очертава стремежът към независимост и самореализация – подчертан стремеж към самостоятелни решения и индивидуален подход към живота. Изследванията показват, че докато психологическата независимост на младия човек у нас силно нараства, то много по-силна е неговата социална и икономическа зависимост от родителското семейство.

В повечето случаи младите хора нямат практически и трудов опит по придобитата специалност след завършване на своето образование и трудно се включват на пазара на труда. Младите хора без опит са в неблагоприятно положение в условията на повишаване на предлагането на труд в контекста на световната финансова и икономическа криза. Младежите с ниско образование и квалификация са сред първите, засегнати от влошените икономически условия. Необходимо е да се положат усилия за плавното преминаване на младите хора от учебната скамейка към пазара на труда чрез разширяване на стажовете и практиките в реалния сектор. Често младите хора изпитват липса на необходимата информация за устройване на работа. Не е наложена все още практиката на работодателите да инвестират в обучението квалификацията на младите работници и служители.

Осигуряването на заетост на младите хора е предпоставка за предстоящото им трудово и социално реализиране. На пазара на труда, младежите са значителна по размер група от лица в неравностойно положение. Причина за това е несъответствието между броя на младежите с професионална квалификация и реалното търсене; ниското равнище на компетентност, неточна професионална ориентация.

По данни на НСИ през 2018 г. Габрово е сред областите с най-висока икономическа активност на трудоспособното население – 74,4%. През ноември 2019 г. коефициентът на безработица в областта достига рекордно ниските нива от 3,4%.

За подобряване на ситуацията с младежката заетост, положително въздействие би оказало въвеждането на дуалното образование, както и дейността на Центъра за подкрепа за личностно развитие „Кариерно ориентиране - Габрово“ и на Младежкия медиатор към Община Габрово.

10.2.1 Гражданска ангажираност и участие

Гражданското участие на младите хора е свързано с прилагане принципите на Европейската харта за участието на младите хора в живота на общините и регионите.

Включването в процесите на взимане на решения често е възпрепятствано и от ниската информираност на самите младежи по отношение на възможностите за участие в процеса. Според изследване на Национален младежки форум - много нисък процент млади хора по места участват и в дейностите на младежки неправителствени организации, неформални групи, органи на младежко самоуправление и други. Процентите варират от 1.4 % за студентски съвет, 3.1 % за младежки неправителствени организации до 6.5 % за спортни клубове.

Необходимо е навлизането все по-интензивно на методите на неформалното образование, които да са съобразени със съвременните очаквания на младите хора. Необходимо е да се засили сътрудничество и работа на младите хора с неправителствени организации и компании на местно, национално и международно ниво, които да предлагат интерактивно обучение, а партньори като „Телерик“, „Джуниър Ачийвмънт“, „Заедно в час“, фондация „Бауерзакс“ и др. да намират все повече възможности да работят с младежите. Акцентът върху технологиите и

предприемачеството е задължителен, като в процеса на работа с младежите е важно да се възпитават нравствени и морални качества, норми за поведение и отношение, духовни ценности за толерантност, дороволчеств, каузи.

В сферата на младежката политика, неформалното образование се осъществява чрез младежки инициативи и дейности за свободното време, чрез дейности в групи от връстници, доброволчески дейности и др. Неформалното образование позволява на младите хора да придобият основни компетентности и допринеса за личностното им развитие, социално включване и активно гражданство, чрез което подобрява и перспективите им за трудова заетост.

Въпреки положителните тенденции и макар готовността на младите хора да участват в доброволчески акции да нараства, все още възможностите за доброволчески дейности, предлагани в общността, не са достатъчно популяризирани и не мотивират включването на по-широк кръг участници. Не са развити достатъчно механизмите за публичното подпомагане на младежкото доброволчество, като важна проява на солидарност и гражданска активност и форма за неформално учене. От друга страна, правата на младите доброволци, особено на непълнолетните, се нуждаят и от законова закрила. Голяма част от тези проблеми в близко бъдеще ще бъдат разрешени чрез подготовения проект на Закон за доброволчеството, който ще регламентира статута на доброволеца, неговите права, задължения и отговорности, определя краткосрочното, дългосрочното и корпоративното доброволчество, както и изискванията при извършване на доброволчески дейности.

Регионален етнографски музей на открито „Етър“

Регионален етнографски музей на открито „Етър“ разполага с различни занимания, подходящи за деца и младежи. От години музея предлага на ученици от средните училища и гимназии в Габрово да бъдат доброволци в музея, като изпълняват различни функции и стават част от работния процес – по този начин те имат възможност да се запознаят с експозициите, традициите, съоръженията и занаятите. Музеят е място, където ученици от гимназиите в Габрово могат да карат своите практически занимания, които са задължителни за обучението им. С годините музея е утвърдил няколко образователни програми: Училище за лазарки и Училище за коледари са двете най-успешни и устойчиви на времето. За реализацията и на двете, музея разчита на ученици от средните училища в Габрово и региона. Като едно от местата с най-добре показани и съхранени занаяти от миналото, музея има възможност да предостави поле за развитие на личностните умения на ученици от средни училища и професионални гимназии в Габрово и региона. Всяка година в музея се организират различни работилници за деца и младежи. Под названието „Майсторете ръчички“ са познати няколко такива: ателие за изработване на мартеници от гайтан; боядисване на великденски яйца с естествени багрила; ателие за изработване на бостанско плашило; ателие за изработване на коледни играчки; ателие за изработване на сурвакници.

Регионална библиотека „Априлов – Палаузов“ - Габрово

Функционирането на Регионална библиотека „Априлов – Палаузов“ - Габрово също допринеса за създаването на нови възможности за личностно развитие. Библиотечният екип и неговото ръководство провеждат събития, обучения и инициативи, като по-голямата част от тях са естествено свързани с популяризиране на книгата и четенето като най-ефективните „лостове“ на човешкия прогрес. В библиотеката съществува Обучителен и интернет център на съвременно

ниво, който се използва като база за обучения от различен характер. В Регионална библиотека „Априлов-Палаузов“ от 2011 година съществува и доброволческо формирване - Клуб на доброволците със собствени инициативи, свързани с младежкото доброволчество сред местните общности и в полза на библиотеката.

Сдружение ИМКА-Габрово

Сдружение ИМКА-Габрово е младежка организация, която работи вече 25 години в подкрепа на развитието на младите хора в Габровска област и в България и най-вече младежката активност, доброволчество и гражданско участие. Сдружението работи още за насърчаване на младежкото развитие, изследване на проблемите на младите хора в общността, предоставяне на младежки информационни, консултантски и обучителни услуги и осъществяване на програми за свободното време. Организацията натрупа значителен опит и практика за осигуряване на непрекъсната подкрепа за младите хора в процеса на набиране и разпределяне на средства от младежки фонд за осъществяване на младежки проекти и инициативи, в отговор на местни предизвикателства.

Сдружение „Мечти и отбори България“

Сдружението е младежка, неправителствена организация с основна цел да развива лидерски качества у младите хора, чрез средствата на играта и спортните състезания. Основните им дейности са обучения за ученици по програмата „Млад лидер“ /възраст от 12 до 17 и над 18 г./, еко инициативи, интеграция на деца с увреждания и др.

Фондация „Габрово - преди и сега“

Организацията се състои от над 20 млади активни габровски граждани. Те застават зад обща кауза - да обединят институциите, бизнеса и жителите на Габрово в дарителска организация, с действията на която да събудят Габрово за ново възраждане. Идеята, за която работят активно, е чрез промяната на заобикалящата ни среда да превърнат Габрово в по-привлекателен и активен град. Организацията е независима, изцяло деполитизирана и не е свързана с други организации.

Фондация „Градище“

Мисията на Фондация „Градище“ е да развие предприемаческата екосреда в Габрово и региона, както и да насърчи диалога и комуникацията между граждани, бизнес-сектор и държавните институции на национално и местно ниво. Фондацията организира събития, семинари и състезания свързани със социалното предприемачество, подпомагане стартър фирми в техните първи стъпки и работи за създаване на споделено пространство, където бизнес и неправителствени организации да намерят пресечна точка в осъществяването на идеите си.

10.2.2 Общински дейности, насочени към младежите

Програма „Младежки дейности“

С цел стимулиране на гражданската инициатива и въвеждането на иновативни практики в създаването и реализирането на младежки инициативи, през 2013 г. е създадена Програма Младежки дейности, финансирана от бюджета на Община Габрово. Изготвен и приет от ОС е Правилник за финансиране на проекти по програма Младежки дейности от бюджета на община

Габрово, с който се урежда реда и условията за реализиране и финансиране чрез Програма Младежки дейности на проекти на организации от община Габрово, осъществени с активно участие на млади хора или насочени към тях. Прилагането на Правилника за финансиране на проекти по Програма Младежки дейности от бюджета на Община Габрово съдейства за укрепване и развитие на капацитета на младежките организации на територията на община Габрово и насърчава развитието на конкурентноспособен продукт чрез равнопоставеност на различните субекти, прозрачност и конкурсно начало.

В периода 2013 – 2020 г. са финансирани 31 проектни предложения с принос към активното участие на младите хора в обществено значими каузи, мобилизиращи младежкия потенциал, насърчаващи взаимната солидарност, социалното приобщаване и разбирателство, развиващи взаимодействието и комуникацията между институциите и младите хора. Общата стойност на финансовата подкрепа от Община Габрово е в размер на 116 182 лв.

Gabrovo Innovation Camp

Gabrovo Innovation Camp е ежегоден лагер, организиран от Община Габрово и Областен информационен център. Инициативата е поредица от ежегодни събития, които дадоха своето начало през 2016 година като съвместна инициатива на Президента на Република България Росен Плевнелиев, президента на Комитета на регионите на Европейския съюз Марку Маркула, кмета на Община Габрово Таня Христова и Областен информационен център – Габрово. През годините Gabrovo Innovation Camp натрупа сериозен опит, множество партньори и повече от 300 участници, които работиха по 13 различни предизвикателства. Привлечени бяха 25 ментори – професионалисти в различни области на обществения живот, събраха се около 20 иновативни идеи, част от които се реализираха в рамките на различни инициативи и проекти на Община Габрово. През 2020 г., водени от идеята за иновативност, организаторите се насочиха към дигитализацията и новите технологии и организираха хакатон #Габрово, като работата на участниците беше по три избрани предизвикателства: КОД ЗЕЛЕНО, ГРАЖДАНИТЕ.НЕТ и ТУРИЗЪМ@ГАБРОВО. Хакатонът имаше за цел създаване на иновативни мултиплатформени приложения, адресиращи конкретен проблем, недостатък или потенциал на региона.

Приключението #Габрово хакатон успя да вдъхнови 16 отбора за създаване на мобилно приложение. Най-добрите шест получиха възможността да продължат към финала, за да разработят своите решения с менторската подкрепа на доказани специалисти от софтуерния бранш. #Габрово хакатон обедини 20 организации - бизнеси, медийни партньори, културни и образователни институти и публични власти. С успеха на инициативата, организаторите от Община Габрово и Областен информационен център - Габрово получиха уверението и доверието да развиват и занапред стартър екосистемата в Габрово.

Младежка зона „Щайгата“

Младежка зона "Щайгата" беше открита през месец август 2020 г. Идеята за младежкото пространство се роди по време на Иновационния лагер през 2019 г. и бе подкрепена от екипа на Общински съвет по наркотични вещества и Превантивно-информационен център към Община Габрово. През месец март 2020 г. те обособиха две помещения на втория етаж на зала „Възраждане“ и ги обзаведоха и оборудваха за дейността на зоната.

Освен с модерното си обзавеждане, Младежка зона „Щайгата“ ще привлече младежите, като им предостави възможност за пълноценно осмисляне на свободното време. В нея те ще

намерят много настолни игри с познавателна и занимателна насоченост, развиващи въображението, креативността и логическото мислене и богата младежка художествена литература.

В зоната всички млади хора на Габрово ще имат възможност да провеждат срещи, семинари и обучения, за които е осигурено необходимото техническо оборудване. В „Щайгата“ могат да се прожектират и дискутират филми, да се провеждат творчески ателиета, литературни четения...

Младежка зона „Щайгата“ е мястото, в което младежите могат да обсъждат и реализират своите идеи, свързани с различни инициативи и дейности, а екипът на Общински съвет по наркотични вещества и Превантивно-информационен център ще бъдат в подкрепа на младите габровци.

„Предприемачът като откривател“

Летните лагери „Предприемачът като откривател“ се организират в Габрово от 2017 г. от Областен информационен център – Габрово, Община Габрово и Фондация „Бауерзак“, под патронажа на българския евродепутат Ева Майдел. Лагерът включва образователна и тренинг програма за ученици, която стимулира предприемаческото мислене и култура. Лагерът по предприемачество провокира младежите да развиват своето икономическо мислене и да търсят решения на съвременни предизвикателства и проблеми. Традиционните младежки инициативи са част от усилията за развитието на Габрово като иновационен хъб.

„Приеми ме на село“

Инициативата „Приеми ме на село“ се организира от Община Габрово и се реализира ежегодно от 2013 година, седем поредни години. В „Приеми ме на село“ участват младежи на възраст от 15 до 29 г. от цялата страна и от чужбина. Основната идея на програмата е младите хора да опознаят, съхранят и популяризират българското културно наследство, чрез включване в автентичния живот на габровските села и усвояване на знания и умения от възрастните жители, посредством пряко участие в традиционни ежедневни дейности, живеейки в домовете на жителите на селата.

Инициативата „Приеми ме на село“ получи Европейската награда за превенция на наркотиците за 2018 г. на групата „Помпиду“ на Съвета на Европа за сътрудничество в борбата срещу злоупотребата и незаконния трафик на наркотици.

„Приеми ме на село“ е оценена като пример за добра практика за превенция на рисковото поведение – проактивна, креативна, разкриваща и подкрепяща детския и младежки потенциал чрез търсене, стимулация и установяване на позитивни социални умения и отношения.

Кметът на община Габрово Таня Христова получи грамотата, с която „Енерджи Глоуб“ отличи проектът „Приеми ме на село“ за национален победител в конкурса за 2017-а година. Наградата връчи търговският съветник на Австрийското посолство у нас Улрике Щрака, придружавана от София Дамянова и Петя Галинова от търговския отдел на посолството.

„Приеми ме на село“ се състезаваше в категория „Младеж“ на престижната еконаграда /Energy Globe Award/.

С проект „Приеми ме на село“, Габрово беше националният представител на БГ в световния форум на Energy Globe, проведен януари 2018, Техеран, Иран.

Съвет на децата към ДАЗД

През 2017 г. и 2019 г. Община Габрово проведе процедури за избор на деца до 18-годишна възраст, които да участват в Съвета на децата към председателя на Държавната агенция за закрила на детето, с цел насърчаване на детското участие в процесите по изработване на политики за децата и вземане на решения.

Младежки обмени

От 2013 г. Община Габрово активно работи за осъществяване на младежки обмени с партньорски градове, с което дава възможност на много млади хора от Габрово да се запознаят с чужди култури, да упражнят езиковите си умения и да обменят опит с връстниците от други държави.

От 2013 г. до 2019 г. са осъществени 11 обмени с разменени гостувания с младежи от Аалст, Белгия; Митищи, Русия и Тайоаке, Япония.

Младежки медиатор

В общинска администрация, по Националната програма „Активиране на неактивни лица“ работи младежки медиатор. Програмата се осъществява от дирекция „Бюро по труда“ и се реализира от младежките медиатори, като обхваща младежи до 29 год., които са застрашени от отпадане от образователната система и младежи, на които им предстои да започнат трудова дейност. Младежният медиатор е ангажиран:

- ✓ Да провежда трудови консултации във връзка с успешното реализиране на младежите на пазара на труда;
- ✓ Да предоставя информация за актуалните програми за безработни лица и за свободните работни места;
- ✓ Да предлага добри практики за представяне на интервю и подпомага оформянето на документи за кандидатстване на работа.

Младежният съвет по наркотични вещества към Община Габрово (МСНВ)

Младежният съвет по наркотични вещества /МСНВ/ е основен партньор в работата на Общинския съвет по наркотични вещества и Превантивно-информационния център към Община Габрово, чиято доброволческа дейност е регламентирана в Лидерската младежка програма на ОБСНВ и ПИЦ. Основна цел на тази програма е създаване на обучен и мотивиран екип от младежки лидери – доброволци към МСНВ, които да помагат на други млади хора в усвояването на знания, развиването на умения и формирането на нагласи за здравословни решения и поведенчески избори, чрез организирани или неформални дейности за превенция на наркоманиите в училищна и извънучилищна среда. С подкрепата на ОБСНВ и ПИЦ, младежите от МСНВ реализират превантивни дейности в областта на спорта, туризма, екологията, изкуствата и културата, неформалното образование, доброволството, както и се включват в различни благотворители каузи.

Общински консултативен съвет по въпросите на младежта /ОКСВМ/

През месец ноември 2012 г., на основание на чл.15, ал. 6 от Закона за младежта, Община Габрово инициира създаването на Общинският консултативен съвет по въпросите за младежта

(ОКСВМ), който следва да подпомага Кмета при провеждане на общинската политика за младежта. ОКСВМ е създаден с решение на Общински Съвет № 276 на 20.12.2012 година със следните основни цели:

- ✓ да се отговори на необходимостта от създаване и развитие на партньорска мрежа между институциите и неправителствените организации, работещи с млади хора;
- ✓ да се подкрепят различни младежки инициативи и се подпомогне тяхното реализиране;
- ✓ да се даде гласност на предложения за решения на актуални проблеми и въпроси на младите хора;
- ✓ да се изработи устойчив механизъм за привличането на младежите в обществения живот и стимулиране на участието им във вземането на решения във връзка с техните интереси.

Създаването на ОКСВМ се обуславя от необходимостта за развитие на механизми, включващи младежите в процеса на вземане на решения. Подпомагайки развитието на младите хора и изграждането на активната им гражданска позиция, се дава възможност те да огласяват своите проблеми и потребности, както и да споделят своята отговорност и ангажираност при вземането на решения.

Създаване на Младежки център

Община Габрово с подкрепата на Финансов механизъм на Европейското икономическо пространство 2014 – 2021 г. (ФМ на ЕИП), програма „Местно развитие, намаляване на бедността и подобро включване на уязвими групи“; Приоритетна ос 2 „Подобро социално включване на децата и младите“ ще създаде до 2024 година Младежки център в пространството на бившия летен театър. Проектът „Възможност за изява на младите хора – създаване на младежки център в Габрово“ („Opportunity for young people to express themselves – establishment of a youth center in Gabrovo“), който получи одобрението си през юли 2020г., се реализира в партньорство с Технически университет – Габрово (България) и Университетски колеж за зелено развитие – Брjóне (Норвегия), като в стратегията за развитие на центъра е предвидена съвместна работа с младежки организации от цялата страна и ЕС.

Основна цел на проекта е създаване на младежки център в Габрово, чрез който да се предлагат комплексни услуги за младежи между 15 и 29 години, които да покриват високи стандарти за младежка работа и да отговарят на нуждите и желанията на младите хора, включително от уязвими групи.

Предвижда се в центъра да се провеждат неформални обучения на младежи между 15 и 29 години, международни инициативи за обмяна на опит, фестивали, услуги за млади хора, дейности с родители и деца. Планирано е създаване на пространства за работа в пет основни направления – „Младежки хъб“, „Младежко лидерство“, „Култура, екология и творчески активности“, „Спорт и физическа активност“, „Здраве и благополучие“.

Архитектурните и строителни дейности включват реконструкция на амфитеатъра и съоръженията към него; благоустрояване и озеленяване на прилежащите пространства; подобряване на транспортния и пешеходния достъп, вкл. с изграждане на нови технически съоръжения.

Допитване сред младежите

През април 2020 г., Община Габрово, съвместно с Институт за пазарна икономика, проведеха онлайн анкетно проучване сред учениците и младежите на територията на община Габрово. Целта бе да се проучат техните намерения и нагласи за бъдеща реализация, както и да се съберат мнения и препоръки за бъдещото развитие на Габрово. В анкетата се включиха 645 ученици и младежи.

Видно от анкетата е, че едно от предизвикателствата пред Габрово е да се задълбочи връзката между младите хора и индустрията в града. Развитието в сферата на услугите – конкретно в информационните технологии и услуги, също би отговорило на очакванията на младите хора.

Младите изтъкват като основни причини да останат в Габрово множество социални фактори, като: роден град, семейство, приятели, тих, спокоен, красив град и т.н. Липсва често изтъкване на икономически фактори като възможност за реализация. Прави впечатление и наличието на твърди отговори – „не бих“, което показва силно отношение у някои младежи по темата.

Едно от предизвикателствата пред града е да се промени схващането за средата у тези младежи, които са най-критични и са твърдо убедени да напуснат град. Повечето причини за напускане на Габрово са свързани с последващата реализацията – образование, по-добра работа и по-високи доходи. Някои изрично споменават, че липсва тяхната специалност в университета в града. Видимо е влечението към по-големия град. Дефинирането на 'малък' град не е само функция на намаляващото население. В голяма степен, то се поражда от усещането за снижаване на общностната динамиката и публичната активност.

Основните посоки за промяна, които младите хора задават, са свързани с възможностите за реализация, като ключова роля има местната индустрия, по-широко развитие на услугите и нови възможности в сферата на информационните технологии. Втори акцент младежите поставят на развитието на младежка среда в града, в т.ч. развлекателния живот. Дават се предложения за нови паркове, нови заведения/кафенета, различни събития, изграждане на скейт парк, площадки за паркур, облагородяване на някои градски територии и т.н.

ИЗВОДИ ОТ АНАЛИЗА НА СОЦИАЛНАТА СФЕРА И ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ

Ключови за потенциала и развитието на община Габрово са предизвикателствата, свързани с човешкия капитал и ключовите сектори в социалната сфера. Тук обобщаваме някои от основните изводи от анализа на демографските процеси, състоянието на образованието, здравеопазването и социалните услуги, културните и младежките дейности.

- ✓ Продължава тенденцията за спад на населението в община Габрово и влошаване на възрастовата структура на населението – ръст на старите хора за сметка на тези в трудоспособна възраст;
- ✓ Механичният прираст на населението е устойчиво отрицателен. Община Габрово има положителен прираст спрямо съседните си общини и отрицателен спрямо по-големите центрове. Отливът на хора е едно от най-големите предизвикателства през развитието на общината;
- ✓ Отливът на хора е най-силно изразен при младите хора (15-29 г.), които търсят възможност за продължение на образованието и по-добра реализация. Наблюдава се

известно стабилизиране на механичния прираст при децата (0-14 г.), което означава, че община Габрово има потенциал да задържа и привлича семейства с малки деца;

- ✓ Община Габрово се характеризира със силно училищно образование. Обхватът на учениците е почти пълен, а резултатите на държавните зрелостни изпити са традиционно високи. Община Габрово се нарежда в топ 10 в страната на ДЗИ по БЕЛ през 2019 г.;
- ✓ Материалната база на училищата и детските градини в община Габрово е сравнително добра. Име относително добра обезпеченост със спортна база, библиотеки, компютърни кабинети и столово хранене. По-голямата част от училищата и детските градини не покриват минималните изисквания за достъпност на архитектурната среда съгласно стандартите за приобщаващото образование;
- ✓ ТУ-Габрово предлага качествено обучение в инженерните специалности – машинно инженерство; електротехника, електроника и автоматика; общо инженерство; материали и материалознание. Развива се и направлението комуникационна и компютърна техника. Развитието на научния потенциал на ТУ-Габрово е в посока мехатроника и чисти технологии, както и информационни технологии;
- ✓ Водещи предизвикателства в болничната помощ в община Габрово са недостатъчното финансиране на някои от дейностите, амортизираната медицинска апаратура и липсата на средства за нейното подновяване, текучество и недостиг на специализиран медицински персонал и специалисти по здравни грижи;
- ✓ Община Габрово разполага с набор от социални услуги, които отговарят на нуждите на населението. Голяма част от центровете от резидентен тип имат нужда от дофинансиране. Някои от ключовите за общината социални услуги – например патронажната грижа и обществената трапезария, се изпълняват по проекти, което поставя под въпрос дългосрочното им функциониране;
- ✓ Община Габрово има силно развит културен сектор, като в рамките на общината се намират някои уникални културни институции и музеи. Наблюдава се ръст на посещенията в културните институции в общината, като развитието им ще бъде допълнително подкрепено от изпълнението на проекти и нови инвестиции в културната инфраструктура. Остава предизвикателство по-сериозната обвързаност между дейността на културните институции, развитието на градската среда и туристическия поток към гр. Габрово;
- ✓ На територията на община Габрово има множество спортни обекти, в т.ч. голяма спортна зала и три стадиона, но някои от обектите изискват сериозни инвестиции за да функционират оптимално;
- ✓ Община Габрово организира и реализира ежегодни младежки инициативи, придобили национална популярност и доказали своята ефективност и значимост за младите хора – „Gabrovo Innovation Camp“, „Приеми ме на село“, както и партнира на летните лагери „Предприемачът като откривател“, осъществявани се от Фондация „Бауерзакс“. Със своята иновативност и нестандартен подход, тези младежки инициативи привличат

участници не само от Габрово, но и от цялата страна и са се утвърдили като примери за добра практика в работата с младежката общност.

- ✓ Въпреки наличието на младежки организации с разнообразна дейност, много малка част от младежите се включват в тях и ги припознават като място, в което могат да намерят подкрепа за реализиране на своите идеи или да получат възможности за изява, личностно развитие и социални контакти с връстници и съмишленици;
- ✓ Продължава да е проблем достъпът до информация за младежките дейности, които се реализират на територията на Община Габрово, което налага търсене на нови методи и подходи за популяризиране на възможностите, които се предлагат за младите хора;
- ✓ Чрез създаването на Младежки център на мястото на бившия Летен театър, младежката общност в региона ще има своя територия, предоставяща им разнообразни възможности за неформални обучения, срещи и дискусии, национални и международни младежки обмени, занимания с изкуства, спорт, екология, както и споделени работни пространства за сътрудничество и съвместна работа между младежките екипи.

11. Състояние на селищната мрежа и жилищния сектор

За 2018 г., общият брой на жилищата с общината е 39654, като разпределението е в полза на градските жилища. От всички, едва 8874 от жилищата според данните на НСИ са били в селата в общината, но това до голяма степен е предопределено от голямата степен на урбанизация на Габрово. Трябва да имаме предвид и обстоятелството, че най-вероятно голяма част от жилищата в селата не са обитавани или са обитавани от малко хора, съдейки по разпределението на населението, като за същата година градското население е било 52,2 хиляди души, а селското – 5,4 хиляди души; с други думи, докато отношението градски към селски жилища е 3,5:1, то отношението градско към селско население е приблизително 10:1.

В динамика, общината добавя относително малко жилища, като между 2013 и 2018 г. ръстът в броя на жилищата в градовете е 0,3%, в селата – 0,4%, но разликата между двете е прекалено малка, за да можем да говорим за значими промени в предпочитанията към селските къщи. И в двата случая ръстът е значително по-бавен в сравнение с общините по-бурно развиваща се икономика – София, Пловдив, Варна, в които се наблюдава по-чувствителен недостиг на жилища.

Значителна разлика има между градските и селските жилища в Габрово според броя на стаите в тях. Докато сред жилищата в селата най-голям дял (32%) имат тристайните, то в града най-често срещаните жилища са двустайни (32%). Много по-често срещани в селските жилища са по-големият брой стаи, като с пет или повече са почти 13% от всички, а едностайните сред тях са много малко. Обратно, в града има предимно двустайни и тристайни жилища, до голяма степен очаквано, предвид особеностите и разпределението на пространството на високото строителство. През годините практически няма промяна в разпределението по размер на жилището. В общината като цяло се наблюдава по-значителен ръст при по-големите жилища, особено петстайните (1,2%) и шест и повече стайните (0,9), отколкото при двустайните и тристайните, при които ръстът е с по 0,2%.

От гледна точка на новопостроените сгради, трудно можем да кажем, че през последните години се наблюдава някаква трайна тенденция. Най-много новопостроени сгради – общо 32 –

е имало през 2013 г., най-малко – 12 – през 2018 г., но през повечето години са около 20. Що се отнася до ползваните материали, според класификацията на НСИ практически всички нови сгради са стоманобетонни, като през разглеждания период има само една нова панелна сграда, и нито една тухлена (било то с бетонна плоча или гредоред).

Относително равномерно е разпределението на полезната площ на новопостроените жилища в общината – през годините, независимо дали са в градовете или селата, жилищната площ е приблизително 50% от общата, спомагателните помещения – приблизително 40%. Известна тенденция се наблюдава към увеличаване на площта на кухните, но на база на съществуващите данни е прекалено рано да се каже дали тя е трайна.

Съдейки по по-новите данни за цялата област Габрово, в началото на 2020 г. тя е сред областите с по-малко интензивна строителна дейност. През първото тримесечие на годината новите жилища, въведени в експлоатация са били 19, като чувствително по-малко нови сгради има единствено в Северозапада. Към края на 2019 г. общият жилищен сграден фонд на областта достига почти 80 хиляди жилища, от тях 53 хиляди – в градовете, но тук в сметката влизат и Севлиево, Трявна и Дряново, както и някои по-малки градове.

Със стартирането на „Националната програма за енергийна ефективност в многофамилни жилищни сгради“ (НПЕЕМЖС), Община Габрово организира множество и различни по характер срещи с граждани. Проучен е броят на допустимите за саниране сгради в града и са поканени на информационни срещи техните домоуправители или представители. В сградите, в които Община Габрово притежава собственост (общински жилища), са инициирани общи събрания за учредяване на сдружения, с участието на експерти от администрацията.

В рамките на НПЕЕМЖС в община Габрово са санирани и въведени в експлоатация 37 жилищни сгради, а други 200 са подали искане за сключване на договори.

12. Инфраструктурно развитие, свързаност и достъпност на територията

Транспортът играе ключова роля за икономическото развитие и е важно условие за постигане на социална и регионална кохезия. Транспортният сектор е от изключителна значимост за повишаване конкурентоспособността и за обслужване на населението. Транспортно-комуникационната схема на община Габрово се е формирала вследствие на географското разположение и териториалните ѝ характеристики, позиционирайки се на международни коридори основно по направление „север – юг“ и почти незначително по отношение на посоката „запад -изток“. Транспортната свързаност се осъществява предимно чрез автомобилен транспорт и в малка степен чрез железопътен.

12.1 Транспортна инфраструктура и пътна мрежа

Интегрирането на транспортната мрежа на Република България в общоевропейската се осъществява в съответствие с общата политика на ЕС за развитие на Трансевропейската мрежа в транспортния сектор (TEN-T). Тази политика е насочена към интегриране в европейското пространство и намаляване изолацията на периферните райони чрез развитие на подходяща инфраструктура. Основните пътни направления на TEN-T мрежата се формират от пътищата с международно и национално значение – автомагистрала и първи клас, които осигуряват интеграцията на пътната мрежа на страната с тази на съседните страни и имат важно значение за интегрирането на територията, както в национален, така и в европейски план.

Габрово е с висока гъстота на пътната мрежа. От особено значение за развитието на региона е качеството на следните пътища от републиканската пътна мрежа: I-5 (Е-85), II-44 и III-552, които осигуряват достъпа до съседните общински и областни центрове, както и до пет от шестте села с население над 200 души в община Габрово. Общините Габрово, Дряново и Севлиево се обслужват от път с международно и национално значение.

12.1.1 Свързаност на ниво регион

На територията на област Габрово, както и на целия СЦР, не преминават автомагистрала. През област Габрово преминава първокласен път I-4 „София/Ботевград-Севлиево-Велико Търново-Шумен/Варна“ (Е772), който свързва двете построени части на магистрала Хемус (А2) и на практика осигурява свързаността по транспортния коридор от столицата София до Варна. Областният център Габрово е леко встрани от основната пътна артерия по оста „изток-запад“. Доизграждането на АМ „Хемус“ ще изнесе допълнително водещия транспортен коридор за Северна България с 50 км на север, което би отдалечило Габрово от основния пътникопоток в региона. Следва обаче да се отчете, че в по-широк план завършването на АМ „Хемус“ ще има положително влияние върху цялостното развитие на Северна България и е възможност пред основните икономически центрове в региона.

От огромна важност за община Габрово е трафикът по оста „север-юг“. През територията на община Габрово преминава първокласен път I-5 „Русе–Бяла–В. Търново–Габрово–Ст. Загора–Хасково–Кърджали–граница Гърция“ (Е-85), който е част от основната ТЕН-Т мрежа на територията на страната, а на юг от Хасково – от разширената ТЕН-Т мрежа. В тази връзка през 2020 г. е завършен и пуснат в експлоатация обходния път на гр. Габрово – запад с дължина 23 километра. За втория голям инфраструктурен проект, който е част от този коридор – тунел под вр. Шипка, е в ход обществена поръчка за избор на изпълнител.

С оглед на инфраструктурното и икономическо развитие в региона, значително нараства значението на инвестициите в изграждането на скоростния път „Русе–Маказа“, който ще осигури свързаността по оста „север-юг“. Докато тунелът под вр. Шипка ще осигури по-добрата свързаност на Габрово с икономическите центрове в Южна България, изграждането на АМ „Русе-Велико Търново“ и инвестициите в свързаността на Велико Търново с обхода на Габрово и тунела под вр. Шипка, ще провокирал положителни процеси в трите основни икономически центъра в СЦР – Русе, Велико Търново и Габрово. Този път осигурява и свързаността с двата полюса на развитие на СЦР – Дунавското пространство и района на Централен Балкан.

На територията на община Габрово преминават 177.7 км. републиканска пътна мрежа, която е разпределена по класове както следва: 36,4 км. пътища I клас (направление Габрово – В. Търново), 17,3 км. пътища II клас (направление Габрово – Севлиево) и 119.2 км. пътища III клас (направления Габрово – Трявна, Трябва – Дряново и Габрово – м. Узана).

Клас път	Област Габрово (дължина в км)		Община Габрово (дължина в км)	
	2018	2019	2018	2019
I-ви клас	86.4	86.4	36.4	36.4
II-ри клас	29.9	29.9	17.3	17.3
III-ти клас	381.3	381.3	119.2	119.2
Пътни връзки	6.2	6.2	4.8	4.8
ОБЩО	503.7	503.7	177.7	177.7

Източник: АПИ

Близо половината – 45% през 2019 г., от пътната настилка в общината е в добро състояние по оценка на АПИ. През последните години качеството на пътната мрежа се влошава, като се наблюдава влошаване на част от пътната настилка, която е била в добро състояние. Голям е делът на пътната настилка в лошо състояние (44% през 2019 г.), като това се отнася предимно за третокласните пътища, които осигуряват свързаността между малките населени места и гр. Габрово, в рамките на общината.

Състояние на настилка	Област Габрово (дължина в км)		Община Габрово (дължина в км)	
	2018	2019	2018	2019
Добро	196.4	184.8	86.3	79.8
Средно	79.4	94.0	12.1	19.1
Лошо	227.9	225.0	79.2	78.8
ОБЩО	503.7	503.7	177.7	177.7

Източник: АПИ

Габрово е свързан с железопътната мрежа на страната посредством ж.п. линията Царева ливада – Габрово. Ж.п. линията е от регионално значение, II категория, еднопътна, електрифицирана. Пътническите превози са на загуба по данни от „БДЖ-ПП“ ЕООД и линията има основно социална функция. Част от обслужващите влакове са съкратени през 2015 г.

На територията на общината има две частни летища – „Драгановци“ и „Междене“, които предстои тепърва да бъдат развити като пунктове за спортни и любителски полети.

12.1.2 Общинска транспортна мрежа

Общинската пътна мрежа обхваща 280.450 километра, които са разпределени по класове както следва: I клас – 29.9 километра; II клас – 66.20 километра; III клас – 184.350 километра.

Общинската мрежа се състои от 91 отсечки с дължина между 0.2 и 10 километра. От тях 87 осигуряват единствен достъп до населено място. 89 от отсечките имат нужда от ремонт или реконструкция заради влошено в различна степен състояние на пътната настилка.

Състояние на общинските пътища	Дължина в километри	Дял от мрежата
Отлично	0.3	0,10%
Добро	29.3	10%
Задоволително	109,75	39%
Незадоволително	81,75	29%
Лошо	59,35	21%

Източник: Община Габрово

Оценка	Повредена площ, %	Видими данни
Отлично	0%	няма видими повреди
Добро	1-10%	забелязват се отделни пукнатини и единични повреди, няма коловози

Задоволително	11-30%	отделни зони с мрежовидни пукнатини; общо напукана повърхност; коловози с дълбочина до 10 mm; слабо изразени деформации; избил битум
Незадоволително	31-50%	значителна площ от покритието е повредена; наличие на деформации; коловози с дълбочина от 10 до 15 mm; избил битум
Лошо	Над 50%	повече от половината площ от настилка е повредена; коловози с дълбочина над 15 mm

Поради недостатъчен финансов ресурс от общинския бюджет, всяка година се извършват ремонти на най-фрапиращи участъци от общинската пътна мрежа.

С осигурено допълнително финансиране по постановление на МС №134 от 31.05.2019 г. са извършени ремонти на общинска пътна мрежа на стойност 232 хил. лв. на участъци от 8 бр. общински пътища (GAB за с. Врабците, с. Междене, с. Думници, с. Пецовци, км. Балани, с. Новаковци, пътя за Ябълка, за с. Малини) и улици в 7 бр. села на стойност 268 хил.лв. (с.Велковци, с. Гиргини, с. Борики, с. Поповци, с. Прахали, с. Орловци, с. Дебел дял).

Проблем за нарушаването на съществуващата инфраструктура на общинската пътна мрежа често е преминаването на тежка механизация, свързана с добив на дървесина. В тази връзка през 2020 г. на база споразумение м/у община Габрово и ТП Държавно горско стопанство (ТП ДГС) за съвместно финансиране, е извършен ремонт на участъци от общински път в м. Узана за хижа Хлебна, системно използван за стопанска дейност, основно свързана с дърводобива. Стойността на ремонта е 115 хил.лв., като съфинансирането от ТП ДГС е за 69 хил.лв. (60% от сумата).

12.1.3 Градска мрежа – транспорт и пешеходно движение

В Общинския план за развитие на Община Габрово 2014-2020 г. са направени следните наблюдения по отношение на градската инфраструктура:

1. Развитието на уличната мрежа не е достатъчно и към момента градският център е трудно достъпен заради транзитния трафик и недостатъчните напречни връзки на главната улична мрежа.
2. Значителна част от съществуващите улици и тротоари са в незадоволително състояние. Възстановяване и рехабилитация има само на отделни улици. Едва 73 км от общо 322 км тротоари са с трайна настилка.
3. Изграждането на довеждаща инфраструктура до жилищни квартали и производствени зони изостава.
4. Необходимост от организиране движението и паркирането в централните градски части.

В отговор на нуждите на града от рехабилитация и инвестиции в развитието на градската среда Община Габрово изпълнява няколко големи проекти, финансирани по оперативните програми. Два големи проекта преобразяват градската среда в Габрово през последните 7 години.

Последните години със средства от общинския бюджет и допълнителни финансираня извън ОПРР, започнаха по-мощни действия за рехабилитация на основна улична мрежа и обслужващи улици на междублоковите пространства в големите квартали на гр. Габрово. ОП

Благоустрояване се включи в подобряване на зелените пространства в обхвата на съответните строителни дейности по обектите:

- ✓ Ремонт ул. Ю. Венелин на стойност 415 хил. лв., завършен 2016 г. Основни дейности – рехабилитация на уличната настилка и тротоарите с всички съпътстващи строително-монтажни работи;
- ✓ Рехабилитация основна улична мрежа к-с „Хр. Ботев“ на стойност 415 хил. лв., период 2016/2017; завършен. Основни дейности – рехабилитация на основната улична мрежа в комплекса – ул. Ал. Стамболийски, ул. Преслав, ул. Ивайло, ул. Сан Стефано, ул. В. Левски, у-к от ул. Хр. Ботев: бордюри, настилки, ревизионни и дъждоприемни шахти;
- ✓ „Привеждане на съществуващо кръстовище към кръгово /бул. ”Могилъов”, ул. ”Свищовска” и ул. ”Лазурна”/, гр. Габрово на стойност 468 хил. лв. Завършен през 2016 г. Основни дейности: организиране на кръгово движение с цел подобряване на пропускливостта на кръстовището с цялостна рехабилитация на пътните и тротоарните настилки в обхвата на кръстовището, подобряване осветеността на кръстовището – нови стълбове за улично осветление и нови LED осветителни тела, прожектори на пешеходните пътеки, предпазен парапет, хоризонтална и вертикална сигнализация, затревяване на централния остров и зелената площ, засаждане на декоративни храсти и цветя;
- ✓ Реконструкция и изграждане на нов участък от ул. „Индустириална“, Северна зона, гр. Габрово на стойност 347 хил.лв. Завършен. Осигурени средства от държавата по реда на чл. 22б от Закона за насърчаване на инвестициите (ЗНИ) за инвеститор със сертификат заинвестицияклас А - „ЛС Тيوبс“ АД, гр. Габрово. Изградена е пътна връзка до група имоти в Северна индустриална зона обезпечаваща транспортен достъп, подходящо решение за маневриране на тежкотоварни автомобили и осигуряване на пожарната безопасност на сградите в прилежащите имоти, изградени тротоари по цялата дължина на улицата;
- ✓ „Ремонт публична инфраструктура ул. Младост, кв. 45, 48, 50 и 52 по плана на гр. Габрово“ на стойност 1 100 хил.лв., период – 2018/2019г., завършен.
Основни дейности – цялостна рехабилитация улична мрежа и междублокови пространства в обхвата на проекта – бордюри, асфалтови работи, тротоарни настилки, ревизионни и дъждоприемни шахти , улично осветление, изградени две нови детски площадки;
- ✓ „Реконструкция на кръстовище ул. „Д-р Никола Василиади“ – ул. „Орловска“ /до спортна зала/ и околните пространства“ на стойност 297 хил.лв., завършен 2019 г. Основни дейности: Инженеринг (проектиране и изпълнение) на кръгово кръстовище в конфликтен участък - организиране на кръгово движение с цел подобряване на пропускливостта на кръстовището с цялостна рехабилитация на пътните и тротоарните настилки в обхвата на кръстовището, подобряване осветеността на кръстовището - нови стълбове за улично осветление и нови LED осветителни тела, хоризонтална и вертикална сигнализация;
- ✓ „Ремонт на участъци от уличната мрежа на гр. Габрово“ на стойност 1 700 хил.лв., период – 2019/2020г., завършени, финансиране по постановление на МС №134 от 31.05.2019 г.
Основни дейности – рехабилитация участъци от улична мрежа и междублокови пространства с всички съпътстващи строително-монтажни работи на: ул. Станционна, ул.

Димитричка Костова, кв. Борово (ул. Мирни дни, ул. Факел, ул. Студентска), ул. Ген.Николов, улицата за новата болница, междублокови пространства бул. Столетов №20-36, №66-74 и №84-88, ул. В.Неделчев и ул. Д-р Заменхов, ул. Р.Даскалов, вертикална планировка около новата църква и ул. Напредък, тротоари по ул. Н.Войновски, ул. Мир, Обръщало Х.Цонев мост и ул. Дружба;

- ✓ „Ремонт на публична инфраструктура – кв.Трендафил 1“, гр. Габрово на стойност 1 800 хил. лв, период на изпълнение – 2019/2020 г., завършен, финансиране по постановление на МС №134 от 31.05.2019 г.

Основни дейности – цялостна рехабилитация улична мрежа и междублокови пространства в обхвата на проекта – бордюри, асфалтови работи, тротоарни настилки, ревизионни и дъждоприемни шахти, допълване на съществуващи канализации с нови дъждовни клонове; улично осветление, хоризонтална маркировка, изградени една детска и една спортна площадки;

- ✓ „Ремонт публична инфраструктура кв. Трендафил 2 и междублоково п-во ул. Свищовска 59-67“, гр. Габрово на стойност 1 800 хил.лв., период– 2020-2022 г., в процес на изпълнение към момента.

Основни дейности – цялостна рехабилитация улична мрежа и междублокови пространства в обхвата на проекта – бордюри, асфалтови работи, тротоарни настилки, ревизионни и дъждоприемни шахти, улично осветление, детски кътове и кътове за отдих в пространствата между блоковете на ул. Свищовска 59-67.

- ✓ Със средства от общинския бюджет през 2017 г. бе изготвен работен проект за кръговокръстовище на входната артерия на гр. Габрово, посока гр. В. Търново. През 2019 г. завършиха строителните дейности на новото кръгово кръстовище, финансирани изцяло от АПИ. С изпълнението на този обект се реши една от най-конфликтните зони в града, свързана с безопасността на движението.

С изпълняваните дейности на тези обекти се подобряват транспортно-експлоатационните характеристики на основна улична мрежа, както и на обслужващи улици в кварталите, подобрява се безопасността на всички участници в движението – ППС и пешеходци. Нова визия придобива и цялата околна среда – улично и районно осветление, зелени площи.

Инвестициите в градската среда по ОП „Регионално развитие“ 2007-2013 г. са по „Интегриран проект за изграждане на привлекателна, достъпна и зелена градска среда на гр. Габрово“ на стойност 9 240 хил. лв., в т.ч. 1 334 хил. лв. собствен принос на Община Габрово. Проектът се реализира в периода 2013-2016 г., като са изпълнени следните дейности:

- ✓ „Реконструкция на кръстовище – „Консултативна поликлиника“ гр. Габрово“
 - Изградено е кръстовище с кръгово движение. За по-доброто визуално възприемане и насочване на движението в правилна посока централният остров – с радиус 15 м, е повдигнат спрямо пътното платно с 20 см. Скосената му част е изпълнена от гранитни павета, което превръща кръстовището в специфичен елемент на градския дизайн. Оформени са острови на трите улици и междинни зони на изчакване в кръстовището.
- ✓ „Реконструкция на ул. „Софроний Врачански“, Габрово, ЦГЧ – изток“
 - Реконструкция на улици „Софроний Врачански“, „Цанко Дюстабанов“, „Стара планина“, „Първи май“, като единствена транспортна връзка за вътрешнокварталното пространство на запад от централната пешеходна улица;

- Реконструкция на улици „Константин Иречек“, „Петко Каравелов“, „Янтра“, като съвместени пешеходни и транспортни подходи;
- Рехабилитация и изграждане на крайречна пешеходна алея, улични уширения, вътрешноквартални и крайречни рекреационни пространства, квартални градинки;
- Оформяне на паркоместа съгласно действащия ПУП-ПРЗ и по еднопосочните улици;
- ✓ „Благоустрояване на „VI участък“, ЦГЧ – Габрово“
 - Частта от север на ул. „П. Славейков“ – източна част от „VI участък“ и контактната ѝ градска среда: Пресъздадена физическа среда на възрожденските улици; физическо маркиране на достъпа и ограниченията за автомобили; създадени удобства за достъп на хора със затруднения в придвижването; демонтиране и връщане на Априловата чешма на автентичното ѝ място; реставрация на чешмата Гунин кладенец; улични осветители; благоустрояване и озеленяване; създадени удобства за отдих на пешеходци, условия за поддържане на чистота и за изнасяне на отпадъци; изградена зона за игра в близост до музей „Дечкова къща“;
 - Частта от юг на ул. „П. Славейков“: Създадена физическа среда за провеждане на транспортното движение с маркиране на територията от *зоната с концентрация на културно-историческо наследство* и *зоната с характерни градоустройствени качества*; създадени условия за паркиране по протежение на улиците с разрешен транспортен достъп; благоустроени площи – изоставени и без специално функционално предназначение; ревитализирана детска площадка за игра със запазена функция при преизграждане по съвременни норми за безопасност и дизайн.
- ✓ „Благоустрояване на парк „Маркотей“, гр. Габрово“
 - В зависимост от урбанистичните характеристики са обособени: *Северна зона* – основен вход, паркинг, обществено обслужване, атракции, рекреация; *Централна зона* – рекреация, изяви на открито, игра на открито; *Южна зона* – спорт, игра на открито, паркинг.
 - Преглед и основно прочистване на растителността; възстановена алейна мрежа и изградена велосипедна алея; доставка и монтаж на пейки, кошчета за отпадъци и подвижни/демантируеми паркови елементи; оформени две нови детски площадки; зона с фитнес уреди и кътове за отдих и развлечение – в зоните на старите площадки и/или на затревени естествени кътове; възстановяване на алпинеума; почистване на езерото, ревизия на системата за водозахранване и отводняване, преливника и шахтите; напояване; възстановяване на стари чешми; реставрирани архитектурни елементи на езерото – мостчета, пристан, кула, остров, парапети, бордюри, настилки и прилежащи площадки; ново парково осветление; осигурена база за складиране на инструменти и материали по поддръжката на парка, сервизна част за персонала и охраната; видеонаблюдение.
- ✓ „Реконструкция на ул. „Дунав“ гр. Габрово, ЦГЧ – изток“
 - Рехабилитирани настилки по ул. „Дунав“ и напречните връзки с ул. „Орловска“; оформени паркоместа, кътове за отдих, пешеходна и велоалея по десния бряг на р. Янтра; екстериорно обзавеждане – настилки, парапети, ограждения,

градинска пластика, градински мебели; оформени зелени площи с подходяща растителност за ландшафтно благоустрояване на крайбрежния район.

- ✓ „Спортна площадка в кв. „213“, ЦГЧ, ж.к. „Дунав“
 - Изградени спортни съоръжения, включващи площадка за фитнес на открито и оградено баскетболно игрище с изкуствена настилка; прожекторно осветление на площадката.
- ✓ „Благоустрояване на зелена площ ул. „Брянска“, гр. Габрово“
 - Оформени зелени площи – затревяване, цветно оформяне и засаждане с храстови видове; напояване; култивиране на растителността по скалния венец на кръстовището пред хотел „Балкан“; оформени входно-изходни сектори и кътове за отдих; рехабилитирана алейна мрежа; монтирано парково осветление и видеонаблюдение.
- ✓ „Рехабилитация на спортно игрище до парк „Маркотей““
 - Положена съвременна полиуретанова настилка на игралните полета, монтирани нови спортни съоръжения и осветление; рехабилитирани настилки и трибуни; монтирани: нова ограда, порти и велопаркинг съоръжение; изграден паркинг и зелена площ; обособени игрални полета за баскетбол, тенис, футбол на малки врати и волейбол.
- ✓ Обект „Квартал „91““
 - Организацията на местата за паркиране е частично променена; освободена е ослънчена територия за създаване на вътрешноквартална зона за отдих и запазване на съществуващата дървесна растителност; обособени паркоместа, пейки и маси за пикник, уреди за фитнес и тенис маса; изградена нова детска площадка с ударопоглъщаща настилка и съвременни съоръжения за игра за деца до 12 години; рехабилитация на настилките, ревизия на растителността и озеленяване; монтирани табели, ограждения, кошчета за смет, антипаркинг елементи, кашпи, видеонаблюдение.
- ✓ Обект „Квартал „92“ и ул. „Георги Кирков““
 - Основна рехабилитация на настилките, ревизия на растителността и озеленяване; обособени паркоместа и кътове за отдих, обзаведени с пергола и пейки, маси за пикник и беседка; изградена нова спортна площадка с уреди за фитнес, стрийтбол и кикбокс – с подходяща настилка и частично ограждане; монтирани табели, кошчета за смет, антипаркинг елементи, кашпи, видеонаблюдение.

Инвестициите в градската среда в Габрово по ОП „Региони в растеж“ 2014-2020 г. са по проект „Габрово – инвестиции за изграждане на съвременна градска среда“ на стойност 11 138 хил. лв., в т.ч. 3 416 хил. лв. собствен принос на Община Габрово. Проектът се реализира в периода 2016-2019 г., като са изпълнени следните дейности:

- ✓ Благоустрояване на парк „Колелото“ и прилежащи квартални пространства, в т.ч.:
 - Рехабилитация на улиците: „Христо Смирненски“, „Александър Стамболийски“, „Генерал Николов“, „Антим I“, „Георги Кирков“, „Братя Миладинови“ и „Тотю Бенев“, площад „Белорусия“, зелена площ и паркинг пред ДКЦ II: рехабилитация на улична мрежа; подмяна на тротоарни настилки; нова пешеходна алея и път за отдих пред сградата на ДКЦ II; паркинги и джобове с възможност за крайулично

- паркиране; озеленяване; улични уширения за съдовете за смет; достъпни маршрути за хора с увреждания;
- Възстановяване на парк „Колелото“, реконструкция на част от крайречна улица „Аврам Гачев“, благоустрояване на южните вътрешноквартални пространства от квартал „90“: ново разпределение на алейната мрежа; функционални зони – централна част със „сух“ фонтан, детска площадка, поляна за игри и пикник, дървена пергола, фитнес на открито и сцена; озеленяване, зацветяване и геопластика; градинско обзавеждане; улични уширения за съдовете за смет;
 - Подмяна на тротоарни настилки, изграждане на фигурална и цветна композиция в централния кръг на кръстовището: нови настилки за пешеходните тротоари в обхвата на пл. „Белорусия“ (Колелото); за вътрешния кръг на кръстовището – геопластика от зелени и цветни кръгове около композиция от метални светещи елементи;
 - Благоустрояване на вътрешноквартални пространства в квартали „88“, „89“ и северната част на „90“: нова напречна къса улица; рехабилитация на съществуващи улици с достъп за хора с увреждания; изграждане на паркинги и кътове за отдих; нова детска площадка за деца до 12 години; градинско обзавеждане и озеленяване; обособяване на места за съдове за смет.
- ✓ Благоустрояване на част от ЦГЧ на Габрово и реконструкция на кръстовище „Шиваров мост“, в т.ч.:
- Рехабилитация на тротоарни настилки по бул. „Априлов“, зелени площи, улично осветление, парапети на моста по продължение на участъците от главната улична мрежа: подмяна на съществуващите тротоарни настилки; отделяне на пътното платно със зелени ивици; джоб за автобусна спирка в посока „център“; ново улично осветление; изграждане на дъждовни клонове; озеленяване;
 - Кръгово кръстовище: изграждане на кръгово кръстовище (радиус 17,50 м) с 4 разделителни острова; изграждане на 2 подпорни стени, дъждовни клонове и изгледна площадка; почистване на скулптурни композиции; озеленяване и поливна система; ново улично осветление и видеонаблюдение в зоната на кръстовището;
 - Вътрешноквартални пространства на кв. „186“: обособяване на 2 подхода за достъп до междублоковите пространства от бул. „Априлов“ и 2 паркинга; изграждане на 2 подпорни стени и рехабилитация на пешеходна пасарелка; рехабилитация на тротоари и зелени площи; изграждане на 5 къта за отдих; ново улично осветление и дъждовни клонове; затревяване и засаждане на зелените зони.
- ✓ Изграждане на част от Източна градска улица, в т.ч.:
- Извеждане на движението от централна градска част по ул. „Пенчо Славейков“ през съществуващ тунел по ул. „Марин Дринов“, ул. „Хан Крум“ и връзка с ул. „Орловска“; оформяне на паркинги по улиците „Мадара“, „Д. Костова“ и около входа на тунела по ул. „Марин Дринов“; изграждане на подпорни стени за увеличаване на габарита и обособяване на тротоари по ул. „Марин Дринов“, ул. „Хан Крум“ и на връзката с ул. „Орловска“.

С изграждането на кръгови кръстовища в конфликтни зони в града, беше трайно подобрена както пропускливостта на конкретни кръстовища, така и безопасността на всички участници в

движението – ППС и пешеходци. Кръговите кръстовища доказано успокояват движението в градски условия и са самурегулатор на скоростта на движение.

Конкретно реализираните в гр. Габрово кръгови кръстовища са на места с дългогодишни проблеми с пропускливостта и безопасността на движение. С изпълнените проекти е осигурена по-добра осветеност на уличното платно и на зоните за пресичане. Използвана е хоризонтална маркировка с по-висока трайност, а поставената вертикална сигнализация е ясна и лесно разпознаваема от водачите на ППС.

Изводи по отношение на транспортната инфраструктура:

- ✓ С изпълнените обекти, финансирани по ОПРР и със собствен бюджет, към момента значително е подобро състоянието на основната улична мрежа в града, на част от второстепенните улици и част от големите междублокови пространства в кварталите, основно застроени с панелните блокове;
- ✓ С изградените кръгови кръстовища в града е значително подобрена организацията на движение в най-конфликтните точки;
- ✓ След изграждането на Западния обходния път, значително е намален транзитния трафик през града;
- ✓ Значителна част от второстепенните улици в кварталите, необхванати и от „Интегриран проект за водния цикъл на гр. Габрово“ се нуждаят от рехабилитация, след подмяна на аморизираната водопроводна мрежа;
- ✓ Изграждането на довеждаща инфраструктура до производствени зони изостава;
- ✓ Голяма част от общинската пътна мрежа се нуждае от рехабилитация. Изпълняват се частични ремонти на най-проблемни участъци от нея.

12.1.4 Парково и улично осветление

Осветителни тела

Съществуващото улично осветление на територията на град Габрово е изпълнено основно с осветители с натриеви лампи с високо налягане, част от осветителите са подменени със светодиодни. През последните години системата постоянно се разширява, като на неосветените места се монтират нови светодиодни осветители. Състоянието на съществуващите осветители е сравнително добро, но те се намират в края на техническия си и експлоатационен живот. Това води до влошаване на техните светло- и електротехнически показатели и до увеличаване на риска от повреди в осветителното тяло. Осветителни тела в град Габрово са 6673 бр.

Съществуващото улично осветление в селата на територията на община Габрово е изпълнено със светодиодни осветители и с осветители с натриеви лампи с високо налягане.

По проект „Реконструкция на общинско улично осветление“ и по проект „Модернизиране на уличното осветление в Община Габрово“, финансиран от Международен Фонд Козлодуй, са подменени съществуващите не енергоефективни осветителни тела в кметствата Армени, Балани, Враниловци, Гиргини, Гръблевци, Гъбене, Дебел дял, Драгановци, Здравковец, Зелено дърво, Златевци, Камешица, Кметовци, Кози рог, Лесичарка, Мичковци, Музга, Новаковци, Поповци, Райновци, Стоевци, Яворец със светодиодни осветители. Подменени са 2691бр. осветителни тела, от които 2607бр. – 35W и 84 бр. – 70W.

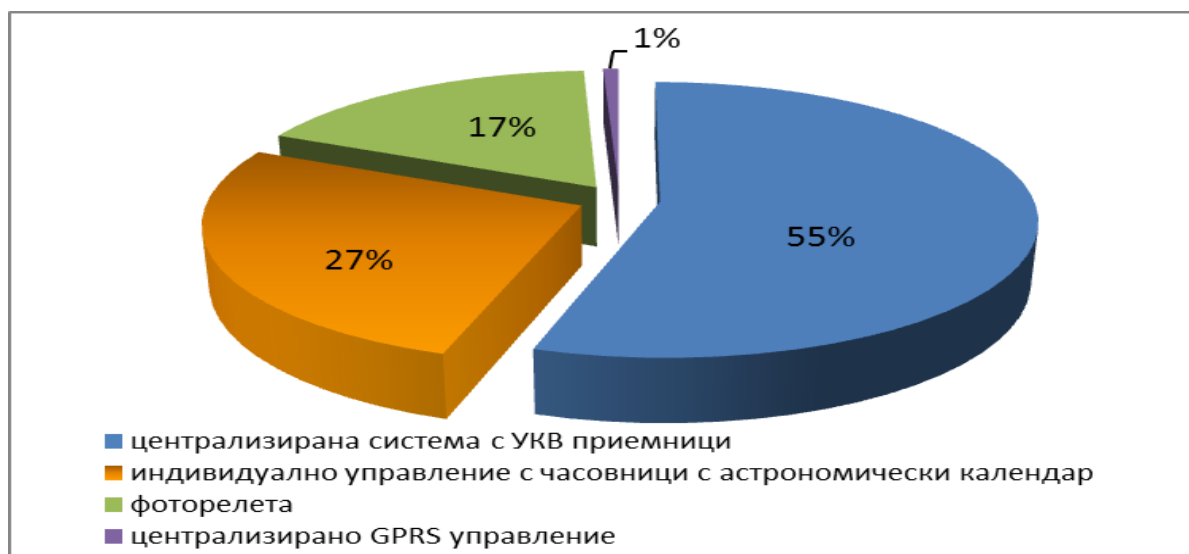
Кметствата Борики, Донино, Думници, Жълтеш, Трънито, Чарково са с натриеви лампи високо налягане /НЛВН/ 50W.

На територията на цялата община има монтирани около 12 500 броя осветители и се поддържа изключително висока функционалност на системите за осветление.

Трафопостовите и касети за уличното осветление в град Габрово са 270 бр. Броят на касетите за улично осветление, управлявани по съответния начин е показан в таблицата:

Наименование	Брой табла в трафопостове или улични касети
Централизирана система с УКВ приемници	148
Индивидуално управление с часовници с астрономически календар	73
Фоторелета	47
Централизирано GPRS управление	2
Общ брой	270

На графиката са показани начините на управление на уличното и парковото осветление и процентното им съотношение.

Касети в селата на територията на община Габрово са 180 бр. с централизирано GPRS управление. Изградено по Проект „Реконструкция на общинско улично осветление“ и под проект „Модернизиране на уличното осветление в Община Габрово“, финансиран от Международен Фонд Козлодуй.

Кабелна и въздушна мрежа

Електрическата мрежа, захранваща уличните осветители в град Габрово е от кабелен и въздушен тип. В централната градска част и в районите с метални и тролейни стълбове електрозахранването е кабелно, а при железобетонните стълбове в крайните квартали на града,

мрежата е с въздушно захранване. Общата дължина на подземните кабелни линии за захранване на улично осветление в гр. Габрово е около 100 km, на въздушните УИП около 60 km, а на въздушните 115 km.

В селата на територията на община Габрово, по-голяма част от въздушната мрежа е собственост на електроразпределителното дружество. Където мрежата на ЕРП-то е 5 проводна се ползва тяхната нула, а където мрежата е с УП се опъва наш независим УП или проводник, който изпълнява ролята на нула.

Стълбове

Приблизителната бройка на стълбовете в град Габрово собственост на община Габрово е 3239 бр. Железобетоните стълбове на територията на селата в община Габрово са собственост на електроразпределителното дружество, като има единични бройки стомано-тръбни стълбове, които са собственост на община Габрово.

Поддръжката на Уличното осветление на територията на общината към момента се извършва от ОП „Благоустрояване“.

Със сключения декември 2020 г. договор с предмет: „Внедряване на енергоспестяващи мерки, модернизация и ремонт на уличното осветление на град Габрово чрез договор с гарантиран резултат“ и срок на изпълнение 106 месеца, ще се даде възможност да се подобри енергийната ефективност и да се модернизира уличното осветление в града. Проектът предвижда подмяна на съществуващите осветителни тела с натриеви лампи високо налягане с нови енергоефективни светодиодни осветители и изграждане на нова система за мониторинг и управление на уличното осветление.

12.1.5 Интегриран градски транспорт

В изпълнение на Интегрирания план за градско възстановяване и развитие, Община Габрово изпълнява проект „Развитие на устойчив градски транспорт на град Габрово“ по ОП „Региони в растеж“ 2014-2020 г. Проектът е на обща стойност 13 658 хил. лв., в т.ч. 4 658 хил. лв. собствен принос на Община Габрово. Очаква се проектът да завърши през 2021 г. Общата цел на проекта е създаване на по-ефективен, по-бърз и по-екологичен градски транспорт на град Габрово. Дейностите по проекта са следните:

- ✓ Изпълнение на строително-монтажни работи в обекти от транспортната инфраструктура
 - Преустройство на автобусна спирка „Рачо Ковача“ в „джоб“, намираща се на ул. „Юрий Венелин“: Изнасяне на новия тротоар конзолно над р. Янтра едновременно с част от пътното платно на уширението за спирката; Изработване на „джоб“ със стоманобетонова конструкция, съобразена с наличната подпорна стена, особеностите на терена и интензивността на трафика; Нов предпазен парапет за пешеходци и стойка за новата информационна система на масовия градски транспорт;
 - Реконструкция на пътно кръстовище и предгаров площад в района на пл. „Марсел де Бископ“: Изграждане на триклонно кръгово кръстовище в източната част на гаровия площад; Подреждане на плочници с пейки и осветление, цветни партери с озеленяване, поставяне на скулптурен фонтан в намалена водна площ в оста запад-изток срещу гарата; Изместване на автобусната спирка от площада

в северна посока на ул. „Христо Смирненски“ и оформяне на „джоб“; Полагане на асфалтови и тротоарни пътни настилки; Осигуряване на достъпност за хора в неравностойно положение;

- Възстановяване, ремонт и модернизация на пешеходни подлезы – подлез при кръстовище на ул. „Д-р Никола Василиади“ с ул. „Стефан Караджа“ (Автогара) и подлез при кръстовище на ул. „Д-р Никола Василиади“ с ул. „Брянска“ (Дом на хумора и сатирата – ДХС): Премахване на 3 от стълбищата (подлез Автогара) и 4 от стълбищата (подлез на ДХС) с разполагане на асансьорни платформи; Полагане на каменна облицовка и стъкло покритие за останалите стълбища, подмяна на парапети и тротоарни плочи, нови отводнителни улеи, тактилни ивици за пешеходци с намалено зрение; Енергоспестяващо осветление и видеонаблюдение.
- Подобряване организацията на движение на 5 кръстовища: *Подмяна на светофарни уредби на кръстовища:* ул. „Д-р Никола Василиади“ с ул. „Брянска“; ул. „Юрий Венелин“ с ул. „Скобелевска“ и с ул. „Брянска“; ул. „Райчо Каролев“ с ул. „Юрий Венелин“; *Изграждане на нови светофарни уредби на кръстовища:* бул. „Априлов“ с ул. „Райчо Каролев“ и ул. „Юрий Венелин“ с ул. „Априловска“; Монтиране на нови светофарни секции и контролери, изграждане на нови стълбове, направа на изкопи и полагане на тръби, окабеляване и заземяване, демонтаж и монтаж на улично осветление и др.
- ✓ Изпълнение на информационно-комуникационни технологии (ИКТ) в градския транспорт
 - Доставка и монтаж на електронни информационни табла /ЕИТ/ – за 104 спирки на територията на града, както следва: 13 бр. ЕИТ за инсталиране в заслон; 21 бр. ЕИТ със захранване с фотоволтаик; 11 бр. ЕИТ тип 1; 27 бр. едноредови ЕИТ; 32 бр. триредови ЕИТ. Информацията на ЕИТ ще включва: вид на превозното средство /автобус – „А“/; номер на маршрутната линия; крайната спирка от маршрута на линията (направление); минутите до пристигане на спирката на превозното средство - :ММ;
 - Доставка на бордово оборудване – за 57 превозни средства на обществения градски транспорт;
 - Изграждане на система за управление на градския транспорт (в т.ч. хардуер и софтуер) – диспечерска система, система за управление на бордовото оборудване и приложение за събиране на данни от GPS устройствата.
- ✓ Доставка на подвижен състав и зарядни станции
 - Доставка на 3 броя 12-метрови електробуса с доставка и монтаж на 4 броя зарядни станции (3 стационарни и 1 мобилна);
 - Доставка на 11 броя 12-метрови автобуса, работещи на сгъстен природен газ (CNG).

Инвестициите по проекта са ключови за общината, като подобряват организацията на движението в някои от най-натоварените кръстовища в града. През 2019 г. бяха получени първите 3 нови автобуса, а през 2020 г. и следващите 8 нови автобуса – всичките работещи на сгъстен природен газ. Предстои да бъдат доставени и трите електробуса. Автобусите, доставени в рамките на проекта за интегриран градски транспорт, са предоставени на „Общински пътнически транспорт“ ЕООД – Габрово и вече са включени в обслужването на градската транспортна схема.

Развитието на градската среда и градския транспорт бележат сериозен напредък през последните 7 години, което е резултат от успешното изпълнение на големите европейски проекти. Трябва обаче да се отчете и зависимостта на инвестициите в градската среда и транспорта от осигуряването на европейско финансиране. Общината няма нужните финансови инструменти да инвестира в подобни мащаби със собствен ресурс. Необходимо е периодично да се изготвя анализ на нуждите от благоустрояване на града, да се степенуват нуждите от инвестиции в улична и тротоарна мрежа и осъвременяване градската среда.

Проектът за интегриран градски транспорт на Габрово гарантира инвестициите в модернизиранието на градския транспорт в общината до 2021 г. Ключова роля за бъдещето развитие ще имат, както инвестициите в новия програмен период, така и състоянието на общинското транспортно предприятие.

“Общински пътнически транспорт” ЕООД – Габрово е в тежко финансово състояние. Финансовият резултат на дружеството за 2019 г. е загуба от 232 хил. лв. Пасивите на дружеството към 31.12.2019г. са в размер на 2 177 хил. лв. при 2 232 хил. лв. за предходната година. В състава на задълженията с най-голям относителен дял са задълженията към доставчици в размер на 753 хил. лв. или 34 %,

Това състояние на общинското предприятие не му позволява да инвестира в развитието на най-популярните линии, нито да изпълнява адекватно социалната си функция по отношение на малките населени места. Потенциално решения могат да се търсят в две посоки: 1) между общинско сътрудничество и инвестиции в междуградските линии, които свързват Габрово с другите центрове – особено Велико Търново, и 2) намиране на гъвкави решения за транспорта по отношение на селата и малките населени места.

12.1.6 Регламентиране на паркирането и зони за платено и безплатно паркиране

През 2017 г. е подготвен проект за Наредба за реда за престой и паркиране на пътни превозни средства на територията на община Габрово, която да урежда реда, изискванията, ограниченията, забраните, санкциите и контрола, свързани с престоя и паркирането на пътни превозни средства на територията на общината. Изхождайки от местните условия, е установено, че подходящ би бил подхода за определяне на зони за платено и безплатно паркиране, представляващи части от райони от градския център, включващи конкретни паркоместа в обхвата на пътища т.е. улици, или части от улици, определени за платено паркиране в конкретен часови диапазон от денонощието, при запазване на възможности за безплатно паркиране в обхвата на районите, в улици, междублокови и други пространства за публично ползване без заплащане, при спазване на нормативно установените правила за паркиране. Наредбата е приета през 2018 г.

През 2019 г. е създадено Общинско предприятие „Паркиране и репатриране“. Изготвено е длъжностно разписание на предприятието и доставени автомобилите, предвидени за обслужване на зоните за платено паркиране (така наречените заскобващи патрули). Доставена и поставена е вертикалната сигнализация. Положена е хоризонтална маркировка на местата за паркиране в зоните. Доставен е хардуер за нуждите на предприятието и сключен договор за предоставяне на софтуер, като услуга със „С&Т България“ ЕООД, чрез който ще се следят всички плащания, абонаменти, извършени проверки за статут на паркирани превозни средства и то географски базирани, заявки за налагане на принудителни мерки, наложени санкции и др.

Направено е проучване на практиките в други общини. Набавена е информация за необходимата функционалност на софтуера за управление и контрол в зоните за платено паркиране. Подписан е договор със софтуерна компания, специализирана в SMS управление, която да обезпечи дейностите по предоставяне на кратък номер, обработване на заявките, таксуване, разпределяне на приходите, 24 часов мониторинг и поддръжка на работоспособността на услугата.

Въведена е информация за нуждите на предприятието в ГИС (Географска информационна система), която предоставя възможност за достъп до данни, представени в интерактивни карти, чрез уеб-базирани пространствени приложения. Заснети и маркирани са всички паркоместа в Централната градска част с точните им географски координати (улиците и площадите), на които се намират. Отбелязана е хоризонталната маркировка и вертикалната сигнализация. Въведени са всички адреси в Централната градска част и функционалното предназначение на сградите – жилищни (еднофамилни и многофамилни), жилищни със смесено предназначение, административни и делови сгради.

12.2 Водоснабдяване и канализация

На територията на община Габрово има 35 водоснабдителни системи – 5 за града и 30 за селата в общината.

Основна водоснабдителна система за община Габрово е язовир „Хр. Смирненски“ като освен него съществуват две речни водохващания („Малуша“ и „Любово“) и десетки каптажи с локално значение. След извършената рехабилитация и надстройка на язовирната стена на язовир „Хр. Смирненски“ съоръжението може да се завирява в пълния си обем от 27,7 млн. куб. м.

Довеждащите водопроводи за гр. Габрово са 142,343 км., а вътрешната водопроводна мрежа 288,538 км. Водоподаването се извършва гравитачно или посредством 13 бр. помпени станции. За селата на територията на общината довеждащите водопроводи са 104,255 км., а вътрешната водопроводна мрежа 144,22 км. На територията на общината има една канализационна система КС „Габрово“ 100,527 км.

„Вик“ ООД - Габрово обхваща територията на общини Габрово, Дряново, Трявна и Севлиево. Съоръжения за пречистване на питейна вода са 2 бр. пречиствателни станции за питейни води – ПСПВ „Киселчова могила“ и ПСПВ „Малуша“, намиращи се в гр. Габрово. От 2019 г. пречиствателните станции за питейни води стават 3 бр., започва да се експлоатира и ПСПВ „Стоките“.

ПСПВ „Киселчова могила“ е в експлоатация от 1974 г. Извършена е реконструкция като част от „Интегриран проект за водния цикъл на гр. Габрово“ по ОП „Околна среда 2007 – 2013 г.“. Технологичната схема е двустъпална.

Пречиствателната станция за отпадни води се експлоатира от 1984 г. През 2015 г. е завършена нейната реконструкция като част от „Интегриран проект за водния цикъл на гр. Габрово“ по ОП „Околна среда 2007 – 2013 г.“ Рехабилитацията на ПСОВ е оразмерена за 99 780 еквивалентни жители и Q ср. дн. = 18 505 м³/д и включва механично, биологично и третично пречистване, с отстраняване на органичните вещества и премахване на биогенните елементи азот и фосфор. Инвестицията включи въвеждане на модерна и ефективна технологична схема на работа на

пречиствателната станция, с пълна реконструкция на всички сгради и съоръжения по механичното стъпало, биологичното стъпало и утайковото стопанство.

Новата станция на Габрово е една от малкото в страната, която разполага с модерни съоръжения за усвояване на отпадъчния продукт. В процеса на третиране на утайката се произвежда газ метан, а посредством генератори – електрическа енергия, с която се покриват част от енергийните нужди на станцията. Нейната надеждност се гарантира от съвременни съоръжения от ново поколение, пълна автоматизация на технологичните процеси, денонощен контрол и наблюдение на експлоатацията. Днес Габрово разполага с екологосъобразна и модерна фабрика за пречистване на отпадъчните води, проектирана и изпълнена съгласно най-добрите инженерни практики, в пълно съответствие с екологичните стандарти.

В тази част са разгледани инвестициите във водния цикъл на град Габрово и бизнес плана на „ВиК“ ООД – Габрово за периода 2017-2021 г., който дава информация за текущото състояние на водния сектор в общината.

12.2.1 Водният цикъл на Габрово

Най-голямата инвестиция в община Габрово през последните поне 10 години е за интегрирания проект за водния цикъл на град Габрово. Историята на проекта започва още през 2004 г., като през 2010 г. проектът е официално одобрен за финансиране. „Интегриран проект за водния цикъл на град Габрово“ по ОП „Околна среда“ 2007-2013 г. е на обща стойност 87 838 хил. лв., като в т.ч. влизат 13 970 хил. национално съфинансиране от държавния бюджет. Проектът се изпълнява от 2010 до 2015 г., а основната цел е подобряване на ситуацията във водния цикъл на гр. Габрово посредством подобрения в отделните компоненти на ВиК системата, обединени в интегрирана инвестиционна програма.

Интегриран проект за водния цикъл на град Габрово – първата мащабна инвестиция на Община Габрово за ефективно и интегрирано управление на ресурсите в сектор води, реализирана с финансовата подкрепа на Кохезионния фонд на Европейския съюз и държавния бюджет на Република България, чрез Оперативна програма „Околна среда 2007 – 2013 г.“

След 8 години подготовка и 3 години работа на терен, една от най-тежките и социално отговорни инвестиции на стойност 87.8 милиона лева е успешно изпълнена. В периода 2012 – 2015 г. са изградени 120 км ВиК мрежи в града, ремонтирани 5 помпени станции, а двете пречиствателни станции – за питейни и отпадъчни води, са напълно реконструирани.

Създавайки голяма добавена стойност, екологичната инвестиция е съвместена с други мащабни благоустройства на градската среда. Поради интензивните изкопни дейности и амортизираното състояние на улични и тротоарни настилки, са изпълнени допълнителни инвестиции в пътна инфраструктура. Община Габрово договори кредитен ресурс на стойност близо 4 млн. лв. от Фонд ФЛАГ, чрез който над 100 улица в града са цялостно преасфалтирани.

Инвестиционната програма на проекта включва:

- ✓ Реконструкция на пречиствателна станция за питейни води;
- ✓ Ремонт на четири помпени станции и изграждане на една нова помпена станция;
- ✓ Рехабилитация на водоснабдителна система - 76,5 км;
- ✓ Разширяване на канализационна мрежа - 18, 5 км;
- ✓ Рехабилитация на канализационна мрежа - 21,6 км;

- ✓ Реконструкция на пречиствателна станция за отпадъчни води;

Резултатите от проекта са:

- ✓ Оптимизиране на пречиствателните процеси в ПСПВ И ПСОВ;
- ✓ Постигане на ефективност в работата на съоръженията на ВиК системата;
- ✓ Намаляване на техническите водни загуби в разпределителната мрежа от 73% до 39%;
- ✓ Намаляване на инфилтрацията в канализационната система от 85% до 12%;
- ✓ Увеличаване на свързаността към канализационната система от 79% до 96%.

От екологична гледна точка:

- ✓ Подобряване на екосистемите и преустановяване на здравните рискове - намаляване на риска от замърсяване на р. Янтра, воден приемник на станцията за отпадъчни води;
- ✓ Преустановяване на директните изливания на непречистена отпадна вода в прилежащи приемници чрез отвеждане на отпадната вода, генерирана от 11 670 жители, в градската ПСОВ;

От социална гледна точка:

- ✓ Подобряване качеството на ВиК услугите за населението чрез оптимизиране на ВиК системата и подобряване на жизнените условия като цяло;
- ✓ Създаване на нови работни места и значително подобряване на работните условия на експлоатационния персонал;
- ✓ Внедряване на съвременни технологии, автоматизация на процесите и осигуряване на специализирано обучение за експлоатационния персонал.

От икономическа гледна точка:

- ✓ Подобрена ефективност във ВиК системата посредством намаляване на разходите за експлоатация и поддръжка на нейните елементи;
- ✓ Създаване на възможност операторът да генерира достатъчно собствени средства, които да инвестира в последващо подобряване на елементи от съществуващите системи;
- ✓ Принос към постигане на устойчиво развитие на региона чрез създаване на предпоставки за икономически и социален подем, в т.ч развитие на туризма.

Друга немалка инвестиция на Община Габрово за подобряване на водоснабдяването за група села е „Реконструкция на съществуващ водопровод за хранване на населените места: кв. Войново, с. Поповци, с. Рачевци, с. Гергини, с. Янковци, мах. Николчевци, мах. Божковци, с. Стоевци, с. Михайловци, с. Райновци, с. Новаковци, с. Враниловци, с. Драгановци, с. Смиловци, с. Драгиевци и с. Гъбене“. Обектът е финансиран от държавния бюджет и завършен през 2019 г., с което са подменени близо 16 км. Довеждащ водопровод до горецитираните села и същите вече са водоснабдени от язовир „Хр.Смирненски“.

Отново с финансиране от държавния бюджет Община Габрово възложи „Проучване и проектиране за изготвяне на подробни устройствени планове и технически проект за обект „Водоснабдяване група села на територията на област Габрово – Думници, Гайтани, Прахали, Гледаци, Мрахори, Чавеи, Пецевци, Златевци, Милковци, Лоза, Петровци, Армения, Здравковец, Влайчовци от вътрешната водоснабдителна мрежа на гр. Габрово“. Проектирането е на финален етап.

Предприети са действия и за възлагане на Проектиране за изготвяне на подробни устройствени планове и технически проект за обект „Отклонение за с. Драгановци, с. Яворец и с. Музга“.

В края на 2020 г. е осигурено финансиране от МРРБ за реализацията и на строителните дейности по тези два проекта в размер на 4 200 000 лв. Предстои подготовка на съответните тръжни процедури за възлагане поетапно на строителните дейности.

С реализирането на тези два обекта, всички села на територията на общината, в посока гр. Севлиево, ще бъдат захранени от язовир „Хр.Смирненски“.

В края на 2020 г. е осигурено финансиране от МРРБ и за реализацията на строителните дейности на обект „ Реконструкция на външна и вътрешна водопроводна мрежа на съставните села на км. Кметовци – с. Боженци, с. Кметовци, с. Черневци, с. Трапесковци, Община Габрово“ на стойност 541 000 лв. Предстои подготовка на съответната тръжна процедура за изпълнението на строителните дейности.

12.2.2 Развитие на „ВиК“ ООД – Габрово

Анализът в тази част стъпва на публично достъпните данни от НСИ, както и на Бизнес план за развитие на „ВиК“ ООД – Габрово за периода 2017-2021 г. и годишните отчети към бизнес плана. „ВиК ” ООД – Габрово е със смесена (държавна и общинска) собственост, разпределена по следния начин – 51% държавна и 49% общинска. Общинската собственост в дружеството е поделена между общините Габрово (36%), Дряново (6%) и Трявна (7%). През 2019 г. „ВиК“ ООД – Габрово обслужва 186 бр. населени места на територията на четири общини – Габрово, Дряново, Трявна и Севлиево³.

Към 2019 г. общият брой населени места, присъединени към водоснабдителната мрежа на „ВиК“ ООД – Габрово е 186 бр., с 45 бр. повече в сравнение с 2018 г. Увеличението се дължи на започването на „ВиК“ ООД - Габрово фактически и изцяло да предоставя услугите на потребителите на територията на Община Севлиево и да стопанисва, поддържа и експлоатира публичните активи на територията на Община Севлиево, считано от 01.01.2019 г.

Общия брой на населените места в обслужваната територия е 349 бр., от които се обслужват 186 бр. Голяма част от неводоснабдените селища са с по-малко от десет жители. Спецификата на дисперсната селищна система обяснява високия брой населени места без водоснабдяване и невъзможността за икономическа обосновка за централизирано водоснабдяване. Конкретно на територията на община Габрово около 40% от населените места са без централизирано водоснабдяване, но в тях живее по-малко от 1% от населението.

Нивото на покритие с водоснабдителни услуги на населението е над 99%. Общия брой потребители е 90 023 бр. към 2019 г., както следва: 83 455 битови потребители, 1 932 обществени и търговски, 4 636 промишлени. За 2021 г. се предвижда нивото на покритие с водоснабдителни услуги на населението да е 99,64%.

Тревожен е проблемът „режим на водоснабдяване“, защото той силно влошава качеството на живот на населението. През 2017 г. област Габрово е с втора най-висока стойност за страната – 28,5% население с режим на водоснабдяване. Най-силно изразен е проблемът в община Севлиево, където около една трета от населените места са с режим, но в тях живее над 88% от населението на общината. В община Габрово на режим е около 4% от населението.

³ Годишен отчет за изпълнение на Бизнес план за развитие на „ВиК“ ООД – Габрово за 2019 г.

През годините режимът на водоснабдяване в териториален план не се изменя особено, което подсказва за постоянно действащи причини – недостиг на ресурси поради неизградени водоизточници и/или резервоари за вода или висока степен на амортизираност на водопроводната мрежа и големи водни загуби.

Реалните загуби на вода във водоснабдителните системи бележат известно повишение и достигат 46,2% през 2019 г. Общо загубите на вода, в т.ч. търговските загуби, са в размер на 55,8% през 2019 г. Реалните загуби на вода се дължат в най-голяма степен на течове в системата за пренос и разпределение и течове в сградните водопроводни отклонения, на второ място от течове във водопроводите за сурова вода и на последно място от преливане на резервоарите за съхранение на вода.

В бизнес плана на „Вик“ ООД – Габрово е отбелязано, че завишението на реалните загуби се дължи и на консолидирането на Оператора през 2019 г. В бизнес плана е заложено реалните загуби на вода да се върнат на нива около 42.5% към 2021 г. чрез подмяна на разпределителни водопроводи и сградните водопроводни отклонения към тях, подмяна на водопроводни арматури и обособяване на водомерни зони, заложи в инвестиционната програма на дружеството.⁴

По данни на „Вик“ ООД – Габрово нивото на покритие с услуги по отвеждане на отпадъчни води е 79,97% към 2019 г. През 2019 г. общият брой населени места, присъединени към канализационната мрежа на „Вик“ ООД – Габрово е 9 бр., с 4 бр. повече в сравнение с 2018 г. Увеличението се дължи на започването на „Вик“ ООД – Габрово фактически и изцяло да предоставя услугите на потребителите на територията на Община Севлиево. Ниво на покритие с услуги по пречистване на отпадъчни води е 71,04% от населението.

Баланс на водните количества общо за „Вик“ ООД – Габрово през 2019 г. по Методика за определяне на допустимите загуби на вода във водоснабдителните системи /м³/			
Общо количество вода на входа на системата 12 564 286	Обща законна консумация 5 554 028	Продадена фактурирана вода 5 051 457	Фактурирана измерена консумация на вода 5 031 457
			Фактурирана неизмерена консумация на вода 20 000
		Подадена нефактурирана вода (технологични нужди) 502 571 4,00%	Нефактурирана измерена консумация на вода 0
			Нефактурирана неизмерена консумация на вода 502 751
	Общи загуби на	Търговски загуби на вода 1 206 171 9.60%	Незаконно ползване 683 350
			Неточност при Измерване 522 821
			Течове във водопроводите за сурова вода и загуби при пречистването
			Фактурирана и носеща приходи вода 5 051 457
			Неносеща приходи вода 7 512 829 59,80%

⁴ Бизнес план за развитие на дейността на „Вик“ ООД – Габрово 2017-2021 г.

	вода 7 010 258 55,80%	Реални загуби на вода 5 804 087 46,2%	386 826	
			Течове в системата за пренос и Разпределение 3 024 012	
			Течове и препълване на резервоарите за Съхранение 291 374	
			Течове в сградните Отклонения 2 101 875	

Източник: Годишен отчет за изпълнение на Бизнес план за развитие на „Вик“ ООД – Габрово за 2019 г.

12.3 Телекомуникационна мрежа

На територията на община Габрово оперират шест телекомуникационни оператора – Telenor, Vivacom, A1, Bulsatcom, Unics, Net3X. Анализът на данните, предоставени от операторите показва, че всички предоставят мобилен достъп до услугите си, пет – мобилен и кабелен, а три от тях предоставят мобилен, кабелен и сателитен достъп. Мобилното покритие може да се определи като добро, но високопланинските части на региона не са обхванати от операторите.

Покритието с високоскоростен Интернет достъп на територията на Община Габрово към момента е на много добро ниво. Въпреки релефа, мобилните оператори осигуряват нужното покритие на 4G (до около 100 Mbps), както в жилищните квартали, така и в индустриални зони и съседни села. Има възможност за оптична високоскоростна свързаност във всяка точка на града и индустриалните зони. Има Wi Fi покритие от местни доставчици на услуги с възможности за изграждане на релейни допълнителни връзки.⁵

Община Габрово изгради зони с безплатен интернет на обществени места по инициативата WiFi4EU. Това стана възможно след спечелено финансиране на стойност 15 000 евро от Европейската комисия в края на 2018 г. Към началото на 2020 г. с високоскоростен безжичен достъп до глобалната мрежа вече са 7 външни и 5 вътрешни точки в района на Общината, Регионална библиотека „Априлов-Палаузов“ и Драматичен театър „Рачо Стоянов“. Обхватът покрива Градинката с мечето, парковото пространство срещу бившия Дом на книгата, детската площадка зад Библиотеката, зала „Възраждане“. Зоните са подбрани така, че да предоставят услугата на максимален брой хора.

Препоръката на екипа на катедра КТТ в ТУ-Габрово е да се продължи с изграждането и да се обозначат повече зони с безплатна безжична връзка, които да дават възможности на граждани, чужденци и гости на града, след регистрация да използват.

12.4 Енергийна мрежа

Фокус в тази част е развитието на топлофикационната и газопресносната мрежа в община Габрово. Представени са и обобщени данни за устойчивото енергийно развитие в рамките на общината.

⁵ Анализ на състоянието на телекомуникационните оператори, предоставящи услуги на територията на община Габрово, към 01.06.2020 г.

12.4.1 Топлофикационна мрежа

Централизирано топлозахранване в гр. Габрово се осигурява от „Топлофикация-Габрово“ ЕАД. „Топлофикация-Габрово“ ЕАД е еднолично акционерно дружество със 100% частен капитал. Регистрираният основен капитал на дружеството възлиза на 665 574 лв. Дружеството е основано през 1965 година с два котела работещи на въглища и е разширявано на няколко етапа през следващите години, като в момента осигурява отопление на над 4000 апартамента и различни общински сгради, включително училища, детски градини, здравни центрове и други обществени сгради. На 01.10.2019 г. Топлофикация-Габрово“ ЕАД подава заявление в КЕВР за одобряване на бизнес план за периода 2020 -2024 г. Отчетът за периода 2015-2019 г. и бизнес плана за 2020-2024 г. са представени на база информацията от заявлението до КЕВР.

Технически параметри

На 18.10.2019 г. Топлофикация-Габрово“ ЕАД подава заявление в КЕВР за продължаване срока на лицензия за дейностите „производство на електрическа и топлинна енергия“ и „пренос на топлинна енергия“ с нови 15 години. Техническите параметри в тази част са на база данните от това заявление.

Към момента общата инсталирана електрическа мощност е 12 MW, а общата инсталирана топлинна мощност е 38 MW. В централата са инсталирани следните основни съоръжения: два броя енергийни парогенератори – ЕПГ 2 – тип ЧКД 35-39/450 с прахово изгаряне на въглища и ЕПГ 8 на биомаса, пуснати в експлоатация съответно през 1966 г. и 2015 г.; една противоналегателна турбина: тип ПР 6-35/5/1,2 (в експлоатация от 1978 г.). и една противоналегателна турбина тип Р 6-35/5 (година на пуск 1977 г.). След пускането в експлоатация ЕПГ8 е основно работещо съоръжение, а ЕПГ2 е резервно. Топлинните товари са от такъв порядък, че централата работи с един енергиен котел и една турбина – другият енергиен котел и турбината са в резерв.

Водната топлопреносна мрежа е строена в периода от 1980 до 1993 г. с изключение на един участък от 700 m, положен в пенобетон, строен през 1972-75 г. Малки отклонения от мрежата са строени през 1999 г. и 2000 г. Техническото състояние на водната топлопреносна мрежа е добро. Абонатните станции (АС) на водната топлопреносна мрежа са 217 бр., от които 206 бр. са работещи. Всички АС имат топломери. С изключение на 12 нови АС, регулирането на останалите става с регулатори тип „ЕСПА“.

В града са изградени две магистрали и къса връзка между тях, обхващащи част от ЦГЧ и изцяло кварталите „Младост“, „Трендафил 1“, „Трендафил 2“ и „Русевци“. Общата дължина на тръбната мрежа (отиваща и връщаща) е 38,7 км, по-голямата част (около 85%) положена в стоманобетонени канали. Промислените тръбопроводи са с дължина 13 км, битовите – с дължина 26 км. Топлоснабдените апартаменти са 6 852 бр. На радиаторите на всички абонати през 1999 г. са монтирани индивидуални разпределители на топлина и от сезон 1999/2000 г. отчитането на топлинната енергия се извършва по системата „дялово разпределение“. Към водната топлопреносна мрежа са присъединени и 20 обществени консуматора – здравни и учебни заведения, детски градини и други обществени сгради.

Отчет за периода 2015-2019 г.

Общо за 2015-2019 г., дружеството отчита разходи за инвестиции в размер на 628 хил. лв., при планирани за периода 2 680 хил. лв. или изпълнението е 23,4%, показват отчетите на дружеството. Дружеството е изпълнило инсталирането и пускането в експлоатация на енергиен парен котел, използващ за основно гориво – биомаса, сярочистваща инсталация, пепелоулавяща инсталация и част от разширението на депото за неопасни отпадъци. Планираната дейност по подмяна на амортизирани абонатни станции не е изпълнена, поради недостиг на финансови средства, а изграждането на охладителна кула е отпаднало като технологична необходимост.⁶ Инвестициите са в периода 2015-2017 г., като през 2018 и 2019 г. не са правени значими инвестиции.

Дружеството има значително неизпълнение на производствената програма, като при планирано производство на електрическа енергия за периода 64 400 MWh, дружеството отчита 26 382 MWh, а при производството на топлинна енергия-бруто при планирани 331 000 MWh, „Топлофикация-Габрово“ ЕАД отчита 160 232 MWh и съответно при планирано количество за реализация (продажба) от 227 700 MWh, дружеството отчита 101 699 MWh. Като основна причина за неизпълнението, се посочват не осъществени намерения за включване на консуматор на промишлена пара и преминаването на непрекъснат режим на работа на централата, което е трябвало да доведе до последващо увеличение на топлоенергията за БГВ през цялата година. Дружеството отчита завишени загуби по преноса на топлинна енергия – 41,34% през 2017 г. и 43,25% през 2018 г., при план – 30,63%. През 2019 г. обаче загубите са в рамките на 28,10%.

За периода 2015-2019 г. дружеството отчита разходи за ремонти в размер на 825 хил. лв., при планирани 918,5 хил. лв. или изпълнението е 88,67%.⁷ Ремонтните дейности в топлоизточника са включвали подмяна на износени нагревни повърхности и изолация и ремонт на мелничната система на ЕПГ 2, реконструкция на пещна камера и скарен механизъм на ЕПГ 8, както и ремонтни дейности на спомагателните и общостанционни съоръжения. Основно средствата за ремонти по ТПМ са използвани за подмяна на износени участъци от мрежата. Макар повечето разходи да са по ремонтни дейности в топлоизточника, през последните години се наблюдава ръст на разходите за ремонти дейности по ТПМ.

Бизнес план за 2021-2024 г.

В бизнес плана на дружеството за периода 2021-2024 г. са планирани по 50 хил. лв. годишно за подмяна на амортизирани абонатни станции, с цел намаляване на загубите на топлинна енергия и разхода на електрическа енергия в АС, както и подобряване на регулирането на разхода на топлинна енергия в сградните инсталации. През разглеждания период, дружеството не предвижда инвестиции в топлоизточника, както и за обекти, свързани с изпълнението на екологичните изисквания, свързани с околната среда. Общо планираните инвестиции за периода 2020 г. – 2024 г. са 200 хил. лв.

Производството на електрическа енергия е предвидено да нарасне от 4 900 MWh през 2018 г., като в края на разглеждания период достигне до 10 000 MWh, а общо за периода е планирано да бъде 49 500 MWh.

⁶ Доклад по Заявление от Топлофикация-Габрово ЕАД за одобряване бизнес плана за периода 2020-2024 г., ДКЕВР, 2019 г.

⁷ Пак там.

Отпуснатата към преноса топлинна енергия с топлоносител гореща вода се променя от 35 400 MWh през 2020 г. до 33 000 MWh през последните три години на бизнес плана или 168 400 MWh за периода 2020 г. – 2024 г. Загубите по преноса с топлинна енергия се предвижда да бъдат намалени от 10 000 MWh (28,25%) през 2020 г. до 6 000 MWh (18,18%) за периода 2022 г. – 2024 г., като общо загубите по преноса достигнат 35 000 MWh за целия период.

Основните усилия на дружеството ще бъдат насочени към подмяна на износени участъци от топлопреносната мрежа с цел постигане на значително намаляване на загубите на мрежова вода. През периода 2020 г. – 2022 г. „Топлофикация-Габрово“ ЕАД предвижда 40 хил. лв. за ремонт на пепелоочистващите инсталации. Общо планираните средства за ремонтна програма за периода 2020 г. – 2024 г. са в размер на 1 012 хил. лв., като 480 хил. лв. ще бъдат за ремонт на топлопреносната мрежа.

Изводи

По данни, получени от „Топлофикация Габрово“ АД, за предстоящия отоплителен сезон 2020/2021 год. действащите абонатни станции са 121 бр. – 9 бр. обслужващи обществени сгради и битови 112 бр., обхващащи около 3500 абоната. Тази информация показва, че с всяка година намаляват потребителите на услугата за централизирано топлоподаване. Честите аварии по топлопреносната мрежа създават неудобство както за потребителите от една страна, така също и за инфраструктурата в града (разкопават се участъци, по които има реализирани ремонтни дейности и са в гаранционен срок). От приложените данни, посочени в бизнес плана на дружеството, е предвидена значителна сума за ремонти по топлопреносната мрежа. Това следва да бъде реализирано по ефективно, като се правят качествени ремонти и не само предимно аварийни, по време на отоплителния сезон. Освен това не е налична количествена информация относно използваното гориво през изминалите отоплителни сезони, както и точният вид. Особено важно е да се знае вида на използваната биомаса в приоритетно работещият отоплителен котел. Доста често сме свидетели на изхвърляни в околната среда „тъмни кълба дим“, което влияе върху качеството на въздуха и всички свързани с това последици. Необходимо е хората в гр. Габрово да имат гаранции от страна на ръководството на топлофикационното дружество, че няма да бъдат използвани като гориво нерегламентирани опасни отпадъци.

12.4.2 Газопреносна мрежа в Габрово

Добре развитата газопреносна мрежа в страната е изградена с цел осигуряване на природен газ за големите промишлени центрове, както и за транзитен пренос на газ към съседни страни. В същото време изграждането на газоразпределителни мрежи и газификацията на домакинствата за най-пълно използване на предимствата на директната употреба на природния газ напредва бавно.

През територията на СЦР преминава северния клон на националната газопреносна мрежа. Отклонения от националната газопроводна мрежа захванват областните градове Велико Търново, Габрово, Русе, Разград, Силистра и други по-големи градове на територията на СЦР.

Държавната комисия за енергийно и водно регулиране издава на „Ситигаз България“ ЕАД лицензия за разпределяне и снабдяване с природен газ за обособена територия на община Габрово през 2012 г. за период от 35 г.

Лицензия за извършване на дейността „разпределение на природен газ“ обхваща територията на община Габрово. В община Габрово изграждането на необходимата газоразпределителна мрежа предполага разгръщане на мащабни инвестиционни и строителни дейности, поради пълната липса на газификация в трите потребителски сектора – промишлен, обществено-административен и битов.

„Ситигаз България“ ЕАД ще изгради на територията на община Габрово 216 947 м газоразпределителни мрежи: 159 483 м газоразпределителни мрежи и 57 464 м газопроводни отклонения. Инвестициите се очаква да осигурят възможността за присъединяване на обекти от индустриалния, комуналния и битовия сектор.

Отчет за периода 2012-2016 г.

За периода 2012-2016 г. „Ситигаз България“ ЕАД е планирало да изгради 163 847 м газоразпределителна мрежа (ГРМ), в т.ч. разпределителни газопроводи и отклонения към клиенти, а са изградени 51 863 м, което е 31.65% от предвиденото в бизнес плана на дружеството. Изпълнението на изградената мрежа за 2012 г. е 77%, за 2013 г. е 22%, за 2014 г. е 15%, за 2015 г. е 4% и прогноза за 2016 г. е 23%. Планираните инвестиции за периода 2012-2016 г. са в размер на 26 083 хил. лв., а извършените инвестиции са 9 184 хил. лв., което е 35.21% от предвиденото в бизнес плана на дружеството. Изпълнението на инвестициите в ГРМ и съоръжения за 2012 г. е 48%, за 2013 г. е 55%, за 2014 г. е 20%, за 2015 г. е 4% и прогноза за 2016 г. е 34%.

Планираната обща консумация за всички клиенти за периода 2012-2016 г. е в размер на 62 775 хил. м³, а реализираната е 9 788 хил. м³, което е 15.59% от предвиденото в бизнес плана на дружеството. Планираната обща консумация на промишлените клиенти за периода е в размер на 17 850 хил. м³, а реализираната консумация е 7 724 хил. м³, което е 43.27% от предвиденото в бизнес плана. Планираната обща консумация на обществено-административните и търговски клиенти за периода е в размер на 24 480 хил. м³, а реализираната консумация е 1 691 хил. м³, което е 6.91% от предвиденото в бизнес плана. Планираната обща консумация на битовите клиенти за периода е в размер на 20 445 хил. м³, а реализираната консумация е 373 хил. м³, което е 1.82% от предвиденото. Изпълнението за периода на бизнес плана по отношение на присъединяването на промишлените клиенти е 28%, на обществено административните и търговски клиенти е 30%, а на битовите клиенти е 5%.

Според приложената от „Ситигаз България“ ЕАД обосновка изпълнението на бизнес плана за газификация на община Габрово е стартирало непосредствено след спечелването на конкурса за определяне на титуляр за дейността „разпределение на природен газ“. Веднага са предприети мерки за проектиране, съгласуване и получаване на разрешенията за строеж на преносния газопровод Севлиево-Габрово и на газоразпределителната мрежа. Същите са изградени за по-малко от половин година с оглед изпреварване на лошите зимни условия и забавяне на реализацията на проекта и в началото на 2013 г. газификацията на Габрово е факт. През следващите четири години дружеството е продължило с изграждане на близо 30 км преносен газопровод от Севлиево до Габрово, два ГРП, одорираща станция и катодна защита. Газоразпределителната мрежа е достигнала 32 км и е дала възможност на дружеството да присъедини 21 промишлени клиенти, 36 обществено-административни клиенти и 180 битови клиенти.

През 2016 г. дружеството газифицира най-големия обществено административен клиент МБАЛ „Тота Венкова“. Според дружеството значителното понижение на цената на природния газ и въвеждането на програмата за ускорена газификация „DESIREE GAZ“ увеличават интереса към битовата газификация и ще стимулират присъединяване на повече крайни клиенти.

Бизнес план 2017-2021 г.

Инвестиционната програма на „Ситигаз България“ ЕАД за газификация на община Габрово за периода 2017-2021 г. предвижда изграждането на 21 916 м ГРМ, от която 17 400 м разпределителни газопроводи и 4 516 м отклонения и прилежащите ѝ съоръжения на обща стойност 3 273 хил. лева. При изпълнението на инвестиционната програма ГРМ ще достигне до над 65% от потенциалните битови клиенти и до над 90% от небитовите клиенти - промишлени, обществено-административни и търговски клиенти в община Габрово.

Построена газопреносна мрежа за 2019 год. е 2980м. Общо в експлоатация е въведена 54435м (от които 30 000 м външен газопровод – трасето между Габрово и Севлиево). Присъединени потребители през 2019 година: Индустриални – 1 броя; Административни – 11 броя; Битови – 260 броя. Общо потребители на територията на Община Габрово: Индустриални – 24 броя; Административни – 79 броя; Битови – 903 броя.

През 2020 г. газовото дружество представи за одобряване в Община Габрово инвестиционен проект за „Газоразпределителна мрежа на гр. Габрово за периода 2020 -2030 година“, за който са издадени заповед за учредяване право на прокарване съгласно разпоредбите на Закона за устройство на територията и разрешение за строеж. За посочения период се предвижда изграждане на разпределителен газопровод и отклонения към него с обща дължина 26 242м и присъединени общо 1214 бр. битови, административни и промишлени клиенти. По-голяма част от новопроектираната газоразпределителна мрежа (ГРМ), ще се развива към кварталите „Дядо Дянко“ и „Борово-Велчевци“. Към вече съществуващата ГРМ в другите квартали на града, ще бъдат изградени нови отклонения към потребители, заявили желание да бъдат присъединени и да ползват природен газ.

По данни от офиса на „СИТИГАЗ БЪЛГАРИЯ“ в Габрово, през 2020 г. е предвидена за изграждане газоразпределителна мрежа с обща дължина 3150 м и присъединените потребители ще бъдат: промишлени (индустриални) – 1бр., обществено-административни – 8 бр., битови – 290 бр. През тази година започна изграждане на газоразпределителна мрежа и в някои от селата на Общината – в село Драгановци са построени 980 м.

Към месец октомври 2020 г. общо потребителите на природен газ са както следва : промишлени (индустриални) – 25 бр., обществено-административни – 86 бр., битови – 1053 бр.

12.4.3 Енергийна ефективност

Община Габрово е пионер в проектите за енергийна ефективност и интелигентна енергия с опит от 1992 г. Общинската мрежа за енергийна ефективност ЕкоЕнергия е основана през м. февруари 1997 г. в гр. Габрово по инициатива на 23-ма Кметове. Община Габрово поддържа база данни за енергийното потребление, включваща енергийна консумация на общинските сгради от 2008 г. до днес. Като партньор по Проект SPP Regions по Програма Хоризонт 2020 в партньорство с Общинската Мрежа за енергийна ефективност ЕкоЕнергия, Община Габрово стана ментор на

новата българска мрежа за устойчиви и иновативни обществени поръчки, която функционира в рамките на ОМЕЕ ЕкоЕнергия.

Община Габрово е една от водещите общини в България по брой реализирани проекти в сферата на енергийната ефективност.

От 25 юли 2013 г. Община Габрово е член на Конвентата на Кметовете и изпълнява План за действие за устойчиво енергийно развитие /ПДУЕР/SEAP/ до 2020 г. Основните цели на ПДУЕР са свързани с намаляване на емисиите от CO₂ с над 20% до 2020 г., използване на алтернативни източници на енергия и намаляване на крайната енергийна консумация. Основните области на интервенция са енергийна ефективност в: сгради, газификация, улично осветление, транспорт и управление на отпадъците. През 2017 г. и 2019 г. е извършен мониторинг на ПДУЕР, като резултатите са публично достъпни на сайта на Конвента на Кметовете. От направения мониторинг през 2019 г. става ясно, че са постигнати заложените цели, като спестените емисии от CO₂ са над 24%.

От 2018 г. Община Габрово членува в Световния акселератор за ефективни сгради със седалище във Вашингтон, САЩ.

През 2020 г. Общински Съвет – Габрово прие Краткосрочна програма за насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници и биогорива на Община Габрово за периода 2020-2022 година.

В процедура на разработване е План за действие за устойчива енергия и климат до 2030 г. /SECAP/, както и Дългосрочна програма за насърчаване използването на ВЕИ. Подготовката на новите планови документи е свързана с активно взаимодействие с всички заинтересовани страни, като основните цели ще са насочени към декарбонизация чрез интегрирани инвестиции в нисковъглеродни индустриални зони и жилищни квартали, въвеждане на интелигентни системи за измерване качеството на въздух, води и трафик, внедряване на системи за енергиен мениджмънт, съвременно улично осветление в град Габрово, устойчива градска мобилност и управление на отпадъците в контекста на Зелената сделка на ЕС.

Почти всички публични сгради на територията на Габрово от образователната, културна и социална инфраструктура, в т.ч. училища и детски градини, социални и културни обекти са с внедрени енергоспестяващи мерки. В Габрово е построена първата пасивна детска градина в България, сертифициране от Института Passive House, Германия. Планира се изпълнение на мащабни проекти в няколко големи публични сгради /Спортна зала „Орловец“, Музей „Дом на хумора и сатирата“, Административна сграда на Община Габрово, сграда на Драматичен театър „Рачо Стоянов“, ДКЦ I база 2 и др./ Вече стартира проекта за ремонт на сградата на РИМ – Габрово – Познание, Участие, Преживяване. Спечелен е и в процес на изпълнение проект за реконструкция на бившия Летен театър в Габрово. Предстои изпълнение на проект за обновление и модернизация чрез внедряване на ЕСМ в Дом на култура „Емануил Манолов“ в гр. Габрово.

Община Габрово вече използва новосъздадената от Центъра за енергийна ефективност „ЕнеЕфект“ общинска енергийна информационна система. Електронната система е създадена изцяло за нуждите на общините – членки на ОМЕЕ „ЕкоЕнергия“, и представлява интуитивен инструмент за съхранение, обработка и управление на информацията за енергийното потребление на обекти от общинския сграден фонд. Тя разчита автоматично данните от енергийните обследвания на сградите и дава възможност за генериране на годишни отчети към Агенцията за устойчиво

енергийно развитие, както и представяне на резултати от предприетите мерки пред заинтересованите страни и потенциалните инвеститори.

Доказателство за отличните резултати в сферата на енергийната ефективност са получените голям брой награди и номинации, с които Община Габрово доказва пред България и ЕС, че е новатор в тази ключова област за бъдещето развитие на Европа.

През 2020 г. Община Габрово спечели и започва да изпълнява проект Response/„Интегрирани решения за плюсово енергийни и жизнени градове“, финансиран по Програма Хоризонт 2020.

Изпълнението на проекта ще допринесе за подобряване на околната среда посредством мерки за повишаване на енергийната ефективност и усвояване на щадящи технологии, като част от работата по реконструкцията на съществуващия сграден фонд в централната градска част. След реализацията на проекта Габрово цели да произвежда годишно 3,000 MWh енергия от възобновяеми източници, които да захранват потреблението в този район. Вследствие на мерките Габрово ще генерира енергийни спестявания около 2,500 MWh годишно и ще намали емисиите на вредните газове с еквивалента на 1,270 тона CO₂ на година.

В периода 2016-2019 г. в рамките на община Габрово са изпълнявани множество проекти, с различни източници на финансиране, за въвеждане на мерки за енергийна ефективност в публични сгради с различно функционално предназначение – училища, спортни комплекси, сгради на културни институции, сградите на ДКЦ, административната сграда на общината и др.

През 2016 г. е завършен проект: BG04-02-03-024-005 „Норвежки опит за Габрово в сферата на енергийната ефективност“ (НАГОРЕ). Въведени са мерки за енергийна ефективност в ПМГ „Акад. Иван Гюзелев“ и детска ясла „Зора“. Изпълнен е проект за ремонт, модернизация и внедряване на енергоспестяващи мерки в сграда на „ДКЦ I Габрово“ ЕООД със заем от Фонд „Енергийна ефективност и възобновяеми източници“ и 25% осигурено финансиране от Националния Доверителен Екофонд (НДЕФ).

През 2018 г. в 15 обекта са изготвени обследвания за енергийна ефективност след приложени енергоспестяващи мерки, с цел издаване на сертификати за енергийни характеристики на сградите и заявяване издаване на удостоверения за енергийни спестявания от Агенцията за устойчиво енергийно развитие (АУЕР), както следва: ДГ „Първи юни“, ДГ „Ран Босилек“, ДГ „Младост“, ДГ „Дъга“, ДГ „Слънце“ база1, ДГ „Пеуника“ база1, ДГ „Перуника“ база2, ДГ „Явор“ нова база, ДГ „Явор“ стара база, ДГ „Радост“ база1, ОУ „Ран Босилек“, ОУ „Неофит Рилски“, ОУ „Христо Ботев“, ОУ „Иван Вазов“ и СУ „Райчо Каролев“.

През 2018 г. е закупен електрически автомобил по втората покана за насърчаване използването на електрически превозни средства в рамките на Инвестиционната програма за климата на Националния доверителен екофонд. По схемата са отпуснати безвъзмездно 20 000 лв. за изцяло електрически превозни средства, а собственото финансиране от 44 200 лв. е осигурено от бюджета на РЕМО „Етър“ след решение на Общински съвет – Габрово. Това е вторият одобрен проект на Община Габрово за закупуване на електромобил. Той се ползва ежедневно от служителите на музея, както и за специалните му гости.

През 2019 г. за 15 обекта са издадени на удостоверения за енергийни спестявания от Агенцията за устойчиво енергийно развитие (АУЕР), на които през 2018 г. е направено мониторингово обследване за енергийна ефективност след изпълнени енерго-спестяващи мерки, както следва: ДГ „Първи юни“, ДГ „Ран Босилек“, ДГ „Младост“, ДГ „Дъга“, ДГ „Слънце“ база1, ДГ „Пеуника“

база1, ДГ „Перуника“ база2, ДГ „Явор“ нова база, ДГ „Явор“ стара база, ДГ „Радост“ база1; ОУ „Ран Босилек“, ОУ „Неофит Рилски“, ОУ „Христо Ботев“, ОУ „Иван Вазов“, СУ „Райчо Каролев“.

Със стартирането на „Националната програма за енергийна ефективност в многофамилни жилищни сгради“ (НПЕЕМЖС), Община Габрово организира множество и различни по характер срещи с граждани. Проучен е броят на допустимите за саниране сгради в града и са поканени на информационни срещи техните домоуправители или представители. В сградите, в които Община Габрово притежава собственост (общински жилища), са инициирани общи събрания за учредяване на сдружения, с участието на експерти от администрацията.

С официално писмо до кметовете на общини в страната през м. юли 2017 г. министърът на регионалното развитие и благоустройството информира, че се преустановява приемът на заявления за интерес и финансова помощ по Програмата. През 2018 г. завършиха строителните дейности и в последните три одобрени сгради, с което Община Габрово приключи успешно изпълнението на Националната програма за енергийна ефективност в многофамилни жилищни сгради на местно ниво. Справката по общини показва, че към началото на 2020 г. в община Габрово са санирани и въведени в експлоатация 37 жилищни сгради, а други 200 са подали искане за сключване на договори. Към началото на 2020 г. приемът на заявления продължава да бъде спрян.

Община Габрово търси различни възможности за повишаване на административния капацитет и активно участва в различни кампании и инициативи, които позволяват обмяна на опит в сферата на енергийната ефективност. През януари 2018 г. Община Габрово подписа споразумение за партньорство със Световния акселератор за енергийна ефективност, в резултат на което Габрово стана част от мрежата на активните градове, работещи в сферата на енергийната ефективност.

12.4.4 Устойчиво енергийно развитие на Габрово

Присъединяването на Община Габрово към Споразумението на кметовете е одобрено с Решение No.129/25.07.2013 г. на Общински Съвет - Габрово. Във връзка с това и в изпълнение на поетите ангажименти към Споразумението на кметовете е разработен “План за действие за устойчиво енергийно развитие на Община Габрово” (ПДУЕР). Планът е изготвен въз основа на Общински план за развитие на община Габрово 2014 – 2020 и Интегриран план за градско възстановяване и развитие на гр. Габрово до 2020 г.

Главна цел на разработването на плана е на основата на инвентаризация по базова линия за 2008 г. и след извършена оценка на приноса на различните източници към емисиите на общината и в съответствие с Конвента на кметовете, както и с националната и общинска политика, да бъдат предложени дейности и мерки за намаляване на емисиите на CO₂ с най-малко 20% до 2020 г. с цел опазване на околната среда и постигане на по-добра енергийната ефективност. Планът за действие за устойчиво енергийно развитие е ключов документ, в който подписаните Споразумението очертават начините, по които възнамеряват да постигнат целта си за намаляване на CO₂ до 2020 г. През 2020 г. е изготвен Отчет за изпълнение на Плана на действие за устойчиво енергийно развитие и мониторинг на инвентаризация на емисиите на парникови газове (ПГ) на територията на Община Габрово, който е представен по-долу в детайли.

Преглед на емисиите по сектори

В инвентаризацията на емисиите е направена оценка по сектори. Представени са изводите от основните сектори, в т.ч. общински сгради, домакинства, третичен сектор, частен и търговски транспорт.

Основните източници на емисии от общинските сгради и съоръжения през 2008 г. са потреблението на електроенергия и топлоенергия, докато през 2018 г. са потреблението на електроенергия и природен газ. Значителен спад бележи потреблението на: нафта с 83.5%; въглища с 75.1% и топлоенергията с 62.6%, за сметка на увеличеното потребление на природен газ. Общите емисии намаляват с 58.4%, главно поради увеличеното потребление на природен газ и намаленото потребление на нафта и въглища. Емисиите от топлоенергия са намалели поради намаленото потребление и въвеждането на биомаса в Топлофикация Габрово ЕАД.

Основният източник на емисии от домакинствата е потреблението на електроенергия. През периода 2008-2018 г. се отчита намаление на потреблението на електроенергия с 2.4% и намаление на емисиите от електроенергия с 45.1%, което се дължи на понижаването на емисионния фактор на Република България, поради въвеждането на нови мощности от ВЕИ след 2010 г. Наблюдава се също спад на емисиите на CO₂ от въглища – 89.3% и брикети – 95.1%, поради намаленото им потребление за сметка на нарастване на потреблението на природен газ. Потреблението на топлоенергия е намаляло с 6.8%, а емисиите от нея с 84.9%. Общото намаление на емисиите от жилищни сгради е 48.4%.

През 2008 г. основен източник на емисии в третичния сектор е потреблението на електроенергия, мазут и нафта. През 2018 г. основни източници са потреблението на електроенергия и потреблението на природен газ, като вследствие на намаленото потребление, емисиите от нафта и топлоенергия са намалели съответно с 91.9% и 92.1%, като мазут вече не се употребява. Освен от намаленото потребление, емисиите от топлоенергия са повлияни и от въвеждането на биомаса в Топлофикация Габрово ЕАД.

Основният източник на емисии на общинския парк от превозни средства е дизеловото гориво. През 2018 г. се отчита увеличено потребление на дизелово гориво. Поради това, емисиите през 2018г. бележат ръст с 162.2 % в сравнение с 2008г. Основният източник на емисии в обществения транспорт е дизеловото гориво. През 2018 г. не е употребявана електроенергия поради отпадане на тролейбусния транспорт. Ръстът на емисиите от обществения транспорт е 28% в сравнение с базовата година.

Емисиите на ПГ от сектор частен и търговски транспорт са сложни за оценка, поради липсата на данни за потребените количества горива. В оценката е използвана единствената налична информация, а именно ръст на емисиите и използваните горива в транспорта в Република България, докладвани в последната инвентаризация на емисии на ПГ. Основен източник на емисии в частния и търговския транспорт през 2018г. е дизеловото гориво. През периода 2008-2018 г. се отчита ръст на потребление на дизелово гориво с 35.8% и на метан с 55.9%, което се дължи на все по-голямото количество автомобили, използващи тези горива. Потреблението на бензин и пропан- бутан намалява съответно с 37.7% и 16.4%.

Общи резултати от инвентаризацията

Резултатите от инвентаризацията на емисии на ПГ на община Габрово показва, че общите емисии на общината са 235 122.41 тона CO₂eq през базовата 2008 година и 174 964.08 тона CO₂eq през 2018 г. като емисиите бележат спад с 25.59%. Най-големият източник на емисии на

ПГ през базовата 2008 г. е секторът стационарни горивни процеси – жилищни сгради, като емисиите от сектора бележат спад с 48.39%, докато през 2018 г. най-големият източник на емисии е секторът мобилни горивни процеси в частния и търговски транспорт, като емисиите от сектора бележат ръст с 6.56%.

	2008 г., t CO ₂	Принос към общите емисии през 2008 г., %	2018 г., t CO ₂	Принос към общите емисии през 2018 г., %	Ръст спрямо 2008, %
Жилищни сгради	97 988	41.68	50 571	28.90	-48.39
Частен и търговски транспорт	88 288	37.55	94 076	53.77	6.56
Третиране на ТБО	28 124	11.96	17 503	10.00	-37.76
Третични сгради, оборудване/съоръжения	9 306	3.96	3 923	2.24	-57.84
Общински сгради, оборудване/съоръжения	6 052	2.57	2 516	1.44	-58.43
Общинско улично осветление	2 548	1.08	1 433	0.82	-43.75
Обществен транспорт	1 820	0.77	2 330	1.33	28.01
Общински парк от превозни средства	996	0.42	2 611	1.49	162.20
ОБЩО	235 122		174 964		-25.59

Източник: Отчет за изпълнение на Плана на действие за устойчиво енергийно развитие и мониторинг на инвентаризация на емисиите на парникови газове на територията на Община Габрово (2020 г.)

Емисиите от всички сектори в Община Габрово бележат спад, с изключение на сектор транспорт – обществен, частен и търговски. Най-голям процентен спад на емисиите на ПГ е реализиран в секторите стационарни горивни процеси – общински, жилищни и третични сгради, улично осветление, както и сектор отпадъци.

13. Екологично състояние и рискове

13.1 Качество на атмосферния въздух

Данни за качеството на атмосферния въздух в региона и конкретно в гр. Габрово могат да се намерят в Доклад за състоянието на околната среда през 2019 г. на Регионална инспекция по околната среда и водите – Велико Търново (РИОСВ).

На територията на РИОСВ Велико Търново се контролират над 250 обекта от различни отрасли на индустрията с източници на емисии в атмосферния въздух. Основните обекти с източници в гр. Габрово, от които са регистрирани превишения на установените норми за емисии в атмосферния въздух са: 1) „КОЛТЕК“ ЕООД гр. Габрово, обл. Габрово, общ. Габрово, с основна дейност производство на шлайфдискове и 2) „БРАМА“ ООД гр. Габрово, обл. Габрово, общ. Габрово, с основна дейност производство на растителни масла.

През 2018 г. предприетите мерки от операторите за привеждане в съответствие с нормативната база по опазване на чистотата на атмосферния въздух са както следва: „ТОПЛОФИКАЦИЯ-ГАБРОВО“ ЕАД-Инсталация за производство на електрическа и топлинна енергия, пренос на топлинна енергия и други дейности и услуги, обслужващи основните, гр. Габрово, обл. Габрово, общ. Габрово.

В резултат на предприетите действия от дружеството, относно котел №8 на гориво биомаса, е отменена текуща санкция за превишение на нормите за въглероден оксид и прах. Представените резултати от извършени собствени измервания от този източник на емисии показва спазване на нормите. За превишение на нормите за азотни оксиди и въглероден оксид е наложена текуща санкция, която е намалена след постигнато намаление на измерените нива в резултат на предприети действия.

13.1.1 Мониторинг на качеството на атмосферния въздух (КАВ)

Контролът и оценката на показателите за качеството на атмосферния въздух в приземния слой се извършват в съответствие с изискванията на нормативната база в страната.

Съгласно нормативните изисквания, през 2012г. е разработена „Дисперсионна моделна оценка на приноса на всеки един от отделните сектори/източници на емисии към нивата на ФПЧ10 (финни прахови частици) в атмосферния въздух на територията на гр. Габрово и формулиране на система от мерки за изпълнение в краткосрочен, средносрочен и дългосрочен план за периода от 2012 г. до 2015 г.“. Целта на мерките е достигане и/или задържане нивата на ФПЧ10 до законно установените норми приети в страната.

Последните измервания на Качеството на атмосферния въздух (КАВ) на показателите озон, серен диоксид, азотен диоксид, азотен оксид, въглероден оксид и фини прахови частици в община Габрово са правени през 2015 г. Мониторинга на КАВ обхваща всички сезони по дати от 15-28 Април 2015г., 03-16 Юли 2015г., 09-22 Октомври 2015г., 27 Ноември-10 Декември 2015г. От протоколите, предоставени от Изпълнителна Агенция по Околна Среда (ИАОС), може да се обобщи, че не се наблюдават превишавания на нормите.

Направена е оценка на резултатите от извършените замервания, които показват, че нивото на ФПЧ10 при 90,4 персентил е $32,73 \mu\text{g}/\text{m}^3$, което не превишава нормата от $50 \mu\text{g}/\text{m}^3$.

Съгласно резултатите община Габрово се освобождава от актуализиране и съгласуване с компетентни органи на програма по чл. 27 от Закона за чистотата на атмосферния въздух за следващ период. Същевременно общината не се освобождава от задължението за поддържане на постигнатото качество на въздуха, чрез прилагане на адекватни мерки съобразени с конкретните условия. В тази връзка е подготвен актуален пакет от мерки за поддържане на нивата на показателите за КАВ за периода 2016-2020г.⁸

Сред дейностите насочени към поддържането на КАВ са: реализиране на проекта за интегриран градски транспорт, който включва покупката на нови CNG и електрически автобуси; развитие на газопреносната мрежа на територията на общината; повишаване на енергийната ефективност и внедряване на ВЕИ в някои обществени сгради и др.⁹

Към момента в община Габрово няма актуална официална информация за качеството на атмосферния въздух. През 2020 г. Община Габрово изпраща писмо до министерство на околната среда и водите, до Изпълнителна агенция по околна среда - ИАОС и РИОСВ-Велико Търново, в което се напомня, че последните замервания на показателите за качеството на атмосферния

⁸Община Габрово, Програма околна среда 2016-2020 г.

⁹Годишен отчет за изпълнение на дейностите през 2019 г., съгласно приетата с Решение № 218/24.11.2016г. на Общински съвет – Габрово Програма за опазване на околната среда на община Габрово с период на действие 2016-2020 г.

въздух - КАВ на територията на Габровска община са извършени от мобилна лаборатория на ИАОС-Русе през 2016 г. и отправя искане Габрово своевременно да бъде включено в графика за извършване на замервания през 2020 г.

13.1.2 Граждански станции

Платформата AirBG.info за измерване на фините прахови частици (ФПЧ) в заобикалящата среда дава всекидневни данни за различни градове в България, в т.ч. и за гр. Габрово. Трябва да се отчете, че данните идват от граждански станции, при които е възможно да има множество пропуски, както в техническите параметри на използваните станции, така и в употребата им от активните граждани.

Гражданските станции са само 6 и същите не са разпределени равномерно на територията на общината. Това от своя страна не може да даде достатъчно ясна и точна представа за качеството на атмосферния въздух на територията на общината, тъй като 2 от станциите са разположени в близост до индустриални източници на емисии, 3 станции са разположени в централна градска част – район с интензивен трафик, а една е в с. Драгиевци. Отчитайки всички тези фактори, по-долу са представени данни от гражданските станции за състоянието и динамиката в замърсяването на въздуха в Габрово.

Първото замерване, отчетено от платформата в Габрово, е на 28.01.2019 г., като от тогава са налични дневни данни. Данните ясно показват сезонност в замърсяването, като в летните месеци сензорите почти неизменно отчитат данни в нормата. В топлите месеци (май-септември) сензорите отчитат много ниски нива на ФПЧ10 и ФПЧ2.5 – неизменно под 20 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. Дори и през месец октомври 2019 г. (температурите са били сравнително високи) се отчитат много ниски нива на ФПЧ.

Картината се променя през ноември 2019 г., когато температурите падат (устойчиво под 10 градуса) и сензорите започват да отчитат по-високи нива на замърсяване. През месец декември 2019 г. вече се отчитат и нива, които често преминават границата от 50 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ за ФПЧ10 и 25 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ за ФПЧ2.5. През януари и февруари 2020 г. тази картина се запазва, като вече се отчитат и сравнително високи нива на замърсяване на въздуха. След март 2020 г. отново се наблюдава нормализиране на данните и влизане в нормите.

В периода 15-25 май 2020 г. сензорите отчитат изключително високи нива на фини прахови частици във въздуха над Габрово. Тези стойности умишлено не са показани на графиката, тъй като скриват показаната тенденция. Високите стойности през май 2020 г. съвпадат с т. нар. пустинен прах, тоест са резултат от преноса на въздушни маси от Африка, които са донесли прах в цялата страна. Ясното отчитане на това събитие от любителските сензори показва, че дори и да има неточности, платформата може да носи ценна информация за процесите по отношение качеството на въздуха в Габрово.

13.2 Качество на водите

По отношение управление на водите, водните обекти и водностопански системи и съоръжения, община Габрово попада в обхвата на действие (контрол и мониторинг) на Басейнова дирекция за управление на водите “Дунавски район” – с център гр. Плевен.

За контрол върху качеството на повърхностните води на територията на община Габрово, са определени 3 бр. пункта – представляващи част от Националната система за мониторинг на околната среда (НСМОС).

Качеството на повърхностните води в съответните пунктове се следи, чрез извършване на анализи по контролен и оперативен мониторинг, съгласно Заповед № РД - 182/26.02.2013г. на Министъра на околната среда и водите. Мониторинг на територията на община Габрово се извършва и в 8 бр. пункта на суровите повърхностни води, предназначени за питейно-битово водоснабдяване – 5 речни водохващания и 3 бр. проби от яз. "Хр. Смирненски" – повърхностна и 2 дълбочинни.

Анализът на данните от имисионния контрол на повърхностните води през 2015г. показва, че водите на р.Янтра, на нейния приток – р. Паничарка и на яз. "Христо Смирненски", като цяло отговарят на нормите за качество на водите по изследваните показатели.

ПСОВ се експлоатира от 1984 г. През 2015 г. е завършена нейната реконструкция като част от „Интегриран проект за водния цикъл на гр. Габрово“ по ОП „Околна среда 2007 – 2013 г.“ Рехабилитацията на ПСОВ е оразмерена за 99 780 еквивалентни жители и Q ср. дн. = 18 505 м3/д и включва механично, биологично и третично пречистване, с отстраняване на органичните вещества и премахване на биогенните елементи азот и фосфор.

13.3 Качество на почвите

Като основни източници на замърсяване на почвите в община Габрово са идентифицирани селското стопанство и в по-малка степен транспорта.

Разработена е Програмата за опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите на Община Габрово. Тя е неразделна част от общинската Програма за опазване на околната среда и обхваща периода 2016 – 2020 г.

По отношение на замърсяването с източник селското стопанство прилагат се Добри земеделски практики, съгласно Програма от мерки за ограничаване и предотвратяване на замърсяването с нитрати от земеделски източници в уязвимите зони, утвърдена със Заповеди № РД-267/01.04.2014 г. и №РД09-157/19.03.2014 г. на Министрите на околната среда и водите и земеделието и храните.

Залежалите и негодни пестициди са били съхранявани в общински склад за екологосъобразно съхранение, с цел премахване опасността от разпиляване и незаконното им използване. Към момента те са вече обезвредени и предадени.

Като единствен значим източник на замърсяване с оловни аерозоли могат да бъдат идентифицирани моторните превозни средства с бензинови двигатели. Потенциално замърсени с олово са земи в крайпътните зони с ширина 15-25 метра.

Изводи по отношение на почвите:

- ✓ Почвите в Община Габрово са бедни на хумус, слабо плодородни. Не са регистрирани замърсявания на почвите с нитрати от предозирано торене;

- ✓ Не са правени проучвания на почвите в района за замърсяване с тежки метали, нефтопродукти и др. вредности, но не са налице и значими източници за подобен род замърсяване;
- ✓ Почвите в района не са замърсени с пестициди, не са вкислени или засолени, а също не са силно повлияни от ерозионни процеси.¹⁰

13.4 Управление на отпадъците

Община Габрово работи активно за осигуряване превенция над образуването на отпадъци, промяна на обществените нагласи и постигане на качествено разделно събиране. Въведената система за разделно събиране на битовите отпадъци осигурява събиране на биоразградими и рециклируеми отпадъци. Системата е въведена повсеместно и на територията на общината няма съдове за смесени битови отпадъци.

Предприети са редица мерки за предотвратяване на отпадъците, насърчаване на разделното събиране, повторната употреба и рециклирането. Обезпечено е безопасното и екологосъобразно събиране на различни потоци специфични отпадъци – опасни отпадъци, строителни и едрогабаритни отпадъци, излезли от употреба уреди и ненужни батерии.

Политиките по управление на отпадъците са подкрепени от устойчиви във времето инициативи за повишаване на информираността на населението и насърчаване на отговорното управление на отпадъците. Общината провежда ангажиращи кампании с атрактивно съдържание и въздействащо представяне.

Община Габрово има „Програма за управление на отпадъците на община Габрово 2016-2020“, която е поставена главна цел да се премине от „депониране на отпадъци към „нулеви отпадъци“. Формулирани са четири стратегически цели:

- ✓ Предотвратяване на образуването на отпадъци и насърчаване на повторната употреба;
- ✓ Увеличаване на количествата рециклирани и оползотворени отпадъци и създаване на условия за максимално отклоняване на отпадъчните потоци от депо;
- ✓ Управление на отпадъците, осигуряващо чиста и безопасна околна среда;
- ✓ Активна работа с обществеността, за постигане на устойчиви практики в управлението на отпадъците.

Няколко са основните нормативни документи, които определят националните политики за управление на отпадъците:

Законът за управление на отпадъците (ЗУО) въвежда в българското законодателство изискванията на Рамковата директива за отпадъците (РДО) 2008/98/ЕС, включително принципите „замърсителят плаща“, „разширена отговорност на производителя“ и йерархията при управление на отпадъците, и регламентира мерките и контрола за защита на околната среда и човешкото здраве чрез предотвратяване или намаляване на вредното въздействие от образуването и управлението на отпадъците, както и чрез намаляване на цялостното въздействие от използването на ресурси и чрез повишаване ефективността на това използване.

ЗУО определя правата и задълженията на централните и местните власти, изискванията при трансграничен превоз на отпадъци, изискванията към съоръженията и инсталациите за отпадъци, въвежда икономически и регулаторни механизми и инструменти за прилагане на

¹⁰ Община Габрово, Програма околна среда 2016-2020 г.

законодателството; правила за управление на масово разпространените отпадъци; права и задължения на лицата, генериращи отпадъци и преработващи отпадъци, определя глобите и санкциите за неспазване на закона.

Въвежда цели за повторна употреба, рециклиране и друго оползотворяване на отпадъци от строителството и от разрушаване на сгради, включително при насипни дейности чрез заместване на други материали с отпадъци – до 1 януари 2020 г. най-малко 70 на сто от общото тегло на отпадъците. Законът въвежда и детайлни правила и изисквания за сдружаване на общините в регионални сдружения за управлението на битовите отпадъци на регионално ниво чрез регионални съоръжения и организация.

С предстоящото изменение на ЗУО и подзаконовите нормативни документи, се предвижда интегриране на пакет от мерки, водещи до кръгова икономика. Това поставя нови предизвикателства пред общините, като се въвеждат нови цели за подготовка за повторна употреба и рециклиране на отпадъци и намаляване на депонирането. Най-късно до 31 декември 2035 г. общините трябва да постигнат подготовка за повторна употреба и рециклиране на битови отпадъци най-малко до 65 % от общото тегло на тези отпадъци и най-късно до 31 декември 2035 г. количеството на депонираните битови отпадъци да бъде намалено до 10 % или по-малко от общото количество образувани битови отпадъци (по тегло).

13.4.1 Регионално депо за нуждите на Габрово и Трявна

Вторият най-значим европейски проект на Община Габрово през последните 10 години е „Изграждане на регионална система за управление на отпадъците в регион Габрово“, финансиран по ОП „Околна среда“ 2007-2013 г. Общо изплатените средства по проекта са 17 362 хил. лв., в т.ч. 868 хил. лв. собствено участие. Проектът се изпълнява в периода 2012-2015 г., като целта е постигане на съответствие с Директива 1999/31/ЕО относно депонирането на отпадъци, посредством реконструкция и модернизация на съществуващото депо за твърди битови отпадъци в община Габрово, както и превръщането му в регионално за нуждите на общините Габрово и Трявна. С този проект се поставя началото на качествената промяна по отношение управлението на отпадъците и промяната в обществените нагласи по отношение на разделното им събиране.

С реализацията на проекта са изградени нова клетка за депониране на отпадъци с годишен капацитет 50 000 т./г. и период на експлоатация 30 години. В клетката за депониране са изградени съоръжения за отвеждане на инфилтратните води и сметищния газ, които се насочват съответно към локална пречиствателна станция за отпадъчни води, работеща на принципа на обратна осмоза и инсталация за високотемпературно изгаряне на отделяните газове. Изградена е и инсталация за компостиране на растителни и хранителни отпадъци, която е с проектен капацитет 10 000 т./г. В рамките на реализирания проект е обособена площадка за временно съхранение на строителни отпадъци и земни маси с цел тяхното оползотворяване.

През 2019 г. Община Габрово придоби мобилен шредер, предназначен за третиране на едрогабаритни отпадъци (мебели, дървени плоскости и др.) и строителни отпадъци, с което площадката за временно съхранение се разделя на два участъка – за съхранение на строителни отпадъци и за съхранение на дървени отпадъци. Капацитетът за временно съхранение на строителните отпадъци е 1 500 т./г. При реализацията на проекта е изградена и площадка за проектиране и изграждане на сепарираща инсталация. Чрез процедура, проведена по реда на

ЗОП е избран изпълнител за извършване на услугата „сепариране на смесени битови отпадъци“, като чрез договора, освен услугата е възложено и изграждане на хале и доставка и монтаж на инсталацията. С изтичането на договора през 2019 г. производственото хале на сепариращата инсталация става собственост на Община Габрово. През 2020 г. е сключен договор за извършване на услугата по предварително третиране на битови отпадъци с нов изпълнител.

От анализите на количествата депониран отпадък от 2016 г. до 2019 г. се наблюдава тенденция на повишаване на общите количества депонирани отпадъци.

Източник: Община Габрово – ОП „Регионално депо за неопасни отпадъци“ - Габрово

От разпределението на депонирания отпадък по вид (код съгласно Наредба № 2 за класификация на отпадъците) се забелязва, че директно депонирания смесен битов отпадък (отпадък с код 20 03 01 от Наредба за класификация на отпадъците) нараства с приблизително 1000 т./г. за всяка следваща година. От графиката се наблюдава по-сериозно повишаване на депонираните отпадъци през 2018 и 2019 г. Това се дължи на големи количества строителни отпадъци, постъпили от събаряне на общински жилищни сгради, също така на 15.08.2019 г. е изтекъл договора за сепариране на смесени битови отпадъци, което е наложило известно редуциране на постъпващия за предварително третиране битов отпадък, с което се е увеличило депонирането.

След като Община Габрово сключи нов договор за сепариране със цел за отсортиране на минимум 30 % оползотворими материали, към края на 2020г количеството депониран отпадък, образуван на територията на община Габрово, е 17 180 т., което нарушава тенденцията за повишаване на депонираните отпадъци.

Според извършения морфологичен анализ на състава на депонираните отпадъци, има не малък процент рециклируеми и оползотворими фракции, които могат да подпомогнат постигането на целите за намаляване на депонираните битови отпадъци. 30% от отпадъците след сепариране са рециклируеми, но поради замърсявания или недостатъчно добра ефективност на сепариращата инсталация, същите са попаднали в потока отпадъци след механично третиране, предназначени за депониране. Наблюдава се и много висок процент на биоразградимите отпадъци, което води до заключението, че част от населението не използва по подходящ начин съдовете за разделно събиране на битовите отпадъци. В резултатите от анализа за отпадъците постъпващи от градската част (отпадъци от съдовете за биоразградими отпадъци) се наблюдава понижаване на бионеразградимите замърсители. Независимо от това, все още количествата не

са намалели до толкова, че да позволяват използването им за производство на компост съгласно изискванията.

По отношение изградената компостираща инсталация, постъпващия отпадък е основно с растителен произход. От август месец 2017 г. Община Габрово стартира инициатива за разделно събиране на биоотпадъци от обекти, извършващи продажба на плодове и зеленчуци, чрез предоставяне на индивидуални съдове за биоотпадъци.

Постъпващи отпадъци на компостираща инсталация и произведен компост

Източник: Община Габрово – ОП „Регионално депо за неопасни отпадъци“ – Габрово

От графиката се вижда увеличение както в постъпващия отпадък за компостиране, така и в произведения компост. Повишаването на количествата произведен компост се дължи основно на въведената система за разделно събиране на отпадъците от обекти за продажба на плодове и зеленчуци.

Тенденцията за повишаване на количествата биоразградими отпадъци, постъпващи на компостиращата инсталация се дължи на преустановяване на практиката за поставяне от страна на гражданите и последващо събиране на едри растителни отпадъци до съдовете за битови отпадъци и широкото оповестяване относно безвъзмездния прием на такъв вид отпадък на регионалното депо.

Временното съхранение на строителни отпадъци, образувани от текущи ремонти се осъществява на специализирана площадка, разположена на регионалното депо като от 2018 г. на нея се съхраняват и дървесни отпадъци, от третиране на едрогабаритните такива. На 01.04.2019 г. е сключено споразумение за сътрудничество с „Кроношпан България“ ЕООД за предаване на отделените дървесни отпадъци, неподходящи за компостиране, с цел тяхното рециклиране.

Община Габрово	2016 г.	2017 г.	2018 г.	2019 г.
Строителни отпадъци, т.	405,92 т.	347,13 т.	524,50 т.	2408,86

Земни маси, т.	2133,26 т. (545,06 т. – земни маси; 1558,20 т. – минерали, пясък, камъни от механично третиране на отпадъци)	1374,66 т.	2236,64 т.	8852,26 т.
Общо, т.	2539,18 т.	1721,79 т.	2760,14	11261,12

Източник: Община Габрово – ОП „Регионално депо за неопасни отпадъци“ – Габрово

От таблицата за постъпилите строителни отпадъци и земни маси на регионалното депо се наблюдава тенденция в повишаване на количествата през годините. Повишението в количествата земни маси е продиктувано от задължението за ежедневно запръствяване на клетката за депониране, както и на регламентирането на механизъм за безвъзмезден прием на строителни отпадъци от текущи ремонти на домакинствата на регионалното депо.

През 2019 г. количествата значително са се увеличили и поради събаряне на общински жилищни сгради.

Услугата по предварително третиране (сепариране) на битови отпадъци се извършва от външен изпълнител, избран по реда на ЗОП. От влизането в експлоатация на Регионалното депо до февруари 2020 г. количествата отсортирани и оползотворени отпадъци са били 20,54% при годишен капацитет на вход 15 000 т. След сключването на договор с нов изпълнител поставените цели за отсортиране и последващо предаване на отпадъци са 30% спрямо постъпващите количества на вход с увеличен капацитет на 19 000 т.

Бъдещите изисквания по отношение управлението на отпадъците налагат необходимостта от по-ефективно използване на ресурсите и отпадъците, водещо до създаване на по-устойчиви модели на производство и потребление. Цели се преустановяване на порочната връзка между използването на природните ресурси и образуването на отпадъци и нивото на икономическия растеж.

По данни на НСИ генерираните на територията на община Габрово битови отпадъци на човек от населението се движат около средните стойности за страната от 410-420 кг./глава за периода 2015-2018 година. Наблюдава се известно увеличение през 2018 г., като битовите отпадъци достигат 477 кг./човек. Данните, предоставени от НСИ, са изготвени на база статистическа оценка, като към битовите отпадъци са включени и строителни такива, именно на това се дължи и голямата разлика в количествата през 2017 и 2018 г.

До юни месец 2015 г. количествата образувани отпадъци са изчислявани на база норма на натрупване, тъй като до тогава регионалната система за управление на отпадъците не е разполагала с кантарна платформа за претегляне на постъпващия отпадък. С въвеждане в експлоатация на регионалното депо, количествените данни се базират на реално претеглените отпадъци.

Източник: НСИ, ИПИ

Данните, налични в ОП „Регионално депо за неопасни отпадъци“-Габрово, показват следното:

Община Габрово	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Битови отпадъци – от отчетите на Община Габрово подадени в ИАОС, т.	28 907	26 247	25 776	24 542	15 645	16 639	16 860	17 821
Строителни отпадъци – от физически лица и системата за разделно събиране на строителни отпадъци – отчет на Община Габрово, т.	*	1 120	0	705	346	1 173	2 399	3 208
Разделно събрани отпадъци, предадени за рециклиране и оползотворяване извън реализираните от Община Габрово системи – данни ИАОС, т.	*	*	5 270	5 026	9 480	7 187	1 535**	14 555
Общо образувани отпадъци с произход от	28 907	27 367	31 046	30 273	25 471	24 999	19 259	35 584

домакинствата или сходни на тях източници								
---	--	--	--	--	--	--	--	--

Източници: Община Габрово, ИАОС

Забележки: * Няма данни за количествата отпадъци;

** Община Габрово е оспорила наличните количествени данни, публикувани на интернет страницата на ИАОС. Според събрани данни от отчети, предоставени от юридически лица извършващи дейност с отпадъци на територията на община Габрово, тези количества са 5486,97 т., като не всички лица, които са извършвали дейности с отпадъци са си предоставили отчетите.

При сравнение на двете таблици се виждат огромни разлики между количествените данни. Тъй като информацията за количествата отпадъци, публикувана на страницата на ИАОС, са обобщени, не е предоставено разпределение по вид рециклируеми отпадъци и съответно от тях не могат да се направят изводи, както и не може да бъде проверена тяхната достоверност.

През 2019 г. в рамките на проект „Определяне на морфологичния състав на битовите отпадъци в България“ с Възложител Предприятие за управление на дейностите по опазване на околната среда, беше извършен анализ на състава на битовите отпадъци, образувани във всички общини.

Така направения анализ съдържа известни неточности, тъй като при изготвянето на теренните проучвания за морфологичния състав на отпадъците, не е отчетен факта, че на територията на община Габрово системата за разделно събиране е двукомпонентна, като съответно не е извършен анализ на „мократа“ фракция. Това налага да се обобщят данните от анализа на депонирания отпадък – по отношение „мокра“ фракция и този на генерираните отпадъци. Комбинирайки двата анализа се получават следните данни за състава на образуваните отпадъци на територията на община Габрово:

Вид отпадък	Съотношение на вида отпадък спрямо общото количество образувани отпадъци, %
Хранителни	15,41%
Хартия и картон	12,23%
Пластмаса	12,83%
Текстил	4,74%
Гума	1,53%
Кожа	1,37%
Градински	9,89%
Дървесни	0,69%
Стъкло	4,24%
Метали	4,78%
Инертни > 4 см	3,39%
Опасни	0,94%
Други	4,02%
Ситна фракция < 4 см	23,94%
Общо	100%

Бързо нараства делът на предадените за предварително третиране битови отпадъци, който към 2018 г. вече е 80% от всички битови отпадъци при 43% през 2015 г. По тези стойности община Габрово стои по-добре на фона на средните за страната резултати. Същевременно общината изостава по дял на рециклираните отпадъци, което може да се отчете като слабост.

Година	Дял на битовите отпадъци	Община Габрово	Средно за страната
2015 г.	Директно депонирани	52%	62%
	Предадени за предварително третиране	43%	33%
	Предадени за рециклиране	5%	5%
2018 г.	Директно депонирани	15%	29%
	Предадени за предварително третиране	80%	63%
	Предадени за рециклиране	5%	8%

Източник: НСИ, ИПИ

Деятелностите по събиране и извозване на битови отпадъци се осъществяват от общинско предприятие „Благоустрояване“ – Габрово, което покрива на 100% всички 134 населени места и техните жители в общината по данни на РИОСВ Велико Търново. Събирането на битови отпадъци се извършваше в различни видове съдове, съобразени както с релефните и климатични особености на територията на община Габрово, така и със състоянието на пътната инфраструктура вътре в населените места и между самите тях, със степента и гъстотата на застрояване, в т.ч. с броя на домакинствата, заведенията, учрежденията и потенциалното количество отпадъци, генерирани от тях.

Смесените битови отпадъци са разделени на два потока „суха“ и „мокра“ фракция. Сухата фракция представлява рециклируемите отпадъци и такива, които не могат да ги замърсят (текстил, гумени изделия и др.) и се събира в жълти съдове. „Мократа“ фракция представлява биоразградимите отпадъци, като за тяхното събиране са разположени кафяви съдове. В малките населени места са разположени съдове само за „суха“ фракция, а за биоразградимите отпадъци са предоставени компостери на домакинствата за домашно компостиране.

В периода 2019-2020 г. в гр. Габрово са изградени шест площадки за подземно сметосъбиране. Всяка от тях е снабдена с 3 клетки – 2 за „суха“ фракция и 1 за биоразградими отпадъци. Всяка клетка е с обем 3 куб.м.

Изграждането на подземни контейнерни площадки значително оптимизира събирането и транспортирането, като предприятието към настоящия момент не разполага със специализиран камион за събирането им. С увеличаване на този тип контейнерни площадки, необходимостта от придобиване на такъв тип специализиран автомобил ще бъде належаща.

През юли 2020г. бе одобрен и демонстрационен проект на Община Габрово, в рамките на който ще бъдат изградени умни, подземни площадки за разделно събиране на отпадъци, осигуряващи индивидуален достъп, отчитане на количество, сензори за запълняемост и система за събиране на данни. В рамките на проекта е предвидено изграждане на 4 площадки за споделено компостиране и разполагане на депозитна вендинг система.

Битовите отпадъци в община Габрово постъпват на Регионалното депо. Тези от „Сухата“ фракция преминават през сепарираща инсталация, а „мократа“ фракция подлежи на компостиране. Тъй като събраните биоразградими отпадъци не отговарят на изискванията на Наредба за разделно събиране на биоотпадъците и третиране на биоразградимите отпадъци и са със съдържание на примеси повече от 10%, същите не са допустими за компостиране, а се депонират. На територията на Регионално депо за неопасни отпадъци, предназначено за общините Габрово и Трявна има изградена инсталация за компостиране, площадка за временно съхранение на строителни отпадъци от домакинствата и клетка за депониране. Има изградена и сепарираща инсталация, разположена в хале, находящо се на територията на регионалното

депо. Инсталацията е собственост на външен оператор избран за изпълнител на услугата по предварително третиране на смесени битови отпадъци, след проведена процедура по реда на ЗОП. С цел намаляване депонирането на отпадъци, през 2019 г. Община Габрово е сключила споразумение за сътрудничество със специализирана фирма в областта на оползотворяване на дървесни отпадъци, негодни за компостиране – през 2019 г. са предадени 37,38 т., а от януари до октомври 2020 г. – 266,66 т. дървесни отпадъци. Този вид отпадъци се генерира от разкомплектоване на едрогабаритни отпадъци (мебели), както и директно транспортирани до регионалното депо дървесни плоскости.

През 2019 г. е сключено и споразумение за сътрудничество за рационално оползотворяване на отпадъци от текстил и облекло. През 2020 г. бяха разположени 11 бр. специализирани съда за събиране на отпадъци от облекла. Количествата, събрани и предадени отпадъци от облекла и текстил, са съответно 0,98 т. през 2019 и 127,80 т. до края на октомври месец 2020 г.

Въведена е система за събиране на отпадъци от опаковки на база договор между Община Габрово и организация по оползотворяване.

Въведена е система за разделно събиране на негодни за употреба отпадъци от електрическо и електронно оборудване, както и система за разделно събиране на негодни за употреба батерии и акумулатори, като на територията на общината са поставени 70 броя пластмасови кошчета за събиране на портативни батерии акумулатори.

Чрез договор с организация по оползотворяване Община Габрово осигурява събирането на излязло от употреба електрическо и електронно оборудване (ИУЕЕО). От 2018 г. Община Габрово осигурява и събиране на опасни отпадъци от домакинствата. Събирането се осъществява чрез мобилен пункт, който в рамките на две кампании – пролетна и есенна, посещава различни градски локации.

С цел подпомагане на разделното събиране на отпадъци от домакинствата през юни месец 2019 г. стартира и мобилен пункт. Той е предназначен за събиране на отпадъци от хартия, картон, пластмаса, метал, стъкло, текстил, дребни електроуреди, негодни за употреба батерии, фритюрна мазнина, лекарствени продукти с изтекъл срок на годност, опаковки от бои, флакони от аерозоли и опаковки от почистващи препарати. Мобилния пункт за разделно събрани отпадъци от домакинствата обслужва кварталите на града по предварително изготвен график. През 2019 г. са събрани общо 1288,41 кг. отпадъци, а до октомври месец 2020 г. – 3135,90 кг. Това показва, че през 2020 г. интересът на гражданите към мобилния пункт се е увеличил, като за тези две години 127 домакинства са предавали или периодично предават своите разделно събрани отпадъци.

Кампании за информираност и управление на отпадъците

С изграждането на регионалното депо за отпадъци, което беше въведено в експлоатация през лятото на 2015 г., в община Габрово беше внедрена и напълно нова за жителите система за разделно събиране на отпадъците, състояща се в само два контейнера. В жълт контейнер, предназначен за сухата фракция, попадат всички подходящи за рециклиране вещи, изработени от стъкло, хартия, пластмаса, метал. В кафяв контейнер попада мократа фракция – остатъци от плодове и зеленчуци, трева, клонки, дървесина, кафе, чай и др.

С цел максимална информираност на жителите на Габрово бяха проведени редица разяснителни, образователни и атрактивни кампании, които да демонстрират новия модел на разделно събиране на отпадъците, както и да обяснят, че отпадъка не е „боклук“, а ресурс.

Община Габрово е първата българска община, която се възползва още през 2014 г. от възможността да ползва до 7% от отчисленията по Наредба 7 за провеждане на информационни кампании и различни публични инициативи.

Основните предизвикателства пред Община Габрово бяха свързани в промяна на нагласите на населението по отношение на отпадъците, както и разработване на комуникационен план, в който да бъдат заложени ясни и въздействащи публични и информационни събития. Идентифицирана бе необходимостта от разяснителна кампания за новите правила при разделното събиране, както и създаване на система от стимули и възможности, които да улеснят възприемането на системата за разделно събиране на отпадъци. Провеждането на кампаниите беше насочено към различни целеви групи и заинтересовани страни. Специален акцент бе поставен върху работата с децата и младите хора, на които разделното събиране на отпадъци беше представяно с атрактивни и въздействащи подходи. Като целеви групи бяха идентифицирани хората в работоспособна възраст, както и възрастните хора. До тях информацията достигаше както на хартиен носител, така и чрез различни медийни платформи – сайт, радио, социални мрежи. Основните усилия в работата с населението са концентрирани към работата с деца и младежи, тъй като те са бъдещите ползватели на системата, а създаването на навици и предаването на ясни и запомнящи се знания е от изключително значение за промяна в нагласите, такава че разделното събиране на отпадъци да се превърне в интуитивен процес.

По време на реализиране на проекта бяха проведени множество информационни, атрактивни и въздействащи кампании, образователни състезания, концерти, еко уроци, много от които се превърнаха в традиционни прояви и продължават да се провеждат от Община Габрово. Една от ежегодните кампании е разпращането на информационни материали за разделното събиране на отпадъци, заедно с данъчните съобщения, които достигат до всички данъчно задължени лица в общината. От 2015 г. началото си водят кампании като „Био отпадък за компост“ и „Ненужна хартия за нова книга“ – инициативи, които като информират гражданите, така им стимулират (чрез награди) добрите постижения в разделното събиране.

С цел информираност на населението и утвърждаване на принципите на разделно събиране на отпадъците в община Габрово, през 2019 г. е разработена интернет платформа – chisto.gabrovo.bg. В сайта се съдържа актуална информация за възможностите за справяне с различните видове отпадъци, контакти на операторите с отпадъци, провеждани кампании и инициативи и друга полезна информация. Сайтът се популяризира посредством всички раздавани на гражданите печатни и промо материали.

Информационни табла за разделното събиране на отпадъците са поставени на 10 автобусни спирки през първото тримесечие на 2019 г. В началото на март 2019 г. е сключен договор за изработване и излъчване на радио клипове, които да предоставят на обществеността информация за дейностите по управление на отпадъците на територията на община Габрово. Рубриката се казва „Екологът говори“ и съдържа тематични послания, с честота 155 броя месечно.

Ежегодно се провеждат множество мероприятия, повечето от които са тематични и устойчиви във времето – Ден на Земята, Ден на околната среда, „Био отпадък за компост“, „Ненужна хартия за нова книга“, „Отпадък с кауза“, Дни на отворените врати на Регионалното депо, Еко уроци в детските градини и училищата и др.

В началото на всяка година, заедно с данъчните съобщения, всички собственици на имоти в община Габрово получават различни информационни модули, съдържащи важна информация за разделното събиране на отпадъците. Разработени са множество печатни и рекламни материали, които се раздават по време на информационни шатри, срещи и дискусии или се използват като награди в множеството състезателни инициативи и викторини.

Освен това е създадена куклената постановка „Цветовете на боклука“, която и към момента присъства в афиша на Държавен куклен театър – Габрово. Чрез постановката по забавен и находчив начин на децата се представя системата за разделно събиране на отпадъците и значението, което има за превръщане на отпадъка в суровина.

През последните години се провежда и събитието „Арт на депото“, което предизвиква творческите умения на габровските деца, които оставят посланията си към природата върху стените на Регионалното депо. Провеждат се атрактивни флашмоб изяви, които провокират габровци чрез различни нетрадиционни случвания в централна градска част, а през настоящата година бе създаден и първият виртуален флашмоб.

През 2019 г. стартира и първият Мобилен пункт за разделно събрани отпадъци от домакинствата, който обхожда габровските улици по предварително установен график и позволява на жителите на града да предадат своите отпадъци. В началото на 2020 г. е разработена първата настолна игра, изцяло посветена на разделното събиране на отпадъците – „Отпадък с късмет“.

Два пъти годишно, в рамките на два последователни дни, в град Габрово се организират кампании за безвъзмездно предаване на опасни отпадъци от домакинствата. Осигурена е възможност за предаване и на излязло от употреба електронно и електрическо оборудване, за което Община Габрово има сключен договор с лицензирана фирма.

През есента на 2020 г. Габрово спечели екологичната награда на Европейската комисия – „Европейски зелен лист“. Габрово е единственият град от Централна и Източна Европа, който е печелил наградата в нейната петгодишна история. Акцент в концепцията са постиженията в енергийната ефективност, благоустрояването на градската среда, придобивките в обществения транспорт, разделното събиране на отпадъците и кампаниите с гражданите. С титлата Габрово се ангажира да продължи развитието на екологичните политики и да реализира инициативи за подобряване на околната среда. Инициативата оценява постигането на „зелен растеж“ и отличава града, приложил най-добре зелените идеи. Победителите поемат ролята на посланик и насърчават други градове да последват техния пример.

Изводи:

- ✓ Наличието на бионеразградими замърсители в т.нар. „мокра“ фракция, над допустимото процентно съотношение, е предпоставка за неизпълнение на бъдещите цели за намаляване на депонираните отпадъци;

- ✓ Високия дял на биоразградими отпадъци в отпадъчния поток, постъпващ за сепариране води до замърсяване на рециклируемите отпадъци и съответно ниска ефективност на сепариращата инсталация;
- ✓ Превишаването на допустимите по комплексно разрешително, количества строителни отпадъци, постъпващи за временно съхранение или депониране, предполага не достатъчно добро „селективно разрушаване“ с цел повторна употреба или необходимост от по-задълбочено проучване на възможности за третиране и оползотворяване на отпадъка при източника;
- ✓ Увеличаването на количествата образувани битови отпадъци и нормата на натрупване водят към необходимост от предприемане на мерки за предотвратяване образуването на отпадъци;
- ✓ Изграждането на площадки за събиране на битови отпадъци с подземни съдове и осигуряване на специализирани автомобили за тяхното събиране, ще доведе до оптимизация на графика за сметосъбиране, като вместо ежедневно или през ден, съдовете ще се събират два пъти седмично;
- ✓ е необходимо е нововъведените системи за събиране на отпадъци да се популяризират и доразвият с цел създаване на устойчиви модели за разделно събиране на отпадъците, както и да се търсят нови сътрудничества за други отпадъчни потоци;
- ✓ Провеждането на устойчиви във времето и въздействащи като съдържание информационни кампании и публични събития има водещо значение за промяна на нагласите по отношение на разделното събиране на отпадъци.

13.5 Защитени територии и биоразнообразие

Община Габрово попада в Пета група според дела на териториите заети от обекти на Националната Екологична мрежа (НЕМ) с 10-35% дял на защитените територии. Тази група е под средното ниво на природозащита в страната, но съответства на средноевропейското ниво. Като цяло делът на защитените територии дава сравнително добри възможности за развитие и разполагане на отделни човешки дейности.¹¹

Горите на територията на ТП ДГС „Габрово“, респективно на Община Габрово имат изключително важно значение за населението на общината. Освен икономическо –строителна дървесина и дърва за горене, те изпълняват и много други специални функции: защитни – водоохранни, противоерозионни и специални – зелена зона на гр. Габрово, вододайни зони, лесопаркове, НАТУРА 2000 и други. Това разнообразие на групите гори изисква многофункционално стопанисване и приложение на Закона за горите със съответните наредби в разработените нови горскостопански планове на ТП „ДГС – Габрово“ и Община Габрово.

Площта на горските територии държавна собственост на ТП ДГС „Габрово“ е 19 573 ха, в т. ч. залесена 18 720 ха, а общата залесена площ на горите от групата със Защитни и Специални функции е 16 719 ха или 89,3%.

Националната екологична мрежа включва защитени зони като част от Европейската екологична мрежа "Натура 2000" и защитени територии, които не попадат в защитени зони. Целта е дългогодишно опазване на биологичното, геологичното и ландшафтното разнообразие. Защитените зони за опазване на дивите птици на територията на Общината са: „Българка“ и

¹¹Социално-икономически анализ на районите в Република България Втори етап. Част втора.

една много малка част от „Централен Балкан – буфер“, която попада на територията на Габрово (0,3% или 185 ха).

Защитените зони съгласно Директивата за опазване на природните местообитания и дивата флора и фауна, части от които попадат на територията на община Габрово са: „Витата стена“, „Дряновски манастир“, „Скалско“, „Българка“, „Река Янтра“, „Централен Балкан – буфер“.

Съгласно действащият от 1999 г. Закон за защитените територии в Република България те се групират в следните категории: резерват, национален парк, природна забележителност, поддържан резерват, природен парк и защитена местност. Разположени изцяло или частично на територията на община Габрово са: Природен парк „Българка“, Защитена местност „Боженци“, Защитена местност „Соколски манастир“, Защитена местност „Люляците“. Защитена местност „Бостанчетата“, Природна забележителност „Езеро Биляковец“.

Преобладаващата растителност в общината е горска, която е представена от дъбови, дъбово – габъррови, букови и смесени гори. По време на проучването е намерено и ново находище на родопския силивряк (*Habrlea rhodopensis*), наричан още безсмъртниче в някои краища на страната, поради способността си да възобновява жизнените си функции дори и след изкореняването и хербаризирането му.

Лимитиращи фактори за биологичното разнообразие са незаконните сметища, навлизането на инвазивни видове, недостатъчното познаване на видове със висок природозащитен статус, неправилното извеждане на сечи в горите, ползването на препарати в селското стопанство.

Природен парк „Българка“ е разположен в централната част на България и обхваща най-съхранените букови екосистеми и ландшафти, характерни за Централна Стара планина. Разположен е върху билните части и северните скатове на Шипченска и Тревненска планини и части от прилежащия им Предбалкан. Територията включва изворите на река Янтра и основните притоци в горната ѝ част. Паркът обхваща населени места, разположени в границите на общините Габрово, Трявна и Мъглиж. В площта му попада и язовир „Хр. Смирненски“. Територията на природния парк съвпада със защитена зона Българка, BG0000399 от Европейската екологична мрежа Натура 2000 и е в близост до източната граница на Национален парк „Централен Балкан“. Защитена зона „Българка“ по Директивата за природните местообитания BG0000399 на Европейската екологична мрежа Натура 2000 е обявена през 2007 г. с цел:

- ✓ Запазване площта на природните местообитания и местообитанията на видове и техните популации - предмет на опазване в рамките на защитената зона;
- ✓ Запазване на естественото състояние на природните местообитания и местообитанията на видове, включително на естествения за тези местообитания видов състав, характерни видове и условия на средата;
- ✓ Възстановяване при необходимост на площта и естественото състояние на приоритетни природните местообитания и местообитанията на видове, както и на популации на видовете, предмет на опазване в рамките на защитената зона.

През 2010-2011 г. е изработен проект на План за управление на 33 „Българка“ от ВВФ-България. В рамките на проекта са извършени инвентаризации на разпространението и състоянието на местообитания и видове растения и животни, предмет на опазване в зоната. Идентифицирани са заплахи и отрицателно действащи фактори като: безпокойство, замърсяване, браконьерство,

прекомерно ползване на природни ресурси от гори, дивеч, лечебни растения и гъби, липса на паша във високопланинските райони, ски писти, офроуд, фрагментация на местообитания, нарушаване на естествените водни течения и прекомерно водовземане, унищожаване на крайречни местообитания, конфликт човек/едри хищници (мечка, вълк), недостатъчна информация за същността и целите на защитената зона, неразработена схема за компенсаторни плащания и липса на утвърдени етикети за местни продукти.

Досега са установени 360 растителни вида, от които 31 вида фигурират в Червената книга на България.

Близо 70% от официално признатите в България лечебни растения се срещат на територията на парка в различна плътност. При зоогеографското райониране паркът попада в зоната на европейската фауна, Старопланински район. Ендемичният елемент във флората на парка се състои от 35 балкански и 8 български ендемити. С конзервационна значимост от гледна точка на българското и европейското законодателство са 78 вида.

Богатата флора на ПП „Българка“ предполага голямо разнообразие на висши растения с икономическо значение. Най-многобройната група с ефективно ползване е тази на лечебните растения. Медоносните растения са 201 вида (12% от видовете, установени на територията на парка), техническите са 24 вида, етерично-маслените растения - 148 вида, хранителните (за храни и подправки) - 87 вида, фуражни - 195 вида и багрилни - 81 вида.

Голяма част от наличните редки и защитени растителни и животински видове са концентрирани в природните забележителности “Мъхнатите скали” и “Виканата скала” и защитените местности “Естествено тисово находище в местността Извора”, “Мъхченица - Йововци” и “Столища”.

Общата площ на Природен парк „Българка“ и на защитена зона Българка BG0000399 обхваща 21 772 ха от територията на Централна Стара Планина, като в по-голямата си част (96% от територията) попада в Област Габрово (община Габрово и община Трявна) и само 4% в Област Стара Загора (община Мъглиж). По-голямата част от парковата територия е горска, разпределена по общини и видове собственост както следва:

Община	Общо горска площ	Държ. горскатеритория (ДГТ)	Общ. Горска територия (ОГТ)	ГТ на частни физич. лица	ГТ на частни юридич. лица	ГТ на религиозни орг-ии	Гори върху ССФ
Габрово	10 946	9 317	127	1 109	272	121	-
Трявна	6 557	5 000	4	1 292	30	-	231
Мъглиж	948	948	-	-	-	-	-
Общо	18 451	15 265	131	2 401	302	121	231

По ОП „Околна среда“ 2007-2013 са изпълнени проекти за проучване състоянието и прилагане на мерки за опазване на редица растителни и животински видове: жълт планински крем, германска наумка, мирикария, розов божур, тис, джел, горска съсънка, хищни и горски птици, лалугер, поточен рак, черна мрена, балканска пъстърва. Като основни лимитиращи фактори се открояха: естествените климатични промени, нарушаване на водния режим и прекомерно отнемане на водни количества, безпокойство, загуба на местообитания, неправомерно

ползване. Приложени са мерки като подхранване, подпомагане на размножаването и възстановяване на местообитания.

Извършвани са специализирани проучвания и инвентаризация на биоразнообразието в района на к.к. Узана. Идентифицирани са отрицателно действащи фактори: ерозия и свлачищни процеси, резки климатични промени; строителство, масовия туризъм, при някои видове събиране на надземната маса като лекарствена суровина или за букети, слаба конкурентност на някои видове, замърсяването на терена с отпадъци, някои залесителни мероприятия, влошаване на условията за семенно възобновяване и др. Тези проучвания са в основата на последващите инвентаризации за целите на изготвяне на Доклада за екологична оценка на ОУП на Узана.

Най-подробно и всеобхватно проучване на биоразнообразието на територията на ПП „Българка“ е извършено в рамките на проекта за изработване на План за управление на парка. Отрицателно действащите фактори са представени и анализирани в глава „Ограничения“. Целият вариант на проекта на Плана за управление на ПП „Българка“ е наличен на интернет-страницата на МОСВ - <https://www.moew.government.bg/bg/proekt-na-plan-za-upravlenie-na-priroden-park-bulgarka/>.

През 2019 г. на територията на община Габрово е проведено теренно проучване на растителността и природните местообитания на територията на община Габрово, извън мрежата в обхвата на ПП „Българка“ и възвишението Стражата. Проучването се реализира от Община Габрово чрез Институт по биоразнообразие и екосистемни изследвания при Българска академия на науките.

В края на март 2020 г. експертите от Институт по биоразнообразие и екосистемни изследвания при Българска академия на науките представиха доклада, изготвен като финален етап от реализирането на проучването. Целта на проведеното изследване бе да се проучи разнообразието на растителни съобщества и природни местообитания на територията на община Габрово, извън обхвата на ПП „Българка“ и възвишението Стражата.

От доклада става ясно, че територията на община Габрово, често срещани са изоставените обработваеми земи, върху които се развива плевелна растителност, в която много често се срещат инвазивни видове като бялата злолетница (*Erigeron annuus*) и канадската кониза (*Conyza canadensis*). Интродуцирани видове са установени и в някои язовири, например яз. Синкевица, където се среща водната чума (*Elodea canadensis*), която оказва отрицателно въздействие върху естествената растителност и води до евтрофикация по периферията на водното тяло.

В изоставените ливади и пасища навлизат нетипични храстови и дървесни видове, което води до превръщането им в горски и храстови екосистеми и загуба на ценно биоразнообразие. Отрицателно въздействие оказва и разпространението на инвазивни видове растения, като *Robinia pseudoacacia*, *Fallopia bohemica*, *Ailanthus altissima*, *Amorpha fruticosa* и др.

Замърсяването на околната среда от различен характер благоприятства навлизането на рудерални и инвазивни видове в естествените екосистеми. Важно е маркирането и премахването на незаконните сметища в общината. Значително е и замърсяването по протежение на пътната инфраструктура, а в горите в резултат на генерирането на отпадъци при дърводобива. Необходимо е създаване на работещи механизми на контрол върху тези източници на замърсяване.

Наложителна е и оценка и остойността на екосистемните услуги на горските територии с цел повишаване на потенциала им като източник на поминък за местното население и предпоставка за развитие на екотуризъм. Възможно е и включване на община Габрово в инициативата за Опазването на старите гори в България, попадащи в обхвата на екологичната мрежа „Натура 2000“, по примера на общините Севлиево, Ботевград и Кюстендил, чрез поставяне под защита на вековни общински гори, важни за обезпечаване на количеството и качеството на питейната вода и регулиране на въздействията от промени в климата.

13.6 Зелената инфраструктура на гр. Габрово

Устойчиво развитие и управление на зелената инфраструктура

Зелената система, като една от основните структурни системи на пространствения организъм на общината, осигурява подобряване качеството на жизнените условия посредством своите урбанистични, ландшафтно-екологични и рекреационно-естетически функции, като същевременно свързва устройствените зони в населените места с елементите на обкръжаващата ги природна среда.

Дейностите, свързани с управление, развитие и поддържане на зелената система на община Габрово се изпълняват от отдел „Озеленяване“ към ОП „Благоустройство“, съгласно условията в приетата от Общински съвет Наредба за изграждане, поддържане и опазване на зелената система на територията на община Габрово.

Основните дейности, свързани със зелената система и изпълнявани от предприятието са свързани с изграждане на зелени площи (създаване и реконструкция на тревни площи, засаждане, укрепване, създаване на цветни фигури), с поддържане за зелени площи (резитба, оформяне на дървесни корони, премахване на сухи дървета, оформяне на храсти и плетове, почистване), цветопроизводство, поддържане на паркова мебел, детски площадки и съоръжения за игра, поддържане на автоматизирани поливни системи, поддържане на чистота.

Необходимостта от разработване на систематизирани мерки с различен фокус, диапазон и продължителност, които да следват приетия общ подход по отношение на зелената инфраструктура и които да бъдат актуализирани, развивани и допълвани съобразно реалните потребности и в съответствие с политиката на ЕС относно екологичната инфраструктура на държавите членки; потребността от реални възможности за осигуряване на рекреация в естествена среда, непрекъснатото разширяване на възможностите и подобряване на условията за пълноценно използване на озеленените площи за качествен отдых в ‘зелена’ среда; липсата на плановост и синхронизираност относно цялостното развитие на зелената инфраструктура, както и много други фактори, доведоха до създаването на *Стратегията за развитие на зелената инфраструктура на град Габрово 2017-2023* – документ, изследващ потенциала на природните дадености, представящ визия за устойчиво развитие и даващ конкретни насоки за управлението на зелената инфраструктура. Стратегията за развитие на зелената инфраструктура на град Габрово 2017 – 2023 г. е създадена в рамките на проект „Цветен град“, споразумение за изпълнение № PF 022-038/11.04.2014 г.

По отношение на технологичното развитие на методите за мониторинг на зелената инфраструктура, същото е в пряка връзка с развитието ѝ по начин, съответстващ на съвременните модели на развитие на „умния град“. Изграждането на функционираща географска информационна система за управление на зелената инфраструктура е съществен

елемент от бъдещите дейности по устойчивото ѝ развитие. В тази насока е необходимо да се реализират конкретни мерки, които да доведат до възможност за проследяване на актуалното състояние на различните елементи, предприети действия по възстановяване/ поддържане/ обновяване, изготвяне на анализи за количествени показатели и необходими бъдещи действия. До момента Община Габрово разполага с частично разработено приложение в географската информационна система, съдържащо данни от осъществена непълна паспортизация на дървесната растителност в града. Въведени са дадени за поддържаните зелени площи в два от районите на Габрово, изработена е карта с линейните обекти на поддържаната от ОП „Благоустройство“ общинска пътна мрежа. Тази информация е крайно недостатъчна и за бъдещото съвременно, актуално и устойчиво развитие, е необходимо да бъде увеличена, допълнена и обновявана.

Характеристика на зелената инфраструктура в гр. Габрово

Местоположението на града изключително благоприятства създаването и поддържането на висококачествена градска и обкръжаваща града среда. Зелената система на Габрово предоставя благоприятни екологични условия. Тя се състои от по-големи паркови площи и по-малки градини и скверове, разпределени сравнително равномерно и свързани чрез естествените зелени коридори по поречията на р. Янтра и притоците ѝ, както и чрез уличното озеленяване. Допълвана е от зелените площи със специфично предназначение и озеленените площи за ограничено обществено ползване. Общите зелени площи (според проучвания на ИПГВР към 2012 г.) възлизат на над 2 750 дка, без да се включва дворищното озеленяване в жилищните територии, както и други зелени площи в строителните граници на града.

Основните озеленени площи за широко обществено ползване (ШОП) са:

- ✓ **Парк „Баждар“** – разположен в непосредствена близост до административния център на Габрово с площ от около 16 ха (от които близо 9,5ха в регулация). Създаден е през 60-те години на XX в. като лесопарк и почти изцяло е зает от едроразмерна дървесна растителност. За реализирането му са изготвени различни проекти, в течение на няколко години, до цялостното му завършване през 1970 г. На територията му се намира нефункциониращ към момента Летен театър, обособен като самостоятелен УПИ, за който вече има спечелен проект и предстоят инвестиции. През парка преминава ул. „Алеко Константинов“, по която се осъществява транспортния достъп до МБАЛ „Д-р Тота Венкова“, част от корпусите на Технически университет (ТУ) – Габрово и студентските общежития.

Растителността на територията на парка е в сравнително добро фитосанитарно състояние, но е необходима цялостна реконструкция. Пешеходните пространства и площадки са напълно амортизирани, а поддържането на парка на практика е преустановено преди повече от 20 г. Частично се подрязва самораслата растителност около главните стълбища и алеи, осигуряващи пряк пешеходен достъп от градския център към болницата, ТУ – Габрово и жилищните квартали в района.

- ✓ **Парк „Маркотей“** – планиран като част от градска рекреационна зона, обхващаща още градски басейн и незавършен колодрум, е разположен на 3 км южно от административния център на гр. Габрово. В близост до парка са разположени VIOU „Иван Вазов“ и Дом за хора с физически увреждания. Проектите за парка са изготвени през

1960 г. за площ от 55,5 дка, а самото строителство е осъществено в периода от 1963 до 1972 година.

През 2015 г. чрез ОП „Регионално развитие“ 2007-2013 завърши цялостната реконструкция на парка. Изградени са три нови обслужващи сгради, възстановени са мостчетата, стълбищата. Всички алеи са изпълнени с нова настилка, като част от алейната мрежа е променена, съобразно новото функционално разпределение на парка.

Състоянието на растителността в „Маркотей“ през последните години многократно е оценявано от различни комисии, като са предприети мерки за премахване на суха, опасна и самонастанила се растителност. Същевременно ежегодно задължение на поддържащия парка персонал, е подмяната на изсъхнала/ неприхваната растителност, засаждане на нови декоративни растения, обогатяване на видовия състав и поддържане на сезонна и многогодишна цветна растителност в представителните части на парка.

- ✓ **Парк „Кольо Василев – Обов“**, разположен в североизточната част на града и известен като парк „Колелото“, е създаден през 1967 г. като малка градска градина с традиционна схема на алейната мрежа и разнообразна дървесна и храстова растителност. Паркът, заедно с околните вътрешноквартални пространства, е напълно реконструиран по проект BG16RFOP001-1.016-0001 „Габрово – инвестиции за изграждане на съвременна градска среда“, ОП „Региони в растеж“ 2014-2020.
- ✓ **Градината до Драматичен театър „Рачо Стоянов“ и Регионална библиотека „Априлов-Палаузов“**, разположена в административния център на града, срещу сградите на Община Габрово, Съдебна палата и Областна администрация. На това място в 30-те години на XIX в. е създаден Девическият манастир, който впоследствие бива разрушен, а собствеността и обитателите му – преместени в Соколски манастир.

В рамките на проект BG161PO001/1.4-05/2009/0047 „Създаване на привлекателна физическа среда на град Габрово чрез интегрирани мерки за градско възстановяване и развитие“, ОП „Регионално развитие“ 2007-2013, е направена рехабилитация, включваща ремонт на съществуващата детска площадка, изграждане на автоматизирана поливна система, рехабилитация на алейната мрежа и елементите на прилежащата надземна инфраструктура, изграждане на система за безопасна градска среда и превенция на риска, посредством система за видеонаблюдение. През 2016 г. е възстановен фонтана.

- ✓ **Градината пред Глинениите гърнета** представлява централна градска градина, разположена в историческия център на Габрово, в близост до църквата „Св. Троица“, паметника на културата „Дечкова къща“ и обновления кв. VI-ти участък, и попада в обхвата на пешеходната зона – ул. „Радецка“, между сградите на църквата „Успение Богородично“ (недвижима културна ценност с категория „национално значение“) и „Умниковото училище“ (недвижима културна ценност с категория „местно значение“). Създадена е през 60-те години на XX в., реконструирана в началото на 90-те.

През 2001 г. на територията ѝ е изградена детска площадка, която е основно обновена през 2010 г. Тези частични подобрения, правени инцидентно и спорадично през различни периоди, несъгласувани и несинхронизирани едно с друго, са довели до смесването на различни стилове, използвани са разнообразни строителни материали, с

които са изградени разнородни по своя характер декоративни елементи, а наличната растителност е несъобразена с цялостния облик на градината и нейната функция в урбанизираната среда. Предвид местоположението и значимостта ѝ, Община Габрово предприе дейности по нейното цялостно обновяване, изпълнявани от ОП „Благоустрояване“ и финансирани от бюджета на общината. Очаква се реконструкцията да приключи през пролетта на 2021 г.

- ✓ **Градината до Шиваров мост** е създадена през 60-те години на миналия век, като централно място в нея заема паметника на капитан дядо Никола, а разположението ѝ в близост до пазара, я прави подходяща за целогодишен отдих. Липсата на друга обособена зона за отдих и рекреация в района, обслужваща съвременните изисквания на гражданите, както и обновените в близост зелени зони в рамките на проект BG16RFOP001-1.016-0001-C02 от 08.12.2017 г. „Габрово – инвестиции за изграждане на съвременна градска среда“ (междублокови пространства, изграждане на кръгово кръстовище Шиваров мост), наложи реновирането и на градината. През 2018 и 2019 г. площта беше изцяло обновена със средства от бюджета на Общината и с усилията на ОП „Благоустрояване“, като на територията ѝ е премахната самонастиляла се и опасна растителност, изградено е парково осветление и поливна система, алеятната мрежа е обновена, реновирана е съществуващата детска площадка, засадена е декоративна растителност, монтирана е нова паркова мебел.

Към озеленените площи за ШОП спада и уличното озеленяване, изпълняващо ролята на свързващо звено във всяка зелена система, обвързвайки всички озеленени площи в една обща система от публични пространства и места за отдих. Освен във функционално отношение, екологичната роля на уличните насаждения е незаменима, тъй като те спомагат за създаването и поддържането на условия за една нормална и здравословна жизнена среда чрез предоставяне на сянка, топлинна изолация, защита от влага и вятър, подобряване качеството на въздуха, намаляване на шума, повишаване влажността на въздуха и намаляване на повърхностния отток, което снижава вероятността от наводнения. Уличното озеленяване е добре развито по основните и по-големи артерии, но почти липсва в идеалния център на града, поради малката ширина на уличната мрежа. В основната си част то е в сравнително добро състояние, но на места се нуждае от спешна реконструкция, включващо цялостна подмяна на видове, подходящи за района на Габрово и устойчиви на градска среда и замърсяване.

- ✓ **Озеленените площи за ограничено ползване (ОП)** са най-широко застъпеното допълващо озеленяване на територията на населените места. От особено важно значение са междублоковите пространства, които отчасти компенсират липсата на паркови площи за ШОП, придават чувство за ‘мащаб’ в жилищните комплекси, подобряват микроклимата и изпълняват важни рекреационни функции, създавайки разнообразна среда за отдих, спорт и забавления. Въпреки значителния си териториален обхват, те не подлежат на нормиране и не могат да заместят основните площи за ШОП. На територията на града междублоковите пространства са с площ над 500 дка, като с най-голям дял са в жилищните квартали с комплексно застрояване – предимно в кварталите Младост, Трендафил, Русевци, Бичкия. В по-голямата си част те са в удовлетворително до лошо състояние.

Частично има реконструирани детски площадки, но липсват спортни площадки или съществуващите са в недобро състояние, липсват организирани места за пасивен отдих и осъществяване на социални контакти. Голяма част от терените не са подравнени, което възпрепятства качественото им поддържане и са пълни със самонастанила се дървесна и храстова растителност, строителни и битови отпадъци, което налага поетапно да се вземат необходимите мерки за превръщането им в добре изглеждащо и безопасно за живущите място, което същевременно ще подобри условията на обитаване и улесни поддържането им. В някои междублокови пространства се наблюдават т. нар. 'общностни' градини, които са добър начин за усвояване, стопанисване и социализация на тези пространства.

През последните няколко години Община Габрово е предприела действия по възстановяване на уличната мрежа в някои от кварталите и последващо паркоустройство, изпълнявано със собствени средства чрез ОП „Благоустройство“. Към момента частично реконструирани са зелени площи в кв. Младост и кв. Трендафил 1 (чието обновяване продължава и в момента). Предстои обновяване на зелените площи в кв. Трендафил 2 след приключване на СМР по рехабилитация на пътната мрежа.

Добра практика, макар дейностите и местата за интервенция да са частични, са инициативата на Община Габрово „Да превърнем сивото в зелено“, както и кампанията „Зелено Габрово“, които имат за цел да обновят частично междублокови пространства с доброволния труд на общността и предоставени материали от Общината.

Изводи

Основните изводи, свързани със състоянието и устойчивото развитие на зелената инфраструктура в Стратегията за развитие на зелената инфраструктура на град Габрово за периода 2017 – 2023 г. са:

- ✓ Природните дадености и климатичните условия на района са благоприятни за рекреационни дейности, а даденостите на релефа предоставят условия за туризъм и спортове на открито;
- ✓ Наличието на близо разположени до града гори и защитени зони, както и зеленината по протежение на река Янтра и притоците, са предпоставка за развитие на зелени коридори, които биха могли да обвържат отделните неравномерно пространствено разпределени зелени площи с общоградско и локално значение в цялостна система;
- ✓ За да се постави на здрави основи поддържането и развитието на зелената система в гр. Габрово и цялата община, през следващите години е необходимо да се реализира инвентаризация на всичките ѝ компоненти. От първостепенно значение е създаването на актуален регистър на зелените площи, съдържащ информация за състоянието на откритите озеленени площи, различните видове растителност и архитектурни елементи в тях, текущото им състояние, използване, управление и поддържане. Регистърът следва да обхване цялата съвкупност от разновидности на зелени площи на територията на града във взаимодействие със застрояването, околните и свързани с тях пространства, потенциалът им за развитие и предназначението им в зелената система;
- ✓ Липсата на пълна и актуална информация за състоянието на зелената система и нейните елементи възпрепятства изготвянето на ежегодни анализи, чрез които е възможно

планирането на адекватни бъдещи конкретни действия относно поддържането и развитието на зелената система;

- ✓ Липсата на кадастрални и регулационни планове за част от територията на града и особено на такива в цифров вид, е пречка за реализиране на програмите в общински и национален мащаб;
- ✓ Липсата на систематизирани данни на територията на малките населени места на общината възпрепятства устойчивото развитие на зелената инфраструктура;
- ✓ Зелените площи за широко обществено ползване (ШОП), с преимуществено развитие в централна градска част и широк център, са с неравномерна структурата и непълно покритие на територията на града, което поражда неудовлетвореност и недоволство сред част от населението. В по-голямата си част те са обновени, но остават такива, на които предстои проектиране и/или реконструкция;
- ✓ Зелените площи за ограничено ползване: - междублоковите пространства (МБП), озеленените площи в учебни заведения, спортни терени, площи към здравните заведения, учреждения, стопански и обществени организации и в частни имоти, са частично обновени, но в общо незадоволително състояние и се нуждаят от реконструкция на дворните пространства и възстановителни мерки;
- ✓ В Зелените площи със специфично предназначение (СП): в Зоопарк – Габрово е необходимо да се подобри и облагороди физическата среда и прилежащия терен; по отношение на Гробищни паркове е необходимо разширяване/презониране на допустимите терени.

13.7 Шумови нива

Мониторингът на градски шум за район Габрово се извършва ежегодно от Регионална здравна инспекция – Габрово (РЗИ) по програма, разработена, съгласно действащата нормативна уредба.

Данните показват, че като цяло нивото на уличния шум в гр. Габрово в централна градска част и около натоварените пътни отсечки, се запазва в границите установените законови норми. Нарушеният акустичен комфорт се дължи на натоварения автомобилен поток, увеличения брой пътни транспортни средства.

Действията, които са предприети в посока намаляване шумовите нива са следните: поетапно подобряване пътната настилка на уличната мрежа; правилно организиране на автомобилния поток и извеждане транзитния трафик от града.

Изводи по отношение на шумовите нива:

- ✓ Гр. Габрово се характеризира със сравнително нормална шумова среда;
- ✓ Подмяната и поддръжката на настилка на улиците в добро състояние води до значително подобряване на шумовата среда.

13.8 Внедряване на ВЕИ, енергийна ефективност и намаляване на емисиите

Анализът на потенциала за развитие на ВЕИ на територията на община Габрово показва, че общината няма потенциал за развитие на вятърна, геотермална и водна енергия. По отношение на фотоволтаични централи е направен изводът, че не може да се очаква в краткосрочен план изграждане на големи фотоволтаични мощности на територията на община Габрово. Това, което е реалистично е, в близко време е да се изградят малки покривни соларни електроцентрали, с инсталирана мощност до 30kWp.

С най-голям потенциал за развитие е добива на енергия от биомаса. Съществуващите примери за използване на биомаса на територията на община Габрово включват: биогаз инсталация от растителни и животински субстанции, производство на електрическа и топлинна енергия от дървесен чипс, използване на биомаса от битови отпадъци, утайково стопанство към ПСОВ.

За периода до 2022 г. е изготвен списък с планирани проекти на стойност 744 800 лева, които са насочени към развитие на ВЕИ.¹²

Потенциал на община Габрово за развитие използването на ВЕИ, базирани на слънчева енергия:

Предвид пазарните тенденции в страната по отношение изкупуването на електрическа енергия произвеждана от фотоволтаични централи не може да се очаква в краткосрочен план изграждане на големи фотоволтаични мощности на територията на община Габрово. Това, което е реалистично е, в близко време е да се изградят малки покривни соларни електроцентрали, с инсталирана мощност до 30kWp. Такива проекти са най-конкурентни, тъй като инвестициите са сравнително ниски, възвращаемостта на инвестицията е добра и присъединяването към мрежата е относително облекчено.

Може да се очаква и внедряване на множество малки фотоволтаични полета с инсталирана мощност до 3kWp, които да се използват за битови нужди на домакинства или за частично поемане на собствените нужди в малки фирми. Ще продължава и инсталирането на соларни колектори за подгряване на вода за битови нужди в частния сектор. Това ще се дължи основно на намалените пазарни цени на такова оборудване, както и на все по-голямото доверие в обществото относно ефективността на тези системи и реалното спестяване на средства при загряване на вода.

Потенциал на община Габрово за развитие използването на ВЕИ, базирани на вятърна енергия:

Територията на община Габрово не разполага със значителен потенциал за използване на вятърна енергия, с изключение на района по билото на Стара планина. Независимо от високия ветроенергиен потенциал в този район строителството на вятърни паркове ще е изключително трудно и скъпо. Причина за това е най-вече липсата на пътища, направата на които би забавила и оскъпила всеки такъв проект. При ветрогенераторни паркове с големи мощности е

¹² Община Габрово, Програма за насърчаване използването на възобновяеми източници и биогорива, 2020-2022 г.

необходима и инфраструктурна обвързаност с електроразпределителните мрежи високо напрежение (110kV), което създава допълнителни трудности в такива планински райони.

Предвид наличните ветроенергийни ресурси и наличната инфраструктура в краткосрочен план не може да се очаква изграждането на големи вятърни електроцентрали на територията на община Габрово. Може да се очаква реализацията на микро ветрогенератори за битово ползване, с инсталирани мощности 1-2kW.

Потенциал на община Габрово за развитие използването на ВЕИ, базирани на водна енергия:

Община Габрово е бедна на водни ресурси, поради което на територията на общината не се развива мащабна хидроенергетика. Единственият голям воден басейн, който може да гарантира стабилно годишно енергопроизводство е яз. „Христо Смирненски“, към който вече е изградена водноелектрическа централа. В Община Габрово има и 10 микроязовира, като по-големите от тях са „Лопушница“ и „Синкевица“. Тези микроязовири се характеризират с малък завирен обем (500-1700 хлд.м3) и с непостоянни източници на подхранване, поради което не могат да се използват за енергодобив.

Друго съществено затруднение пред изграждане на нови водноелектрически централи на територията на община Габрово е включването на цялото поречие на най-големият повърхностен воден поток – р. Янтра в защитените зони, регламентирани от Натура 2000. При това се забранява съгласуването на инвестиционни проекти за изграждане на нови ВЕЦ, както и надграждане и/или реконструкция на съществуващи бентове, канали и други хидротехнически съоръжения.

Общият хидроенергиен потенциал на община Габрово предполага бъдещо изграждане на микро водноелектрически централи, с инсталирана мощност до 150kW. Такива съоръжения ще могат да се изградят с високи водовохащания (или каптажи) извън защитените зони, като най-ефективни за използване ще са технологии работещи с малки водни количества и висок хидростатичен напор. Предвид наличните водни ресурси и вече изградените съоръжения за добив на електроенергия от ВЕЦ в краткосрочен план не се очаква осезаем интерес от страна на инвеститорите за изграждане на водноелектрически централи на територията на общината.

Потенциал на община Габрово за развитие използването на ВЕИ, базирани на геотермална енергия:

Както е описано по-горе в рамките на община Габрово няма топли извори, поради което не са изградени инсталации за директно ползване на геотермалната енергия. В краткосрочен план може да се очаква единствено индиректно използване на нископотенциална геотермална енергия в термопомпени инсталации, за отопление и подгряване на битова гореща вода в частни сгради или фирми.

В периода от 2009 -2019 г. в 35 обекта, общинска собственост, са приложени различни по специфика източници на възобновяема енергия. Предвижда се създаване на ГИС базирана пространствена система, обхващаща всички обекти на територията на община Габрово, в които има приложено или в проектно решение ВЕИ. Системата ще обхваща подробни данни за местоположението на обектите , както и подробни технически параметри за всеки ВЕИ по вид и спецификация.

13.9 Критична инфраструктура

Обекти на критичната инфраструктура

Обектите от критичната инфраструктура на територията на община Габрово могат да се разделят на няколко подкатегории:

Язовири

Язовир "Хр. Смирненски"	27,700 млн. куб. м
Язовир "Синкевица"	500 хил. куб. м
Язовир "Сеферчер"	70 хил. куб. м
Язовир "Лопушница"	1754 хил. куб. м
Язовир "Яна"	142 хил. куб. м
Язовир "Разсадника"	43 хил. куб. м
Язовир "Пача бара"	60 хил. куб. м
Язовир "Белчев дол"	12 хил. куб. м
Язовир "Гергини I"	15 хил. куб. м
Язовир "Гергини II"	25 хил. куб. м
Язовир "Фазанарията"	20 хил. куб. м

Речни корита

Речното корито на р. Янтра	Около 122 кв. км водосбор. Преминаващо водно колич.в ЦГЧ до 700 м ³ /с.;
Речното корито на р. Паничарка	Преминаващо водно колич.в ЦГЧ до 160 м ³ /с.;
Речното корито на р. Синкевица	Около 70 кв. км водосбор. Преминаващо водно колич.в ЦГЧ до 80 м ³ /с.;
Речното корито на р. Страшка	Около 15 кв. км водосбор. Преминаващо водно количество до 48 м ³ /с.;
Речното корито на р. Овчарка	Около 27,2 кв. км водосбор. Преминаващо водно количество до 110 м ³ /с.; през населените места
Речното корито на р. Сивек	Около 35 кв. км водосбор. Преминаващо водно количество до 95 м ³ /с.

Мостове – на територията на общината като критична инфраструктура са определени 15 бр. мостове, от които един железопътен. Те се отличават с особено интензивно движение по съоръженията, а част от тях са и единствена пътна връзка към квартали или населени места.

Дерета – 17 бр. дерета на територията на общината са включени като обекти от особена важност, тъй като имат голям водосборен район, пресичат гъсто населени райони или важна инфраструктура. С голямо внимание се наблюдават: Турски дол, Присовски дол, Иванчов дол, Немски дол, както и близо 50 бр. дерета. На територията общината има още над 70 бр. дерета и долове, на които периодично се извършват проверки.

Улици и пътища – като обекти от КИ са определени близо 100 улици, булеварди и пътища към селата.

Свлачища – на територията на община Габрово, по данни от Геозащита Плевен, има 77 официално регистрирани свлачища – 39 броя периодично-активни, 17 броя потенциални и 21 броя стабилизиранни. Засегнатата територия е 1 274 025 м2.

Обществени, административни и обслужващи сгради

Община Габрово - администрация	Пл. Възраждане № 3
МБАЛ „Д-р Т. Венкова“ АД	Ул. Д-р Илиев – Детския № 1
ПУ Община Габрово	Бр.1
Общински училища	Бр.10
Общински детски ясли	Бр.3
Общински детски градини	Бр.10
Регионален исторически музей	Културно исторически ценности 10 000 бр.
Регионална библиотека „Априлов - Палаузов“	Културно исторически ценности 356 бр.
Регионална художествена галерия „Хр. Цокев“	Културно исторически ценности 8000 бр.
Склад за съхранение на индивидуални средства за защита на населението на община Габрово	50 000 единици ИСЗ
РДНО	Землище с. Гръблевци
Експал България АД	Взривни продукти
Топлофикация – ЕАД	Котелен цех
Бензиностанции, газстанции	

Съоръжения/ система от съоръжения на Вик ООД Габрово

Наименование, кратко описание и местонахождение на съоръженията (системата от съоръжения) на критичната инфраструктура	Рискови фактори и характеристика на възможното негативно въздействие при критични ситуации
Язовир “Христо Смирненски” – Габрово	опасност от наводняване по поречието на р. Янтра в следствие преливане при интензивни валежи и обилно снеготопене
Водохващания “Бяла река”, “Страшка река”, “Козя река”, “Белилско” и “Сивек”	опасност от затлачване с инертни материали при високи води
Събирателна деривация “Янтра”	опасност от разрушаване вследствие активизиране на свалчища и др. причини и нарушаване/прекратяване водоподаването към чашката на яз. “Христо Смирненски” – Габрово
ВЕЦ “Христо Смирненски” – Габрово	вероятност от поява на повреди, водещи до смущения на водоподаването към пречиствателна станция за питейни води – Габрово
Пречиствателна станция за питейни води /ПСПВ/ Габрово	вероятност от поява на аварийна ситуация, водеща до нарушаване нормалната работа на станцията и нарушаване/прекратяване на водоподаването към гр. Габрово и региона; опасност от обгазяване с хлор – газ в случай на повреда в хлораторното стопанство
Пречиствателна станция за отпадни води /ПСОВ/ Габрово	вероятност от поява на аварийна ситуация, водеща до нарушаване нормалната работа

	настанцията, водещо до замърсяване на поречието на р. Янтра с отпадни води
Пречиствателна станция "Малуша" – Габрово	вероятност от поява на аварийна ситуация, водеща до нарушаване нормалната работа на станцията и нарушаване/прекратяване на водоподаването към кв. Лисец, кв. Недевци, кв. Хаджи Цонев мост и др.
Водохващане "Сапатовец" – Габрово	вероятност от поява на аварийна ситуация, водеща до нарушаване нормалната работа на станцията и нарушаване/прекратяване на водоподаването към кв. Ябълка, кв. Шумели, кв. Априлово, кв. Етъра и др.
Магистрален водопровод Ф1000 /довеждаща деривация/ от яз. "Христо Смирненски" до ПСПВ	опасност от разрушаване в следствие активизиране на свалчища и др. причини и нарушаване/прекратяване на водоподаването към ПСПВ
Водопровод – Гл. клон I – висока зона гр. Габрово	подава вода за Западната част на висока зона – Габрово /квартали "Голо бърдо", "Младост", "Трендафил", "Русевци" и др.; опасност от спиране водоподаването в случай на излизането му от строя
Водопровод – Гл. клон I – ляв през р. Паничарка – Габрово	Водопроводът захранва с питейна вода Западната половина на гр. Габрово. Има опасност от разрушаването му при високи води в реката
Помпена станция "Баждар"	възможна е поява на повреда и нарушаване водоподаването на Западната част на висока зона – Габрово
Помпена станция "Слънчев бряг" /Беленци/	възможна е поява на повреда и нарушаване водоподаването на с. Жълтеш, с. Кряковци, с. Борики, с. Боженци и др.
Канализация – гр. Габрово	възможна е поява на повреда, вследствие на затлачване, улягане и др. причини и замърсяване с отпадни води на прилежащите терени

Електропреносна мрежа – на територията на общината има близо 700 трафопоста, над 600 км. електропроводи средно напрежение, подстанции и неуточнен брой стълбове средно напрежение.

Природни явления, причиняващи инфраструктурни разрушения

Земетресения

Сеизмичните зони в Република България са осем. Община Габрово попада в периферията на Североизточен сеизмичен район на Горнооряховска сеизмична зона. Същата принадлежи към Северо българското издигане и преходната зона на Предбалкана и Мизийската платформа. Характеризира се с малък брой реализирани земетресения, които са относително плитки и се генерират в дълбочинен интервал – Н= 5-15 км. Най силното земетресение в тази зона е регистрирано през 1913 год. и е с М= 7,0 и интензитет 9- 10 степен. Най-големи разрушения е имало в района на Горна Оряховица, Велико Търново и околните села. Предполагаемото

направление на разломяване е NNE – SSW= (Север североизток – юг югозапад). Второто по сила земетресение в зоната е регистрирано през 1986 год с $M=5,1$ и $M=5,7$ локализирано в района на гр. Стражица и се характеризира с продължителни афършокови поредици. (Последващи затихващи трусове).

На базата на така очертаните дадености, магнитудни интервали и отчитайки известните характеристики и структурни особености на сеизмичните зони, на територията на общината са възможни райони със следните сеизмични интензивности:

В община Габрово:

- ✓ с интензивност (IO) до VI - VII СТЕПЕН– обхваща районана град Габрово, кв. Ябълка, кв. Бичкия, кв. Етъра, кв. Ябълка, кв. Любово, км. Жълтеш, км. наместничества - Зелено дърво, Балани, Борики, Чарково, Дебел Дял, Музга, Камешица,
- ✓ с интензивност (IO) до VII СТЕПЕН – обхваща района на Гръблевци, Лесичарка, Донино; Яворец, Боженци, Велковци, Кметовци, Поповци, Драгановци, Враниловци, Гъбене, Стоевци, Райновци, Новаковци, Мичковци, Златевци, Армени, Гиргини;
- ✓ с интензивност (IO) до VII-VIII СТЕПЕН – обхваща района на км. наместничество Здравковец и км. наместничество Козирог.

Наводнения

В историята на гр. Габрово наводнението като стихийно бедствие (силно нарастване на речния отток, след обилни и проливни валежи от дъжд и/или интензивно снеготопене, при което речните води излизат от основното корито и заливат площи от крайречни тераси и долини) е причинило най-много щети и е взело най-много жертви. Систематизирането и анализите на историческите сведения и справките от данните на хидроложките наблюдения дават възможност да се направи следната категоризация на наводненията относно тяхната интензивност, повтораемост и въздействия:

Силни опасни наводнения (III категория)

Характеризират се с големи интензивности и вероятност за поява един път на 40-80 години. При тях водата се разлива на широко с опасни дълбочини – над 1 м и скорост на движение на водната маса над 2 м/сек. Причиняват повреди на мостове, водохващания, брегоукрепителни стени, сгради, строителни конструкции и прилежащи земи. През 2005 г. жителите на община Габрово преживяха пет последователни вълни от наводнения с настоящата характеристика.

Опустошителни наводнения (IV категория)

Характеризират се с големи интензивности и вероятност за поява един път на 80- 150 години. При тях водата се разлива на широко с опасни дълбочини и скорост на движение на водната маса над 2,5 - 3 м/сек. Причиняват огромни материални щети и жертви сред хора и животни. Такива наводнения жителите на гр. Габрово са преживявали през м. май 1788 г., на 16 юни 1858 г., на 6 юли 1991 г. и на 29 юли 2014 г.

Катастрофални наводнения (V категория)

Характеризират се с много високи интензивности и вероятност за поява един път на по-вече от 150 – 200 години. Дълбочините и скоростта на движение на водните маси в речната долина имат катастрофално големи стойности над 4,5 м/сек. Речният поток придвижва огромни каменни блокове с размери 3-4 м. Биват изцяло унищожени или силно повредени хидро-технически съоръжения, крайречни съоръжения и обекти. Причиняват се колосални материални щети и гибел на хора и животни. Оставят незаличими следи в паметта на очевидците. Такова наводнение жителите на гр. Габрово са преживявали на 27 май 1897 година. От протокол №16/09.06.1897 на Габровският общински съвет, с който разполагаме е видно, че наводнението е разрушило 9 (девет) моста и 110 (сто и десет) къщи. Дадени са и жертви, но техния брой не е уточнен. Удавени са и много селскостопански животни.

На територията на община Габрово има 10 микроязовири, които не оказват съществено влияние върху максималния отток /върховете на високите вълни/, поради сравнително малкия обем, с който разполагат – от 10 000 до 500 000 м³.

Община Габрово разполага с прогнози за последиците от следващи интензивни валежи и наводнения върху населението, икономиката, инфраструктурата и околната среда.

- ✓ В прогнозите влизат оценка на заливните зони на реките и ефекта върху прилежащите имоти, постройки и съоръжения, в т.ч. потенциален ефек върху производствените предприятия;
- ✓ Характерно за поречието на всички реки преминаващи през община Габрово е, че много жилища, стопански, селскостопански, складове, магазини и други сгради са построени върху заливаеми речни тераси и площи незащитени от високи води със сравнително голяма повтораемост – 1 път на 20-50 години;
- ✓ Част от регистрираните свлачища след високата степен на водонасищане ще се активизират. Те са основната причина за прекъсване на отделни участъци от улици, пътища и ЖП съоръжения. Възможни са прекъсвания на единствени пътища за отделни села и квартали, както и разрушаване на отделни единични жилищни сгради;
- ✓ При особено интензивни и продължителни валежи - наводнение (IV категория) очакванията са за разрушаване в различна степен между 50 и 70 улици, между 20 и 30 мостови съоръжения и между 30 и 40 водостоци. Разрушената асфалтова настилка се очаква да бъде между 90 000 и 100 000 квадратни метра;
- ✓ Поради високата инфилтрация в канализационната система (до 85 %) и смесената канализация (дъждоприемните шахти, приемащи повърхностните води се отвеждат в уличните канализационни клонове), не могат да поемат водата при обилни валежи, което причинява наводнения на мазета, складови, производствени помещения, къщи, работилници, магазини, училища и др.;
- ✓ На много места може да се очаква да се нарушат връзки в тръбопроводи и водопроводи. Дебитът и нивото на водоизточниците ще се промени, което ще доведе до нарушаване на водоснабдяването. Старите водопроводни мрежи и тези с етернитови тръби ще излязат от експлоатация. На места ще се наложи цялостна подмяна на разрушената мрежа;
- ✓ При интензивни валежи високите повърхностни води няма да бъдат поети от дерета и долове, ще излязат от коритата си и ще са допълнителен фактор и причина за наводнения на прилежащите територии с намиращите се там къщи, имуществата, хора, земя, помещения, инфраструктура.

Мерки за защита от наводнения

През 2016 г. са изпълнени основно обекти, финансирани от Междуведомствената комисия за възстановяване и подпомагане (за наводненията от 28-29.07.2014 г.) на два транша с Постановление №:115/2016 на стойност 485 553 лв. и 617 486 лв. Основните дейности са укрепвания на различни пътни участъци (подпорни стени, водостоци), възстановяване на разрушени улици (настилки, отводняване). През 2017 г. и 2018 г., със средства от МКВП към МС съгласно ПостановлениеN: 160 от 04.08.17 г. на стойност: 218 699 лв., Постановление N: 63 от 26.04.18 г. на стойност 382 193 лв. и Постановление N: 125 от 29.06.18 г. на стойност 260 988 лв. са изпълнени различни обекти – предимно аварийно укрепване на улици, мостове и брегове.

Най-често срещаната форма на защита от наводнения в региона е чрез изграждане на корекции на реките. Коригираните речни участъци са склонни към загуба на капацитет в резултат на затлачване и растеж на растителност. Те се нуждаят от редовна поддръжка, но в много случаи до момента поддръжката е недостатъчна. В периода юни 2015 г. – октомври 2016 г. е реализиран проект „Почистване от наноси на речните корита на реките Янтра, Синкевица и Паничарка на територията на град Габрово“, финансиран от Фонд „Солидарност“ на Европейския съюз. Стойността на безвъзмездната финансова помощ 2014BG16SPO0016 беше 128 079 лв. Почистени са 8 участъка от река Янтра, два от р. Синкевица и 1 от р. Паничарка.

Към края на месец август 2020 г. приключиха строително-ремонтните дейности по проект BG16M1OP002-4.004-0001 „Рехабилитация на язовир „Синкевица“ и съоръженията към него, находящ се в кв. „Славовци“, гр. Габрово“, Процедура за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ чрез подбор – BG16M1OP002-4.004 „Мерки за въвеждане на решения за превенция и управление на риска от наводнения“. Финансирането е по Оперативна програма „Околна среда 2014-2020 г.“; Приоритетна ос 4 „Превенция и управление на риска от наводнения и свлачища“. Стойността на проекта е 350 611.66 лв.

Ежегодно със средства от бюджета на Община Габрово се извършва почистване от тиня и растителност на критичните участъци от реките. През 2020 г. са почистени основно:

- ✓ Районът на р. Янтра при товарен портал на завод „Капитан дядо Никола“ – най-ниската точка от реката, преминаваща през гъсто населените райони;
- ✓ Участък от р. Янтра в района на пл. Бичкия, при вливането на р. Овчарка в основната река;
- ✓ Участък от р. Синкевица в района на Мост на занаятите – при вливането на реката в р. Янтра.
- ✓ Участък от дере Репивец в района на Бойката;
- ✓ Периодично и при необходимост се почистват над 100 водостока в чертите на града, както и в други населени места от общината.

На финален етап е разработването на проект за близо 3 милиона лв. за превантивни дейности. В него се включват:

- ✓ Изграждане на 5 броя подпорни стени, укрепваща брега на р. Янтра при ул. "ИванКалпазанов", укрепване бреговете на р. Паничарка в района на ДКЦ – 1, укрепване пътно платно на ул. "Негенска", укрепване пътно платно на ул. "Ясени" в

района на ЖСК "Еделвайс", както и укрепване терен зад спортно хале на стадион "Христо Ботев";

- ✓ Почистване на 17 участъка с дължина от 150 до 900 м от реките, преминаващи през територията на града, сред които р. Янтра в Северна индустриална зона, участъци в централна градска част, Бичкия, индустриалната зона в района на Цератицит, както и по горното течение на Янтра, по р. Паничарка – участъци от ВиК до КАТ, както и участъци и от р. Синкевица;
- ✓ Изграждане на 6 бр. по-малки подпорни стени в районите на ул. „Орловска“ – в коритото на р. Янтра, в р. Синкевица, на ул. „Веселие“, ул. „Борушица“ – в коритото на р. Паничарка, както и укрепване на мост в с. Лесичарка.

Мерки за превенция и готовност за реакция при бедствия:

Прогнозиране и предупреждение

В превантивен план основен проблем за прогнозиране на наводнения, е малката гъстота на хидрометричната мрежа и ограниченият период на наблюденията. Поради това се използват индиректни методи, с неизбежните неточности и грешки при оценката на различните хидравлични елементи. Необходимо е да се подобрят системите за прогнозиране и предупреждение за наводнения, както за основните речни системи в България, така и за местните райони, където са вероятни поройни наводнения от обилни валежи.

- ✓ Създаване на Национална система за управление на водите в реално време (НСУВ);
- ✓ Системи за прогнозиране и ранно предупреждение и на поройните наводнения. Те могат да включват дъждомерни станции и прости системи за оповестяване, като например използването на сирени, каквото е предложението на Басейновите дирекции. В България единствено за река Дунав има налична система за прогнозиране и предупреждение за наводнения;
- ✓ Изграждане на местни водонивомерни системи с датчици, каквито са поставени на яз. Синкевица. Един от недостатъците на тази система е късното предупреждение и, в някои случаи, недостатъчното време за реакция;
- ✓ Разширяване на метеорологичната мрежа и подобряване точността на метеорологичните прогнози. Това може да бъде постигнато с интегриране на системите за наблюдение и прогнозиране на Националния институт по метеорология и хидрология, Министерство на околната среда и водите, Военно-въздушните сили и Изпълнителна агенция „Борба с градушките“;
- ✓ Модернизиране на сиренно-оповестителната система. Понастоящем единствено в 12 града в България има цифрови сирени, по които може да бъде осъществено гласово предупреждение. Във всички останали населени места сиренно-оповестителната система е аналогова. При нея сигналът е „въздушна опасност“ (каквото звучи на 2 юни). Очертаващият се проблем е в това, че при задействане на сирените със сигнал „въздушна опасност“ сред хората ще настане паника, не знаейки за какво се отнася оповестяването. Действията при този вид опасност са скриване на най-ниското място в сградата, което е точно обратното на действията при наводнение или земетресение. В населените места на община Габрово има 52 сирени на местно и централно задействане. За модернизиране на системата съгласно съвременните изисквания са необходими приблизително 2 600 000 лв.

- ✓ Отделяне на повече средства от държавния бюджет за превантивна дейност и промяна на действащата нормативна уредба.

Съгласно Закон за водите, общините са длъжни да поддържат речните легла в урбанизираната територия със собствени средства, въпреки че те са държавна собственост. Само в гр. Габрово речните корита са с дължина близо 100 км. Ако бъде върната методиката за разпределение на средства за превантивна дейност на общините, това би довело до много по-добра поддръжка на реките и предотвратяване на наводнения.

Сериозен проблем е и поддръжката на речните легла в извънурбанизираните територии, което е ангажимент на Областните управи.

Подготвеност на населението

Населението на България е неподготвено за реакция при бедствия от природен или техногенен характер. Обучението по безопасност и защита при бедствия е застъпено с единични часове във втори клас или при инцидентни кампании.

ИЗВОДИ ОТ АНАЛИЗА НА ИНФРАСТРУКТУРАТА И ОКОЛНАТА СРЕДА

Големите публични инвестиции, със сериозен дял на европейските средства, на Община Габрово през последните 10 г. са именно в инфраструктурата и околната среда. Тези инвестиции дават сериозно отражение на средата и трансформират цели сектори – воден сектор, управление на отпадъците и т.н. Развитието на големите национални инфраструктурни проекти и нуждата от допълнителни инвестиции в инфраструктурата в региона са определящи за бъдещето развитие. Основните изводи по отношение развитието и състоянието на инфраструктурата и околната среда са:

- ✓ През територията на община Габрово не преминава автомагистрала. Завършването на АМ „Хемус“ ще изнесе допълнително водещия транспортен коридор за Северна България с 50 км на север, което би отдалечило Габрово от основния пътникопоток по оста „изток-запад“. От огромна важност за община Габрово е трафикът и инвестициите в пътната инфраструктура по оста „север-юг“, която свързва големите общини в СЦР и осигурява връзката с индустрията на юг;
- ✓ Тунелът под вр. Шипка ще осигури по-добрата свързаност на Габрово с икономическите центрове в Южна България. Изграждането на АМ „Русе-Велико Търново“ и инвестициите в свързаността на Велико Търново с обхода на Габрово и тунела под вр. Шипка, са предпоставка за положително развитие в трите основни икономически центъра в СЦР – Русе, Велико Търново и Габрово;
- ✓ Все още е висок делът на пътната настилка в лошо състояние, като това се отнася предимно за третокласните пътища, които осигуряват свързаността между малките населени места и селата в рамките на община Габрово;
- ✓ Над половината от общинската пътна мрежа е в лошо или незадоволително състояние. Липсата на собствен финансов ресурс за мащабни публични инвестиции в Община Габрово дава отражение на качеството на общинската пътна мрежа;

- ✓ Ключови за община Габрово са инвестициите в градска среда и устойчив градски транспорт, осъществявани посредством изпълнение на големи проекти, финансирани по оперативните програми на ЕС. Проектът за интегриран градски транспорт на Габрово гарантира инвестиции в модернизирването на градския транспорт в общината до 2021 г. Ключова роля за бъдещето му развитие ще имат, както инвестициите в новия програмен период, така и състоянието на общинското транспортно предприятие;
- ✓ Интегрираният проект за водния цикъл на град Габрово е най-мощният проект на Община Габрово. Екологичната инвестиция е съвместена с други мащабни благоустройства на градската среда. Остава като предизвикателство големият процент реални загуби на вода, както и необходимостта от инвестиции за разширяване и подобряване на ВиК инфраструктурата в някои квартали на града и в селата на територията на община Габрово;
- ✓ Отоплението в зимните месеци остава проблем в община Габрово. Малка част от населението и фирмите на град Габрово се отопляват чрез централизирано топлоподаване. Домакинствата, които не са абонати на „Топлофикация-Габрово“ ЕАД, както и всички домакинства живеещи в селата на общината, се отопляват ползвайки дърва за огрев, друго твърдо гориво и/или електрическа енергия. Това е сред основните причини за замърсяване на въздуха през зимните месеци;
- ✓ Газификацията на община Габрово е важен процес както за индустриалните, така и за битовите потребители. Все още покритието на газопреносната мрежа е сравнително ограничено, но през последните години се наблюдава развитие. Видим е ефектът от инвестициите в газопреносната мрежа за намаляване на емисиите, като например преминаването в общински сгради от потребление на нефта и въглища към потребление на природен газ;
- ✓ В рамките на община Габрово няма актуална информация за качеството на атмосферния въздух. Данни от гражданските станции показват, че в зимните месеци се наблюдава завишени стойности на замърсяване с ФПЧ.
- ✓ Изграждането на регионалната система за управление на отпадъците е вторият по големина европейски проект на Община Габрово. През последните години се наблюдава сериозен спад на директно депонираните отпадъци, като вече 80% от отпадъците се предават за предварително третиране. Предвид предстоящото интегриране на пакета „кръгова икономика“ в екологичното законодателство и нови цели за повторна употреба, рециклиране и оползотворяване на отпадъци, както и за намаляване на количествата депонирани отпадъци, е необходимо предприемане на по-засилени мерки и нови инвестиции водещи до по-високи нива в йерархията на управлението на отпадъци.

14. Административен капацитет

Оценката на административния капацитет на Община Габрово се фокусира върху развитието на административното обслужване, подготовката на общ устройствен план на община Габрово, работата на общината за развитие на политиките в сферата на е-управлението на процесите и административното обслужване с цел намаляване на административната тежест.

Административен капацитет и развитие на административните услуги

Община Габрово е сертифицирана по международни стандарти ISO 9001:2015 & ISO/IEC 27001:2013 за управление на качеството и информационна сигурност. Сертифициращата организация RINA ежегодно провежда надзорни одити в Община Габрово по отношение изпълнение на внедрените политики и процедури, въведени с интегрираната система за управление на качеството и информационната сигурност. Усилията на Община Габрово са насочени към ефективно и ефикасно управление на всички идентифицирани процеси, оказващи влияние върху съответствието с изискванията към административните услуги, качеството на тяхното изпълнение и сигурността на информацията, както и на обучението и квалификацията на персонала. Те са предпоставки за постигане на значителна удовлетвореност от страна на потребителите на предлаганите от Общината административни услуги и гарантиране на информационната сигурност. На тази база се планират ефективни механизми за контрол, които гарантират постигането на поставените цели и се основават на основните принципи за информационната сигурност.

Ръководството на общинска администрация полага усилия за повишаване на нейната квалификацията, в тази връзка се провеждат множество обучения свързани с повишаване професионалната им компетентност, като в резултат на това служителите: придобиват нови и усъвършенстват съществуващите знания и умения; подобряват изпълнението на служебните задължения и работата на екипите; повишават личната си мотивация; създава се възможност за делегиране на по-сложни задачи. В Община Габрово е осъзната потребността от нов цялостен подход към управлението на човешките ресурси. Внедряването на нови управленски подходи в сферата на човешките ресурси води до цялостно модернизиране и оптимизиране на процесите в администрацията, води до по-високо ниво на ефективност от работата на служителите на Община Габрово. В тази връзка Общината изпълни и Проект „Развитието на човешкия потенциал – фактор в модерната европейска общинска администрация” по Оперативна програма „Административен капацитет” в партньорство с Община Нови Сонч.

Община Габрово е първата в България община, която си е поставила за цел при упражняването на своите политики да реализира подход на устойчиво управление на ресурсите и процесите. През 2020 година е разработен и утвърден ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ за стимулиране на прилагането на зелени обществените поръчки на територията при изпълнение на Общинския план за развитие на община Габрово, чиято цел е да подобри управлението, изпълнението и мониторинга на инструментите за провеждане на политики, които интегрират екологични подходи за обществени поръчки, така че да се постигне максимално увеличаване на ефективността на ресурсите и институционализиране на целите за ресурсна ефективност посредством ЗеОП.

Чрез инвестирането в знанията и опита на експертите си Община Габрово си поставя за цел да оптимизира разходите за придобиването на стоки и услуги, за реализирането на своите политики, да подобри процесите по последващото използване на ресурсите и да постигне устойчиво развитие на Общината.

Експертите от Общинска администрация работят системно и целенасочено в сферата на устойчивото придобиване на стоки, услуги и строителство, както и за рационалното и ефективно използване на ресурсите. Община Габрово е предпочитан партньор както на национално, така и на европейско ниво:

- ✓ Община Габрово е българският представител в партньорството за Иновативни и Отговорни Обществени Поръчки URBAN AGENDA FOR THE EU;
- ✓ Община Габрово съумя да се заяви като център за обмяна на опит в сферата на Устойчивите обществени поръчки, като организира съвместно с Rijkswaterstaat (Министерство на инфраструктурата и управление на водите) тематично обучение на тема кръгова икономика и кръгови обществени поръчки, в което участие взеха 12 човека – представители на публични институции и НПО;
- ✓ Община Габрово в лицето на своите експерти заслужи доверието на ICLEI, които повериха провеждането на обученията по разработения за Европейската комисия GPP TrainingToolkit заедно с ЕНЕФЕКТ да проведат планираните за България обучения/workshop GPP TrainingToolkit (2019).

Административни услуги

Община Габрово предлага общо 15 електронни услуги към 2020 г. като те са насочени основно към услугите, предоставяни от ГРАО и дирекция МДТ. В унисон с държавната политика за е-управление и Решение № 357 от 29 юни 2017 г. на Министерският съвет, Община Габрово е привела своята деловодна система ПП „Arihimed eProcess“ в съответствие с единен технически протокол, утвърден от председателя на Държавната агенция „Електронно управление“. С това се е осигурила възможност за обмен на електронни документи, които съдържат електронни изявления с други администрации. От 1 ноември 2018 г. Община Габрово е започнала да осъществява електронен обмен на документи с останалите администрации, включени в Системата за електронен обмен на съобщения (СЕОС). Това повлиява положително процесите на предоставяне на административни услуги за гражданите и бизнеса.

Община Габрово е присъединена и към Системата за сигурно електронно връчване, поддържана от ДАЕУ. Системата позволява изпращане и/или получаване и съхраняване на електронни документи за/от публични органи, физически и юридически лица. Комуникацията чрез системата за е-връчване замества класическия метод за доставка на писма и е в съответствие с чл. 43 от Регламент (ЕС) № 910/2014, и чл. 26, ал.2 и ал.4 от Закона за електронното управление (ЗЕУ). Услугата за електронна препоръчана поща представлява електронен еквивалент на препоръчаната поща с обратна разписка.

От 2018 г. Община Габрово е реален участник и в средата за междурегистров обмен (RegiX). Същата осигурява възможност за потребителите на информация автоматично да извличат данни от основни регистри, сред които са Национална база данни „Население“, регистър БУЛСТАТ, Имотен регистър, Търговски регистър, Регистри на ИА „Автомобилна администрация“, Регистър на пенсионерите /НОИ/, Регистър на производствата по несъстоятелност, Регистър на юридическите лица с нестопанска цел /Министерство на правосъдието/, Регистър на задължените лица /НАП/ и др. За издаването на удостоверения, във връзка с услугите, който предоставя Общината се използват справки от регистрите, като съдържащите се в тях данни се извличат автоматизирано по електронен път. Създадената възможност за реализиране на вътрешни електронни административни услуги е предпоставка за постигане на една от основните цели на електронното управление – комплексно административно обслужване на гражданите и бизнеса.

Административното обслужване в Община Габрово се осъществява чрез Центрове за административно обслужване (ЦАО). Община Габрово е дигитализирала част от своите архиви по гражданско състояние, а именно: семейните регистри на гр. Габрово и кметствата и кметските наместничества, както и регистрите за смърт на град Габрово. Дигитализацията на тези архиви са в основата на използваните от отдел ГРАО в Общината програмни продукти ЕЛАРДО и АКТОПИС. Тези два програмни продукта дават възможност за подобряване на процесите по административно обслужване, тъй като въз основа на тях се правят служебни справки необходими при извършване на административната услуга „Издаване на удостоверения за наследници“.

През 2020 г. за трети пореден път Община Габрово е удостоена с престижната награда „Европейски етикет за иновации и добро управление на местно ниво“. Наградата на Съвета на Европа е доказателство, че Община Габрово прилага успешно 12-те принципа за добро демократично управление и има високо качество на предоставяните публични услуги. Отличието е и признание за реализиране на добри практики при изпълнение на публичните политики. Общинска администрация – Габрово е двукратен носител на Етикета – през 2015 г. и през 2017 г.

Географско информационна система

Община Габрово е една от администрациите в страната, в която прилагането на съвременните геопространствени технологии е въпрос не само на необходимост, но и на инструмент за ефективно реализиране на съвременни методи на управление чрез развитие на единна географско информационна система (ГИС) за управление на пространствената информацията, обхващаща голяма част от процесите свързани с устойчивото планиране, развитие и управление на територията. ГИС на Община Габрово е придобита чрез Оперативна програма "Административен капацитет" по проект „Модернизиране на административното обслужване в Община Габрово чрез развитие и предоставяне на качествени електронни услуги за гражданите и бизнеса“, финансиран по ОПАК, съгласно Договор за безвъзмездна помощ No.A09-31-58C/12.06.2009 г., чиято цел е да подобри качеството на административното обслужване в областите: кадастър, устройство на територията и общинска собственост.

След установяване на ползите от Географско информационната система, служителите в администрацията си поставят за цел да надградят и интегрират във всички възможни дейности ГИС в стратегическото планиране и управление на Община Габрово. Интензивно се разработват специализирани гео бази данни използващи ресурсите и възможностите на пространствените технологии, отговарящи на спецификата на различните дейности по дирекции и отдели на администрацията. Основна част от концепцията на която се залага при проектирането на пространствените модели е възможността за осъществяване на публичен достъп чрез внедряване на гео пространствената информация в web базирани модели, мобилни приложения и не на последно място картни услуги (mapservices) за обмяна на пространствена информация с други държавни или общински административни структури.

ГИС в Община Габрово е ориентирана към създаването и на солидна основа от данни за реализирането на един основен информационен масив от пространствени данни, който да бъде незаменим инструмент за всяка администрация целяща да надгради конвенционалните методи на административно управление в система за интелигентен град. Към настоящият момент системата разполага с възможности, чрез които се поддържат основните типове обработка,

управление и анализиране на пространствените данни, както и широк набор от инструменти за визуализацията им. Използването на допълнителните модули увеличава значително и функционалността системата за интелигентно управление на процесите протичащи в нашата градска среда и е първата крачка към концепцията за Интелигентен град (SmartCity). Част от тях са:

- ✓ УЕБ ПОРТАЛГИС (PortalforArcGIS) – решение за управление данните в организацията чрез единен уеб портал на организацията. Порталът за пространствени данни позволява да споделяме карти, слоеве, приложения и други географски данни с граждани и организации чрез регламентирани права. Порталът превръща гео-пространствената база данни на организацията в облачна инфраструктура отговаряща на концепцията от GEOOPENDATAGOV;
- ✓ GeoEventExtensionfor ArcGIS - модул с който разполага Община Габрово позволява да събираме, обработваме и използваме данни в реално време постъпващи от различни източници и информационни канали. Огромната полза от модулта е възможността да следим реално местоположението или показателите на различни обекти на територията на нашият град. Когато активите на организацията са географски разпръснати или са мобилни, визуализацията на зависимостта между пространствените и времеви параметри на обектите обхванати и подредени в информационни табла водят до големи ползи при взимането на управленски решения в реално време;
- ✓ ОПЕРАТИВАН ЦЕНТЪР ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ДИНАМИЧНА ИНФОРМАЦИЯ В РЕАЛНО ВРЕМЕ (ArcGISOperationDashboard) – модул към ArcGIS което ни предоставя инструмент за създаване на електронни информационни табла, съдържащи индикатори в реално време със стойности извлечени от данни в ГИС. Мощен помощник във всеки един оперативен център за събиране на сигнали и обработка на информация, както и незаменим инструмент за всеки ръководител базиращ решенията си върху анализи от големи обеми от информация.

Основни категории на пространствените данни, които се поддържат и актуализират са:

- ✓ КАДАСТЪР и УТ – покриваща всичката информация отнасяща се за всички имоти и сгради на територията на общината;
- ✓ ИНЖЕНЕРНА ИНФРАСТРУКТУРА – данни свързани основно с съоръженията за комунални услуги и продукти ВиК, ел. мрежи и съоръжения, газопрееносни и телекомуникационни мрежи;
- ✓ ТРАНСПОРТНИ СИСТЕМИ – информация отнасяща се информационните системи свързани градският транспорт, пътни маршрути за сметоизвозване съобразени с местоположението с разположението на съдовете за смет, маршрути за снегопочистване , и др.;
- ✓ ЕЛЕКТРОННИ РЕГИСТРИ – Информация отнасяща се за местоположението на всички обществено значими обекти: болнични заведения, училища и детски градини, спортни комплекси, туристически обекти и културни забележителности, и мн. др.;
- ✓ ИКОНОМИЧЕСКИ РЕГИСТРИ – Пространствени регистри на икономически активните обекти на територията на Община Габрово, категоризирани и ранкирани по различни критерии – заетост, печалба/загуба, инвестиции в ДМА, инвестиции в НИРД и др.;
- ✓ ОБЩЕСТВЕНА БЕЗОПАСНОСТ – Поддържа информация за местоположението на критична инфраструктура, свързана с обществената безопасност: дъжд отвеждащи шахти, язовири и речни корита и др.

Всички тези данни са на разположение чрез ГИС, с регламентиран достъп в зависимост от служителите, спрямо тяхната длъжност, определяща се от структурата в общинската администрация. Достъпът до различните категории данни се осъществява чрез различен тип приложения:

- ✓ Desktop специализиран софтуер от еко системата на ESRIArcGIS. Включваща ArcMap, ArcCatalog и ArcGISPro;
- ✓ Уеб базирани ГИС приложения – разработени от нас уеб базирани тематични приложения свързани с различните типове данни и необходими нужди на визуализация. Приложенията са достъпни както през Уеб браузър така и през мобилни устройства с адаптивен дизайн;
- ✓ Специализирани мобилни приложения – за нуждите при работа за събиране и актуализиране дейностите на терен се използват и CollectorforArcGIS, ESRISurvey123, ArcGISExplorer, ArcGISQuickCapture и други в зависимост но спецификата на дейността.

Община Габрово има за цел да превърне ГИС в единна платформа за управление и наблюдение на градското възстановяване и развитие. Това води до изграждане на нови и надстрояване на съществуващите структури на гео-бази. Като част от целите на администрацията е прилагането на съвременни технологии в помощ на работата на служителите, за да бъде тя полезна с решенията си към гражданите.

Общ устройствен план на община Габрово

Оценката на състоянието на територията и на обществения интерес дава основание да се твърди, че изработването и приемането на Общ устройствен план на община Габрово следва да се счита за приоритетна и неотложна задача на общинската устройствена политика.

Предвид анализа на състоянието на ресурсите и на отделните функционално-пространствени системи и изведените проблеми може да се обобщи, че бъдещото управление на устройствените процеси на територията на община Габрово ще бъде ефективно и целесъобразно само ако се основава на устройствен план, обхващащ цялата територия на общината, на създадени въз основа на него цялостни подробни устройствени планове за урбанизираните територии и на други подробни устройствени планове, регламентиращи със ЗУТ и подзаконовата нормативна уредба.

Главна цел на общия устройствен план на общината е да създаде териториална планова основа за нейното дългосрочно устойчиво устройствено развитие в съответствие с целите на социално-икономическото ѝ развитие и със специфичните местни природни, културно-исторически, туристически и други ресурси. Целите, чието изпълнение предполага постигането на главната цел, са свързани с провеждането на ефикасна съвременна общинска устройствена политика, съобразена с принципите на устойчивото развитие за баланс между екологично равновесие, икономически растеж и социален просперитет, при пестеливо използване на природните ресурси. Тези цели са:

- ✓ да създават планова основа за дългосрочно, устойчиво устройствено развитие на териториите, обвързано с документите за стратегическо планиране и програмиране на регионалното развитие и с документите за стратегическо планиране на пространственото развитие, регламентиращи в Закона за регионалното развитие (ЗРП);

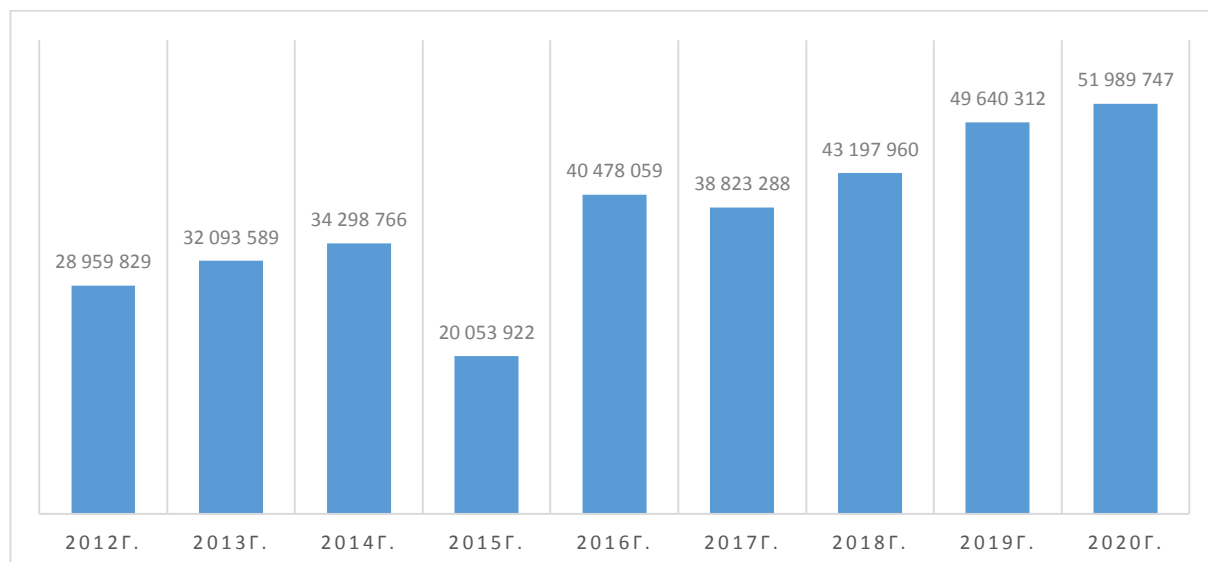
- ✓ да създават условия за живеене и реализация на дейности за приоритетно социално-икономическо развитие;
- ✓ да осигуряват равнопоставеност на физическите и юридическите лица при реализиране на инвестиционни инициативи, засягащи тяхната поземлена собственост, при гарантиране на правата им;
- ✓ да определят границите на териториите, в зависимост от основното или конкретното им предназначение, както и допустимите и забранените дейности в тях и изискванията при използването, опазването и застрояването им;
- ✓ да определят насоките за териториалното развитие на урбанизираните територии и екологичното им съвместяване със земеделските, горските и защитените територии и зони с оглед постигане на оптимална териториална структура;
- ✓ да предвиждат подходящо развитие на техническата инфраструктура и обвързването на националните инфраструктурни коридори с европейските;
- ✓ да определят устройството на поземлените имоти съобразно конкретното им предназначение и да осигуряват опазването на недвижимото културно наследство;
- ✓ да определят правила и нормативи за прилагане на устройствените планове съобразно местните и регионални характеристики на териториите - предмет на устройственото планиране, както и специфични правила и нормативи към тях.

С Решение №188/27.08.2020г. на Общински съвет Габрово е прието предложението за „Разрешение за изработване на проект за общ устройствен план на община Габрово /ОУПО Габрово/“. До края на 2020 г. ще бъде обявена поръчка за изработване на ОУПО Габрово, съгласно изискванията на ЗОП.

15. Финансово състояние на Община Габрово

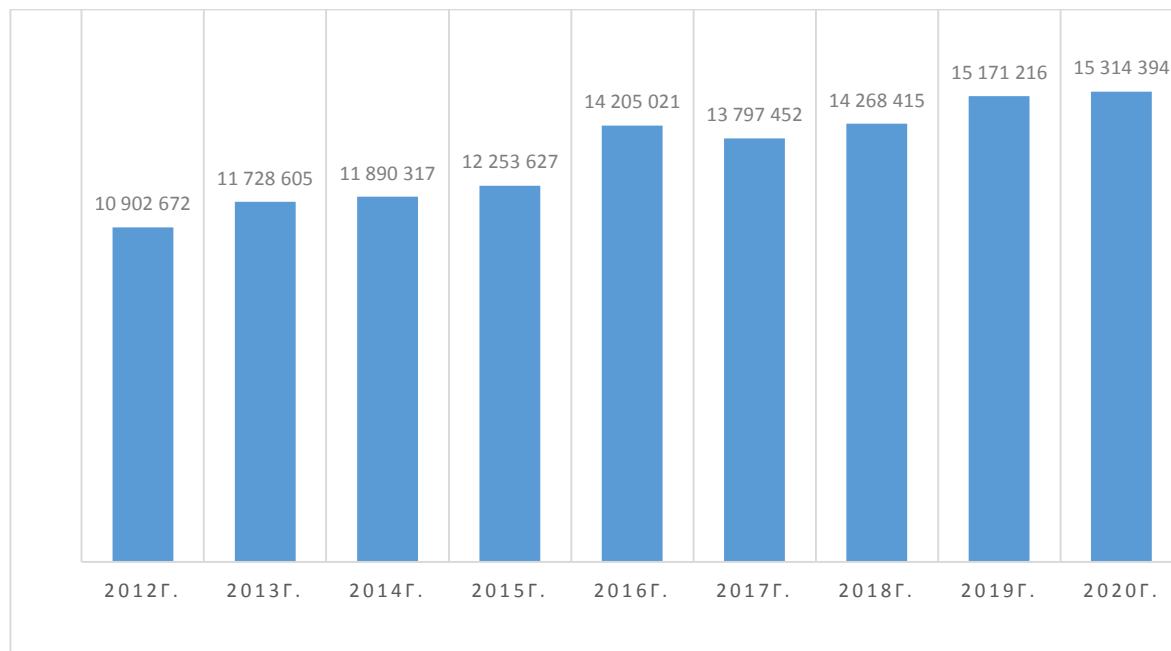
През последните няколко години се наблюдава плавно увеличение на общият размер на отчетените разходи по бюджета на Община Габрово.

Фиг. 1 : Динамика на бюджета на Община Габрово за периода 2012-2020г. – разходи в лв.

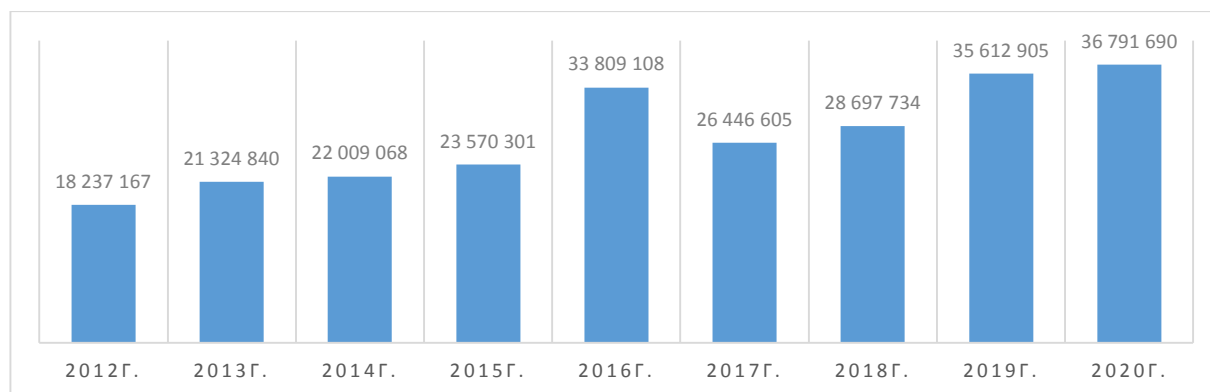
Поддържането на ръста на разходите се дължи на постигането на по-високи показатели по отношение на администрирането на собствените приходи (повишаване на събираемостта и обвързване на качеството с цените и обема на предлаганите услуги) – собствените приходи на Община Габрово бележат сравнително постоянен ръст в периода 2012-2020г.

Фиг. 2 : Динамика на собствените приходи на Община Габрово за периода 2012-2020г. в лв.

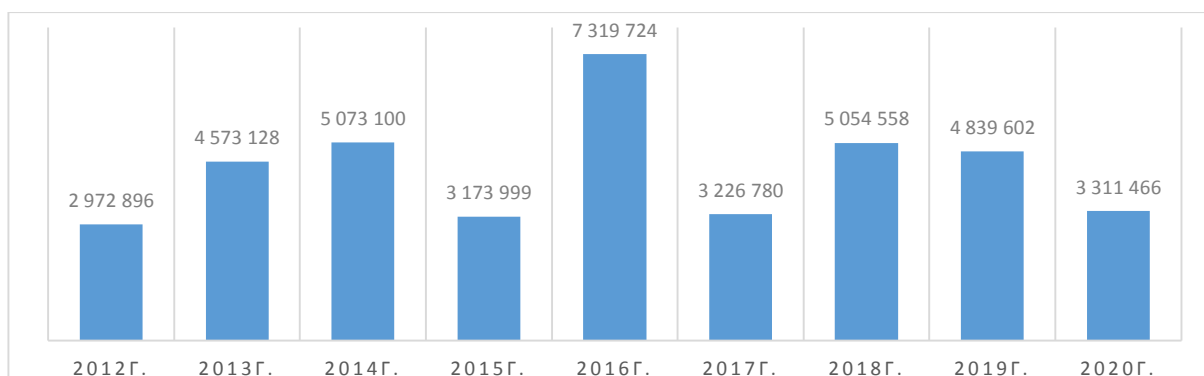
Взаимоотношенията на бюджета на Община Габрово с централния бюджет също спомага за поддържането на темпа на увеличение на разходите, като за посочения период нарастването на получаваните средства е значително по-голямо (в сравнение със собствените приходи), но се наблюдава известна неравномерност в изменението на обема им.

Фиг. 3 : Динамика на взаимоотношенията с централния бюджет за периода 2012-2020г. – получени субсидии и целеви трансфери от държавата в лв.

Динамиката на финансирането от централния бюджет се отразява най-чувствително на изменението на капиталовите разходи.

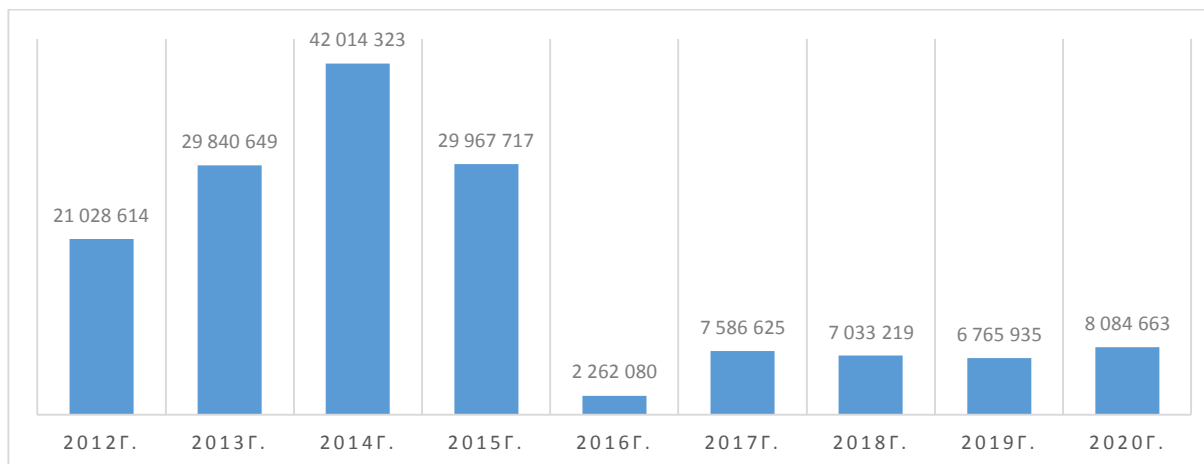
Фиг. 4 : Динамика на разходите за придобиване на нефинансови активи 2012-2020г. в лв.

Спада в обема на капиталовите разходи през последната година е свързан и с изплащането на заемни средства, с които е финансиран ръста през предходни години на привлечените инвестиции за реализацията на проекти от ЕС.

Посредством тези инструменти в Община Габрово през годините са реализирани значителни по обем инвестиции.

Фиг. 5 : Динамика на разходите по проекти финансирани от ЕС за придобиване на нефинансови активи 2012-2020г. в лв.

16. Пространствено развитие на община Габрово

Изключително важно е развитието на община Габрово да бъде разглеждано в контекста на всички населени места в общината, както и да бъде поставено в контекста на по-широкото пространствено развитие на региона. Връзката на община Габрово със съседните територии не трябва да се разглежда само като непосредствено взаимодействие със съседни общини, а в по-широк план като потенциал и траектория на развитие. Фокусът е върху пространственото развитие на община Габрово в рамките на СЦР, но също така и надрегионално, тоест с траектория, която понякога излиза извън рамките на района за планиране.

Ключов документ за анализ на пространственото развитие на община Габрово е Интегрирана териториална стратегия за развитие на Северен централен район (НЦТР, 2020 г.). В стратегията е направен детайлен анализ на взаимодействието между отделните територии в рамките на СЦР и могат да се изведат ясни изводи за взаимодействието на община Габрово със съседните територии и траекторията на развитие в средносрочен и дългосрочен план.

16.1 Развитие на малките населени места в община Габрово

Общо 6 426 души – по данни от ГРАО, са регистрирани по настоящ адрес в селата в община Габрово към края на 2019 г., като техният брой бележки спад през годините. Близо половината от населението в селата е на възраст над 65 г. По-големите села в рамките на община Габрово са: с. Яворец – 687 души, с. Поповци – 482 души, с. Драгановци – 371 души, с. Враниловци – 321 души, с. Жълтеш – 286 души и с. Гъбене – 221 души (данни на ГРАО към края на 2019 г.). Село Армените също вече е сред селата с население от над 200 души, в резултат на ръста на населението през 2020 г.

Наблюдава се временно спиране на явната тенденция за намаляване на населението в някои от по-големите села. Това подсказва, че по-големите села в общината имат потенциал да обърнат поне частично негативните демографски тенденции и да спрат процеса на обезлюдяване. По данни на НСИ над 50 села в община Габрово са с население от 10 или по-малко души през 2019 г. За тези и други малки села в общината може да се очаква в средносрочен и дългосрочен план да се стигне до пълно обезлюдяване.

Малко след края на извънредното положение в страната (март-май 2020 г.) се проведе работна среща с над 20 кметове на кметства и кметски наместници от селата на територията на община Габрово. По време на дискусиата на няколко пъти беше коментирано, че пандемията е довела до оживление в селата и до ръст на регистрациите по настоящ адрес. Официалните данни от ГРАО потвърждават това наблюдение, като за целта сравняваме данните по населени места към 15 март и 15 юни 2020 г.

По време на пандемията има сериозен ръст на населението по настоящ адрес в селата, като на практика почти всички села в община Габрово увеличават своето население. Към 15 март 2020 г. общо 6 406 души са регистрирани по настоящ адрес в селата в община Габрово. Към 15 юни 2020 г. техният брой е 7 716 или ръст от 1 310 души за три месеца. Макар при най-големите села ръстът да е по-малък – например в с. Яворец и с. Поповци в рамките на 10-20 човека, в по-малките ръстът е осезаем. Различни по големина села на практика се удвояват – с. Армените от 111 на 243 жители, с. Златевци от 63 на 133 жители, с. Харачерите от 24 на 52 жители и т.н. Има и любопитни примери като с. Петровци, което расте от 4 на 20 жители по настоящ адрес, без обаче да има нито един регистриран жител по постоянен адрес.

За същия период се наблюдава намаление на населението по настоящ адрес в град Габрово – спад от над 1 600 души за 3 месеца, което подсказва, че движението в регистрациите е било в голяма степен вътрешно за общината – регистрациите по настоящ адрес са прелели от града към близкото село по време на извънредното положение. Причина за това безспорно е карантината и ограничителните мерки пред движението между населените места. Хора, които живеят или имат близки роднини на село и съответно пътуват често между селото и града, са намерили своя мотив да сменят настоящия си адрес. Регистрацията по настоящ адрес в селото дава основание да се пътува до Габрово и обратно през евентуални контролно-пропускателни пунктове на входа на областния град.

Ръстът в регистрациите по настоящ адрес в селата в община Габрово по време на пандемията още веднъж подсказва, че в селата имат потенциал за развитие, а в някои от по-живите села дори за обръщане на негативните демографски тенденции. Липсата на публични инвестиции и множеството проблеми пред малките населени места обаче ограничават потенциала за

развитие. В отделните сфери на този документ – особено в социалната сфера, инфраструктурата и инвестициите в околната среда се вижда, че малките населени места са изправени пред големи предизвикателства.

Ключови за малките населени места са инвестициите в транспортна свързаност – пътна инфраструктура и обществен транспорт, инвестициите в техническа инфраструктура и развитие на комуналните услуги, осигуряването на добри здравни и социални услуги, в т.ч. чрез гъвкави/мобилни решения, инвестициите в сигурност – камери на входа и изхода от селата, както и съживяване на социалния и културен живот. Общите проблеми на малките населени места предполагат търсенето на интегрирани решения за публични инвестиции в тези сфери през следващите години.

16.2 Урбанистично развитие в рамките на СЦР

В рамките на СЦР гр. Русе се определя като град от второ йерархично ниво, тоест голям град-център с национално значение в територията. Сред градовете от трето йерархично ниво, тоест градове-центрове с регионално значение в територията на областите, попадат Велико Търново, Габрово, Разград, Силистра, Горна Оряховица и Свищов. Тези градове изграждат балансирана урбанистична решетка и играят задържаща роля по отношение на населението в тях. Те предлагат благоприятни условия за икономическо развитие и инвестиции и са налични функции с районно значение в социалната сфера, образованието и културата. В случая на Северния централен район средните градове Велико Търново и Габрово се очертават като пълноценни партньори на град Русе за повишаване значението на района в националната икономика.

В област Габрово се отчита умерен моноцентризъм, което означава, че областният град-център не доминира категорично, а е балансиран в малка степен от останалите градове-центрове в областта. В съседната област Велико Търново се наблюдава проявен полицентризъм, което означава, че областният град е категорично балансиран от останалите градове-центрове в областта. В рамките на СЦР единствено в област Русе се наблюдава краен моноцентризъм, тоест областният град доминира категорично над останалите градове-центрове в областта. Все пак, на регионално ниво, установеният модел за СЦР е проявен полицентризъм.

Северният централен район има предимството на негова територия да се осъществяват връзки от национално и наднационално значение по направленията „север-юг“ и „изток-запад“. Едновременно с това центърът на района е балансиран от градовете от 3-то йерархично ниво, а те от своя страна от градовете от 4-то. На базата на тези силни страни, съществува реална възможност, районът да мобилизира собствените си ресурси и да привлече външни такива за да се затвърди категорично развитието на големите икономически центрове от една страна, а и да се подкрепи местното развитие в общините с центрове от по-ниско йерархично ниво. От ключово значение са откриването на общи сфери на интерес и засилването на хоризонталните и вертикалните взаимодействия между централните от съответните йерархични нива.

Ключов за разбиране на процесите в района е анализа на полюсите и осите на урбанистично развитие. Агломерационно ядро е град-център сам по себе си или с пространствено приобщени към него съседни населени места и други обекти в обща непрекъсната пространствена система. Агломерационен ареал е активната част от територията на общината или на групата общини, в която се осъществяват интензивни функционални връзки между града-център и други населени места и обекти.

Агломерационни образувания (ядра и ареали) се формират при градове, които имат поне 50 хил. д. население и са от типа (city) съгласно новата пространствена концепция за град, развита в съвместната методика на ОИСР и ЕК. В Северен централен район такива големи градове, които формират агломерационни ядра и ареали (зони на функционално влияние) са Русе, Велико Търново и Габрово. Предвид негативните демографски процеси в перспектива Габрово вероятно ще слезе под 50 хил.д. и е възможно да отпадне по този критерий от центровете, които формират агломерационен ареал.

Ареалът с ядро град Габрово обхваща територията на четири общини – Габрово, Севлиево, Дряново и Трявна. Агломерационните ареали в Северен централен район са разположени в двата края на района, като ареалите на Габрово и Велико Търново имат значителна контактна граница по между си. Ареалите на Велико Търново и Русе изграждат и са много добре свързани посредством централната основна ос на развитие в посока „север-юг“.

Данните за пространственото развитие на района дават основания за двуполюсен модел на визия за СЦР, който се гради върху устойчивото развитие и обвързаността на Дунавското пространство и района на Централния Балкан. Подобен двуполюсен модел не търси конкуренция между отделните групи общини, а възможност за интелигентна специализация в силните черти на всяко населено място и взаимно усилване, което се наблюдава в други райони в страната.

16.3 Стратегически приоритети и траектория на развитие

Регионалната схема за пространствено развитие на Северен централен район определя следните стратегически приоритети, които следва да фокусират политиките за развитие на района:

✓ Приоритет 1: Икономически подем и трансформация

Основен фокус на политиката за развитие и устройство на територията следва да бъде засилването на конкурентоспособността на района на национално и европейско равнище, за да се поддържа силен икономически растеж и нарастване на благосъстоянието. Ключовите действия в този контекст са подкрепа за нови инвестиции с повишена ефективност, установяване на иновационен подход във всички сектори на икономиката, подобряване на инвестиционната среда и привличане на стратегически инвеститори, адаптиране на националната и регионална политика към нуждите и специфичните регионални условия за МСП и създаването на мрежи и инфраструктури, базирани на интелигентни технологии.

Ускоряването и поддържането на устойчив растеж в Северен централен район е свързано със създаването на нови работни места в секторите и производствата с добавена стойност, иновации и технологии, без да се подценява потенциала на селското стопанство за модернизация, с поддържането на ефективен регионален и местен пазар на труда. Предпоставки за това са добре развитата система от училища, мрежа от академични центрове и филиали, възможностите за оптимизиране на тази мрежа, за създаване на клъстери и за коопериране с бизнеса и заявената готовност за съвместна работа на местните власти и представителите на заинтересованите страни.

✓ Приоритет 2: Развитие на човешкия потенциал и постигане на социален растеж

Залагането на формулирания приоритет в областта на развитието на човешкия ресурс се обосновава с необходимостта от решаване на констатираните, продължително проявяващи се проблеми в демографското и социалното развитие, които поставят Северен централен район в неблагоприятна позиция в сравнение с останалите райони в страната. Освен преодоляване на отбелязаните негативни процеси и характеристики на демографския потенциал, районът следва да отговори на предизвикателствата на новото развитие, което изисква изпълнението на амбициозни задачи за подобряване на качествата на човешкия капитал, за да може районът да се развива успешно в условията на силна регионална конкуренция в национален и международен план и да запази своите човешки ресурси с необходимия здравен и социален статус.

Това изисква целенасочена и последователна работа за подобряване на достъпа до образование, намаляване на относителния дял на преждевременно напусналите образователната система, реформирането ѝ в съответствие с новите реалности, технологии и потребности и повишаване на образователното равнище на населението от всички възрастови и социални групи. Постигането на целите в тази приоритетна област налага да се предвиди обновяване на инфраструктурата за образование, здравеопазване, социални услуги, спорт и култура, за да се гарантира качеството и сигурността на средата, в която ще се развива и реализира потенциала на нацията.

✓ Приоритет 3: Устойчиво териториално развитие и свързаност

Постигането на териториално устойчив растеж в района и намаляване на различията между районите в страната до голяма степен е свързано със степента на развитие на комуникационната инфраструктура. Транспортната и дигитална инфраструктура са факторите, които спомагат за отключване на специфичните потенциали на районите и увеличаване на конкурентните им предимства. Те ще подсилят свързаността между градските и селските райони, ще подпомогнат интегрираното и устойчиво развитие на териториите, ще укрепят полицентричната мрежа от селища в района и ще създадат предпоставки за по-ефективно вътрешнорегионално и трансгранично сътрудничество.

На база на анализа на развитието на община Габрово считаме, че в общ план трите приоритета са добре зададени и отговарят на предизвикателствата пред района. Икономически подем, развитие на човешкия потенциал и по-добра свързаност са приоритети, които местната власт, жителите и бизнеса в община Габрово припознават.

Конкретно в приоритета за развитие на човешкия потенциал следва да се обърне повече внимание на демографията в община Габрово. Всички мерки в другите приоритети – в посока за икономически растеж и по-добра териториална свързаност, в крайна сметка опират до най-голямото предизвикателство пред община Габрово, а именно спадът на населението и отливът на млади и активни хора.

Три са основните оси на пространствено развитие за община Габрово:

- ✓ Развитие в рамките на агломерационния ареал, което се отнася до взаимодействието със съседните общини в рамките на област Габрово. Близостта и непосредствената икономическа обвързаност на общините в област Габрово позволява задълбочаване на сътрудничеството в ключови сфери на социалния и икономически живот. Примери за такова са развитието в индустриален план за зоната между Габрово и Севлиево, както и

партньорството в социалната и културната сфера, в т.ч. предоставянето на общ туристически продукт в рамките на областта;

- ✓ Развитие в рамките на СЦР и по оста Габрово-Велико Търново-Русе. Взаимодействието между трите водещи града в СЦР е напълно естествено за бъдещето развитие на района. Близостта на Габрово и Велико Търново, в т.ч. общата граница на агломерационните им ареали предполага и засилени взаимовръзки в икономически и социален план. Габрово и Велико Търново имат множество възможности за успешно взаимодействие, в т.ч. в сферата на образованието, културата и туризма, което би провокирало успешно развитие в целия района на Централен Балкан;
- ✓ Надрегионално развитие и поглед на юг. Ключово за община Габрово ще бъде по-добрата свързаност и задълбочаване на взаимовръзките с икономическите центрове на юг. Това включва както непосредствено близките Казанлък и Стара Загора, така и партньорството с Тракия икономическа зона и индустрията в Пловдив.

16. SWOT-анализ

Настоящият SWOT-анализ дефинира действието на вътрешните и външните фактори за развитие на община Габрово и възможностите за избор на подходяща стратегия за постигане на целите на развитието. Таблицата разглежда силните и слабите страни, възможностите и заплахите по отделни сфери, като стъпва както върху анализа в този документ, така и върху проведените публични обсъждания и допитвания.

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
Икономика и пазар на труда	
Икономиката е доминирана от преработващата промишленост – водещите сектори са с висока добавена стойност и експортно ориентирани; Икономиката има положителна динамика, като темповете на растеж изпреварват другите областни центрове в СЦР. Основната движеща сила е нарастването на промишлената продукция; Силна динамика при информационните технологии и услуги – сериозен ръст на произведената продукция и добавената стойност; Постигната рекордна заетост и ръст на заплатите с повече от 10% на годишна база; Изпреварващ ръст на заплатите в преработващата промишленост през последните години; Приоритетни сектори, които отговарят на европейските политики и стратегически цели – мехатроника, чисти технологии, ИКТ; Нарастващ интерес към индустриалните зони в Габрово. Наличие на свободни терени, инфраструктура и сграден фонд.	Висока зависимост от водещите промишлени сектори и липса на достатъчно възможности за реализация в по-широк набор от икономически дейности; Основните проблеми пред предприятията са несигурната икономическа среда и липсата на квалифицирани кадри; Кризата с коронавируса води до спад на приходите при над половината от промишлените предприятия; Липсва оператор на индустриалните зони. Остарял сграден фонд и липсва и инвестиции в техническата инфраструктура на зоните; Липса на подходящи инструменти за публично-частно партньорство, в т.ч. за инвестиции в индустриалните зони; Ниско заплащане в някои сектори на икономиката – например търговията и транспорта.
Туризм и културен сектор	
Множество културно-исторически обекти и уникални музеи; Богато природно и културно наследство, благоприятен микроклимат и разнообразен ландшафт, създаващи благоприятни условия за практикуване и развитие на алтернативни видове туризъм – културен, здравен, еко,	Нисък брой чуждестранни туристи и преобладаващо дневни туристически посещения; Ниска интензивност на културно-развлекателния и социален живот в гр. Габрово и населените места;

селски, приключенски, спортен, фестивален и градски развлекателен; Благоприятно географско разположение; Хранилище на вековни фолклорни и етно традиции; Ръст на туристическите посещения през последните години; Засилен интерес към културните обекти в община Габрово; Сериозен интерес към РЕМО „Етър” и стабилен ръст на посещенията; Инвестиции в културната инфраструктура по различни европейски проекти.	Негативен ефект на коронавируса върху туристическите пътувания; Недостатъчна хотелска база в гр. Габрово; /висококатегорийни места за настаняване/; Липса на кадри с подготовка за новите професии в туризма (свързани с новите технологии, иновациите и тенденциите в индустрията); Маркетинг /он-лайн представяне/ на дестинацията; Неизползван потенциал за конгресен и спортен туризъм на територията на общината.
Човешки капитал и социална сфера	
Пълен обхват на децата в училищното образование; Оптимизирана училищна мрежа в съответствие с демографските процеси; Модернизация на материалната база на училищата – енергийна ефективност, спортни площадки и салони, специализирани кабинети и училищно оборудване; Добри резултати на учениците в средното образование; Професионални гимназии и университет с традиции и съответстващ на профила на икономиката; ТУ-Габрово предлага качествено обучение в инженерните специалности – машинно и общо инженерство; електротехника, електроника и автоматика, материалознание; Висок дял на висшистите в работната сила; Добра осигуреност от ОПЛ, лекари по основните медицински направления и лекари по дентална медицина; Достатъчен по брой и вид лечебни заведения и добра достъпност;	Влошаване на демографските показатели – спад на населението и ръст на дела на възрастните хора; Отлив на хора – отрицателен механичен прираст, концентриран при младите хора; Липса на достатъчно проекти и програми за допълнително финансиране на детските градини; Намаляване на броя на учениците и паралелките; Висок процент на педагогическите специалисти над 50 години; Липса на достатъчно широк набор от алтернативи за висше образование в рамките на общината; Висока възраст на лекарите и медицинските сестри; Липса и отлив на специализирани кадри в здравеопазването; Амортизирана медицинска апаратура и невъзможност за нейното подновяване; Недостатъчно взаимодействие и координация на изпълнителите на извънболнична специализирана медицинска

Осигуреност с медицински сестри/специалисти в детски градини и училища;	помощ с общопрактикуващите лекари и тези в болничните заведения;
Функциониращ Общински съвет по наркотични вещества;	Липса на интерес за разкриване на групови практики за здравни грижи;
Добре развита мрежа от социални услуги в рамките на общината;	Необходимост от разширяване на съществуващите услуги и пълно обхващане на потребителите и в селата. Създаване на нови услуги за необхванати до момента групи лица.
Спорт и младежки дейности	
Подобрена среда в парковете и спортната инфраструктура в гр. Габрово;	Морално остаряла спортна база и нужда от инвестиции в ключови спортни обекти;
Налична спортна инфраструктура и множество спортни обекти, които позволяват развитието на различни видове спорт;	Липса на спортни състезания от международен характер, традиционни за града в миналото;
Добри традиции и успехи в определени спортове;	Неизползване възможностите на спорта като реклама за града и развитие на спортен туризъм;
Висока активност и интерес при децата за практикуване на спортове;	Нереализиран потенциал за развитие на споделени младежки пространства в гр. Габрово;
Подобряваща се среда в определени младежки зони – паркове, училищни дворове, площадки;	Кариерното ориентиране не е добре регламентирано и застъпено в учебните планове на учениците;
В Габрово работи един от малкото самостоятелни центрове за кариерно ориентиране в училищното образование в страната;	Не се използват ефективно ресурсите и добрите практики на утвърдените младежки организации по отношение за развитие на социални умения и базисни и организационни компетенции на ученици и младежите на територията на общината;
Наличие на младежки организации, които предоставят услуги за личностно развитие и за ефективно използване на свободното време;	Липсва нагласа за публично-частни партньорства между училища и младежки организации с цел насърчаване на младежкото лидерство, развитие на социални и организационни умения.
Съществува система за общинско финансиране на малки проекти и инициативи на младежки групи и организации.	
Инфраструктура и свързаност	
Масштабни инвестиции в градската среда, в т.ч. в ключови кръстовища в гр. Габрово;	Отдалеченост от големите икономически центрове и трудна комуникация с Южна България;
Подобрение на свързаността, в т.ч. Западен обход на Габрово и пътя към Севлиево;	Над половината от общинската пътна мрежа е в лошо или незадоволително състояние;

Инвестиции в обществения транспорт и нови модерни автобуси; Въведена синя зона за паркиране, намаляване на трафика в централната градска част.	Слаба свързаност с основни жп направления; Слабо развити комунални услуги в селата; Слаба свързаност с обществен транспорт до големи центрове и села в общината; Не добра градска мобилност за пешеходно и велосипедно придвижване.
Околна среда	
Успешно изпълнен проект за водния цикъл на град Габрово с мащабни инвестиции във Вик мрежата в града; Успешно изпълнен проект и реално функциониращо регионално депо за управление на отпадъците за общините Габрово и Трявна; Намален въглероден отпечатък. Емисиите от всички сектори в Община Габрово бележат спад, с изключение на сектор транспорт – обществен, частен и търговски; Развитие на газопреносната мрежа, в т.ч. по отношение на обществени сгради и индустриални потребители; Развитие в градската среда и инвестиции в зелената инфраструктура на гр. Габрово;	Недостатъчно развита система за мониторинг на качеството на компонентите на околната среда, в т.ч. качеството на въздуха; Висок дял на реалните загуби на вода и липса на инвестиции в мрежата в някои квартали на гр. Габрово, както и в селата и малките населени места; Неизградена канализация в някои квартали на гр. Габрово и в част от малките населени места; Малко инвестиции и липса на развитие в топлопреносната мрежа, бавно навлизане на газопреносната мрежа за битови абонати; Неусвоеност на потенциала на горските недървесни ресурси – гъби, билки, плодове, поради обезлюдяване на територии, недостатъчно познаване на видовете, липса на реализация на събраните количества; Липса на цялостна система за мониторинг на състоянието на зелената инфраструктура с цел превенция от бедствия и инциденти;
Административен капацитет	
Внедрени 15 е-услуги в частта на МДТ и ГРАО; Дигитализирани част от регистрите на ГРАО; Община Габрово е реален участник в средата за междурегистров обмен /RegiX/; Община Габрово е присъединена към Системата за електронен обмен на съобщения и Системата за сигурно електронно връчване;	Недостатъчен брой внедрени електронни административни услуги; Слабо ползване на е-услуги от страна на гражданите; Недостатъчна дигитализация на архиви; Липса на въведени комплексни административни услуги;

Внедрени приложения базирани на ГИС, които засягат различни сфери на дейности на Общината; В процес е поръчка за изработване на Общ устройствен план на община Габрово.	Недостатъчен административен капацитет за ефективно използване на ГИС.
Пространствено развитие	
Ясна визия за пространственото развитие на община Габрово и партньорства на областно, регионално и надрегионално ниво; Концентрация на силни образователни центрове в СЦР; Успешни примери за сътрудничество с други общини в сферата на туризма; Нарастващ интерес към малките населени места за постоянно обитаване и селски туризъм; Живописна природа в малките населени места и съхранени обекти за възстановяване на стари занаятчийски дейности;	Недобра свързаност по оста „север-юг“ и трудно взаимодействие със силните икономически центрове на юг; Двуполюсен модел на развитие на СЦР – липса на ясна стратегия за обвързаност на Дунавското пространство и района на Централен Балкан; Множество проблеми в малките населени места, в т.ч. проблеми с водоснабдяването и канализацията, поддръжката на пътната инфраструктура и осигуряването на обществен транспорт;

ВЪЗМОЖНОСТИ	ЗАПЛАХИ
Икономика и пазар на труда	
Развитие на нови индустриални зони и механизъм за управление на съществуващите индустриалните зони в града; Преустройство на съществуващия сграден фонд в индустриалните зони и инвестиции в техническата инфраструктура на зоните; Привличани на нови инвестиции и развитие на високо-технологични производства; Привличане на компании от ИКТ сектора и приток на млади хора; Развитие на иновационната екосистема и развитие на нови бизнеси интензивни на знание;	Общината да остане встрани от големи инвестиции и подем в страната, поради ограничена работна сила и отдалеченост от основната пътна артерия на север; Липса на оператор и инструменти за развитие на индустриалните зони и отлагане на ключови инвестиции в техническата инфраструктура на зоните; Риск от неподходящо зонироване и застрояване при усвояване на нови терени в индустриалните зони; Дългосрочен негативен ефект от кризата с коронавируса върху установени партньорства

Реализиране на потенциала на Технологичен парк – ТУ Габрово;	и отпадане на местни компании от веригите на доставки в Европа;
Туризм и културен сектор	
Развитие на туризма и привличане на чуждестранни туристи, чрез промотиране на туристически продукти с по-висока добавена стойност; Използване на природните дадености на региона за развитие на туризма, съхраняване на традициите и насоченост към здравословен начин на живот; Диверсификация на туристическия продукт, чрез развитие на интегрирани и специфични туристически продукти за различни категории туристи; Партньорство на областно и регионално ниво за създаването на общ културен и туристически продукт; Пренасочване на туристопотоци от конкурентни близки дестинации; Засилен интерес към екопътеките на територията на община Габрово и развитие на нови екопътеки; По-добра обвързаност между туристическия поток в РЕМО „Етър” и в гр. Габрово; Нови социални пространства, в т.ч. младежки зони, както и развитие на изоставени публични сгради, в т.ч. стари училища; Засилване на културните и социални активности в селата; Засилване на интереса на млади хора от страната и чужбина към малките населени места; Активно взаимодействие с туристическия бизнес.	Липса на инвестиционен интерес към развитие на туризма, в т.ч. в местността (Узана); Недобра координация в туристическия продукт на ниво община (основно с Трявна) и на ниво регион (основно с Велико Търново); Ограничен ръст на туристическите пътувания и невъзможност да се привлекат чуждестранни туристи; Отлагане на ключови проекти за нови социални пространства поради липса на финансов ресурс; Липса на социални и културни активности в селата, което поражда и слабия туристически интерес към малките населени места; Силни конкуренти по отношение на доминиращите и туристически продукти с потенциал за развитие; Пандемията от Коронавирус може да доведе до въздържане от почивка и пътувания.
Човешки капитал и социална сфера	
Обръщане на демографските тенденции и привличане на млади и активни хора;	Трайна тенденция за застаряване на населението;

Постигане на положителен механичен прираст, в т.ч. по отношение на млади семейства с малки деца; Модернизирани материални бази на детските градини с приложена енергийна ефективност; Развитие на дуалното образование и по-голяма ангажираност на бизнеса с обучението и подготовката на кадри; Създаване на професионална паралелка в направление текстилна промишленост с дуална форма на обучение; Планиране и осигуряване на медицински специалисти по вид дейности в дългосрочен период, съобразено с потребностите на населението от определена здравна помощ; Подобряване на техническото оборудване и повишаване на енергийната ефективност на всички лечебни заведения; Въвеждане на единна национална здравно-информационна система в здравеопазването; Развитие и повишаване на качеството на предоставяните социални услуги и гарантиране на услугите, които в момента са на проектен принцип, в т.ч. чрез установяване на ясен финансов механизъм с държавата; Разкриване на нови социални услуги или разширяване на съществуващите социални услуги с нови дейности, насочени към целеви групи, необхванати до настоящия момент; Повишаване на капацитета на институциите и доставчиците на социални услуги за работа с доброволци; Развитие на социални и здравни услуги в сгради общинска собственост в малките населени места; Гъвкави решения за социалните услуги и дейности в селата и малките населени места – насърчаване на мобилна работа и изнесени работни места в определени дни от	Продължаващ спад на населението и отлив на млади и активни хора; Намаляване на броя на децата в детските градини; Липса на интерес у родители и деца за включване в дуалната форма на обучение в ключови за икономиката на Габрово специалности; Задълбочаване на проблема с липсата на специалисти по здравни грижи; Отлив на квалифицирани кадри от ключови публични сфери, в т.ч. здравеопазване; Невъзможност за поддържане на високо технологично оборудване поради недостиг на финансови средства; Липса на единна информационна система между лечебните заведения, РЗОК и РЗИ; Преустановяване на някои социални услуги поради липса на финансов ресурс и приключване на проекти в социалната сфера; Отстъпление по отношение на социалните услуги в селата и малките населени места; Липса на механизми и ресурс за развитие на гъвкави социални услуги, които могат да отговорят на нуждите в рамките на града и в малките населени места; Нарастващи негативни нагласи на някои групи граждани (родителски общности) по отношение на предоставяните социални услуги за деца и семейства; Липса на адекватни мерки срещу тенденцията за прехвърляне на родителски задачи и отговорности на доставчиците на социални услуги или на образователните институции.
--	--

седмичната с оглед доближаване на услугите до нуждаещите се;	
Периодичен скрининг, с цел оценка на потребностите от специфични услуги за гражданите на ниво общински център и в малките населени места;	
Спорт и младежки дейности	
Модернизация на спортната база и организиране на национални и международни спортни събития в Габрово; Изграждане на нови спортни терени в кварталите на града, които да бъдат използвани свободно от гражданите; Публично-частно партньорство за модернизация и изграждане на допълнителна спортна инфраструктура; Инвестиции в спортна инфраструктура, свързана със спецификата на природните дадености на Габрово и региона; Инвестиции и възстановяване на спортните бази в местността Узана; Развитие на споделени младежки пространства в гр. Габрово; Провеждане на професиографски екскурзии, организирани от кариерните консултанти и съвместно с бизнеса, за ученици от всички видове и степени училища според възрастовите особености; Организиране на посещения на професионалисти в клас, отново със съдействието на бизнеса; Въвеждане на менторски и стажантски програми като допълващи личностното развитие на подрастващите и младежите на територията на общината с подкрепата на НПО и на бизнеса и други заинтересовани страни; Насърчаване на развитието на добри практики в сферата на предоставянето на услуги за свободното време и личностното	Липса на инвестиции в спортната инфраструктура и неизползван потенциал за провеждане на големи спортни прояви; Липса на инвестиции и неизползван потенциал за развитие на местността Узана; Липса на гъвкав и структуриран подход в работата с младежи и обособяването на младежки пространства в гр. Габрово; Липса на интерес и слабо участие на младежи в различни дейности и инициативи, в т.ч. доброволчество; Забавяне на проекти за реализиране на споделени младежки пространства в гр. Габрово; Недобра регламентация на дейността и финансирането на кариерното ориентиране в училищата на национално ниво; Липса на мотивация за партньорство, негативни нагласи или неразпознати ползи от сътрудничество между образователните институции, младежките НПО и представители на бизнеса по отношение на пилотиране на нови модели за активизиране на младежите.

развитие и на дейността на активните младежки групи и организации. Насърчаване на ефективни партньорства в рамките на проекти за утвърждаване на нови дейности, програми и услуги за развитието на подрастващи и младежите на територията на общината.	
Инфраструктура и свързаност	
Инвестиции в свързаност и тунел под Шипка, който да осигури връзка с икономическите центрове на юг; Инвестиции в транспортната свързаност с другите икономически центрове в СЦР; Гъвкави решения за транспортната свързаност с индустриалните зони и селата около гр. Габрово; Инвестиране в система за видео наблюдение на входовете и изходите както на града, така и на малките населени места, с цел намаляване на битовата престъпност; Умно управление на трафика в централна градска част, инвестиции и по-добри условия за пешеходно и велосипедно придвижване. Наличие на пространства в централна градска част, които се нуждаят от определяне на предназначение и благоустрояване. Наличие на свободен сграден фонд с възможност за ползване за образование и култура.	Отлагане на големи инфраструктурни проекти, в т.ч. тунела под Шипка; Липса на инвестиции и неразвитие на транспортната свързаност между икономическите центрове на регионално ниво; Отлагане на инвестиции, влошаване на транспортната свързаност с индустриалните зони и селата около гр. Габрово; Увеличаване на автомобилния трафик, недостиг на парко места и малко пешеходни зони;
Околна среда	
Използване на „зелените“ политики за икономическа трансформация на предприятията в Габрово и развитие на индустриалните зони; Инвестиции и развитие на газопреносната мрежа, в т.ч. достигане до повече индустриални потребители в индустриалните зони в града;	Оставане встрани от големите проекти по Зелената сделка и неизползване на възможностите за икономическа трансформация; Забавяне на ключови инвестиции в газопреносната мрежа; Неосъществяване на инвестиции във ВиК мрежата в селата и малките населени места;

Навлизане на газопреносната мрежа в селата, които се намират в близост до изградената вече мрежа; Инвестиции във ВиК мрежата в някои квартали на гр. Габрово, както и в селата и малките населени места; Инвестиции в изграждане на пречиствателни станции и канални съоръжения за битови абонати в малките населени места; Инвестиции в енергийна ефективност, в т.ч. в жилищни сгради, непокриващи изискванията на предходната програма за енергийна ефективност; Използване на възобновяеми енергийни източници и постигане на частична енергийна независимост на небитови потребители; Инвестиции в инсталации, системи и елементи от системи за управление на отпадъците, водещи до повишаване на количествата оползотворени, в т. ч. рециклирани отпадъци и намаляване на депонирането; Създаване на интелигентни системи за мониторинг на компонентите на околната среда и провеждане на политики; Оценка и остойностяване на екосистемните услуги на горските територии с цел повишаване на потенциала им като източник на поминък за местното население и предпоставка за развитие на екотуризъм; Създаване на механизъм за съвместен контрол на замърсяването на горските екосистеми с представители от ДГС Габрово, Община Габрово, научната общност, неправителствения сектор, граждани и граждански организации; Ограничаване на замърсяването с битови отпадъци по протежение на пътната мрежа в границите на общината, чрез подобряване на контрола, поставяне на кошчета или подходящи съдове за складиране на отпадъци и регулярно почистване;	Липса на инвестиции в енергийна ефективност, в т.ч. в публични и жилищни сгради; Липса на инвестиции в регионалната система за управление на отпадъците и непостигане на заложените европейски цели; Липса на инвестиции в дигитални решения за мониторинг и провеждане на политики в сферата на околната среда; Липса на координация между институциите, гражданско участие и ясни механизми за контрол на замърсяването на горските екосистеми; Липса на цялостна система за мониторинг и ограничени инвестиции в зелената инфраструктура в град Габрово.
---	--

Усвояване на атмосферни и подземни води за нуждите на зелената система чрез изграждане на специфични съоръжения; Свързване на извънградската зеленина с градски паркове и градини чрез образуване на зелени коридори, даващи възможност за развитие на спорта и туризма;	
Административен капацитет	
Внедряване на по-голям брой административни услуги и дигитализирани регистри в Община Габрово; Въвеждане на комплексни административни услуги; Въвеждане на национална схема за електронна идентификация Развиване на капацитета на институциите и гражданите да си взаимодействат чрез нови дигитални приложения за гражданско участие;	Липса на външно финансиране по отношение на процеса по дигитализация на услуги и регистри в общините; Липса на въведена националната схема за електронна идентификация; Липса на достатъчно нормативни промени имащи отношение към реалното осъществяване на комплексно административно обслужване;
Пространствено развитие	
Междубщинско сътрудничество, в т.ч. с общините от областта (Севлиево, Дряново и Трявна) и с по-големите центрове в СЦР – Велико Търново; Възможности за успешни партньорства с други общини в сферата на индустриалното развитие и туризма; Надрегионално сътрудничество с Пловдив и Тракия икономическа зона; Интегрирани инвестиции за развитието на малките населени места, в т.ч. в инфраструктура, свързаност и опазване на околната среда.	Слабо междубщинско сътрудничество и забавяне на ключови проекти за СЦР; Засилване на двуполюсния модел и противопоставяне на развитието на Дунавското пространство и района на Централен Балкан; Множество ограничения и пречки пред успешното изпълнение на надрегионални проекти и идеи за сътрудничество; Липса на финансов ресурс за реализиране на интегрирани инвестиции в малките населени места и изоставане в социален и икономически план.